

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W LATACH 1999-2008

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH SYMBOLS

Kreska	(-)	- zjawisko nie wystąpiło.
Kropka	(.)	- oznacza zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.
Znak	(x)	- wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
„W tym”		- oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

WAŻNIEJSZE SKRÓTY MAJOR ABBREVIATIONS

tys.	tysiąc
r.	rok
cd.	ciąg dalszy
dok.	dokończenie
nr	numer
poz.	pozycja
pkt	punkt
tabl.	tablica
ust.	ustęp
Dz.U.	Dziennik Ustaw
m ²	metr kwadratowy
km ²	kilometr kwadratowy
%	procent
UR	użytki rolne
ha	hektar
zł	złotych
hm ³	hektometr sześcienny
‰	promil
SPO	Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich
GIJHARS	Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych
SAPARD	Specjalny Program Akcesyjny Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich.
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska

Opracowanie publikacji: **Urząd Statystyczny w Krakowie**
Oddział w Tarnowie

Redakcja: Anna Gubernat

Autorzy: Lucyna Cuber, Marta Jurczak, Danuta Kalista,
Iwona Kędzior-Krasoń, Danuta Krystek, Jolanta Piątek,
Jadwiga Seremet, Antonina Setlak, Anna Seweryn,
Anna Siadek, Małgorzata Szopa, Jadwiga Szponder

**Skład komputerowy,
wykresy i mapy:** Elżbieta Niemiec, Urszula Nieboga

Recenzenci: prof. UEK dr hab. Jadwiga Berbeka
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
dr Izabela Buchowicz
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Projekt okładki: Elżbieta Niemiec, Mikołaj Karklisyjski

Autorzy zdjęć: Mikołaj Karklisyjski, Anna Siadek

Druk i oprawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych
Zakład Poligraficzny nr 2
26-600 Radom, ul. Planty 39/45

Przy publikowaniu danych prosimy o podanie źródła

ISBN 978-83-7403-209-4

Urząd Statystyczny w Krakowie
31-223 Kraków, ul. Kazimierza Wyki 3
tel. 012 415 60 11 fax: 012 361 01 91
e-mail: sekretariat@stat.gov.pl
<http://www.stat.gov.pl/krak>

Publikacja dostępna w Internecie

Nakład 100 egz. A4 (książka i płyta CD)

PRZEDMOWA

Prezentowana Państwu publikacja przedstawia regionalne i lokalne zróżnicowanie poziomu życia mieszkańców województwa małopolskiego. Tematyka zawarta w publikacji jest niezwykle ważna zarówno dla mieszkańców jak i władz samorządowych.

Zaprezentowane dane dla lat 1999-2008 pozwalają prześledzić dynamikę i kierunki zmian poziomu życia ludności przed i po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Ze względu na złożoność zagadnienia, w odniesieniu do każdej dziedziny tematycznej i kolejnych lat, zastosowano analizę wielowymiarową, wykorzystując w tym celu zestaw wybranych wskaźników.

Część tabelaryczna opracowania zawiera obliczone wskaźniki dla województwa małopolskiego ogółem oraz wybrane wskaźniki w podziale na miasta i wieś, a także w układzie podregionów i powiatów. Całość poprzedzona została uwagami, w których przedstawiono podstawowe pojęcia i definicje stosowane w publikacji.

W części opisowej, poprzez analizę porównawczą poszczególnych dziedzin tematycznych, takich jak: zasoby ludzkie, aktywność gospodarcza, zamożność mieszkańców, dostępność usług społecznych, scharakteryzowano warunki życia ludności.

Mam nadzieję, że opracowanie to będzie interesującym źródłem wiedzy o poziomie życia ludności województwa małopolskiego, a także okaże się pomocne dla władz samorządowych oraz osób i instytucji zainteresowanych rozwojem regionu.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Krakowie

dr Krzysztof Jakóbik

Kraków, maj 2010 r.

PREFACE

The publication presented to you depicts the regional and local diversity of the living standards of inhabitants in the Małopolskie voivodship. The subject matter included in the publication is extremely important for inhabitants as well as for self-government authorities.

Data presented for years 1999-2008 allow to trace the dynamics and directions of changes of the living standards of the population before and after Poland's accession to the European Union. Due to complexity of the issue, multidimensional analysis of selected indices was applied to every thematic domain and to successive years.

The tabular part of the study contains indices for the Małopolskie voivodship in general as well as selected indices in division into urban and rural areas and also by subregions and powiats. The study is preceded by a glossary presenting basic terms and definition used in the publication.

In the descriptive part the living standards of the society are characterised through comparative analysis of several thematic domains such as: human resources, economic activity, inhabitants' wealth and availability of social services.

I hope that this elaboration will be an interesting source of knowledge about living standards of the population in the Małopolskie voivodship and it will be useful for self-government authorities as well as for people and institutions interested in the development of the region.

D i r e c t o r
of the Statistical Office in Kraków

Krzysztof Jakóbik, Ph.D.

Kraków, May 2010

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA	3
UWAGI OGÓLNE	19
UWAGI METODYCZNE	22
WPROWADZENIE	35
ROZDZIAŁ I. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM NA TLE KRAJU I INNYCH WOJEWÓDZTW W LATACH 1999 - 2008.....	39
Podstawowe tendencje zmian	39
Zasoby ludzkie	46
Aktywność gospodarcza	61
Zamożność mieszkańców	70
Dostępność usług społecznych	84
ROZDZIAŁ II. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W POWIATACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 1999 - 2008.....	108
Podstawowe tendencje zmian	108
Zasoby ludzkie	122
Aktywność gospodarcza	141
Zamożność mieszkańców	151
Dostępność usług społecznych	165
ROZDZIAŁ III. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W GMINACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W 2003 I 2008 R.	188

WYKRESY W ROZDZIALE I

	Nr	Str.
Zróżnicowanie mierników warunków życia ludności według województw w latach 1999 - 2008	1	40
Zróżnicowanie mierników dziedzin tematycznych według województw w 2008 r.	2	41
Zróżnicowanie mierników dziedzin tematycznych w województwie małopolskim w latach 1999 - 2008	3	41
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w województwie małopolskim i Polsce w 2008 r.	4	42
Ludność Małopolski w latach 1999 - 2008.....	5	46
Urodzenia, zgony i przyrost naturalny w województwie małopolskim w latach 1999 - 2008	6	47
Struktura ludności według biologicznych grup wieku w 1999, 2008 r. i prognozowana w 2035 r.	7	48
Struktura wykształcenia ludności w województwie małopolskim w 2002 r. (dane NSP 2002)	8	49
Współczynnik skolaryzacji netto oraz osoby nie kontynuujące nauki w wieku 16-18 lat w latach 1999 - 2008	9	50
Studenci studiów stacjonarnych na 100 osób w wieku od 19 do 24 lat w latach 1999 - 2008	10	50
Przeciętne trwanie życia w województwie małopolskim w latach 1999 - 2008	11	51
Struktura zgonów według przyczyn w województwie małopolskim w 1999 i 2008 r.	12	52
Przeciętna liczba rencistów (spoza KRUS-u) przypadająca na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym w latach 1999 - 2008	13	54
Współczynnik aktywności zawodowej ludności w latach 1999 - 2008	14	55
Struktura osób w wieku produkcyjnym według statusu na rynku pracy w 1999 i 2008 r.	15	56
Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych w województwie małopolskim w 1999 i 2008 r.	16	57

WYKRESY W ROZDZIALE I (cd.)

	Nr	Str.
Struktura zatrudnienia według poziomu wykształcenia w województwie małopolskim w 1999 i 2008 r.	17	58
Struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia w województwie małopolskim w 1999 i 2008 r.	18	58
Bezrobotni zarejestrowani według grup wieku w województwie małopolskim w 1999 i 2008 r.	19	59
Struktura bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy w województwie małopolskim w 1999 i 2008 r.	20	59
Podmioty gospodarki narodowej w województwie małopolskim w latach 1999 - 2008 ...	21	62
Podmioty gospodarki narodowej według form prawnych w województwie małopolskim w 1999 i 2008 r.	22	63
Podmioty gospodarki narodowej według liczby pracujących w województwie małopolskim w 2008 r.	23	63
Podmioty gospodarki narodowej według procentowego udziału wybranych sekcji PKD w województwie małopolskim w 1999 i 2008 r.	24	64
Podmioty gospodarki narodowej według wieku w 2008 r. w porównaniu z 1999 r. w województwie małopolskim	25	65
Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2002 i 2008 r.	26	68
Dochód rozporządzalny na 1 mieszkańca i źródła jego uzyskania w województwie małopolskim w 1999 i 2008 r.	27	71
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie oraz świadczenie emerytalno-rentowe w województwie małopolskim w latach 1999 – 2008	28	72
Struktura wydatków gospodarstw domowych w województwie małopolskim w 1999 i 2008 r.	29	75
Struktura mieszkań w układzie miasto-wieś w 2008 r.	30	78
Podstawowe wskaźniki o mieszkaniach i ich zagęszczeniu według województw w 2008 r.	31	78
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę oraz przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie w 2008 r.	32	79
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania i liczba izb w mieszkaniu w 2008 r.	33	80
Mieszkania wyposażone w instalacje w % ogółu mieszkań w województwie małopolskim w 2008 r.	34	81
Korzystający z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w % ogółu ludności według województw w 2008 r.	35	83
Lekarze na 10 tys. ludności w latach 2003 - 2008	36	84
Miejsca w żłobkach na 1 tys. dzieci w wieku 0-2 lat w latach 1999 – 2008	37	85
Miejsca w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat w latach 1999 – 2008	38	86
Uczniowie na 1 komputer według typów szkół	39	87
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1 tys. ludności w latach 1999 - 2008	40	89
Widzowie w kinach na 1 tys. ludności w latach 1999 - 2008	41	90
Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na 1 tys. ludności w latach 2003 - 2008	42	91
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych według wybranych rodzajów obiektów w 2003 i 2008 r.	43	92
Dynamika dochodów i wydatków jednostek samorządowych w latach 1999 - 2008	44	93
Struktura wydatków jednostek samorządu terytorialnego według wybranych działów w 2008 r.	45	95

WYKRESY W ROZDZIALE I (dok.)

	Nr	Str.
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w województwie małopolskim w latach 1999 - 2008	46	97
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w województwie małopolskim w latach 1999 - 2008	47	98
Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 1999 - 2008	48	99
Emisja głównych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w województwie małopolskim w latach 1999 - 2008	49	100
Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych oraz wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych według województw w 2008 r.	50	103
Wypadki drogowe, ranni i ofiary wypadków w województwie małopolskim w latach 2000 - 2008	51	104
Fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne na 10 tys. ludności w 1999 i 2008 r.	52	105
Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenta RP w 2000 i 2005 r. oraz w wyborach parlamentarnych w 2001, 2005 i 2007 r.	53	107

WYKRESY W ROZDZIALE II

Zróżnicowanie mierników warunków życia ludności według powiatów w latach 1999 – 2008	54	109
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy I w 2008 r.	55	111
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy II w 2008 r.	56	113
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy III w 2008 r.	57	117
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy IV w 2008 r.	58	120
Zmiany miernika warunków życia ludności w 2008 r. w stosunku do 2003 r.	59	121
Saldo migracji stałej i przyrost naturalny według powiatów w latach 1999 - 2008	60	123
Dojazdy do pracy w powiatach w 2006 r.	61	125
Udział osób z wykształceniem ponadpodstawowym w ogólnej populacji osób w wieku 13 lat i więcej w 2002 r.	62	126
Współczynnik umieralności w 1999 i 2008 r.	63	127
Zgony według przyczyn w 2008 r.	64	129
Pracujący poza rolnictwem indywidualnym na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym w 1999 i 2008 r.	65	131
Pracujący w rolnictwie indywidualnym na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym w 1996 i 2002 r.	66	132
Struktura pracujących według sektorów działalności w 2008 r.	67	133
Stopa bezrobocia w 1999 i 2008 r.	68	135
Znormalizowane wskaźniki zasobów ludzkich w wybranych powiatach w 2008 r.	69	137
Zróżnicowanie mierników zasobów ludzkich według powiatów w latach 1999 – 2008 ...	70	138
Zmiany miernika zasobów ludzkich w 2008 r. w stosunku do 2003 r.	71	139
Udział spółek handlowych w liczbie podmiotów ogółem w 1999 i 2008 r.	72	142
Udział spółek handlowych z kapitałem zagranicznym w liczbie podmiotów ogółem w 1999 i 2008 r.	73	143
Struktura wybranych podmiotów gospodarki narodowej według rodzaju prowadzonej działalności w 2008 r.	74	144
Udział sektora usług rynkowych i nierynkowych według powiatów w ogólnej liczbie podmiotów w 1999 i 2008 r.	75	144
Podmioty powstałe w 1999 r. i działające nadal w 2008 r.	76	145

WYKRESY W ROZDZIALE II (dok.)

	Nr	Str.
Zróżnicowanie mierników aktywności gospodarczej według powiatów w latach 1999 – 2008	77	147
Znormalizowane wskaźniki aktywności gospodarczej w wybranych powiatach w 2008 r.	78	148
Zmiany miernika aktywności gospodarczej w 2008 r. w stosunku do 2003 r.	79	149
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oraz przeciętna liczba izb w mieszkaniu w 2008 r.	80	157
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w 2008 r.	81	159
Zróżnicowanie mierników zamożności mieszkańców według powiatów w latach 1999 – 2008	82	161
Znormalizowane wskaźniki zamożności mieszkańców w wybranych powiatach w 2008 r.	83	162
Zmiany miernika zamożności mieszkańców w 2008 r. w stosunku do 2003 r.	84	163
Lekarze na 10 tys. ludności w 2003 i 2008 r.	85	165
Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną w 1999 i 2008 r.	86	166
Dzieci i młodzież na 1 placówkę wychowania przedszkolnego i szkołę (bez specjalnych) w roku szkolnym 2008/09	87	168
Uczniowie na 1 komputer z dostępem do Internetu w roku szkolnym 2003/04 i 2008/09	88	169
Ludność na 1 placówkę biblioteczną w 1999 i 2008 r.	89	170
Dynamika dochodów gmin i miast na prawach powiatu	90	173
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin i miast na prawach powiatu w 1999 i 2008 r.	91	174
Struktura wydatków gmin i miast na prawach powiatu według wybranych działów w 1999 i 2008 r.	92	176
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych ogółem w 1999 i 2008 r.	93	179
Fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne na 10 tys. ludności w 1999 i 2008 r.	94	181
Frekwencja w wyborach samorządowych w 2006 r. w I i II turze głosowania	95	182
Zróżnicowanie mierników usług społecznych według powiatów w latach 1999 – 2008 ..	96	184
Znormalizowane wskaźniki usług społecznych w wybranych powiatach w 2008 r.	97	185
Zmiany miernika usług społecznych w 2008 r. w stosunku do 2003 r.	98	186

WYKRESY W ROZDZIALE III

Zróżnicowanie mierników warunków życia ludności w gminach w 2003 i 2008 r.	99	188
Zróżnicowanie współczynnika młodości w gminach w 2003 i 2008 r.	100	194
Zróżnicowanie salda migracji stałej na 1 tys. ludności w gminach w 2003 i 2008 r.	101	195
Zróżnicowanie udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach w 2003 i 2008 r.	102	196
Zróżnicowanie liczby podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach w 2003 i 2008 r.	103	197
Zróżnicowanie udziału podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach w 2005 i 2008 r.	104	198
Zróżnicowanie mediany przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w gminach w 2005 i 2008 r.	105	199
Zróżnicowanie udziału beneficjentów pomocy społecznej w ludności ogółem w gminach w 2008 r.	106	200
Zróżnicowanie przeciętnej liczby osób na 1 izbę w gminach w 2003 i 2008 r.	107	201
Zróżnicowanie dochodów własnych na 1 mieszkańca w gminach w 2003 i 2008 r.	108	202
Zróżnicowanie wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca w gminach w 2008 r.	109	203

MAPY W ROZDZIALE I

Mierniki globalne warunków życia ludności i mierniki syntetyczne dziedzin tematycznych według województw w 2008 r.	1	40
---	---	----

MAPY W ROZDZIALE I (dok.)

	Nr	Str.
Aktywność zawodowa ogółem oraz struktura ludności w wieku produkcyjnym według statusu na rynku pracy w 2008 r.	2	56
Stopa bezrobocia rejestrowanego oraz struktura bezrobotnych według czasu pozostawiania bez pracy w 2008 r.	3	60
Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w 2007 r. oraz podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2008 r.	4	61
Średnia powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa rolnego i udział gospodarstw powyżej 20 ha użytków rolnych – dane PSR 2002 r.	5	66
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń i współczynnik zróżnicowania decylowego według województw w 2008 r.	6	74
Udział korzystających z pomocy społecznej oraz beneficjentów świadczeń rodzinnych w wieku do lat 18 w ludności ogółem w tym wieku według województw w 2008 r.	7	77
Udział procentowy mieszkań oddanych do użytkowania oraz mieszkania na 1 tys. zawartych małżeństw w 2008 r.	8	82
Wydatki ogółem i wydatki inwestycyjne jednostek samorządowych na 1 mieszkańca w 2008 r.	9	94

MAPY W ROZDZIALE II

Mierniki globalne warunków życia ludności i mierniki syntetyczne dziedzin tematycznych w 2008 r.	10	109
Typologia demograficzna powiatów Małopolski i przyrost rzeczywisty ich mieszkańców w latach 1999 - 2008	11	122
Wskaźnik urbanizacji i struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w 2008 r.	12	124
Zgony na 1 tys. ludności oraz zgony osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności w 2008 r.	13	128
Niepełnosprawni w populacji ogółem i udział niepełnosprawnych tylko biologicznie w ogółem w 2002 r.	14	130
Stopa bezrobocia rejestrowanego oraz struktura bezrobotnych według wieku w 2008 r.	15	134
Miernik zasobów ludzkich według powiatów w 2008 r.	16	138
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2008 r. oraz przyrost podmiotów w latach 1999 - 2008	17	141
Miernik aktywności gospodarczej według powiatów w 2008 r.	18	147
Średnia płaca i struktura zatrudnienia w 2008 r.	19	151
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń i współczynnik zróżnicowania decylowego w 2008 r.	20	152
Udział korzystających z pomocy społecznej w populacji ogółem oraz beneficjentów świadczeń rodzinnych w wieku do lat 18 w liczbie dzieci ogółem w tym wieku w 2008 r.	21	154
Udział zasobów mieszkaniowych w powiatach w zasobach mieszkaniowych województwa małopolskiego w 2008 r.	22	155
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę oraz przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie w 2008 r.	23	156
Mieszkania wyposażone w podstawowe instalacje w % ogółu mieszkań w 2008 r.	24	158
Miernik zamożności mieszkańców według powiatów w 2008 r.	25	161
Ludność na 1 miejsce w kinach stałych w 2008 r.	26	171
Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na 1 tys. ludności w 2008 r.	27	172
Dochody ogółem i własne gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2008 r.	28	174
Wydatki ogółem na 1 mieszkańca i stopień pokrycia wydatków dochodami własnymi gmin i miast na prawach powiatu w 2008 r.	29	175

MAPY W ROZDZIALE II (dok.)

	Nr	Str.
Struktura wydatków gmin i miast na prawach powiatu według wybranych działów w 2008 r.	30	178
Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2008 r.	31	179
Miernik usług społecznych według powiatów w 2008 r.	32	184

MAPY W ROZDZIALE III

Mierniki syntetyczne warunków życia w gminach w 2008 r.	33	189
Zmiana miernika warunków życia ludności w gminach w 2008 r. w stosunku do 2003 r.	34	193
Współczynnik młodości w gminach w 2008 r.	35	194
Saldo migracji stałej na 1 tys. ludności w gminach w 2008 r.	36	195
Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach w 2008 r.	37	196
Podmioty gospodarcze na 10 tys. ludności w gminach w 2008 r.	38	197
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach w 2008 r.	39	198
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w gminach w 2008 r.	40	199
Udział beneficjentów pomocy społecznej w ludności ogółem w gminach w 2008 r.	41	200
Przeciętna liczba osób na 1 izbę w gminach w 2008 r.	42	201
Dochody własne na 1 mieszkańca w gminach w 2008 r.	43	202
Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca w gminach w 2008 r.	44	203

TABLICE WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 1999, 2003, 2006, 2008

Tabl. na
CD-ROM

Saldo migracji stałej na 1 tys. ludności	1
Mediana wieku ludności	2
Wskaźnik obciążenia demograficznego	3
Poziom wykształcenia w 2002 r.	4
Udział osób niepełnosprawnych w populacji według ekonomicznych grup wieku w 2002 r.	5
Zgony osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności	6
Pracujący poza rolnictwem indywidualnym na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym ...	7
Stopa bezrobocia rejestrowanego	8
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności	9
Udział spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów	10
Udział spółek handlowych z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie podmiotów	11
Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności	12
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	13
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń	14
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	15
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	16
Przeciętna liczba osób na 1 izbę	17
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	18
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	19
Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności	20
Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności	21
Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności	22
Miejsca w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat	23

TABLICE WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 1999, 2003, 2006, 2008 (dok.)	Tabl. na CD-ROM
Uczniowie w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży na 1 komputer	24
Uczniowie w gimnazjach dla dzieci i młodzieży na 1 komputer.....	25
Uczniowie na 1 oddział w liceach ogólnokształcących dla młodzieży	26
Uczniowie na 1 oddział w technikach dla młodzieży	27
Lekarze na 10 tys. ludności	28
Porady lekarskie ogółem na 1 mieszkańca	29
Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną	30
Mieszkańcy placówek pomocy społecznej na 10 tys. ludności	31
Wydatki inwestycyjne gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca	32
Wydatki inwestycyjne powiatów na 1 mieszkańca.....	33
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na transport i łączność na 1 mieszkańca	34
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca...	35
Wydatki powiatów na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca	36
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca	37
Wydatki powiatów na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca	38
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska na 1 mieszkańca	39
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz kulturę fizyczną i sport na 1 mieszkańca	40
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków – udział w ogólnej liczbie ludności	41
Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych w ciągu roku na 1 mieszkańca	42
Obszary prawnie chronione – udział w ogólnej powierzchni	43
Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. ludności	44
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych ogółem	45
Wybrane wskaźniki w gminach województwa małopolskiego w 2003 i 2008 r.	46
 Załącznik 1. Wykaz cech diagnostycznych dla województwa małopolskiego dla lat 1999, 2003, 2006, 2008	 CD-ROM
Załącznik 2. Wykaz cech diagnostycznych dla powiatów województwa małopolskiego dla lat 1999, 2003, 2006, 2008	CD-ROM
Załącznik 3. Wykaz cech diagnostycznych dla gmin województwa małopolskiego dla lat 2003 i 2008 r.	CD-ROM

W wersji angielskiej: przedmowa, spis treści, tablice.

CONTENTS

	<i>Page</i>																																				
PREFACE	4																																				
GENERAL NOTES	19																																				
METHODOLOGICAL NOTES	22																																				
INTRODUCTION	35																																				
CHAPTER I. LIVING CONDITIONS OF THE POPULATION IN THE MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP AGAINST A BACKGROUND OF POLAND AND OTHER VOIVODSHIPS, 1999 - 2008	39																																				
<i>Essentials tendencies for changes</i>	<i>39</i>																																				
<i>Human resources</i>	<i>46</i>																																				
<i>Economic activity</i>	<i>61</i>																																				
<i>Inhabitants' wealth</i>	<i>70</i>																																				
<i>Availability of social services</i>	<i>84</i>																																				
CHAPTER II. LIVING CONDITIONS OF THE POPULATION IN POWIATS OF THE MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP, 1999 - 2008	108																																				
<i>Essentials tendencies for changes</i>	<i>108</i>																																				
<i>Human resources</i>	<i>122</i>																																				
<i>Economic activity</i>	<i>141</i>																																				
<i>Inhabitants' wealth</i>	<i>151</i>																																				
<i>Availability of social services</i>	<i>165</i>																																				
CHAPTER III. LIVING CONDITIONS OF THE POPULATION IN GMINAS OF THE MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP IN 2003 AND 2008	188																																				
GRAPHS IN CHAPTER I																																					
	<table> <tr> <th style="text-align: right;"><i>No</i></th><th style="text-align: right;"><i>Page</i></th></tr> <tr> <td><i>Diversity of conditions and living standards measures by voivodships, 1999 - 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>1</i></td></tr> <tr> <td><i>Diversity of thematic domain measures by voivodships in 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>2</i></td></tr> <tr> <td><i>Diversity of thematic domain measures in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>3</i></td></tr> <tr> <td><i>Normalized rates of conditions and living standards in the Małopolskie voivodship and in Poland in 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>4</i></td></tr> <tr> <td><i>Population of Małopolska, 1999 - 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>5</i></td></tr> <tr> <td><i>Births, deaths and natural increase in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>6</i></td></tr> <tr> <td><i>Structure of population by biological age groups in 1999 and 2008 and projected in 2035</i></td><td style="text-align: right;"><i>7</i></td></tr> <tr> <td><i>Structure of education level of the population in the Małopolskie voivodship in 2002 (data from the census in 2002)</i></td><td style="text-align: right;"><i>8</i></td></tr> <tr> <td><i>Net enrolment rate and persons who do not continue education aged 16 to 18, 1999 - 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>9</i></td></tr> <tr> <td><i>Full-time students per 100 people aged 19 to 24, 1999 - 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>10</i></td></tr> <tr> <td><i>Life expectancy in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>11</i></td></tr> <tr> <td><i>Structure of deaths by causes in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>12</i></td></tr> <tr> <td><i>Average number of pensioners (non-KRUS) per 1000 working age population, 1999 - 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>13</i></td></tr> <tr> <td><i>Activity rate of the population, 1999 - 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>14</i></td></tr> <tr> <td><i>Structure of working age population by labour market status in 1999 and 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>15</i></td></tr> <tr> <td><i>Structure of employed persons by economic sectors in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>16</i></td></tr> <tr> <td><i>Paid employees by educational level in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i></td><td style="text-align: right;"><i>17</i></td></tr> </table>	<i>No</i>	<i>Page</i>	<i>Diversity of conditions and living standards measures by voivodships, 1999 - 2008</i>	<i>1</i>	<i>Diversity of thematic domain measures by voivodships in 2008</i>	<i>2</i>	<i>Diversity of thematic domain measures in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i>	<i>3</i>	<i>Normalized rates of conditions and living standards in the Małopolskie voivodship and in Poland in 2008</i>	<i>4</i>	<i>Population of Małopolska, 1999 - 2008</i>	<i>5</i>	<i>Births, deaths and natural increase in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i>	<i>6</i>	<i>Structure of population by biological age groups in 1999 and 2008 and projected in 2035</i>	<i>7</i>	<i>Structure of education level of the population in the Małopolskie voivodship in 2002 (data from the census in 2002)</i>	<i>8</i>	<i>Net enrolment rate and persons who do not continue education aged 16 to 18, 1999 - 2008</i>	<i>9</i>	<i>Full-time students per 100 people aged 19 to 24, 1999 - 2008</i>	<i>10</i>	<i>Life expectancy in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i>	<i>11</i>	<i>Structure of deaths by causes in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i>	<i>12</i>	<i>Average number of pensioners (non-KRUS) per 1000 working age population, 1999 - 2008</i>	<i>13</i>	<i>Activity rate of the population, 1999 - 2008</i>	<i>14</i>	<i>Structure of working age population by labour market status in 1999 and 2008</i>	<i>15</i>	<i>Structure of employed persons by economic sectors in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i>	<i>16</i>	<i>Paid employees by educational level in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i>	<i>17</i>
<i>No</i>	<i>Page</i>																																				
<i>Diversity of conditions and living standards measures by voivodships, 1999 - 2008</i>	<i>1</i>																																				
<i>Diversity of thematic domain measures by voivodships in 2008</i>	<i>2</i>																																				
<i>Diversity of thematic domain measures in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i>	<i>3</i>																																				
<i>Normalized rates of conditions and living standards in the Małopolskie voivodship and in Poland in 2008</i>	<i>4</i>																																				
<i>Population of Małopolska, 1999 - 2008</i>	<i>5</i>																																				
<i>Births, deaths and natural increase in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i>	<i>6</i>																																				
<i>Structure of population by biological age groups in 1999 and 2008 and projected in 2035</i>	<i>7</i>																																				
<i>Structure of education level of the population in the Małopolskie voivodship in 2002 (data from the census in 2002)</i>	<i>8</i>																																				
<i>Net enrolment rate and persons who do not continue education aged 16 to 18, 1999 - 2008</i>	<i>9</i>																																				
<i>Full-time students per 100 people aged 19 to 24, 1999 - 2008</i>	<i>10</i>																																				
<i>Life expectancy in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i>	<i>11</i>																																				
<i>Structure of deaths by causes in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i>	<i>12</i>																																				
<i>Average number of pensioners (non-KRUS) per 1000 working age population, 1999 - 2008</i>	<i>13</i>																																				
<i>Activity rate of the population, 1999 - 2008</i>	<i>14</i>																																				
<i>Structure of working age population by labour market status in 1999 and 2008</i>	<i>15</i>																																				
<i>Structure of employed persons by economic sectors in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i>	<i>16</i>																																				
<i>Paid employees by educational level in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i>	<i>17</i>																																				

GRAPHS IN CHAPTER I (cont.)

	No	Page
<i>Structure of unemployed persons by educational level in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i>	18	58
<i>Registered unemployed persons by age groups in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i>	19	59
<i>Structure of unemployed persons by duration of unemployment in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i>	20	59
<i>Entities of the national economy in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i>	21	62
<i>Entities of the national economy by legal status in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008.....</i>	22	63
<i>Entities of the national economy by number of employed persons in the Małopolskie voivodship in 2008.....</i>	23	63
<i>Entities of the national economy by percentage share of selected NACE sections in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i>	24	64
<i>Entities of the national economy by age of enterprise in 2008 compared with 1999 in the Małopolskie voivodship</i>	25	65
<i>Structure of farms by area groups of agricultural land in 2002 and 2008</i>	26	68
<i>Monthly available income per capita and its sources in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008</i>	27	71
<i>Average monthly wages and salaries as well as retirement pay and pension benefits in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i>	28	72
<i>Structure of expenditures of households in the Małopolskie voivodship in 1999 and 2008.....</i>	29	75
<i>Structure of dwellings in layout of urban and rural areas in 2008</i>	30	78
<i>Basic rates about dwellings and their density by voivodships in 2008.....</i>	31	78
<i>Average usable floor space per persons and average number of persons per dwelling in 2008</i>	32	79
<i>Average usable floor space per dwelling and number of rooms in dwellings in 2008...</i>	33	80
<i>Dwellings fitted with installation in % of total dwellings in the Małopolskie voivodship in 2008</i>	34	81
<i>Users of water-line, sewerage and gas-line systems in % of total population in the Małopolskie voivodship in 2008</i>	35	83
<i>Doctors per 10 thousand population, 2003 - 2008</i>	36	84
<i>Places in nurseries per 1000 children up to age 2, 1999 - 2008</i>	37	85
<i>Places in nursery schools per 1000 children aged 3 to 6, 1999 - 2008</i>	38	86
<i>Pupils and students per 1 computer by type of schools</i>	39	87
<i>Audience in theatres and music institutions per 1000 population in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i>	40	89
<i>Audience in cinemas per 1000 population, 1999 - 2008.....</i>	41	90
<i>Number of beds in collective tourist accommodation establishment per 1000 population, 2003 - 2008.....</i>	42	91
<i>Occupancy rate of beds by selected type of facilities in 2003 and 2008</i>	43	92
<i>Dynamics of revenue and expenditure of self-government entities, 1999 - 2008</i>	44	93
<i>Structure of expenditure of local self-government entities by selected divisions in 2008.....</i>	45	95

GRAPHS IN CHAPTER I (cont.)

	No	Page
<i>Water consumption for needs of national economy and population in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i>	46	97
<i>Industrial and municipal waste water requiring treatment discharged into water or into ground in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i>	47	98
<i>Share of population using waste water treatment plants in total number of inhabitants, 1999 - 2008</i>	48	99
<i>Emission of main air pollutants by plants generating substantial air pollution in the Małopolskie voivodship, 1999 - 2008</i>	49	100
<i>Ascertained crimes in completed preparatory proceedings and rate of detectability of delinquents in ascertained crimes by voivodships in 2008</i>	50	103
<i>Road traffic accidents, injured and road traffic casualties in the Małopolskie voivodship, 2000 - 2008</i>	51	104
<i>Foundations, associations and other social organizations per 10 thousand population in 1999 and 2008</i>	52	105
<i>Electoral attendance in the Małopolskie voivodship during presidential elections in 2000 and 2005 as well as parliamentary elections in 2001, 2005 and 2007</i>	53	107
GRAPHS IN CHAPTER II		
<i>Diversity of conditions and living standards measures by powiats, 1999 - 2008</i>	54	109
<i>Normalized rates of conditions and living standards in powiats of the first group in 2008</i>	55	111
<i>Normalized rates of conditions and living standards in powiats of the second group in 2008</i>	56	113
<i>Normalized rates of conditions and living standards in powiats of the third group in 2008</i>	57	117
<i>Normalized rates of conditions and living standards in powiats of the fourth group in 2008</i>	58	120
<i>Changes of conditions and living standards measure by powiats in 2008 in relation to 2003.....</i>	59	121
<i>Net migration for permanent residence and natural increase by powiats, 1999 - 2008</i>	60	123
<i>Commuting by powiats in 2006</i>	61	125
<i>Share of people with upper primary education in total population of persons aged 13 and more in 2002.....</i>	62	126
<i>Death rate in 1999 and 2008</i>	63	127
<i>Deaths by causes in 2008</i>	64	129
<i>Employed persons beyond private agriculture per 1000 working age population in 1999 and 2008</i>	65	131
<i>Employed persons in private agriculture per 1000 working age population in 1996 and 2002.....</i>	66	132
<i>Employed persons by activity sectors in 2008</i>	67	133
<i>Unemployment rate in 1999 and 2008</i>	68	135
<i>Normalized rates of human resources in selected powiats in 2008.....</i>	69	137
<i>Diversity of measures of human resources by powiats, 1999 - 2008</i>	70	138
<i>Changes of measure of human resources in 2008 in relation to 2003</i>	71	139
<i>Share of commercial companies in total number of entities in 1999 and 2008.....</i>	72	142
<i>Share of commercial companies with foreign capital participation in total number of entities in 1999 and 2008</i>	73	143
<i>Structure of selected entities of the national economy by type of conducted activity in 2008.....</i>	74	144
<i>Share of market and non-market services sector by powiats in total number of entities in 1999 and 2008</i>	75	144
<i>Entities created in 1999 and still conducting activity in 2008</i>	76	145

GRAPHS IN CHAPTER II (cont.)

	No	Page
<i>Diversity of economic activity measures by powiats, 1999 - 2008</i>	77	147
<i>Normalized economic activity rates in selected powiats in 2008</i>	78	148
<i>Changes of economic activity measure in 2008 in relation to 2003.....</i>	79	149
<i>Average usable floor space per dwelling and average number of rooms in dwelling in 2008</i>	80	157
<i>Users of installations in % of total population in 2008</i>	81	159
<i>Diversity of inhabitants' wealth measures by powiats, 1999 - 2008</i>	82	161
<i>Normalized inhabitants' wealth rates in selected powiats in 2008</i>	83	162
<i>Changes of inhabitants' wealth measure in 2008 in relation to 2003.....</i>	84	163
<i>Doctors per 10 thousand population in 2003 and 2008</i>	85	165
<i>Population per 1 public pharmacy in 1999 and 2008</i>	86	166
<i>Children and youth per 1 pre-primary education establishment and school (excluding special) in 2008/09 school year</i>	87	168
<i>Pupils per 1 computer with the Internet access in the 2003/2004 and 2008/2009 school year</i>	88	169
<i>Population per 1 library post in 1999 and 2008.....</i>	89	170
<i>Dynamics of revenue of gminas and cities with powiat status</i>	90	173
<i>Share of own revenue in total revenue of gminas and cities with powiat status in 1999 and 2008</i>	91	174
<i>Structure of expenditure of gminas and cities with powiat status by selected divisions in 1999 and 2008</i>	92	176
<i>Rate of detectability of delinquents in ascertained crimes in 1999 and 2008</i>	93	179
<i>Foundations, associations and other social organizations per 10 thousand population in 1999 and 2008</i>	94	181
<i>Electoral attendance in self-government election in 2006 during the first and the second voting round</i>	95	182
<i>Diversity of social services measures by powiats, 1999 - 2008</i>	96	184
<i>Normalized social services rates in selected powiats in 2008</i>	97	185
<i>Changes of social services measure in 2008 in relation to 2003</i>	98	186
GRAPHS IN CHAPTER III		
<i>Diversity of conditions and living standards measures in gminas in 2003 and 2008</i>	99	188
<i>Diversity of youth rate in gminas in 2003 and 2008</i>	100	194
<i>Diversity of net migration for permanent residence per 1000 population in gminas in 2003 and 2008</i>	101	195
<i>Diversity of share of unemployment persons in the number of working age population in gminas in 2003 and 2008</i>	102	196
<i>Diversity of number of economic entities per 10 thousand population in gminas in 2003 and 2008</i>	103	197
<i>Diversity of share of taxpayers gaining revenue from wages and salaries in the number of working age population in gminas in 2003 and 2008</i>	104	198
<i>Diversity of median of annual revenue from wages and salaries in gminas in 2003 and 2008</i>	105	199
<i>Diversity of share of beneficiaries of social welfare in total population in gminas in 2003 and 2008</i>	106	200
<i>Diversity of average number of persons per 1 room in gminas in 2003 and 2008</i>	107	201
<i>Diversity of own revenue per capita in gminas in 2003 and 2008</i>	108	202
<i>Diversity of investment expenditure per capita in gminas in 2008</i>	109	203

MAPS IN CHAPTER I

	No	Page
<i>Global measures of conditions and living standards of the population and synthetic measures of thematic domains by voivodships in 2008</i>	1	40
<i>Activity rate and structure of working age population by labour market status in 2008</i>	2	56
<i>Registered unemployment rate and structure of unemployed persons by duration of unemployment in 2008</i>	3	60
<i>Gross domestic product per capita in 2007 and entities of the national economy per 10 thousand population in 2008</i>	4	61
<i>Average agricultural land area of a farm and share of farms exceeding 20 ha of agricultural land – data of the Agricultural Census 2002</i>	5	66
<i>Median of annual revenue from wages and salaries and decile diversity rate by voivodships in 2008</i>	6	74
<i>Share of beneficiaries of social welfare and of family benefits aged up to 18 in total population at this age by voivodships in 2008</i>	7	77
<i>Percentage share of dwellings completed and dwellings per 1000 marriages contracted in 2008</i>	8	82
<i>Total expenditure and investment expenditure of self-government entities per capita in 2008</i>	9	94

MAPS IN CHAPTER II

<i>Global measures of conditions and living standards of the population and synthetic measures of thematic domains in 2008</i>	10	109
<i>Demographic typology of powiats in the Małopolskie voivodship and actual increase of its inhabitants, 1999 - 2008</i>	11	122
<i>Urbanization rate and structure of population by economic age groups in 2008</i>	12	124
<i>Deaths per 1000 population and deaths of persons aged 15 to 59 per 10 thousand population in 2008.....</i>	13	128
<i>Disabled persons in total population and share of only biologically disabled in total in 2002</i>	14	130
<i>Registered unemployment rate and structure of unemployed persons by age in 2008</i>	15	134
<i>Measure of human resources by powiats in 2008.....</i>	16	138
<i>Entities of the national economy per 10 thousand population in 2008 and increase of entities, 1999 - 2008</i>	17	141
<i>Measure of economic activity by powiats in 2008</i>	18	147
<i>Average salary and structure of paid employment in 2008.....</i>	19	151
<i>Median of annual revenue from wages and salaries and decile diversity rate in 2008...</i>	20	152
<i>Share of beneficiaries of social welfare in total population and of family benefits aged up to 18 in total number of children at this age in 2008.....</i>	21	154
<i>Share of dwelling stocks in powiats in dwelling stocks of the Małopolskie voivodship in 2008</i>	22	155
<i>Average usable floor space per person and average number of persons per dwelling in 2008</i>	23	156
<i>Dwellings equipped with basic installations in % of total dwellings in 2008.....</i>	24	158
<i>Measure of inhabitants' wealth by powiats in 2008.....</i>	25	161
<i>Population per 1 place in fixed cinemas in 2008</i>	26	171
<i>Number of beds in collective tourist accommodation establishments per 1000 population in 2008.....</i>	27	172
<i>Total revenue and own revenue of gminas and cities with powiat status per capita in 2008</i>	28	174
<i>Expenditure per capita and a degree of coverage by own revenue of gminas and cities with powiat status in 2008</i>	29	175
<i>Structure of expenditure of gminas and cities with powiat status by selected divisions in 2008</i>	30	178
<i>Ascertained crimes in completed preparatory proceedings by powiats in 2008</i>	31	179
<i>Social services measure by powiats in 2008.....</i>	32	184

MAPS IN CHAPTER III

	No	Page
Synthetic measures of conditions and living standards in gminas in 2008.....	33	189
Change of measure of conditions and living standards in gminas in 2008 in relation to 2003.....	34	193
Youth rate in gminas in 2008.....	35	194
Net migration for permanent residence per 1000 population in gminas in 2008	36	195
Share of unemployed persons in the number of working age population in gminas in 2008	37	196
Economic entities per 10 thousand population in gminas in 2008	38	197
Share of taxpayers receiving revenue from wages and salaries in the number of working age population in gminas in 2008.....	39	198
Median of annual revenue from wages and salaries in gminas in 2008	40	199
Share of beneficiaries of social welfare in total population in gminas in 2008	41	200
Average number of persons per 1 room in gminas in 2008	42	201
Own revenue per capita in gminas in 2008.....	43	202
Investment expenditure per capita in gminas in 2008	44	203

**TABLES BY SUBREGIONS AND POWIATS OF THE MAŁOPOLSKIE
VOIVODSHIP IN 1999, 2003, 2006, 2008**

	Tables on CD
Net migration for permanent residence per 1000 population	1
Median of age of the population	2
Demographic load rate	3
Level of education in 2002	4
Share of disabled persons in the population by economic age groups in 2002	5
Deaths of people aged 15 to 59 per 10 thousand population	6
Employed persons beyond private agriculture per 1000 working age population	7
Registered unemployment rate	8
Entities of the national economy per 10 thousand population.....	9
Share of commercial companies in total number of entities	10
Share of commercial companies with foreign capital participation in total number of entities	11
Newly registered entities per 10 thousand population	12
Average monthly gross wages and salaries.....	13
Median of annual revenue from wages and salaries.....	14
Share of taxpayers receiving revenue from wages and salaries in the number of working age population	15
Average number of persons per 1 dwelling.....	16
Average number of persons per 1 room	17
Average usable floor space per dwelling	18
Average usable floor space dwelling per person	19
Users of water-line system in % of total population	20
Users of sewerage system in % of total population	21
Users of gas-line system in % of total population	22
Places in nursery schools per 1000 children aged 3 to 6	23
Pupils in primary schools for children and youth per 1 computer	24
Pupils in lower secondary schools for children and youth per 1 computer	25
Students per 1 section in general secondary schools for youth	26
Students per 1 section in technical secondary schools for youth	27

TABLES BY SUBREGIONS AND POWIATS OF THE MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP IN 1999, 2003, 2006, 2008 (cont.)	Tables on CD
<i>Doctors per 10 thousand population</i>	28
<i>Doctors consultations per capita</i>	29
<i>Population per 1 public pharmacy</i>	30
<i>Inhabitants of social welfare facilities per 10 thousand population</i>	31
<i>Investment expenditure of gminas and cities with powiat status per capita</i>	32
<i>Investment expenditure of powiats per capita</i>	33
<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on transport and communications per capita</i>	34
<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on education per capita</i>	35
<i>Expenditure of powiats on education per capita</i>	36
<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on health care, social assistance and other tasks in sphere of social policy per capita</i>	37
<i>Expenditure of powiats on health care, social assistance and other tasks in sphere of social policy per capita</i>	38
<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on municipal economy and environmental protection per capita</i>	39
<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on culture and national heritage as well as physical education and sport per capita</i>	40
<i>Share of population using waste water treatment plants in total population</i>	41
<i>Municipal waste collected from households during a year per capita</i>	42
<i>Share of legally protected areas in total area</i>	43
<i>Ascertained crimes in completed preparatory proceedings per 10 thousand population</i>	44
<i>Rate of detectability of delinquents in ascertained crimes</i>	45
<i>Selected indices in gminas of the Małopolskie voivodship in 2003 and 2008</i>	46
<i>Annex 1. Specification of diagnostic features for voivodships in 1999, 2003, 2006 and 2008</i>	CD
<i>Annex 2. Specification of diagnostic features for powiats of the Małopolskie voivodship in 1999, 2003, 2006 and 2008</i>	CD
<i>Annex 3. Specification of diagnostic features for gminas of the Małopolskie voivodship in 2003 and 2008</i>	CD

In English: preface, contents, tables.

UWAGI OGÓLNE

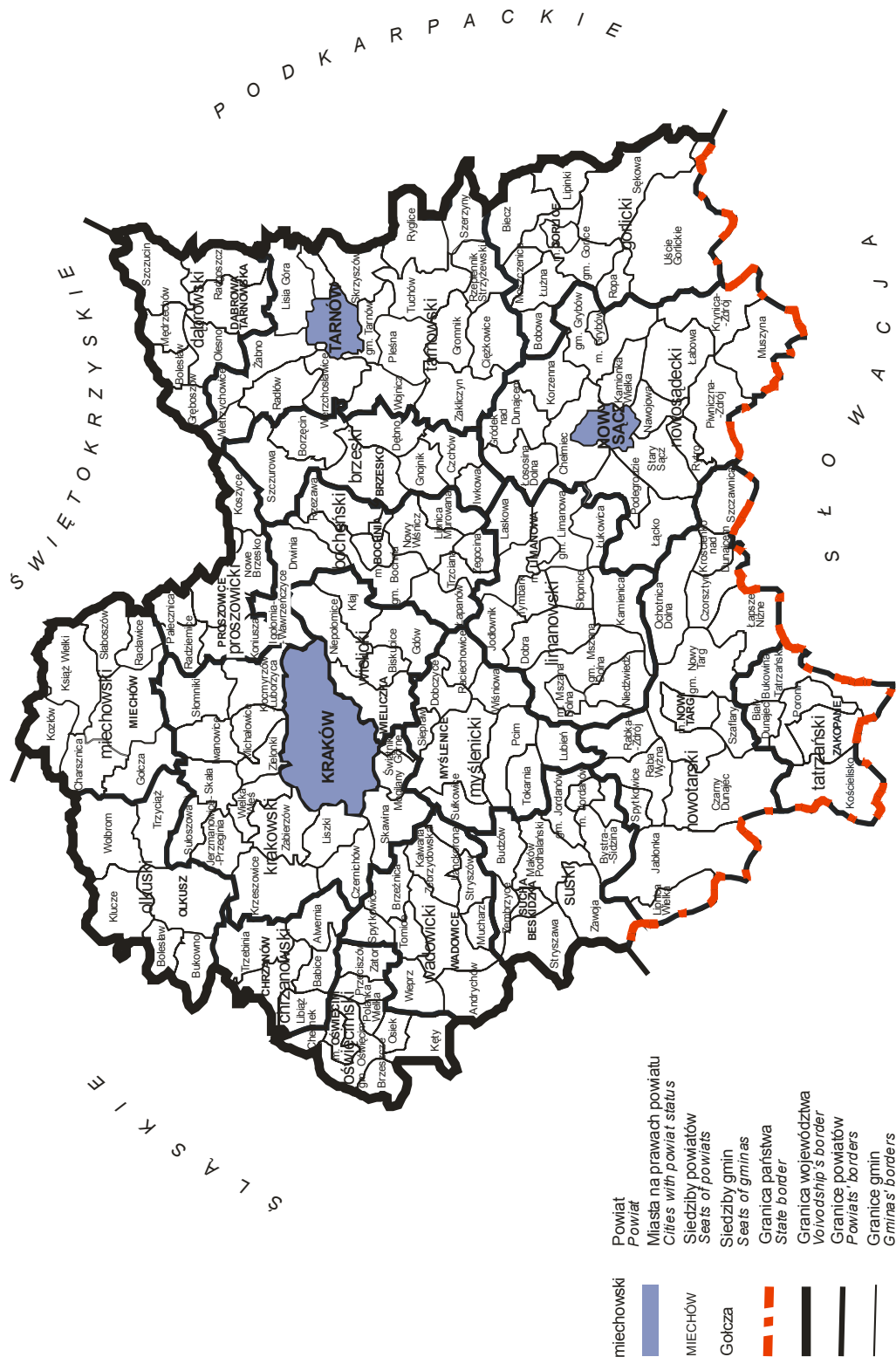
1. Dane według województw, podregionów, powiatów i gmin przedstawiono w podziale administracyjnym według stanu na dzień 31 XII 2008 r.. Przez „miasta” rozumie się obszar położony w granicach administracyjnych tych jednostek, a przez wieś – pozostałe terytorium kraju.
2. Informacje o zmianach w podziale administracyjnym województwa małopolskiego w latach 1999-2008 można uzyskać pod adresem: http://www.stat.gov.pl/bdrr/docs/tery_komunikat2000.doc.
3. Podział województwa małopolskiego na powiaty i gminy przedstawiono na mapie na 21 stronie. Nazwy „województwo małopolskie” i „Małopolska” są używane zamiennie.
4. Dane prezentowane są w układzie Polskiej Klasyfikacji Działalności 2004 (PKD 2004) opracowanej na podstawie wydawnictwa Urzędu Statystycznego Wspólnot Europejskich EUROSTAT - „Nomenclature des Activités de Communauté Européenne — Nace rev.1.1.” PKD wprowadzona została dnia 1 maja 2004 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (Dz. U. Nr 33, poz. 289), w miejsce stosowanej klasyfikacji PKD obowiązującej od 1 stycznia 1998 r.

Dodatkowo w odniesieniu do PKD 2004 dokonano grupowania na sektory ekonomiczne:

- **sektor rolniczy** – „Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo” (Sekcja A) oraz „Rybnactwo” (Sekcja B),
 - **sektor przemysłowy** – „Górnictwo” (Sekcja C), „Przetwórstwo przemysłowe” (Sekcja D), „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę” (Sekcja E) oraz „Budownictwo” (Sekcja F),
 - **sektor usług rynkowych** – „Handel i naprawy” (Sekcja G), „Hotele i restauracje” (Sekcja H), „Transport, gospodarka magazynowa i łączność” (Sekcja I), „Pośrednictwo finansowe” (Sekcja J), „Obsługa nieruchomości i firm” (Sekcja K), „Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała” (Sekcja O) oraz „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników” (Sekcja P)
 - **sektor usług nierynkowych** „Administracja publiczna” (Sekcja L), „Edukacja” (Sekcja M), „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna” (Sekcja N)
5. W nazwach niektórych sekcji zastosowano skróty. Pełne ich nazwy są dostępne na stronie www.stat.gov.pl/klasyfikacje

Skrót	Pełna nazwa
Handel i naprawy	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego
Obsługa nieruchomości i firm	Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne

6. Przy przeliczeniach na 1 mieszkańca (na 1 tys. ludności itp.) danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczeniach danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku - według stanu w dniu 30 VI.
7. Współczynniki demograficzne oraz inne wskaźniki bazujące na ludności dla lat 1999-2001, zostały opracowane w odniesieniu do ludności zbilansowanej na bazie wyników NSP 2002, w związku z tym mogą się różnić w porównaniu do prezentowanych w opracowaniach przed 2003 rokiem.
8. Do przeliczeń za lata 1999 – 2001 - jeśli nie zaznaczono inaczej – przyjęto liczbę ludności opracowaną w 2006 r. na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002, z tym że dane za rok 1999 (stan w dniu 30 VI) opracowano metodą szacunkową, a za lata 1999 (stan w dniu 31 XII) oraz 2000 – 2001 metodą bilansową (w podziale administracyjnym obowiązującym w dniu 31 XII 2002 r.).
9. W opisie analitycznym uwzględniono niekiedy cechy spoza wykazu cech diagnostycznych jako dodatkowe informacje o jednostkach terytorialnych ograniczone do lat, dla których te dane były dostępne.
10. Wskaźniki określające warunki i poziom życia wyliczono dla każdego roku, a ich dynamikę dla roku 2008 w stosunku do 2003 ze względu na porównywalność danych dla tych dwóch lat (jednolitość metodologii).
11. Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.
12. Ze względu na elektroniczną technikę przetwarzania danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.
13. Niektóre dane (za rok 2008) zostały podane na podstawie informacji nie ostatecznych i mogą ulec zmianie w następnych publikacjach Urzędu.
14. W legendach map cyfry w nawiasach oznaczają liczbę województw, powiatów, gmin.

UWAGI METODYCZNE

I. ZASOBY LUDZKIE

Informacje o stanie ludności, mają charakter danych szacunkowych opracowanych przez GUS metodą bilansową na bazie NSP 2002.

Dane te dotyczą ludności faktycznie zamieszkałej, do której zalicza się osoby zameldowane na stałe i tam mieszkające oraz osoby zameldowane na pobyt czasowy – do 2005 r. powyżej 2 miesięcy, a od 2006 r. powyżej 3 miesięcy. Przy opracowaniach stanu ludności są wykorzystywane dane o:

- urodzeniach i zgonach, które pochodzą ze sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego,
- migracjach na pobyt stały pochodzących z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- migracjach na pobyt czasowy pochodzących z ewidencji gmin, które przekazują dane raz w roku – według stanu w dniu 31 XII.

Ekonomiczne grupy wieku oznaczają ludność w wieku:

- **przedprodukcyjnym** – do 17 lat
- **produkcyjnym** – mężczyźni w wieku 18 – 64 lat i kobiety w wieku 18 – 59 lat
- **poprodukcyjnym** – mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej.

Roczny przyrost rzeczywisty ludności stanowi sumę przyrostu naturalnego, salda migracji stałej i różnicy (rok bieżący do poprzedniego) w saldzie migracji czasowej.

Przyrost naturalny ludności stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

Saldo migracji stanowi różnicę między napływem i odpływem ludności. Napływ i odpływ migracyjny (wędrownikowy) jest to ogół osób przybywających lub wyjeżdżających na stałe w badanym okresie na określonym terenie.

Użyte określenia „**napływ**” i „**odpływ**” należy rozumieć odpowiednio jako nowe zameldowania na pobyt stały i wymeldowania z pobytu stałego.

Współczynnik urbanizacji to udział ludności mieszkającej w miastach w ludności ogółem.

Współczynnik młodości jest to liczba dzieci w wieku 0 – 14 lat przypadająca na 100 osób w wieku 65 lat i więcej.

Wskaźnik obciążenia demograficznego jest to liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Stan zdrowia

Choroby zakaźne i zatrucia – objęte obowiązkiem rejestracji na podstawie ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych ludzi, Dz. U. 2008 nr 234 poz. 1570.

Niepełnosprawność

Osoba niepełnosprawna to osoba, która posiadała odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osoba, która takiego orzeczenia nie posiadała, lecz odczuwała ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, samoobsługa).

Zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na 2 podstawowe grupy:

- osoby niepełnosprawne prawnie, tj. takie, które posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony,
- osoby niepełnosprawne tylko biologicznie, tj. takie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych.

Kryterium zakwalifikowania danej osoby do zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie było:

- dla osób w wieku 16 lat i więcej - posiadanie aktualnego orzeczenia wydanego przez odpowiedni organ orzekający, ustalającego niezdolność do pracy, stopień niepełnosprawności, celowość przekwalifikowania lub inwalidztwo,
- dla dzieci poniżej 16 roku życia - tj. urodzonych po 20 maja 1986 r. uprawnienie do pobierania zasiłku pielęgnacyjnego.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej, społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, dla osób w wieku 16 lat i więcej ustalono 3 stopnie niepełnosprawności:

- znaczny
- umiarkowany
- lekki

orzekane przez powiatowy, wojewódzki lub były krajowy zespół orzekający o stopniu niepełnosprawności. W myśl ustawy inne orzeczenia wydane przez organy do tego upoważnione przed wejściem w życie ustawy (tj. przed 01.01.1998 r.) traktowane były na równi z orzeczeniami stopnia niepełnosprawności.

Dziecko niepełnosprawne, to dziecko w wieku do ukończenia 16 roku życia, które posiada orzeczenie o niepełnosprawności określone w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Zródłem danych o dzieciach niepełnosprawnych prawnie w 2008 r. jest sprawozdanie rzeczowo-finansowe z zakresu świadczeń rodzinnych z bazy danych Systemu Świadczeń Rodzinnych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Dane obejmują dzieci do lat 16, na które rodzice otrzymywali zasiłek pielęgnacyjny. Warunkiem uzyskania takiego zasiłku na dziecko jest zaświadczenie o niepełnosprawności. Jest to świadczenie niezależne od dochodu rodziny, stąd przyjęto założenie, że liczbę dzieci uprawnionych do tego świadczenia można przyjąć za równoznaczną z liczbą dzieci niepełnosprawnych. W związku z tym przyjęto, że wskaźnik natężenia niepełnosprawności prawnej wśród dzieci w 2008 r. można porównać do podobnego wskaźnika z NSP 2002.

Wykształcenie

Poziom wykształcenia według metodologii GUS określa najwyższy ukończony cykl kształcenia w szkole lub szkolenia w innym trybie i formie, uznany zgodnie z obowiązującym systemem szkolnictwa. Poziom wykształcenia dla ogółu ludności określa się tylko w spisach powszechnych. Podstawą zaliczenia wykształcenia do określonego poziomu jest uzyskane świadectwo (dyplom) ukończenia odpowiedniej szkoły. W NSP 2002 poziom wykształcenia ustalano dla osób w wieku 13 lat i więcej. Wówczas zastosowano następującą klasyfikację poziomu wykształcenia: wyższe; policealne; średnie (zawodowe i ogólnokształcące); zasadnicze zawodowe; podstawowe ukończone; niepełne

podstawowe i bez wykształcenia szkolnego. W bieżących badaniach GUS, po 2002 roku (Budżety Gospodarstw Domowych, BAEL) powyższa klasyfikacja jest uzupełniona o wykształcenie gimnazjalne.

Współczynnik skolaryzacji netto jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Wynik podaje się w ujęciu procentowym.

Aktywność zawodowa i rynek pracy

Informacje o aktywności zawodowej opracowano na podstawie uogólnionych na poziom województw wyników reprezentacyjnego **Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności** (BAEL), **którym objęte są osoby w wieku 15 lat i więcej**. Przedmiotem badania jest sytuacja tych osób w zakresie aktywności ekonomicznej, tzn. fakt wykonywania pracy, pozostawania bezrobotnym lub biernym zawodowo w badanym tygodniu.

Aktywni zawodowo to osoby pracujące oraz bezrobotne.

Pracujący to osoby, które w badanym tygodniu wykonywały, przez co najmniej 1 godzinę, pracę przynoszącą zarobek lub dochód albo pomagali (bez wynagrodzenia), w pracy w rodzinnym gospodarstwie rolnym lub innej rodzinnej działalności gospodarczej. **Bezrobotni** to osoby, które nie pracowały i nie miały pracy, ale jej poszukiwały i były gotowe ją podjąć w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym.

Pozostałe osoby, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, to ludność **zawodowo bierna**.

Współczynnik aktywności zawodowej obliczono jako udział aktywnych zawodowo w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej.

Pracujący w gospodarce narodowej to osoby wykonujące pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Do pracujących zalicza się: osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, pracodawców i pracujących na własny rachunek, osoby wykonujące pracę nakładczą, agentów oraz członków spółdzielni produkcji rolniczej.

Dane o pracujących w gospodarce narodowej są opracowywane według stanu w dniu 31 XII, na podstawie corocznego pełnego badania zatrudnienia w podmiotach dużych i średnich, uogólnionych wyników corocznego reprezentacyjnego badania podmiotów małych, oraz szacunków m.in. pracujących w rolnictwie indywidualnym przyjmując za bazę wyniki powszechnych spisów rolnych.

UWAGA: Pierwotną liczbę pracujących w rolnictwie indywidualnym (wyniki PSR 1996) pomniejszono w skali województwa o 292 tys. Jest to zbiorowość osób, które w 2002 r. pracowały w rodzinnych gospodarstwach rolnych, ale produkcja tych gospodarstw była wyłącznie lub głównie na potrzeby własne. Według zasad metodycznych PSR 2002 takie osoby począwszy od 2002 r. nie są ujmowane do pracujących ogółem.

W związku z powyższym liczba pracujących w gospodarce narodowej oraz stopa bezrobocia rejestrowanego w 1999 r. w województwie i w powiatach są zmienione w stosunku do danych prezentowanych wcześniej i mogą być porównywane z odpowiednimi danymi w 2002 r. i latach następnych.

Zatrudnieni to osoby pracujące na podstawie stosunku pracy. Poziom wykształcenia ustalono dla osób, które zgodnie z umową o pracę, przepracowały cały miesiąc październik, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zakładzie pracy lub na danym stanowisku. W 1999 r. badaniem objęto tylko pełnozatrudnionych.

Bezrobotni zarejestrowani to osoby niezatrudnione i nie wykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli są to osoby niepełnosprawne - zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczące się w szkole z wyjątkiem szkół dla dorosłych lub szkół wyższych w systemie wieczorowym albo zaocznym, zarejestrowane we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli m.in.:

- ukończyły 18 lat,
- nie ukończyły: kobiety - 60 lat, mężczyźni - 65 lat,
- nie nabyły prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej, nie pobierają świadczenia lub zasiłku przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego lub macierzyńskiego,
- nie są właścicielami lub posiadaczami (samoistnymi lub zależnymi) nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowych, nie podlegają ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe,
- nie podjęły pozarolniczej działalności lub nie podlegają - na podstawie odrębnych przepisów - obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,
- nie uzyskują miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych.

Wszystkie dane o bezrobotnych zarejestrowanych dotyczą stanu w dniu 31 XII każdego roku.

Długostrwale bezrobotni zarejestrowani - osoby bezrobotne pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem (od listopada 2005 r.) okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy.

Stopę bezrobocia rejestrowanego obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Wykluczenie społeczne to brak lub ograniczone możliwości uczestnictwa, wpływania, korzystania osób lub grup ludności z podstawowych praw, instytucji publicznych, usług, rynków, które powinny być dostępne dla każdego. *Definicja przyjęta w 2004 r. w Narodowej Strategii Integracji Społecznej.*

II. AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA

Dane opracowano na podstawie Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej. Rejestr REGON jest aktualizowany przez podmioty, które mają obowiązek dokonywania wpisów oraz

zgłaszania zmian do rejestru w ciągu 14 dni od ich zaistnienia. Jakość rejestru (kompletność, aktualność) uzależniona jest od terminowego zgłaszania zmian przez podmioty.

Podmioty gospodarki narodowej to osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą - w rejestrze podmiotów REGON to osoba, której działalność jest wpisana do ewidencji działalności gospodarczej (z wyjątkiem wspólników spółki cywilnej, którzy nie podlegają odrębnej rejestracji w tym rejestrze) i inna osoba prowadząca działalność na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku oraz osoba prowadząca indywidualne gospodarstwo rolne.

Sektor prywatny – grupa podmiotów gospodarki narodowej, których mienie w całości lub w przeważającej części należy do prywatnych właścicieli.

Spółka handlowa – spółka, której utworzenie, organizację, funkcjonowanie, rozwiązywanie, łączenie, podział, przekształcenie reguluje Kodeks spółek handlowych. Spółki handlowe dzielą się na osobowe (jawne, partnerskie, komandytowe, komandytowo-akcyjne) i kapitałowe (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością). Mają one obowiązek uzyskania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego.

Podmioty według liczby pracujących:

- **jednostki małe** – w których liczba pracujących wynosi mniej niż 10 osób,
- **jednostki średnie** – w których liczba pracujących wynosi od 10 do 49 osób,
- **jednostki duże** – w których liczba pracujących wynosi 50 i więcej osób.

Do wyliczenia wieku podmiotów nie brano pod uwagę zmian metodologicznych prowadzenia rejestru Regon.

Prezentowane informacje o liczbie podmiotów nie obejmują osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

Rolnictwo

Dane opracowano na podstawie wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2002 (PSR 2002) oraz badań reprezentacyjnych prowadzonych w 2008 r.

Poza danymi GUS skorzystano także z danych, analiz i ocen Instytutu Ekonomiki Rolnictwa, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno – Spożywczych.

Gospodarstwo rolne oznacza grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami, urządzeniami i inwentarzem, jeśli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą.

Do 2006 r. do **użytków rolnych** zaliczano wszystkie grunty orne, sady, łąki i pastwiska trwałe.

Od 2007 r. do użytków rolnych zalicza się: grunty orne, sady, łąki i pastwiska trwałe w dobrej kulturze rolnej – utrzymywane zgodnie z normami określonymi w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12.03.2007 r. w sprawie minimalnych norm (Dz. U. Nr 46, poz.306) oraz użytki rolne pozostałe. Dane nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie.

III. ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW

Dochody ludności – wynagrodzenia, emerytury, renty i inne świadczenia

Informacje o dochodzie rozporządzalnym, jego strukturze według źródeł uzyskania oraz wydatkach, spożyciu i wyposażeniu gospodarstw w przedmioty trwałego użytkowania zostały opracowane na

podstawie uogólnionych na poziom województw wyników reprezentacyjnego **Badania Budżetów Gospodarstw Domowych**. Dane o przeciętnym wynagrodzeniu opracowano na podstawie corocznego badania wynagrodzeń w gospodarce narodowej. Źródłem informacji o poziomie emerytur i rent są dane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Kasy Rolniczych Ubezpieczeń Społecznych. Dane o świadczeniach pomocy społecznej opracowano na podstawie sprawozdawczości Ministerstwa Pracy i Pomocy Społecznej. Przeciętne wynagrodzenie, emeryturę i rentę podaje się w ujęciu brutto, tj. łącznie z zaliczkami na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych, oraz ze składkami na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne.

Dochód rozporządzalny obejmuje bieżące dochody pieniężne i niepieniężne (w tym wartość spożycia naturalnego, tj. wartość towarów i usług konsumpcyjnych pobranych na potrzeby gospodarstwa domowego z działalności gospodarczej na własny rachunek – rolniczej i pozarolniczej oraz wartość towarów i usług otrzymanych bezpłatnie), bez zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz podatków płaconych przez osoby pracujące na własny rachunek, jak również bez składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto - stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie; po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą.

Zasiłek stały z pomocy społecznej wypłacany jest z tytułu wieku lub całkowitej niezdolności do pracy, a zasiłek okresowy przysługuje osobie lub rodzinie ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego.

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne przeznaczone są na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego. Obejmują wydatki na towary i usługi zakupione za gotówkę, również przy użyciu karty płatniczej lub kredytowej i na kredyt, wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego. Towary konsumpcyjne obejmują dobra nietrwałego użytkowania (np. żywność, napoje, artykuły farmaceutyczne), półtrwałego użytkowania (np. odzież, książki, zabawki) i trwałego użytkowania (np. samochody, pralki, lodówki, telewizory).

Pomoc społeczna

Beneficjenci pomocy społecznej – to zbiorowość wszystkich członków gospodarstw domowych, które w danym roku otrzymały jakąkolwiek pomoc materialną lub rzeczową za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej, bez względu na to kto i jakie świadczenie otrzymał. Uzasadnieniem dla takiego ujęcia jest przeświadczenie, że każda forma pomocy wywiera choćby niewielki wpływ na sytuację bytową wszystkich osób pozostających we wspólnym gospodarstwie.

Beneficjenci świadczeń rodzinnych to zbiorowość dzieci, na które wypłacane są zasiłki rodzinne zgodnie z ustawą z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. Nr 228, poz.2255).

Warunki mieszkaniowe

Informacje o zasobach mieszkaniowych do 2001 r. uwzględniały wyłącznie mieszkania zamieszkane natomiast od 2003 r. zarówno mieszkania zamieszkane jak i niezamieszkane. W związku z brakiem porównywalności danych omówiono sytuację mieszkaniową od 2003 r.

Dane o zasobach mieszkaniowych podano na podstawie wtórnego opracowania statystycznego tzw. bilansu zasobów mieszkaniowych (według stanu w dniu 31 XII). Coroczne bilanse opracowywane są na bazie wyników ostatniego spisu powszechnego mieszkań przy uwzględnieniu przyrostów i ubytków zasobów mieszkaniowych (bieżąca sprawozdawczość). Dane dotyczą zasobów mieszkaniowych zamieszkałych i niezamieszkałych, nie obejmują lokali zbiorowego zakwaterowania (internatów, domów studenckich, hoteli pracowniczych, domów pomocy społecznej, domów małego dziecka, klasztorów itp.) oraz zamieszkałych czasowo pomieszczeń prowizorycznych i obiektów ruchomych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków itp.).

Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Izba jest to pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami sięgającymi od podłogi do sufitu, z bezpośrednim oświetleniem dziennym i o powierzchni nie mniejszej niż 4 m². Za izbę uważa się zarówno pokoje jak i kuchnie spełniające powyższe kryteria.

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to suma powierzchni wszystkich pomieszczeń znajdujących się w obrębie mieszkania, a w szczególności: pokoi, kuchni (z oknem i bez okna), łazienek.

Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno – sanitarne obejmuje mieszkania, w których występuje, co najmniej jedno z urządzeń sanitarno – technicznych: wodociąg, ustęp splukiwany, łazienka, centralne ogrzewanie lub gaz z sieci.

Transport i łączność

Ogólne dane o **długości dróg publicznych** obejmują dane o drogach o nawierzchni twardej i gruntowej w granicach administracyjnych miast i poza granicami administracyjnymi miast. Do **dróg o nawierzchni twardej** zalicza się drogi o nawierzchni twardej ulepszonej (z kostki kamiennej, klinkieru, betonu, z płyt kamienno-betonowych, bitumu) oraz o nawierzchni nieulepszonej (tłuczniowej i brukowej).

Dane o **przewozach pasażerów** komunikacją miejską obejmują pasażerów przewiezionych komunikacją autobusową, tramwajową i trolejbusową.

Telefoniczne łącza główne obejmują standardowe łącza główne oraz łącza w dostęпах ISDN, tj. telefoniczną sieć cyfrową z integracją usług umożliwiającą wykorzystanie tej samej sieci dla transmisji głosu, obrazu, faksów, danych.

IV. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH

Ochrona zdrowia

Dane o **lekarzach** podano wg podstawowego miejsca pracy. Osoby te niezależnie od wymiaru czasu pracy liczone są raz, według podstawowego miejsca zatrudnienia. Dane nie obejmują osób pracujących w MON i MSWiA.

Od 2005 r. dane obejmują osoby pracujące bezpośrednio z pacjentem tj. bez osób dla których głównym miejscem pracy jest Narodowy Fundusz Zdrowia, uczelnia lub administracja państwowa.

Porady udzielane przez lekarzy obejmują porady ambulatoryjnej opieki zdrowotnej udzielane przez lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej (łącznie z poradami lekarzy dentystów) oraz lekarzy specjalistów, łącznie z poradami realizowanymi w ramach badań profilaktycznych.

Podstawowym źródłem prezentowanych informacji są wyniki badań statystycznych prowadzonych zgodnie z Programem Badań Statystycznych Statystyki Publicznej zarówno przez GUS jak i w ramach statystyki resortowej (Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Sprawiedliwości).

Prezentowane dane w zakresie ochrony zdrowia nie obejmują jednostek resortu obrony narodowej, resortu spraw wewnętrznych i administracji, a także ochrony zdrowia w zakładach karnych.

Liczba łóżek obejmuje łóżka umieszczone na sali chorych z pełnym wyposażeniem, zajęte przez pacjenta lub przygotowane na jego przyjęcie. Dane o łóżkach w szpitalach ogólnych w 2008 r. podano łącznie z miejscami (łóżka i inkubatory) dla noworodków.

Dane o aptekach ogólnodostępnych nie obejmują aptek w stacjonarnych zakładach opieki zdrowotnej (np. w szpitalach, w sanatoriach).

Miejsce w żłobku - miejsce stałe, niezależnie od rodzaju sprzętu (łóżko, leżak), w pełni przygotowane na przyjęcie dziecka.

Edukacja

Placówki wychowania przedszkolnego są to placówki opiekuńczo-wychowawcze przeznaczone dla dzieci w wieku od 3 lat do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole. Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczono:

- przedszkola,
- oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych,
- w roku szkolnym 2008/09 zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 I 2008 r. (Dz. U. Nr 7, poz. 38)

Wśród **szkół** objętych systemem oświaty funkcjonują:

- od roku szkolnego 1999/00 6-letnie szkoły podstawowe oraz 3-letnie gimnazja, w których nauka jest obowiązkowa, powstałe w miejsce 8-letnich szkół podstawowych,
- od roku szkolnego 2002/03 szkoły ponadgimnazjalne, tj. 2-3 letnie zasadnicze szkoły zawodowe, 3-letnie licea ogólnokształcące i 3-letnie licea profilowane, 4-letnie technika oraz od roku szkolnego 2004/05 szkoły dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (tj. 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące i 3-letnie technika uzupełniające) i 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy; do szkół ponadgimnazjalnych zalicza się również szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz szkoły policealne.

Ponadto w szkołach ponadgimnazjalnych ujmuje się działające do zakończenia cyklu kształcenia szkoły ponadpodstawowe (dla absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej) i ich oddziały będące w strukturze szkół ponadgimnazjalnych, tj. 4-letnie średnie szkoły ogólnokształcące i 4-5-letnie średnie szkoły zawodowe (technika, licea zawodowe, licea techniczne).

Komputery – dane dotyczą komputerów przeznaczonych do użytku uczniów, z dostępem do Internetu.

Biblioteki

Dział zawiera informacje o bibliotekach publicznych.

Biblioteka jest to jednostka posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i zbiorów specjalnych. Zbiór ten zawiera przynajmniej 300 jednostek inwentarzowych i jest udostępniany czytelnikom w sposób kontrolowany.

Filie biblioteczne są to placówki podporządkowane organizacyjnie bibliotece macierzystej, obsługujące część terenu objętego działalnością tej biblioteki oraz posiadające stały księgozbiór (często podwójnie rejestrowany – w księdze inwentarzowej biblioteki macierzystej i w księdze inwentarzowej filii).

Punkty biblioteczne są to - prowadzone najczęściej społecznie – placówki, których księgozbiory są wypożyczane na czas nieokreślony z jednostki macierzystej (biblioteki lub filii) i pozostające w ewidencji tej jednostki. Punkty biblioteczne działają w miejscowościach, w których nie ma innych placówek bibliotecznych.

Placówki biblioteczne to biblioteki, filie i punkty biblioteczne.

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Podstawę prawną określającą procesy związane z gromadzeniem i rozdysponowaniem środków publicznych w budżetach jednostek samorządu terytorialnego (gmin, miast na prawach powiatu, powiatów, województw) stanowiły ustawy o finansach publicznych: z dnia 26 XI 1998 r. (Dz. U. Nr 155, poz. 1014) z późniejszymi zmianami, ustawa z dnia 25 XI 2004 r. (Dz. U. Nr 273, poz. 2703) z późniejszymi zmianami oraz ustawa z dnia 30 VI 2005 r. (Dz. U. Nr 249, poz. 2104) z późniejszymi zmianami.

Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego grupuje się na podstawie klasyfikacji budżetowej, którą ustala Minister Finansów w drodze rozporządzenia. Prezentowane dane w podziale według działów opracowano zgodnie z klasyfikacją dochodów i wydatków budżetowych, obowiązującą na mocy rozporządzenia Ministra Finansów: w 1999 r. z dnia 10 III 1995 r. (Dz. U. Nr 29, poz. 148) z późniejszymi zmianami, w latach 2000 – 2002 z dnia 18 VII 2000 r. (Dz. U. Nr 59, poz. 688) z późniejszymi zmianami, w latach 2003 – 2004 z dnia 25 III 2003 r. (Dz. U. Nr 68, poz. 634) z późniejszymi zmianami, w 2005 r. z dnia 20 IX 2004 r. (Dz. U. Nr 209, poz. 2132) z późniejszymi zmianami, od 2006 r. z dnia 14 VI 2006 r. (Dz. U. Nr 107, poz. 726) z późniejszymi zmianami.

Stan i ochrona środowiska

Poza danymi z badań statystycznych GUS, skorzystano także z danych ministerstw: Środowiska i Rolnictwa, Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, Instytutu Ochrony Środowiska, Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa a także wyników pomiarów, kontroli i analiz laboratoryjnych Inspekcji Ochrony Środowiska.

Formami **obszarów prawnie chronionych** są parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu. Zakres danych prezentowanych odpowiada regulacji prawnej wynikającej z ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Nr 92 poz. 880 z późn. zm.).

Ścieki przemysłowe to ścieki niebędące ściekami bytowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi powstałe w związku z prowadzoną przez zakład działalnością gospodarczą a także będące ich mieszaniną ze ściekami innego podmiotu odprowadzonymi urządzeniami kanalizacyjnymi tego zakładu.

Ścieki komunalne to ścieki bytowe (ścieki z budynków mieszkalnych, zamieszkania zbiorowego oraz użyteczności publicznej, powstające w wyniku ludzkiego metabolizmu lub funkcjonowania gospodarstw domowych) lub mieszanina ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi oraz wodami opadowymi lub roztopowymi, odprowadzane urządzeniami służącymi do realizacji zadań własnych gminy w zakresie kanalizacji i oczyszczania ścieków komunalnych.

Oczyszczalnie ścieków komunalnych obejmują wszystkie oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej. Nie są objęte badaniami statystycznymi oczyszczalnie przydomowe (przysagrodowe) lub oczyszczające ścieki wyłącznie dowożone.

Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków to szacunkowa liczba ludności miast i wsi korzystająca z sieci kanalizacyjnej, z której ścieki poddane są procesom oczyszczania w oczyszczalniach ścieków pracujących na tej sieci. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Statystycznej Dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska (Dz. U. Nr 25 poz. 218).

Dane o **emisji z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza** pochodzą z corocznej sprawozdawczości GUS i dotyczą zanieczyszczeń wprowadzonych w sposób zorganizowany (tzn. z wszelkiego rodzaju urządzeń technologicznych i ogrzewczych za pośrednictwem emitorów – kominów, wyrzutni wentylacyjnych) oraz w sposób niezorganizowany (z hal, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hal produkcyjnych itp.)

Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza obejmują wszystkie jednostki organizacyjne ustalone w 1986 r. przez ówczesnego Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze. Ustalona w ten sposób zbiorowość zakładów utrzymywana jest corocznie, co m.in. zapewnia zachowanie ciągłości i porównywalności wyników badania. Należy podkreślić, że wyniki tego badania nie charakteryzują całkowitej emisji zanieczyszczeń powietrza, lecz dotyczą sektora energetyczno-przemysłowego decydującego o skali i strukturze emisji (60-70%).

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii określonych w załączniku nr 1 do ustawy o odpadach z dnia 27 IV 2001 r. (tekst jednolity: Dz. U. 2007, Nr 39, poz.251), których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub jest do ich pozbycia się zobowiązany.

Odpady komunalne są to odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych, pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Bezpieczeństwo publiczne

Informacje o przestępstwach stwierdzonych i wskaźnikach wykrywalności sprawców przestępstw opracowano na podstawie statystyki policyjnej.

Przestępstwo stwierdzone jest to zdarzenie, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przestępstwem.

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw (w %) jest to stosunek liczby przestępstw wykrytych w danym roku (łącznie z wykrytymi po podjęciu z umorzenia) do liczby przestępstw stwierdzonych w danym roku, powiększonej o liczbę przestępstw stwierdzonych w podjętych postępowaniach, a umorzonych w latach poprzednich z powodu niewykrycia sprawców.

V. METODY STATYSTYCZNE

Metoda taksonomiczna

Analiza poziomu życia wymaga posługiwania się dużą ilością cech, które pozwalają na uporządkowanie obiektów ze względu na każdą z nich z osobna. Oceny globalnej można dokonać stosując wielowymiarową analizę porównawczą poprzez uporządkowanie obiektów przy równoczesnym uwzględnieniu wielu różnorodnych cech oraz poprzez tworzenie grup obiektów podobnych do siebie. W tym opracowaniu obiektami są jednostki terytorialne: województwa, powiaty, gminy. Metodę zastosowano oddzielnie dla każdego rodzaju jednostki terytorialnej. Natomiast jako cechy przyjęto wskaźniki (hybrydowe, strukturalne, udziału) umożliwiające porównanie obiektów.

Kolejne etapy badania:

1. Ustalenie dziedzin tematycznych i dobór cech statystycznych.
Wybór cech, które stanowią dobrą reprezentację analizowanego zjawiska. Podstawowym kryterium jest ich merytoryczna ważność oraz dostępność danych statystycznych. Cechy te często grupowane są tematycznie w obszary badawcze zwane też dziedzinami.
2. Ustalenie zbioru cech diagnostycznych poprzez eliminację cech statystycznych:
 - o małej zmienności (współczynnik zmienności mniejszy od wartości progowej 0,10),
 - wysoko ze sobą skorelowanych (wartość bezwzględna współczynnika korelacji powyżej wartości progowej, która na potrzeby tego opracowania została przyjęta na poziomie 0,70).

Wykaz cech diagnostycznych w podziale na dziedziny tematyczne umieszczono dla województw w Załączniku 1, dla powiatów w Załączniku 2, dla gmin w Załączniku 3 na CD-ROM.

3. Podział cech diagnostycznych na stymulanty i destymulanty.
 - Stymulanty – to zmienne, których wyższe wartości świadczą o wyższym poziomie badanego zjawiska w obiekcie np. liczba podmiotów na 10 tys. ludności.
 - Destymulanty – to zmienne, których niższe wartości (np. stopa bezrobocia) wskazują na wyższy poziom badanego zjawiska w obiekcie (w tym przypadku zasoby ludzkie).
4. Normalizacja cech diagnostycznych.
Normalizacja ma na celu doprowadzenie do porównywalności cech (o różnych jednostkach pomiarowych i innych przedziałach zmienności) w taki sposób, aby między innymi zachować współzależność między cechami dla badanych obiektów. Cechy znormalizowane są liczbami

niemianowanymi. W niniejszym opracowaniu wykorzystano procedurę normalizacji przez unitaryzację wg wzorów:

- dla stymulant

$$z_{ij}^k = \frac{x_{ij}^k}{\max_i \{x_{ij}^k\}}, \max_i \{x_{ij}^k\} \neq 0$$

- dla destymulant

$$z_{ij}^k = \frac{\min_i \{x_{ij}^k\}}{x_{ij}^k}, x_{ij}^k \neq 0$$

gdzie: x_{ij}^k – to wartość j-tej cechy w i-tym obiekcie w k-tej dziedzinie

z_{ij}^k – to znormalizowana wartość j-tej cechy w i-tym obiekcie w k-tej dziedzinie

5. Obliczenie dla obiektów cząstkowych syntetycznych mierników w poszczególnych dziedzinach.
Dla każdej z przyjętych do badania dziedzin tematycznych, dla każdej jednostki terytorialnej w poszczególnych latach dokonano agregacji zmiennej syntetycznej. Polegało to na zastąpieniu wartości wielu normalizowanych zmiennych diagnostycznych, charakteryzujących dany obiekt, określoną wartością agregatową, w tym wypadku przyjęto miarę syntetyczną opartą na średniej arytmetycznej.
6. Wyznaczenie globalnego taksonomicznego miernika dla poszczególnych obiektów.
Oprócz cząstkowych mierników dla każdej dziedziny w analogiczny sposób wyznaczono miernik globalny dla każdej jednostki, jako średnia arytmetyczna mierników każdej z dziedzin.
7. Podział jednostek terytorialnych na grupy.
Na podstawie taksonomicznych mierników rozwoju dokonano podziału jednostek terytorialnych (województw, powiatów, gmin) na 4 grupy obejmujące obiekty o wartościach zmiennej syntetycznej z następujących przedziałów:

- Grupa I: $m_i \geq \bar{m} + s_m$
- Grupa II: $\bar{m} + s_m > m_i \geq \bar{m}$
- Grupa III: $\bar{m} > m_i \geq \bar{m} - s_m$
- Grupa IV: $m_i < \bar{m} - s_m$

gdzie :

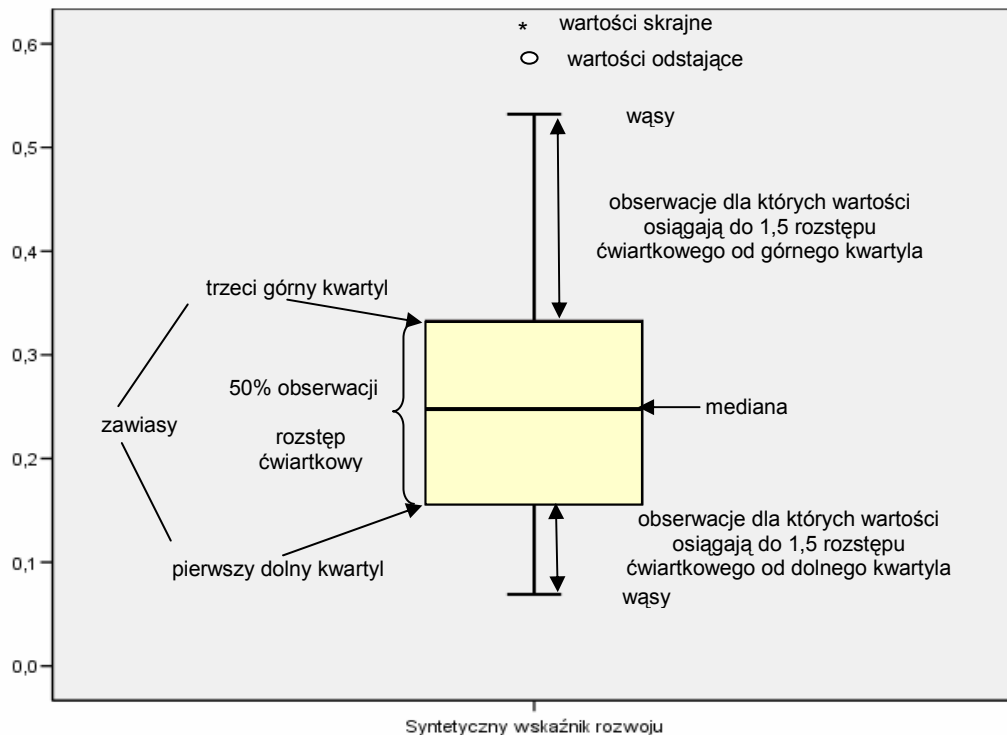
m_i – miernik syntetyczny dla i-tego obiektu

\bar{m} - średnia arytmetyczna mierników syntetycznych obiektów

s_m - odchylenie standardowe mierników syntetycznych obiektów

Ustalenie mierników pozwoliło na sprowadzenie stopnia zróżnicowania warunków życia mieszkańców poszczególnych jednostek terytorialnych do jednego wymiaru stanowiącego syntezę wszystkich cech wyjściowych. Uzyskanie jednorodnych i rozłącznych grup najbardziej podobnych do siebie obiektów ułatwiło analizę merytoryczną.

Wykres skrzynkowy

- pierwszym dolnym kwartylem nazywamy tę wartość zmiennej, poniżej której leży 25% obserwacji w uporządkowanym szeregu,
- trzecim górnym kwartylem nazywamy tę wartość zmiennej, poniżej której leży 75% obserwacji,
- pomiędzy pierwszym i trzecim kwartylem (pomiędzy zawiasami skrzynki) leży 50% środkowych obserwacji,
- rozstęp ćwiartkowy – rozrzut środkowych 50% obserwacji – liczony jako różnica pomiędzy trzecim górnym kwartylem i pierwszym dolnym kwartylem,
- wąsy reprezentują rozstęp wartości tych obserwacji, które mieszczą się w zakresie 1,5 rozstępu ćwiartkowego od zawiasu; obserwacje, które mają wartości poza tym zakresem traktowane są jako obserwacje odstające,
- wartości odstające dla obserwacji leżących w zakresie 1,5 do 3 razy rozstępu ćwiartkowego od zawiasów oznaczono kółkami,
- wartości skrajne dla obserwacji leżących poza granicą trzech rozstępów ćwiartkowych od zawiasów oznaczono „*”.

Mediana – czyli wartość środkowa to wartość cechy w szeregu uporządkowanym, powyżej i poniżej której znajduje się jednakowa liczba obserwacji.

Współczynnik zróżnicowania decylowego - określa relację między najwyższym (granicznym) dochodem w dziewiątej grupie decylowej, a najwyższym (granicznym) dochodem w pierwszej grupie decylowej. Grupy decylowe tworzy się poprzez podział obserwacji uporządkowanych rosnąco na 10 równych części. Wraz ze wzrostem rozpiętości dochodów rośnie również wartość wskaźnika.

WPROWADZENIE

W publikacji poziom życia rozumiany jest jako stopień zaspokojenia materialnych i duchowych potrzeb ludności. Podstawowe potrzeby ludności to wyżywienie, mieszkanie, odzież, obuwie, ochrona zdrowia, wykształcenie, rekreacja¹. Głównym czynnikiem determinującym poziom życia ludności jest dobrobyt ekonomiczny (dochody ludności, ich poziom oraz źródła), a także dostępność usług społecznych. Dobrobyt ekonomiczny mieszkańców jest zależny od rozwoju gospodarczego oraz potencjału ludzkiego. W publikacji określenia poziom życia, warunki życia, sytuacja bytowa stosuje się zamiennie. Poziom życia określa się w oparciu o dane statystyczne.

Odmiennym zagadnieniem są subiektywne oceny ludzi, dotyczące ich poziomu życia, inaczej mówiąc stopień zadowolenia ludzi z warunków życia określany jako jakość życia. Jakość życia można określić za pomocą badań ankietowych. Zagadnienia jakości życia wykraczają poza ramy opracowania.

W opracowaniu kompleksowa analiza integruje różne dane w celu porównania poziomu życia mieszkańców województwa małopolskiego w stosunku do innych województw, a przede wszystkim w celu przedstawienia lokalnego zróżnicowania poziomu życia ludności według powiatów.

Część opisowa publikacji dzieli się na trzy rozdziały, a każdy z nich przedstawia warunki życia w latach 1999 - 2008 kolejno województwa małopolskiego, powiatów i gmin. W części opracowania dotyczącej województwa małopolskiego dokonano szczegółowej analizy warunków życia, co wynika z szerokiego zakresu dostępnych danych. Zakres danych dostępnych na poziomie powiatów i gmin jest bardziej ograniczony, dlatego analiza jest mniej szczegółowa. Wskaźniki określające warunki i poziom życia wyliczono dla każdego roku, a ich dynamikę dla roku 2008 w stosunku do 2003 ze względu na porównywalność danych dla tych dwóch lat (jednolitość metodologii) oraz w celu uchwycenia zmian warunków życia ludności po akcesji Polski do Unii Europejskiej.

W części tabelarycznej zamieszczono podstawowe wskaźniki warunków życia w latach 1999, 2003, 2006 i 2008, niekoniecznie te, które były brane pod uwagę w metodzie taksonomicznej.

Warunki życia mieszkańców województwa małopolskiego zarówno w 2008 r. jak i w latach poprzednich były lepsze niż średnia w Polsce i plasują Małopolskę tuż po województwach mazowieckim, śląskim i dolnośląskim. Mocna strona województwa małopolskiego, zasoby ludzkie oraz nieco słabsza, choć porównywalna do średniej dla Polski, aktywność gospodarcza oraz dostępność usług społecznych miały wpływ na stosunkowo wysoki poziom zamożności mieszkańców w porównaniu do innych województw, nie tylko w 2008 r., ale także na przestrzeni całego dziesięciolecia.

Poziom życia ludności uzależniony był od jej potencjału, a w szczególności od struktur demograficznych, od wykształcenia oraz stanu zdrowia mieszkańców oraz od sytuacji na rynku pracy. Dobrobyt społeczeństwa warunkowała także Aktywność gospodarcza.

Konsekwencją dysproporcji gospodarczo-społecznych było zróżnicowanie zamożności mieszkańców,

¹ A.Zeliaś „Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym”.

w tym zróżnicowanie poziomu dochodów, poziomu i struktury wydatków oraz warunków mieszkaniowych. Miarą poziomu życia było także wyposażenie w dobra trwałego użytkowania.

Poziom życia mieszkańców Małopolski był coraz wyższy w kolejnych latach, chociaż tempo wzrostu było wolniejsze w porównaniu do innych województw.

Wyższy poziom życia ludności to również coraz wyższy poziom oferowanych usług między innymi w zakresie transportu, edukacji, pomocy społecznej, gospodarki komunalnej i kultury. Priorytetowym zadaniem jednostek samorządowych w województwie było zapewnienie poprawy warunków życia swoim mieszkańcom. Możliwość realizacji tego zadania w dużej mierze zależała od ich sytuacji finansowej.

Zróżnicowanie sytuacji bytowej mieszkańców powiatów w latach 2003, 2006 i 2008 było coraz większe. Największe występowało w zakresie zamożności ludności, w dalszej kolejności w zakresie dostępności usług oraz zasobów ludzkich. W kolejnych latach dysproporcje w tych dziedzinach tematycznych pomiędzy powiatami zwiększały się. Zróżnicowanie aktywności gospodarczej w analizowanych latach utrzymywało się na podobnym poziomie.

Poziom życia ludności, wyższy niż przeciętnie w województwie występował w miastach na prawach powiatu i w powiecie wielickim będącym w zasięgu silnego wpływu Krakowa. W powiatach grodzkich, a zwłaszcza w Krakowie, odnotowano znacznie wyższy poziom aktywności gospodarczej z dużym udziałem sektora usług. Mieszkańcy byli lepiej wykształceni. Liczba osób pracujących w relacji do osób w wieku produkcyjnym była najwyższa w Małopolsce przy równoczesnej niskiej stopie bezrobocia. Wszystkie wymienione czynniki miały wpływ na wyższe wynagrodzenia pracowników, a w konsekwencji na wyższy poziom życia mieszkańców.

W Krakowie wszystkie wymienione powyżej zjawiska występowały w największym natężeniu. Obserwuje się koncentrację najważniejszych we współczesnym życiu działalności z zakresu wyspecjalizowanych usług finansowych, doradczych, z dużą ilością ośrodków badawczo-rozwojowych i naukowych. Kraków jest siedzibą zarządów spółek, gdzie podejmowane są decyzje i przekazywane do jednostek lokalnych usytuowanych na terenie Małopolski, a także innych województw. W mieście zlokalizowane są stacje telewizyjne, radiowe, redakcje gazet. Dodatkowo Kraków jest miastem atrakcyjnym turystycznie, przyciągającym turystów krajowych i zagranicznych, co ma również duży wpływ na rozwój miasta. Dobre warunki życia w Krakowie są powodem napływu nowych mieszkańców, ale równocześnie część mieszkańców migruje do podmiejskich miejscowości. Otoczenie miasta to głównie miejsce zamieszkania, praca i usługi znajdują się w mieście, co powoduje wzrost ruchu drogowego. Dojazdy do pracy ulegają wydłużeniu i to jest niedogodnością życia mieszkańców. Inną uciążliwością dużych miast jest mniejsze poczucie bezpieczeństwa mieszkańców. Kraków rozwija się znacznie szybciej niż pozostałe powiaty. W powiecie wielickim pod wpływem Krakowa odnotowuje się dużą poprawę warunków życia.

Relatywnie korzystne warunki i względnie wysoki poziom życia występowały w powiatach z otoczenia Krakowa (bocheńskim, myślenickim i krakowskim) oraz w dwóch powiatach zachodniej Małopolski, rozwiniętych gospodarczo: oświęcimskim i chrzanowskim oraz turystycznym powiecie tatrzańskim.

Poziom zasobów ludzkich, aktywności gospodarczej, zamożności mieszkańców, dostępności usług społecznych w tych powiatach kształtowały się nieco poniżej średniej wojewódzkiej.

Relatywnie gorsze warunki i niższy poziom życia występowały w powiatach wschodniej i południowej Małopolski (brzeskim, tarnowskim, gorlickim, nowosądeckim, limanowskim i nowotarskim) oraz w trzech powiatach zachodnich (wadowickim, olkuskim i suskim). W rozwoju powiatu tarnowskiego (wyższa dynamika od przeciętnej w województwie) widoczna była pozytywna rola Tarnowa.

Najtrudniejsze warunki i niski poziom życia występowały w powiatach rolniczych północnej Małopolski (miechowskim, proszowickim i dąbrowskim). W tych powiatach odnotowano niższą aktywność gospodarczą oraz duży udział mieszkańców, dla których źródłem utrzymania było rolnictwo lub świadczenia emerytalno-rentowe. Wymienionym zjawiskom zwykle towarzyszyła niekorzystna struktura wykształcenia i wysokie bezrobocie, czego konsekwencją był niski poziom wynagrodzeń. Sytuacja rodzin mieszkających na wsi była gorsza z równoczesnym niedużym rozwarstwieniem przeciętnych przychodów rocznych. Sytuacja na rynku pracy miała wpływ na obniżenie poziomu życia ludności i większy udział osób korzystających z pomocy społecznej.

Zróznicowanie szans rozwojowych powiatów będzie coraz większe. W powiatach rozwojowych następują zmiany struktur gospodarczych z przemysłowych na usługowe, poziom wykształcenia mieszkańców jest wyższy, stosowane są nowoczesne technologie, konsekwencją czego jest szybki wzrost gospodarczy, a zarazem wzrost dobrobytu mieszkańców.

Tendencje zmian w poziomie życia ludności w gminach potwierdzają te, które zaobserwowano w powiatach. Przestrzenne zróżnicowania wynikają z położenia w strefie oddziaływania miast, bliskiego położenia względem szlaków komunikacyjnych, atrakcyjnego krajobrazu, działania władz samorządowych oraz aktywności społeczności lokalnych.

Zróznicowanie warunków życia w gminach w 2003 r. i w 2008 r. kształtowało się podobnie, a dystans pomiędzy gminą o najwyższym i najniższym poziomie życia pozostawał taki sam. Miernik syntetyczny gminy z najmniej korzystnym poziomem życia musiałby wzrosnąć dwukrotnie, aby osiągnąć poziom miernika gminy, w której ludzom żyje się najlepiej. Niezmienne są proporcje pomiędzy miernikami gmin lokującymi się najwyżej i najniżej przy równoczesnym mniejszym zróżnicowaniu wskaźników dla powiatów o wartościach „środkowych” (zmniejszenie rozstępu kwartylowego).

We wszystkich gminach następował wzrost wskaźników warunkujących wyższy poziom życia, ale tempo wzrostu było różne i to determinowało nie tylko wartość miernika syntetycznego poziomu życia w 2008 r., ale także w niektórych przypadkach spadek jego wartości w porównaniu do 2003 r. W województwie, w 37 gminach wystąpił wzrost poziomu życia i są to gminy rozwojowe. Szczególnie pozytywnym zjawiskiem była aktywizacja w 2008 r. licznej grupy gmin słabo rozwiniętych w 2003 r. Pogorszenie warunków życia wystąpiło w 34 gminach. Stało się to przyczyną spadku gminy do niższej grupy lub spadku lokaty w ramach grupy. W najgorszej sytuacji były gminy, które zarówno w 2003 r. jak i w 2008 r. znalazły się w grupie IV i dodatkowo nastąpił spadek miernika syntetycznego oraz gminy o relatywnie słabym rozwoju w 2003 r. (grupa III), w których wystąpił spadek wartości miernika syntetycznego lokując te gminy w grupie IV. Pozostałe 108 gmin to gminy względnie stabilne,

w których nastąpił wzrost lub spadek miernika syntetycznego, ale w porównaniu do innych gmin nie na tyle duży, aby stał się przyczyną zmiany grupy.

W gminach słabiej rozwiniętych, z relatywnie niskim potencjałem ludzkim, impulsem wzrostu poziomu aktywności gospodarczej były inwestycje zewnętrzne między innymi zagraniczne lub projekty z wykorzystaniem środków Unii Europejskiej. Rozwój gospodarczy zależy w dużym stopniu od władz samorządowych poprzez pomoc w zakresie uzyskania dotacji na inwestycje oraz usługi doradcze.

Wsparcie przedsiębiorczości przez władze lokalne oraz podejmowanie przedsięwzięć inwestycyjnych to główne czynniki poprawy sytuacji. Poprawy sytuacji należy upatrywać w tworzeniu nowych miejsc pracy głównie przez małe i średnie przedsiębiorstwa. W obszarze wiejskim, dla większości dzieci, ostatecznym etapem edukacji jest poziom zasadniczy lub średni zawodowy. Niekorzystna struktura wykształcenia mieszkańców wsi wynika z małej dostępności szkół ponadgimnazjalnych, niskich dochodów rolników, gorszego stanu oświaty oraz niedoceniań roli edukacji przez rodziców. Wzrost poziomu wykształcenia młodzieży, to jeden z czynników rozwoju gospodarczego. Sytuacja finansowa gmin daje obraz prowadzonej polityki rozwoju a także realnych możliwości samorządów w zakresie stworzenia jak najlepszej dostępności usług społecznych. Intensywny rozwój regionu obrazuje wielkość wydatków inwestycyjnych przypadających na 1 mieszkańca. Na poprawę warunków życia ma także wpływ mobilizowanie do współpracy szerszych grup społecznych oraz tworzenie korzystnego klimatu społecznego.

ROZDZIAŁ I. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM NA TLE KRAJU I INNYCH WOJEWÓDZTW W LATACH 1999-2008

PODSTAWOWE TENDENCJE ZMIAN

Warunki życia mieszkańców województwa małopolskiego scharakteryzowano za pomocą wybranych wskaźników pogrupowanych w dziedziny tematyczne: Zasoby ludzkie, Aktywność gospodarcza, Zamożność mieszkańców oraz Dostępność usług społecznych. Miernik globalny określający warunki życia ludności został obliczony na podstawie mierników syntetycznych w wymienionych dziedzinach tematycznych. Pozwoliło to na porównanie poziomu życia województwa małopolskiego na tle innych województw, określenie kierunków zmian na przestrzeni lat 1999 – 2008. W pierwszej części rozdziału zaprezentowano zróżnicowanie mierników globalnych i syntetycznych, a w dalszej części dokonano szczegółowej analizy wskaźników z każdej dziedziny².

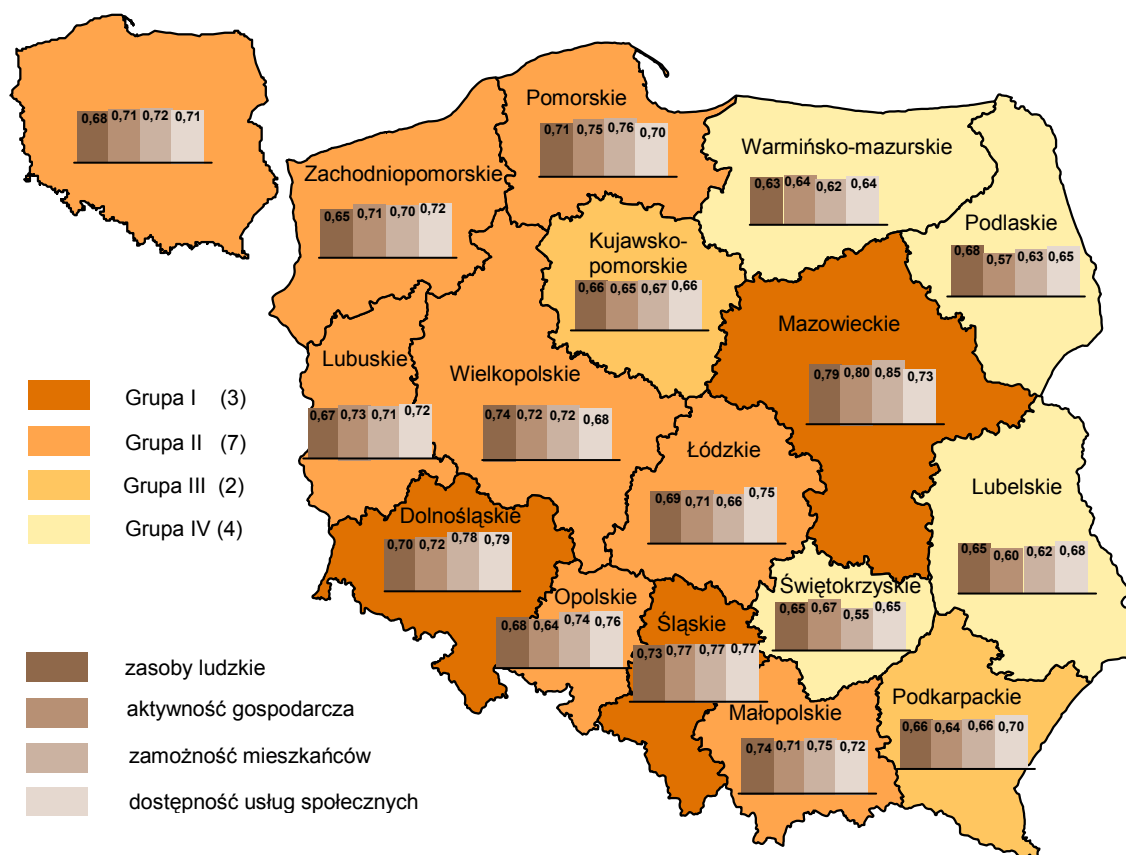
Poziom życia mieszkańców województwa małopolskiego w 2008 r. był wyższy niż średni poziom życia w Polsce. Miernik globalny, który odzwierciedla poziom życia mieszkańców Małopolski osiągał wysokie wartości, tuż po województwie mazowieckim, śląskim i dolnośląskim. Warunki życia ludności w województwie małopolskim były zbliżone do warunków w województwie pomorskim i wielkopolskim. Wartość miernika globalnego dla województwa małopolskiego była niższa o 7,7% w stosunku do miernika województwa mazowieckiego o najwyższym wskaźniku oraz wyższa o 16,3% w stosunku do miernika województwa świętokrzyskiego o najniższym wskaźniku. W latach 1999-2008 tempo wzrostu wskaźników charakteryzujących poziom życia w województwie małopolskim w porównaniu do wskaźników dla innych województw kształtowało się na poziomie pozwalającym zachować w przeciągu tych lat na tym samym poziomie dystans do województwa z najkorzystniejszym i najmniej korzystnym miernikiem. W latach 1999, 2003, 2006 miernik przyjmował wartości powyżej trzeciego kwartyla.

W latach 1999-2008 mocną stroną województwa małopolskiego były zasoby ludzkie, osiągające poziom powyżej średniej dla Polski, nieco słabszą stroną, choć porównywalną do średniej dla Polski była aktywność gospodarcza oraz dostępność usług społecznych. Relatywnie wysokie mierniki syntetyczne wymienionych obszarów skutkowały wysokim poziomem zamożności mieszkańców województwa małopolskiego w stosunku do innych województw (wartość miernika - trzeci kwartył). Przy ocenie poziomu poszczególnych dziedzin tematycznych uwzględniono cechy zawarte w załączniku 1.

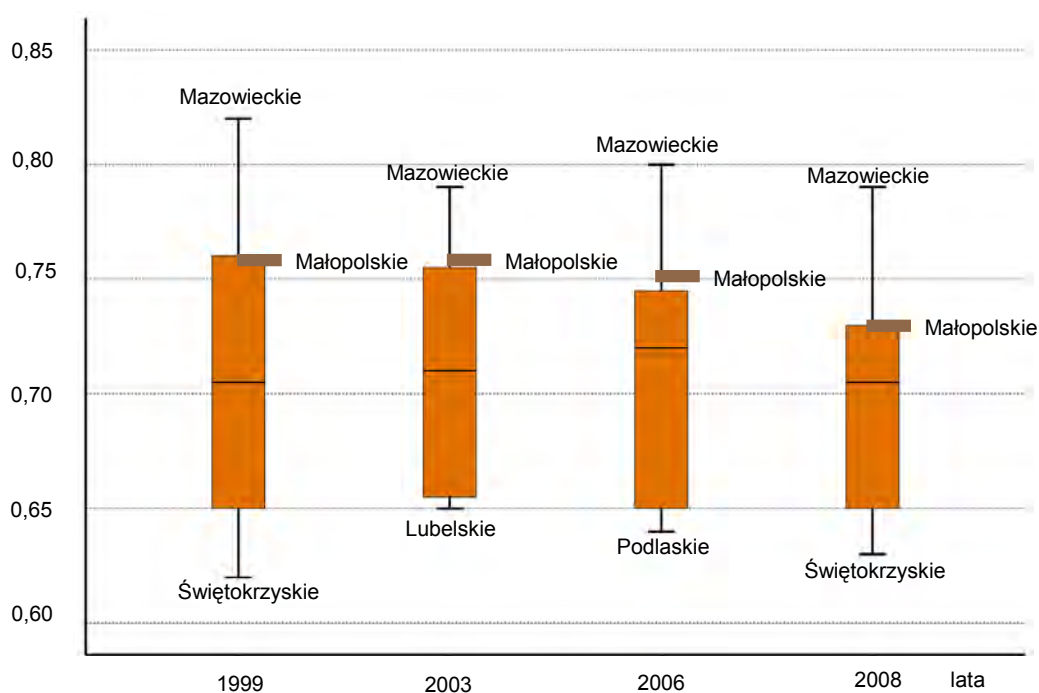
W 2008 r. najmniejszy dystans między województwem małopolskim, a województwem zajmującym pierwsze miejsce wystąpił w zakresie zasobów ludzkich (miernik syntetyczny był niższy o 5,9% w stosunku do miernika województwa mazowieckiego), w dalszej kolejności w zakresie dostępności usług społecznych (miernik syntetyczny był niższy o 8,0% w stosunku do miernika województwa dolnośląskiego). Większy dystans odnotowano w zakresie aktywności gospodarczej (miernik syntetyczny był niższy o 11,4% w stosunku do miernika województwa mazowieckiego) oraz w zakresie zamożności mieszkańców (miernik syntetyczny był niższy o 12,0% w stosunku do miernika województwa mazowieckiego).

² Patrz uwagi ogólne pkt 9 i 10 str.20.

MAPA 1. MIERNIKI GLOBALNE WARUNKÓW ŻYCIA LUDNOŚCI I MIERNIKI SYNTETYCZNE DZIEDZIN TEMATYCZNYCH WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2008 R.

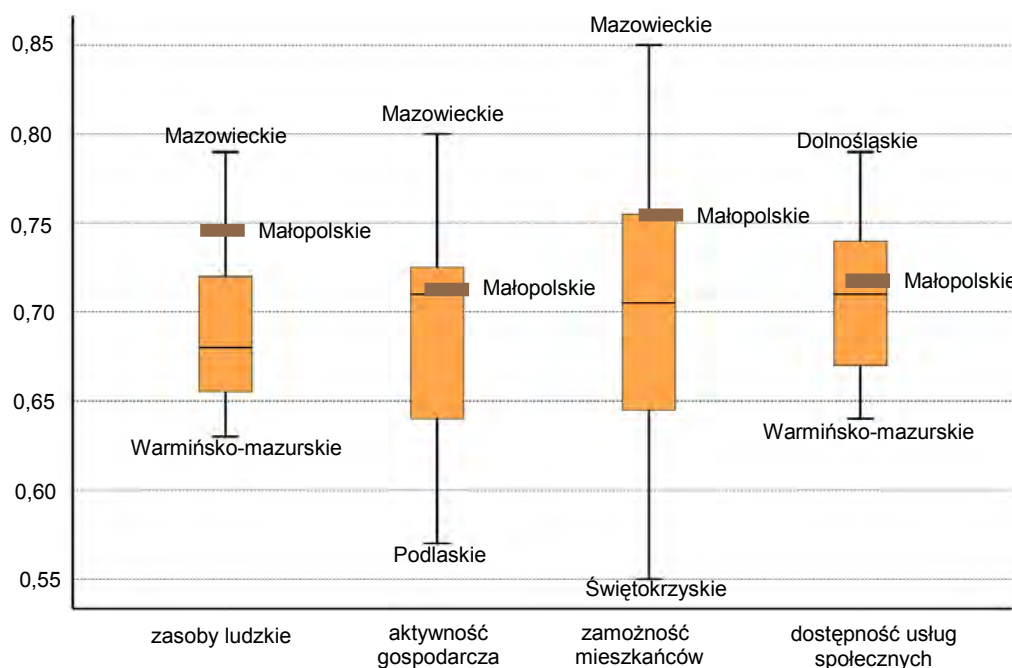

WYKRES 1. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW WARUNKÓW ŻYCIA LUDNOŚCI WEDŁUG WOJEWÓDZTW W LATACH 1999 - 2008

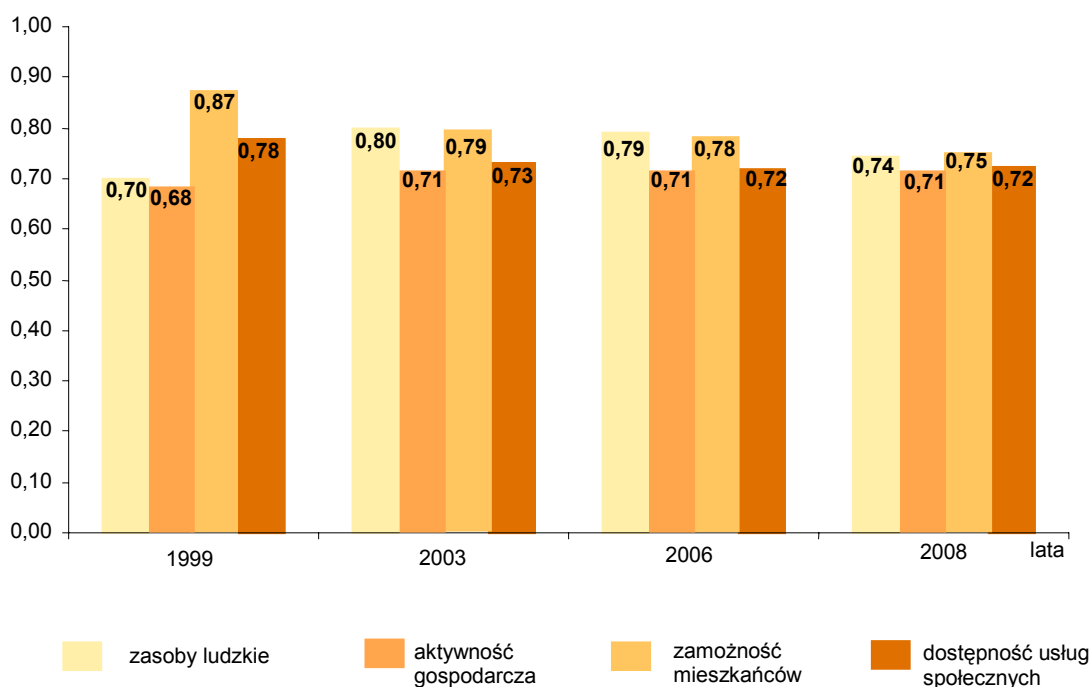

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

WYKRES 2. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW DZIEDZIN TEMATYCZNYCH WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2008 R.

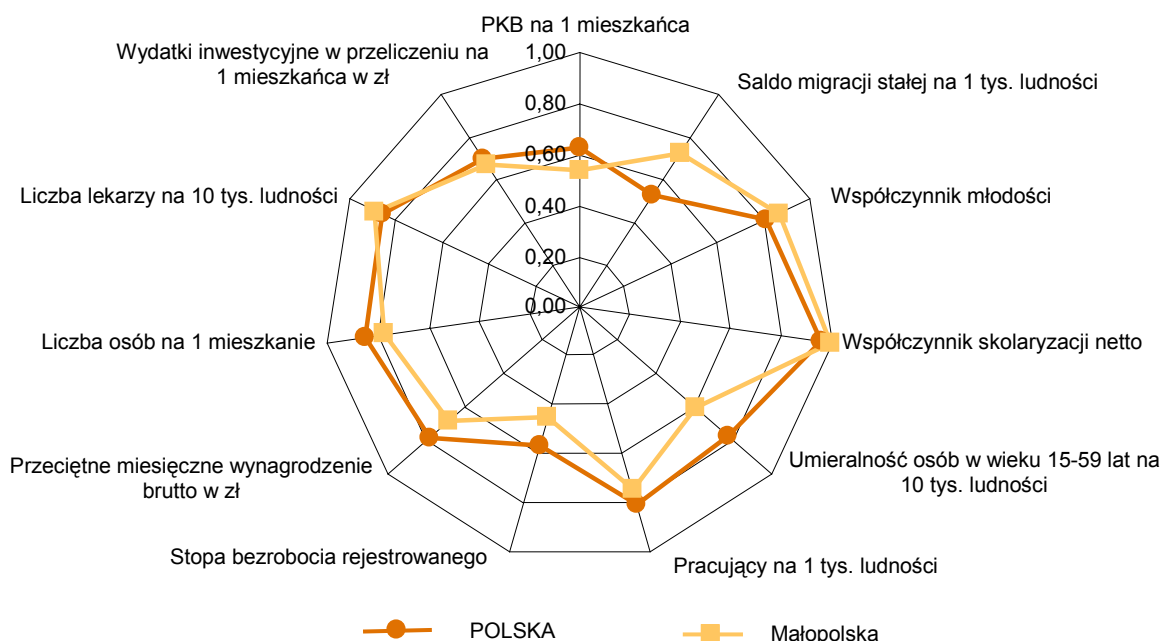

WYKRES 3. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW DZIEDZIN TEMATYCZNYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W LATACH 1999 – 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

**WYKRES 4. ZNORMALIZOWANE WSKAŹNIKI WARUNKÓW ŻYCIA
W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM I POLSCE W 2008 R.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Zmiany warunków życia w Małopolsce na przestrzeni lat 1999 - 2008

Poziom życia ludności uzależniony jest od struktur demograficznych, od wykształcenia, stanu zdrowia mieszkańców oraz sytuacji na rynku pracy.

W zakresie zasobów ludzkich obserwowano:

- przyrost liczby ludności spowodowany w głównej mierze saldem migracji stałej oraz przyrostem naturalnym przy czym obydwie czynniki osiągały przez całą dekadę wartości dodatnie (małopolskie było jednym z czterech województw w kraju, obok wielkopolskiego, mazowieckiego i pomorskiego, w których w porównaniu do końca 1999 r. odnotowano największy przyrost liczby ludności),
- spadek liczby ludności miast, a wzrost liczby ludności wiejskiej spowodowany głównie zmianą kierunków migracji (nasilający się odpływ ludności z miast do miejscowości podmiejskich) a także przyrostem naturalnym prawie 3 - krotnie wyższym na wsi niż w miastach,
- przyspieszenie procesów starzenia się populacji, mediana wieku mieszkańców w 1999 r. wynosiła niecałe 34 lata, a w 2008 r. ponad 36 lat (powodem jest zmniejszanie się liczby dzieci i młodzieży do 17 lat a zwiększanie się udziału roczników starszych),
- wyższe tempo starzenia populacji w miastach grodzkich w porównaniu do powiatów ziemskich,
- wzrost przeciętnej długości życia do prawie 73 lat dla mężczyzn i do prawie 81 lat dla kobiet, przy czym mężczyźni mieszkający w miastach żyli nieco dłużej niż mieszkańcy wsi, a wśród kobiet sytuacja przedstawiała się odwrotnie (mieszkańcy Małopolski żyją dłużej, dla porównania średnia krajowa długości życia mężczyzn wynosiła nieco ponad 71 lat, a kobiet 80 lat),
- niższy współczynnik umieralności w porównaniu do krajowego przy czym obserwuje się nadumieralność mężczyzn oraz spadek liczby zgonów niemowląt,

- największą liczbę zgonów z powodu chorób układu krążenia, w dalszej kolejności nowotworów oraz przyczyn zewnętrznych,
- duży spadek liczby osób pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy przypadających na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym, pomimo tego wartość wskaźnika stale utrzymywała się na poziomie wyższym niż średnia dla Polski,
- relatywnie wysokie natężenie niepełnosprawności wyższe niż w kraju; relatywnie wysokie zróżnicowanie natężenia niepełnosprawności pomiędzy powiatami z równoczesnym najmniejszym odsetkiem niepełnosprawnych wśród najmłodszej kategorii osób - w wieku przedprodukcyjnym, a największym w grupie osób w wieku poprodukcyjnym (wyniki NSP 2002),
- wyższy niż dla Polski udział mieszkańców z wykształceniem ponadpodstawowym (zasadniczym zawodowym, średnim, policealnym i wyższym) kształtujący się na poziomie 2/3 populacji osób w wieku 13 lat i więcej przy jednoczesnym wyższym poziomie wykształcenia mieszkańców miast w porównaniu do mieszkańców wsi (wyniki NSP 2002),
- wysokie aspiracje edukacyjne młodzieży wyrażające się wzrostem współczynnika skolaryzacji, a zarazem niedużym odsetkiem młodzieży w wieku 16-18 lat nie kontynuujących nauki w szkołach ponadgimnazjalnych,
- wzrost liczby studentów kształcących się na wyższych uczelniach, co świadczy o uznaniu edukacji jako warunku szerszych perspektyw i większych szans na rynku pracy,
- spadek aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym przy jednoczesnym spadku odsetka bezrobotnych i pracujących oraz wzroście odsetka biernych zawodowo (BAEL), ze współczynnikiem aktywności od 2007 r. nieco niższym niż w kraju, co może wskazywać m.in. na większe niż w innych województwach nasilenie zagranicznych emigracji czasowych po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej,
- spadek liczby pracujących w gospodarce narodowej (największy spadek w sektorze rolniczym, w dalszej kolejności w przemyśle przy znaczącym wzroście pracujących w sektorze usług rynkowych),
- wzrost odsetka pracowników z wykształceniem wyższym i spadek udziału pracowników każdego z niższych poziomów wykształcenia,
- spadek liczby bezrobotnych o blisko 40%, wzrost udziału bezrobotnych z wyższym wykształceniem, spadek udziału bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym i niższym, poprawa na rynku pracy sytuacji ludzi młodych, a pogorszenie się sytuacji bezrobotnych w wieku 45 lat i więcej,
- zmniejszenie się udziału długotrwale bezrobotnych, czyli pozostających bez pracy ponad rok, chociaż nadal stanowią oni ponad 1/3 tej zbiorowości (ta grupa jest w najtrudniejszej sytuacji, gdyż długotrwale bezrobocie jest jednym z głównych czynników wykluczenia społecznego),
- spadek bezrobocia w 2008 r. w stosunku do 1999 r. o blisko 40% (niższa stopa bezrobocia w porównaniu do średniej krajowej przy stopniowym zmniejszaniu się w ostatnich latach różnicy między stopą bezrobocia w mieście i na wsi).

Jakość zasobów ludzkich ma wpływ na aktywność gospodarczą, która warunkuje dobrobyt społeczeństwa. W zakresie aktywności gospodarczej obserwowano:

- niższy niż średnia krajowa Produkt Krajowy Brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca,
- wzrost liczby podmiotów, który pozwolił na zachowanie względnej stabilnej aktywności gospodarczej podmiotów kształtującej się na poziomie przeciętnej wartości dla Polski,
- spadek udziału osób fizycznych, a wzrost udziału spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów,
- dwukrotnie wyższy wskaźnik liczby podmiotów na 10 tys. ludności w miastach w stosunku do wskaźnika na wsi w 2008 r. przy blisko 4 - krotnie większym udziale spółek handlowych oraz udziale spółek z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie podmiotów,
- lokowanie siedzib spółek handlowych w miastach na prawach powiatu (najwyższy udział spółek z kapitałem zagranicznym w Krakowie),
- zmianę struktury gospodarki poprzez szybki rozwój sektora usług, a spadek udziału podmiotów sektora przemysłowego (dominujący udział sektora usług w Krakowie to przejaw metropolizacji tego miasta),
- wzrost udziału podmiotów średnich oraz spadek udziału podmiotów małych i dużych w ogólnej liczbie podmiotów,
- większą stabilność podmiotów działających w 2008 r. w porównaniu do tych działających w 1999 r. (średni wiek podmiotów zwiększył się z 4,3 lat w 1999 r. do 9,7 lat w 2008 r.),
- niezmienny podstawowy problem w zakresie rolnictwa to małe, rozdrobnione, niespecjalistyczne gospodarstwa z dużym udziałem pracy ręcznej i tradycyjnych metod produkcji (gospodarstwa zdolne rozwijać się to te specjalizujące się w ogrodnictwie, sadownictwie, pszczelarstwie i innych dziedzinach niewymagających dużych obszarów gospodarstwa).

Konsekwencją dysproporcji gospodarczo społecznych jest zróżnicowanie zamożności mieszkańców, w tym zróżnicowanie poziomu dochodów, poziomu i struktury wydatków, warunków mieszkaniowych. Miarą poziomu życia jest także wyposażenie w dobra trwałego użytkowania. Poziom życia mieszkańców Małopolski był coraz wyższy w kolejnych latach, chociaż tempo wzrostu było niższe w porównaniu do 11 innych województw. Wysoki poziom zamożności mieszkańców wyraża się poprzez:

- wysoki dochód rozporządzalny w przeliczeniu na 1 osobę, bliski przeciętnemu dochodowi w kraju przy równoczesnym wzroście jego siły nabywczej; głównym źródłem utrzymania mieszkańców Małopolski były dochody z pracy najemnej, następnie dochody ze świadczeń z tytułu ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej oraz dochody z pracy na własny rachunek,
- bliskie średniej krajowej przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto, nie bez znaczenia dla kondycji ekonomicznej gospodarstw były dochody z pracy za granicą,
- ponad 13 – krotne, porównywalne do średniej krajowej, rozwarstwienie przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w 2008 r.,
- wyższe wydatki i zmianę struktury wydatków świadczących o lepszej sytuacji dochodowej

ludności (w 2008 r. w stosunku do 1999 r. niższy był udział żywności w wydatkach ogółem, a relatywnie wysoki udział wydatków na edukację, kulturę oraz rekreację),

- poprawę wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania zapewniające podstawowy standard życia, relatywnie wysoką dynamikę wyposażenia gospodarstw domowych w sprzęt AGD, niektóre rodzaje sprzętu audiowizualnego i multimedialnego oraz środki transportu,
- niższy niż średni w kraju udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w formie pieniężnej lub niepieniężnej w ogólnej liczbie mieszkańców,
- relatywnie wysoki standard mieszkań, statystyczne mieszkanie miało 74,8 m² i posiadało średnio 3,81 izby, co lokowało województwo małopolskie na czwartym i piątym miejscu w kraju (powierzchnia użytkowa na jednego mieszkańca była korzystniejsza na terenie wsi, a w przypadku zaludnienia mieszkań korzystniejsza w mieście),
- kształtowanie się, na poziomie zbliżonym do średnich krajowych wskaźników wyposażenia mieszkań w wodociąg, w ustęp i łazienkę oraz w centralne ogrzewanie, a także wysoka, trzecia pozycja w kraju ze względu na wyposażenie mieszkań w gaz sieciowy,
- wysoką liczbę mieszkań oddanych do użytkowania, co lokowało województwo małopolskie na 3 miejscu w kraju.

Wyższy poziom życia ludności to również coraz wyższy poziom oferowanych usług między innymi w zakresie transportu, oświaty, pomocy społecznej, gospodarki komunalnej i kultury. Priorytetowym zadaniem jednostek samorządowych w województwie jest zapewnienie poprawy warunków życia swoim mieszkańcom. Możliwość realizacji tego zadania w dużej mierze zależy od ich sytuacji finansowej.

- Dostępność usług w zakresie ochrony zdrowia (liczba lekarzy na 10 tys. ludności, liczba mieszkańców na 1 aptekę) była zbliżona do średniej krajowej.
- Dobrze rozwinięte leczenie uzdrowiskowe lokowało województwo małopolskie na drugim miejscu w kraju, po województwie dolnośląskim.
- Dostępność edukacji przedszkolnej była podobna do średniej dla Polski.
- Wyposażenie szkół podstawowych oraz gimnazjów w komputery kształtowało się na poziomie wyższym niż średnia w Polsce natomiast mniej korzystnie przedstawiało się wyposażenie w komputery szkół ponadgimnazjalnych.
- Liczba studentów szkół wyższych na 10 tys. ludności w wieku 19-24 lata sytuowała województwo małopolskie na drugim miejscu w kraju po województwie mazowieckim.
- Podobnie jak w Polsce malała liczba bibliotek publicznych, a ich dostępność kształtowała się na poziomie nieco niższym niż w kraju.
- W województwie małopolskim działało 20 teatrów i instytucji muzycznych (tyle samo co w województwie dolnośląskim i śląskim, ale znacznie mniej niż w województwie mazowieckim). Liczba ludności na 1 miejsce w teatrach lokowała województwo małopolskie na 9 pozycji w kraju.
- Zmalała liczba kin stałych, równocześnie zwiększyła się liczba seansów i liczba widzów między innymi dzięki uruchomieniu większej liczby kin wielosalaowych (multipleksów).
- Pod względem liczby muzeów oraz liczby zwiedzających (1/3 osób zwiedzających muzea

w Polsce) województwo małopolskie zajmowało pierwsze miejsce w kraju.

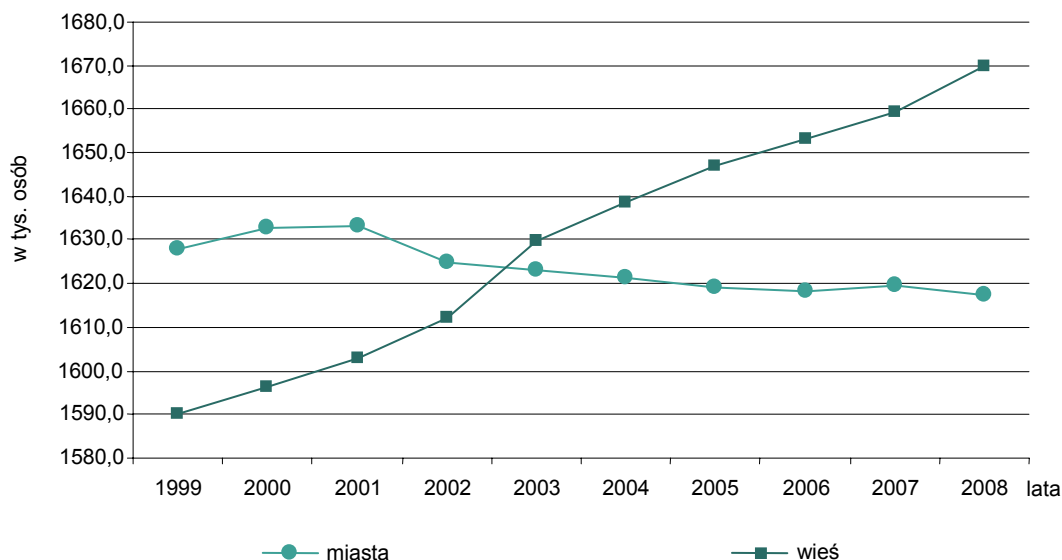
- Zarówno dochody jak i wydatki jednostek samorządowych województwa małopolskiego rosły znacznie szybciej niż średnio w kraju, zaznaczył się stały wzrost działalności inwestycyjnej, czego wyrazem była rosnąca dynamika tych wydatków zarówno w odniesieniu do 1999 r. jak i do 2007 r.
- Zagęszczenie dróg o nawierzchni twardej lokowało województwo małopolskie na drugim miejscu w kraju, a gęstość linii kolejowych normalnotorowych na czwartym.

ZASOBY LUDZKIE

Na koniec 2008 r. ludność województwa małopolskiego liczyła 3287,1 tys. mieszkańców i było to więcej ponad 2% więcej niż w 1999 r. Małopolskie było jednym z czterech województw w kraju (obok wielkopolskiego, mazowieckiego i pomorskiego), w którym w porównaniu do końca 1999 r. odnotowano największy przyrost liczby ludności (o 2,2%). Od końca ubiegłego stulecia stopniowo obniża się liczba mieszkańców miast a przybywa ludności wiejskiej. Liczba ludności na wsi według stanu na 31 grudnia 2008 r. wynosiła 1669,8 tys. osób i było to o 5% więcej niż w 1999 r.

Zgodnie z założeniami prognozy ludności w najbliższych latach należy oczekiwać dalszego wzrostu liczby mieszkańców Małopolski, przy czym tempo tego przyrostu będzie coraz mniejsze. W 2035 r. liczba ludności Małopolski osiągnie 3328,7 tys., zatem w ciągu najbliższych 27 lat przybędzie prawie 42 tys. Małopolan, podczas gdy w Polsce, w całym okresie prognozy, liczba osób będzie ulegać systematycznemu zmniejszaniu.

WYKRES 5. LUDNOŚĆ MAŁOPOLSKI W LATACH 1999-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Na zwiększanie się liczby ludności województwa małopolskiego największy wpływ miały migracje międzywojewódzkie. Małopolska była drugim po Mazowieckim województwem, w którym saldo migracji międzywojewódzkich od kilkunastu lat jest dodatnie i na koniec omawianego okresu wynosiło 2,8 tys. osób (w Mazowieckim 11,1 tys. osób). Jest ono wynikiem napływu ludności głównie

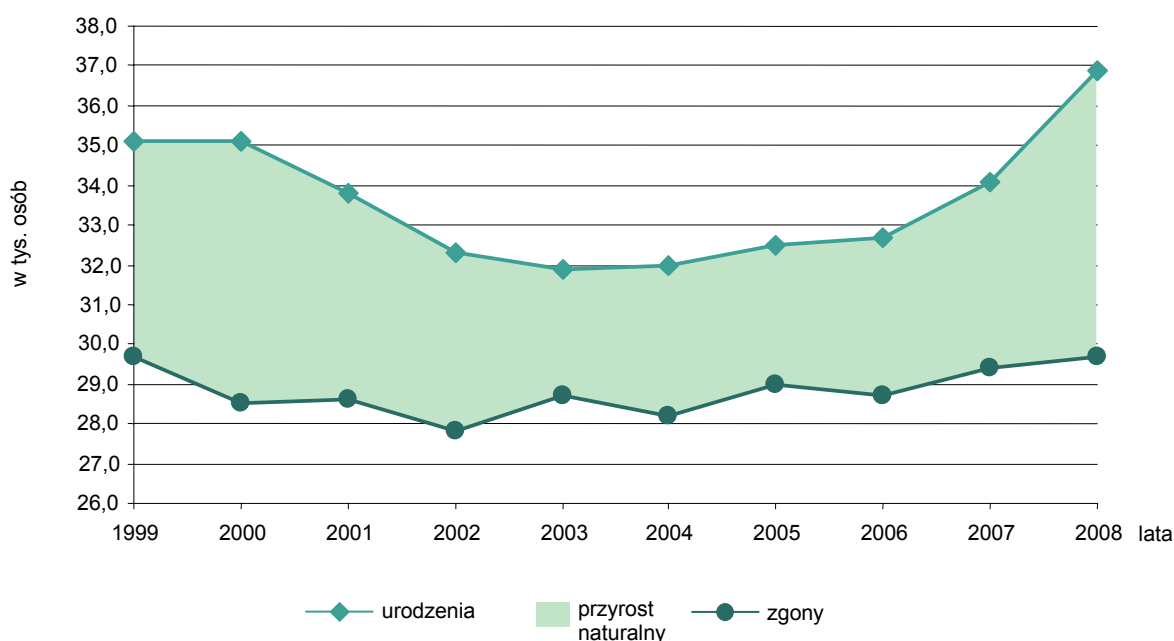
w poszukiwaniu pracy. W latach 1999 - 2008, poza granice Małopolski wymeldowało się na pobyt stały 61,4 tys. osób, z kolei napływ z innych województw wyniósł 90,5 tys. osób.

Z każdym rokiem nasila się stała emigracja z miast. Saldo migracji stałej liczonej na 1 tys. ludności miast wynosiło w 1999 r. minus 0,9‰, podczas gdy w 2008 r. było prawie 2 - krotnie wyższe i wyniosło minus 1,5‰.

Przyrost naturalny, kolejny element wpływający na wzrost liczby ludności w województwie, przez całą dekadę osiągał wartości dodatnie. Małopolska była jednym z trzech województw (obok wielkopolskiego i pomorskiego), gdzie na koniec 2008 r. przyrost naturalny przekroczył 7 tys. osób.

Natężenie tego zjawiska (liczone na 1 tys. ludności) różnie kształtowało się w miastach i na wsi województwa. Współczynnik przyrostu naturalnego na wsi, na koniec omawianego okresu był prawie 3 - krotnie wyższy niż w miastach.

**WYKRES 6. URODZENIA, ZGONY I PRZYRÓST NATURALNY
W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W LATACH 1999-2008**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W województwie małopolskim, podobnie jak w całym kraju, struktura ludności według płci charakteryzuje się liczebną przewagą kobiet. W 2008 r. liczba kobiet stanowiła 51,5% ogółu ludności województwa; na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet (w Polsce odpowiednio 51,7% i 107 kobiet). Bardziej sfeminizowana jest ludność miejska. W miastach Małopolski na koniec 2008 r. kobiety stanowiły 52,7 % całej populacji (wskaźnik feminizacji wyniósł 111,4).

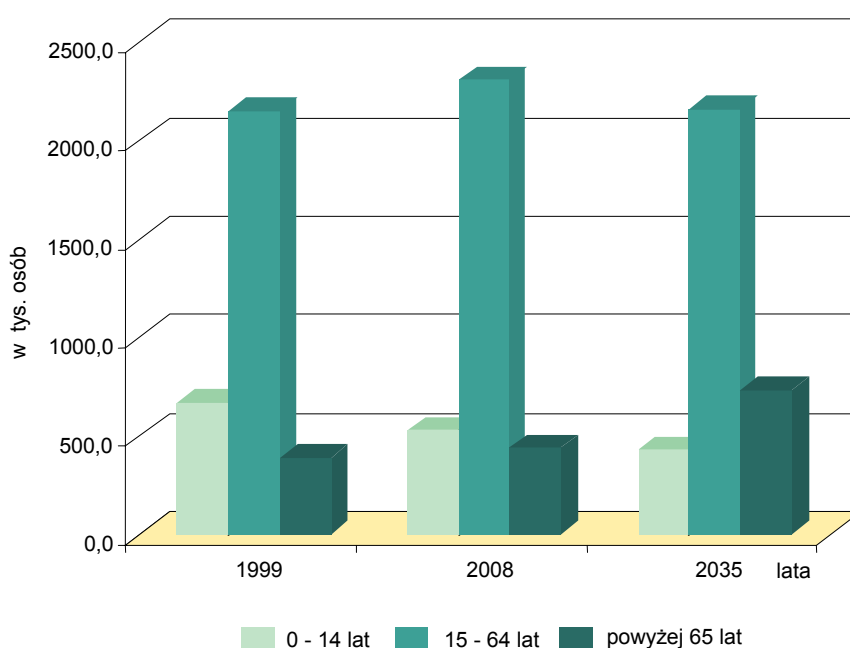
Relacje obydwu płci i nadwyżka jednej nad drugą są zróżnicowane w zależności od wieku. Nadwyżka mężczyzn nad liczbą kobiet, na koniec 2008 r. występowała we wszystkich rocznikach poniżej 45 roku życia. W kolejnych przedziałach wiekowych relacje te ulegają zasadniczej zmianie. W grupie 70-74 lat wskaźnik feminizacji wynosił 144,7, natomiast aż 276 kobiet przypada na 100 mężczyzn wśród najstarszych mieszkańców województwa (85 lat i więcej).

Z każdym rokiem ludność województwa małopolskiego nieznacznie się starzeje. W 2008 r. mediana wieku ludności wynosiła 36,3 lata. Dla porównania w 2003 r. średni wiek Małopolanina wynosił 35 lat (w 1999 r. - 34 lata). Ludność zamieszkała w miastach jest starsza a jej średni wiek w 2008 r. wynosił 38,3 lat wobec 34,5 lat przeciętnego mieszkańca na wsi.

Proces starzenia się ludności w latach 1999 - 2008 jest efektem stopniowego zmniejszania się liczby dzieci i młodzieży do 17 lat z jednej strony i wydłużania życia z drugiej. Na początku dekady ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła prawie 26% ogółu ludności. Według stanu na koniec 2008 r. w województwie małopolskim mieszkało 670,4 tys. ludności w wieku przedprodukcyjnym - 20% mniej niż w 1999 r. Udział osób w wieku 65 lat i więcej na koniec omawianego okresu stanowił 16,1% ogółu ludności, wobec 14,7% w 1999 r.

Konsekwencją starzenia się mieszkańców Małopolski jest coraz bardziej niekorzystna dynamika udziałów populacji według ekonomicznych grup wieku, którą najlepiej odzwierciedla współczynnik obciążenia demograficznego. W 2008 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 58 osób w wieku nieprodukcyjnym (w Polsce – 55) podczas gdy w 1999 r. było ich 69.

WYKRES 7. STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG BIOLOGICZNYCH GRUP WIEKU W 1999, 2008 R. I PROGNOZOWANA W 2035 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

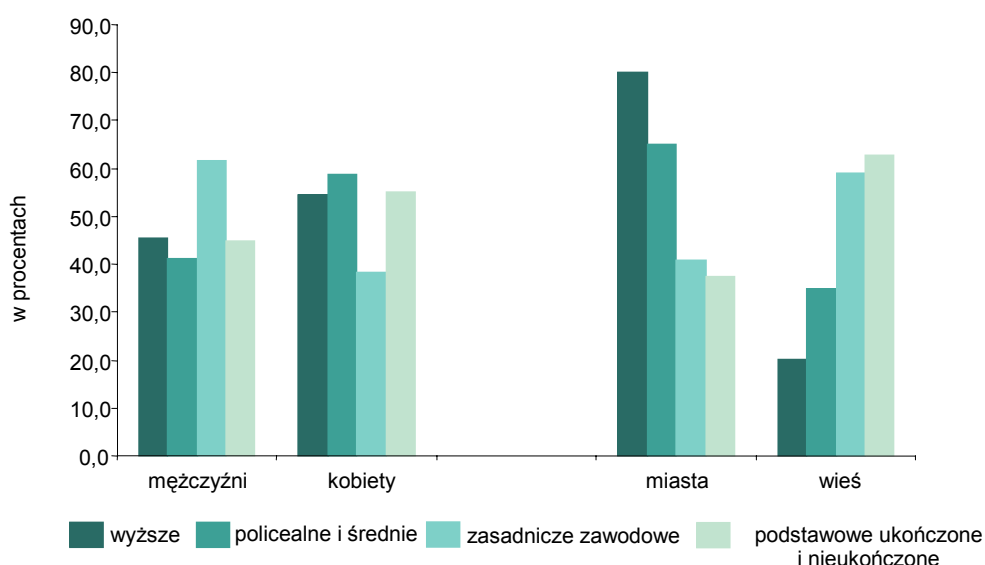
Szczególnie duże zmiany można zaobserwować w grupie osób w wieku produkcyjnym (kobiety w wieku 18 - 59 lat, mężczyźni 18 - 64 lata). Od 1999 r. odsetek osób w wieku zdolności do pracy w ogólnej liczbie ludności wzrósł o ponad 4 pkt, przy czym tempo przyrostu tej grupy ludności jest coraz wolniejsze. Prognozy do 2035 r. przewidują stopniowe zmniejszanie się udziału ludności w wieku produkcyjnym.

Poziom wykształcenia w 2002 r.

Na podstawie wyników NSP 2002 ustalono najwyższy ukończony poziom wykształcenia ludności. W województwie małopolskim wykształcenie ponadpodstawowe³, czyli zasadnicze zawodowe, średnie, policealne lub wyższe, posiadało blisko 2/3 populacji w wieku 13 lat i więcej (dla której ustalono poziom wykształcenia), podczas gdy dla Polski wskaźnik ten był o 1,8 pkt niższy. W grupie tej 31,2% osób posiadało wykształcenie średnie lub policealne, 25,1% wykształcenie zasadnicze zawodowe, a 10,1% osób legitymowało się dyplomem ukończenia studiów wyższych.

WYKRES 8. STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 2002 R.

Dane NSP 2002

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

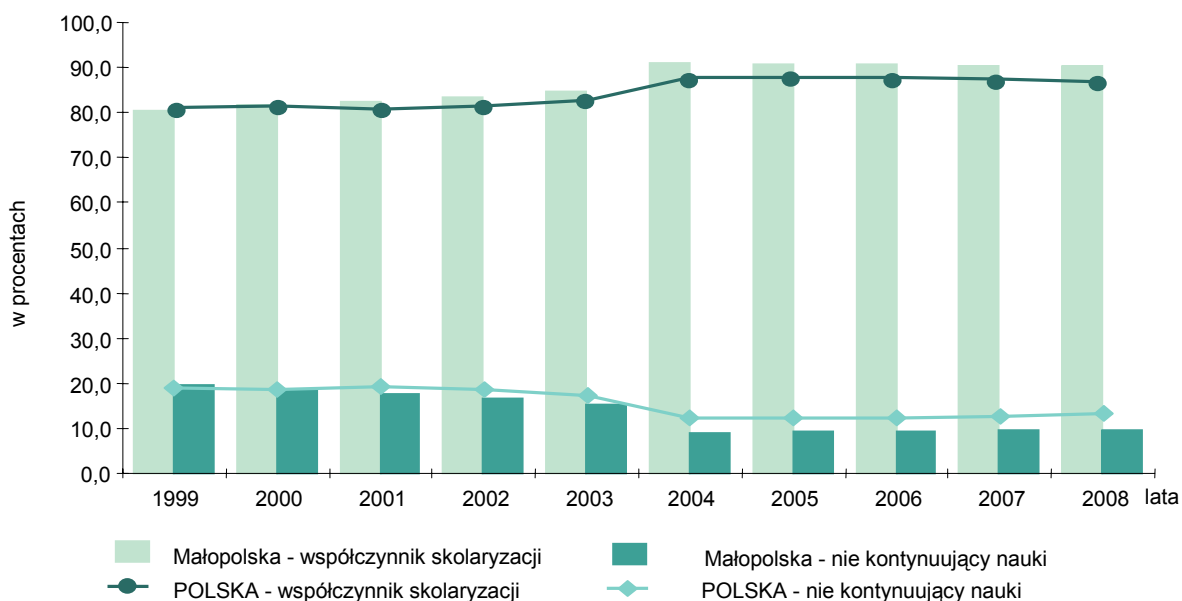
Jedynie wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym większość (niewiele ponad 60%) stanowili mężczyźni, w pozostałych grupach przeważały kobiety, stanowiąc od blisko 55% do 59%. Czynnikiem, który ma zasadniczy wpływ na poziom wykształcenia jest miejsce zamieszkania. Wśród osób z wykształceniem wyższym oraz średnim i policealnym dominowali mieszkańcy miast stanowiący odpowiednio 80% i 65% osób o danym wykształceniu. Mieszkańcy wsi przeważali natomiast wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, podstawowym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego.

Aspiracje edukacyjne młodzieży

Miarą powszechności kształcenia jest współczynnik skolaryzacji. Na poziomie ponadpodstawowym, a od 2002 r. ponadgimnazjalnym w ujęciu netto określa on relację uczniów tych szkół w wieku 16 - 18 lat do liczby osób w tym wieku, czyli tych, które odpowiadają temu poziomowi nauczania. Prezentowany wskaźnik nie obejmuje szkół specjalnych oraz funkcjonujących od 2004 r. szkół uzupełniających dla młodzieży.

³ NSP 2002 był przeprowadzany według stanu na dzień 20 maja, wówczas nie było jeszcze absolwentów gimnazjów.

WYKRES 9. WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI NETTO ORAZ OSOBY NIE KONTYNUUJĄCE NAUKI W WIEKU 16-18 LAT W LATACH 1999-2008

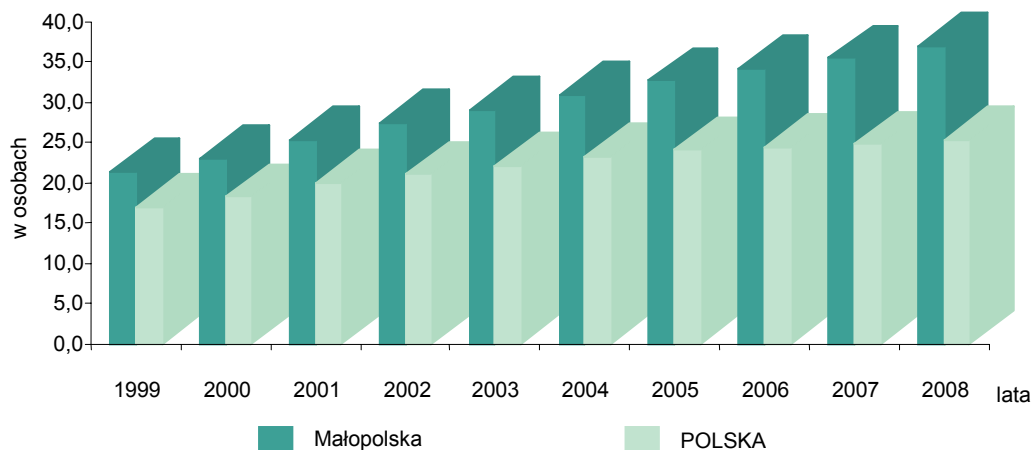

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 1999 r. współczynnik skolaryzacji, wyrażony w procentach dla województwa małopolskiego wynosił 80,3% i był niższy o 0,7 pkt od wskaźnika dla Polski. Na tej podstawie można określić, że blisko 20% osób w wieku 16-18 lat nie kontynuowało nauki po szkole podstawowej. Wzrost współczynnika skolaryzacji utrzymywał się do 2004 r., po którym zaznaczyła się niewielka tendencja spadkowa tego wskaźnika. W 2008 r. udział osób uczących się wynosił 90,2%, przewyższając współczynnik z 1999 r. i średnią dla Polski odpowiednio o 9,9 oraz 3,4 pkt. W 2008 r. odsetek osób, które nie kontynuowały nauki był 2,5 - krotnie mniejszy niż w 1999 r.

Coraz większa liczba osób kończących szkoły ponadgimnazjalne kontynuuje naukę na studiach wyższych. Przyjmując liczbę studentów studiów stacjonarnych przypadających na 100 osób w wieku od 19 do 24 lat można zauważyć, że w ciągu ostatniej dekady w Małopolsce nastąpił bardzo wysoki, ponad 70% wzrost liczby osób studiujących. Dla porównania, w skali kraju wskaźnik ten w omawianym okresie wzrósł o blisko 50 %.

WYKRES 10. STUDENCI STUDIÓW STACJONARNYCH NA 100 OSÓB W WIEKU OD 19 DO 24 LAT W LATACH 1999-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W 1999 r. w województwie małopolskim na każde 100 osób w wieku od 19 do 24 lat przypadało 21,4 osoby studiującej w stacjonarnym systemie nauczania. W 2008 r. na 100 osób przypadało blisko 37 studentów studiów stacjonarnych czyli o blisko połowę więcej niż dla Polski.

W ogólnej populacji studentów przeważały kobiety, które w 1999 r. stanowiły 53,8% a w 2008 r. zwiększyły swoją przewagę i udział ich w ogólnej populacji studentów wynosił 56,7%.

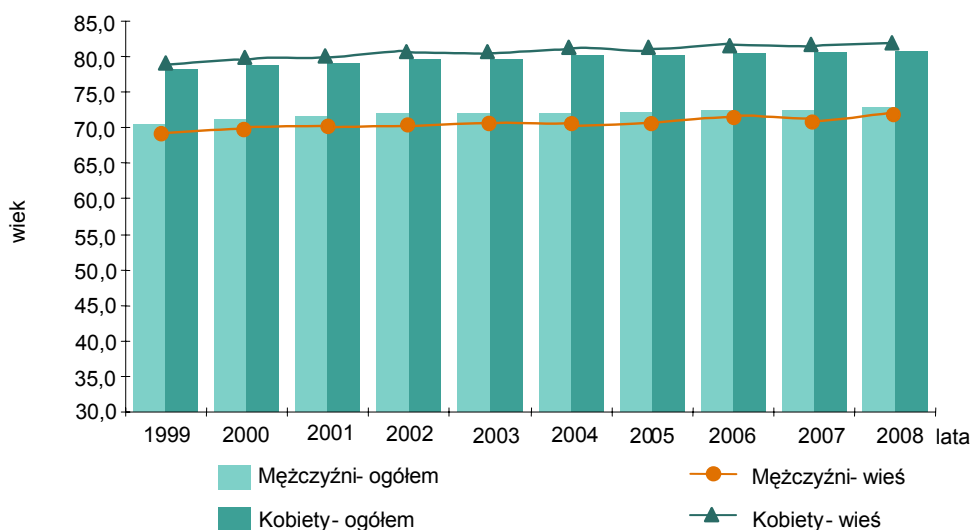
W województwie małopolskim w ostatnich dziesięciu latach ogólna liczba studentów we wszystkich systemach kształcenia przypadająca na 100 osób w grupie wiekowej od 19 do 49 lat ciągle wzrastała od 8,7 w 1999 r. do 13,9 w 2008 r. W pierwszej połowie omawianego okresu Małopolska była na trzecim lub czwartym miejscu, a od 2004 r. uplasowała się na drugiej pozycji tuż za województwem mazowieckim. W całym omawianym okresie w Małopolsce, tak jak w województwach pomorskim, łódzkim i dolnośląskim utrzymywała się stała tendencja wzrostowa liczby studentów przypadających na 100 osób w wieku 19-49 lat.

Omawiane wskaźniki obrazują aspiracje edukacyjne młodzieży, jako chęć osiągnięcia lepszego wykształcenia, warunkującego nierzadko osiągnięcie wyższej pozycji w społeczeństwie poprzez solidne przygotowanie i możliwość wykonywania bardziej prestiżowych zawodów.

Stan zdrowia ludności i natężenie niepełnosprawności

Mieszkańcy Małopolski żyją dłużej niż ludność większości województw. W 2008 r. przeciętna długość życia mężczyzn w Małopolsce wynosiła 72,9 lat, wobec średniej krajowej 71,3 lat a kobiet 80,9, przy wskaźniku krajowym 80,0 lat.

WYKRES 11. PRZECIĘTNE TRWANIE ŻYCIA W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W LATACH 1999-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

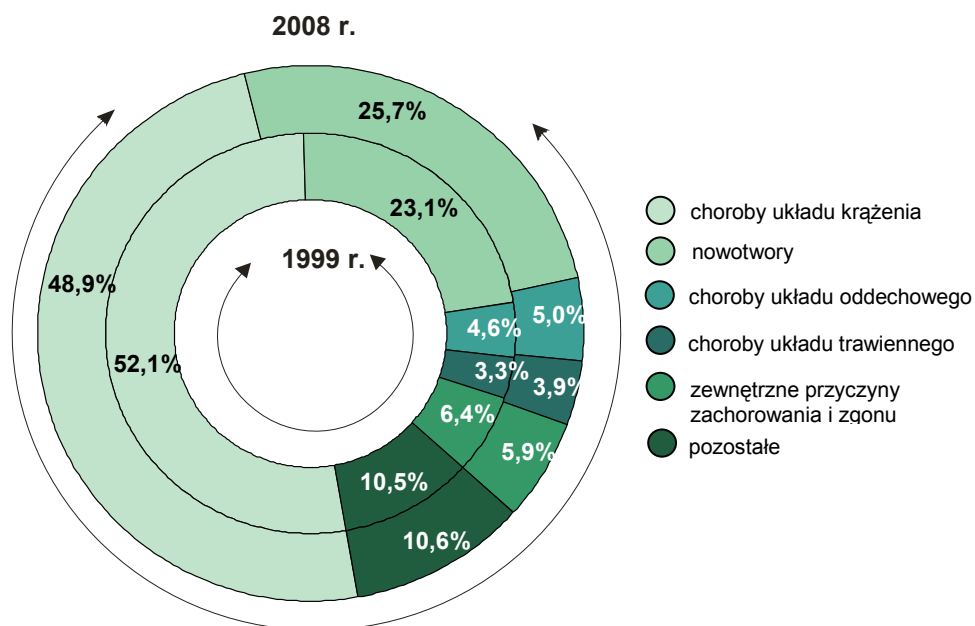
Tak duża różnica między długością trwania życia u mężczyzn i kobiet, jest skutkiem występującej zarówno w Polsce jak i województwie wysokiej nadumieralności mężczyzn. W porównaniu do 1999 r. przeciętne trwanie życia w województwie wydłużyło się dla mężczyzn o 2,4 roku a dla kobiet o 2,7 roku.

Przeciętna długość życia mieszkańców miast i wsi kształtowała się odmiennie w przypadku kobiet i mężczyzn. Mężczyźni mieszkający w miastach żyli przeciętnie dłużej niż ci, którzy mieszkali na wsi i przewaga ta na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat wahała się od 0,5 do 1 roku. Wśród kobiet sytuacja przedstawiała się odwrotnie - to mieszkanki miast żyły krócej od kobiet mieszkających na wsi o 0,2 do 0,5 roku.

Ogólny współczynnik umieralności (liczba zgonów na 1 tys. ludności) dla województwa małopolskiego w 2008 r. wynosił 9,1‰ i był niższy od krajowego o 0,9 pkt. Tereny miejskie charakteryzowały się nieco wyższym współczynnikiem umieralności niż wiejskie. W 2008 r. wskaźnik ten w miastach wynosił 9,3‰ i był o 0,4 pkt wyższy niż na terenach wiejskich.

Na przestrzeni ostatnich 10 lat uwidoczniło się bardzo korzystne zjawisko spadku liczby zgonów niemowląt. Na każdy tysiąc żywo urodzonych dzieci w 2008 r. przypadało niespełna 5 zgonów niemowląt i było to o ponad 1/3 mniej niż w 1999 r. Wśród osób pomiędzy 15 a 59 rokiem życia nastąpił niewielki wzrost wskaźnika umieralności (liczba zgonów na 10 tys. ludności) do poziomu 17,5, jednak w układzie wojewódzkim umieralność w tej grupie wiekowej w województwie małopolskim była znacznie niższa – o blisko 40% niż w województwie łódzkim i tylko o niewiele ponad 7% wyższa niż w województwie podkarpackim.

WYKRES 12. STRUKTURA ZGONÓW WEDŁUG PRZYCZYN W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 1999 I 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Największe zagrożenie dla życia i w konsekwencji najczęstszą przyczynę zgonów stanowią choroby układu krążenia. Od 1999 do 2002 r. choroby te przyczyniały się do ponad połowy corocznej liczby zgonów. W 2008 r. choroby układu krążenia były przyczyną prawie 49% zgonów w województwie i ponad 45% w Polsce.

Współczynnik natężenia, czyli liczba zgonów z tego powodu na 100 tys. ludności w ciągu dekady zmniejszył się z 479 do 445.

Drugą znaczącą grupą przyczyn zgonów były nowotwory a ich udział w strukturze zgonów według przyczyn na początku omawianej dekady, czyli w 1999 r. stanowił około 23% zgonów, a w ostatnim roku dekady blisko 26% zgonów w Małopolsce.

Współczynnik natężenia zgonów z powodu nowotworów w 1999 r. wynosił 213, a w ostatnim roku dekady 237 zgonów na 100 tys. ludności

Tak wysokie natężenie zgonów chorób powodu chorób układu krążenia i nowotworów świadczy o utrzymującej się relatywnie wysokiej zapadalności na te choroby, a to wpływa niekorzystnie na kondycję zdrowotną społeczeństwa.

W zakresie niektórych chorób zakaźnych i zatrucia⁴ zachorowalność w omawianym dziesięcioleciu znacząco spadała. W 1999 r. odnotowano 20 nowych zachorowań na wirusowe zapalenie wątroby przypadających na 100 tys. ludności, a w kolejnych latach wskaźnik ten stale spadał do poziomu 3 na 100 tys. w 2008 r. Podobnie w przypadku niektórych chorób wieku dziecięcego⁵ zanotowano bardzo duży spadek z 214 zachorowań na 100 tys. w 1999 r. do 59 w 2008 r. W przypadku zachorowań na gripę przypadających na 100 tys. ludności na przestrzeni ostatniej dekady dało się zauważyć znaczne wahania tego wskaźnika, związane z sytuacją epidemiologiczną występującą w poszczególnych latach. Najwyższą wartość wskaźnik ten osiągnął w 1999 r., kiedy wynosił 10771, a najniższą w 2002 r. kiedy wynosił 220. W 2008 r. na 100 tys. ludności gripę lub podejrzenie grypy zdiagnozowano u 627 osób. Wyraźnie zmalała także liczba nowych zachorowań na gruźlicę z 22 na 100 tys. ludności na początku analizowanego okresu do 17 na 100 tys. w 2008 r. W ostatniej dekadzie wzrost liczby pacjentów odnotowały poradnie zdrowia psychicznego i odwykowe⁶. W 1999 r. na każde 100 tys. ludności w województwie ponad 3,4 tys. osób pozostawało pod opieką tych poradni a w 2008 r. blisko 4,1 tys. osób. W kraju wskaźnik ten wynosił odpowiednio 2,4 tys. i 3,7 tys. na 100 tys. ludności.

Wpływ na stan zdrowia mają również warunki, w jakich praca jest wykonywana. Wskaźnikiem, który obrazuje natężenie zagrożenia jest liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia w przeliczeniu na 1 tys. zatrudnionych w zbiorowości objętej badaniem. W końcu 2008 r. w województwie małopolskim wskaźnik ten wynosił 87,5 osoby.

Czynnikiem wpływającym na stan zdrowia człowieka są również wypadki przy pracy. W 2008 r. na każdy tysiąc osób pracujących przypadało niemal 6 osób poszkodowanych. Wskaźnik ten był prawie dwukrotnie niższy niż w województwach dolnośląskim, lubuskim i warmińsko-mazurskim.

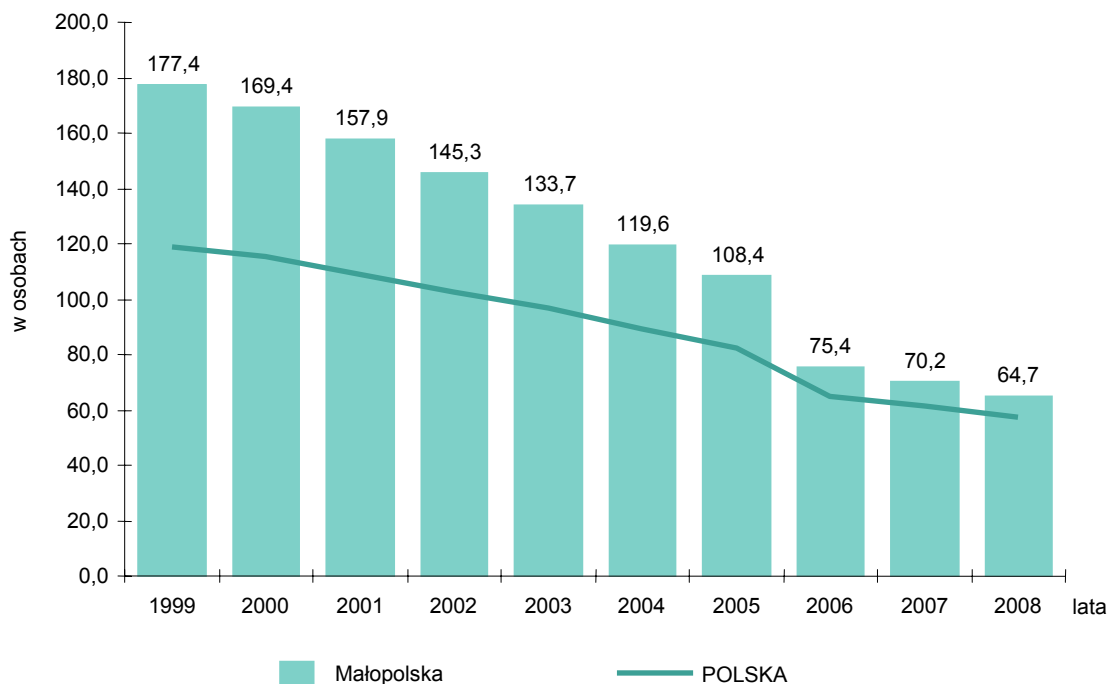
W ostatniej dekadzie nastąpił bardzo duży spadek osób pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy (spoza KRUS-u) przypadających na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten był w 2008 r. ponad 2,5 - krotnie niższy niż w 1999 r., chociaż w ostatnich trzech latach tempo jego spadku znacznie zmalało. W całym omawianym okresie utrzymywał się on na poziomie niższym niż średnia dla Polski.

⁴ Patrz uwagi metodyczne str. 22.

⁵ Krztusiec, odra, różyczka, szkarlatyna, zapalenie przyusznicy (świnka).

⁶ W 2008 – łącznie z osobami leczonymi w poradniach profilaktyki i rehabilitacji osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych.

WYKRES 13. PRZECIĘTNA LICZBA RENCISTÓW (SPOZA KRUS-u) PRZYPADAJĄCA NA 1 TYS. OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM W LATACH 1999-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

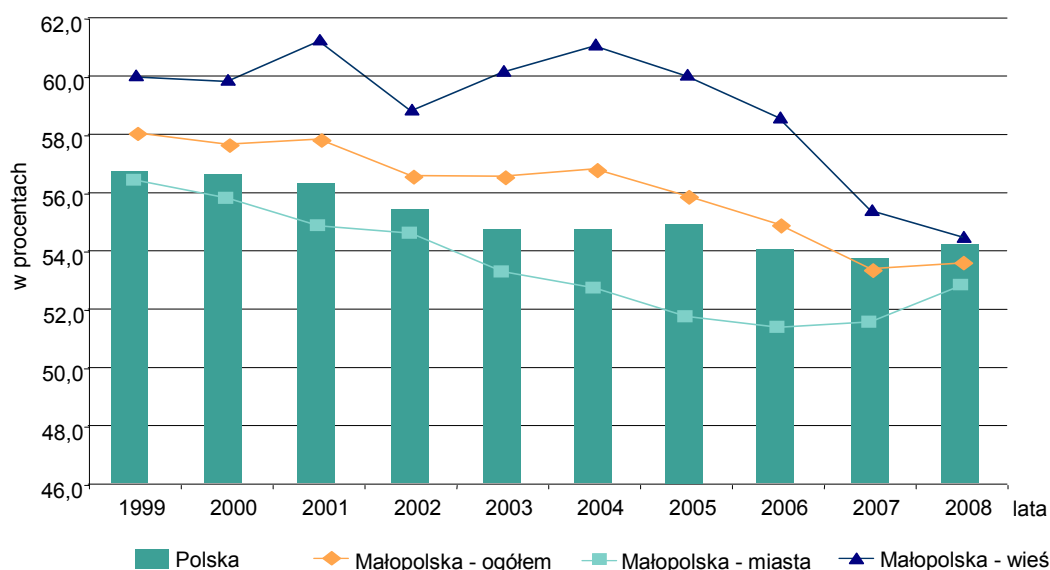
Na takie ukształtowanie tendencji w tym zakresie wpływ miały zmiany w przepisach dotyczących orzecznictwa o niezdolności do pracy, oraz wprowadzenie „emerytury z urzędu”, czyli przekształcenie renty z tytułu niezdolności do pracy na emeryturę dla rencistów, którzy osiągnęli wiek emerytalny.

Rozmiar natężenia zjawiska niepełnosprawności można ustalić na podstawie wyników NSP 2002. W województwie małopolskim na każdy tysiąc ludności przypadały 182 osoby niepełnosprawne. Na tle innych województw Małopolska odznaczała się bardzo wysokim wskaźnikiem, znacznie przewyższającym dane dla województwa opolskiego, gdzie tylko 100 osób niepełnosprawnych przypadało na 1 tys. ludności, a ustępując jedynie województwu lubelskiemu, gdzie 185 niepełnosprawnych przypadało na 1 tys. ludności. Natężenie niepełnosprawności wykazuje ścisłe powiązanie z wiekiem. Wśród osób najmłodszych odsetek był bardzo niski, wzrastał do poziomu 50% w grupie wiekowej 55-64 - latków, osiągając blisko 70% wśród osób w wieku 75 lat i więcej. W 2002 r. znaczna część osób niepełnosprawnych pobierała świadczenia z tytułu niezdolności do pracy. Na 100 osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej przypadało w województwie małopolskim 56 osób pobierających świadczenie. W układzie terytorialnym jedynie w województwie kujawsko-pomorskim, lubelskim i podlaskim odsetek tych osób był niższy od 50%. Wskaźnik ten jest nieco zaniżony, gdyż przy jego obliczaniu nie były brane pod uwagę osoby pobierające renty socjalne oraz świadczenia z tytułu niezdolności do pracy wypłacane przez KRUS.

Aktywność zawodowa ludności⁷

Dla województwa ogółem można oceniać pełną aktywność zawodową ludności. Danych w tym zakresie dostarcza reprezentacyjne badanie aktywności ekonomicznej ludności (BAEL), którego wyniki są uogólniane tylko do poziomu województw. W porównaniu do średniej krajowej mieszkańcy województwa małopolskiego byli bardziej aktywni zawodowo niemal przez cały omawiany okres. Dopiero od 2007 r. współczynnik aktywności zawodowej w województwie kształtuje się na nieco niższym poziomie niż w kraju.

**WYKRES 14. WSPÓŁCZYNNIK AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ LUDNOŚCI
W LATACH 1999-2008**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Na wykresie 14 zwraca uwagę przyspieszenie tempa spadku wartości wskaźnika w województwie w latach 2005-2007, co poza innymi przyczynami może być związane ze zmniejszaniem liczby osób pracujących w rodzinnych gospodarstwach rolnych. Wskazują na to wskaźniki dla wsi.

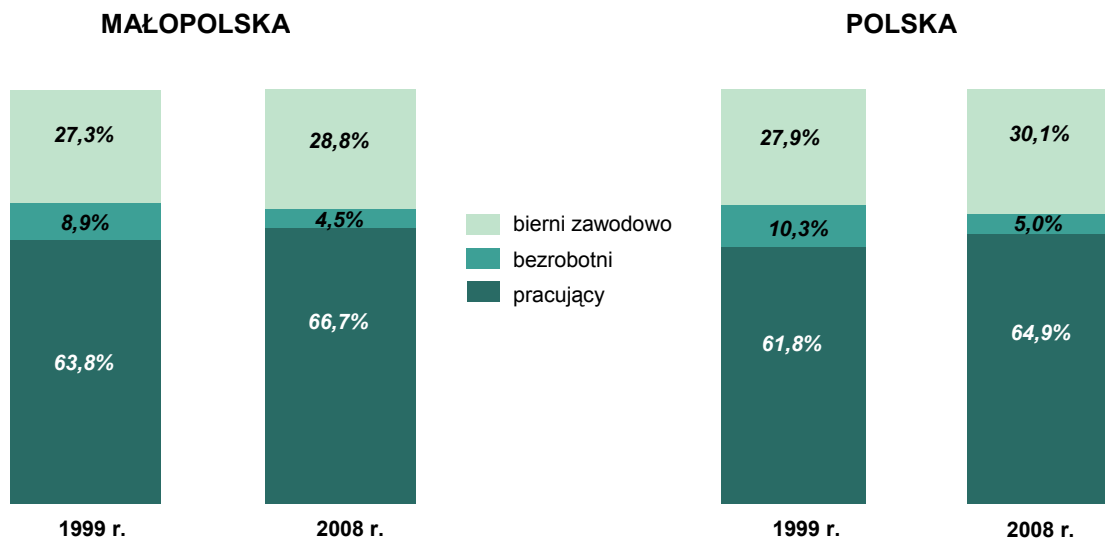
W 2008 r. zbiorowość aktywnych zawodowo w województwie małopolskim liczyła 1408 tys. osób. W tej zbiorowości blisko 94% stanowili pracujący⁸, a bezrobotni nieco ponad 6%. W porównaniu do ostatnich kilku lat udział bezrobotnych zmniejszył się na rzecz pracujących.

W województwie małopolskim w 1999 r. struktura ludności w wieku produkcyjnym według statusu na rynku pracy w porównaniu do danych ogólnopolskich kształtowała się bardziej korzystnie. W 2008 r. te relacje – z wyjątkiem udziału bezrobotnych – uległy pogorszeniu.

⁷ Patrz uwagi metodyczne str. 24.

⁸ Patrz uwagi metodyczne str. 24.

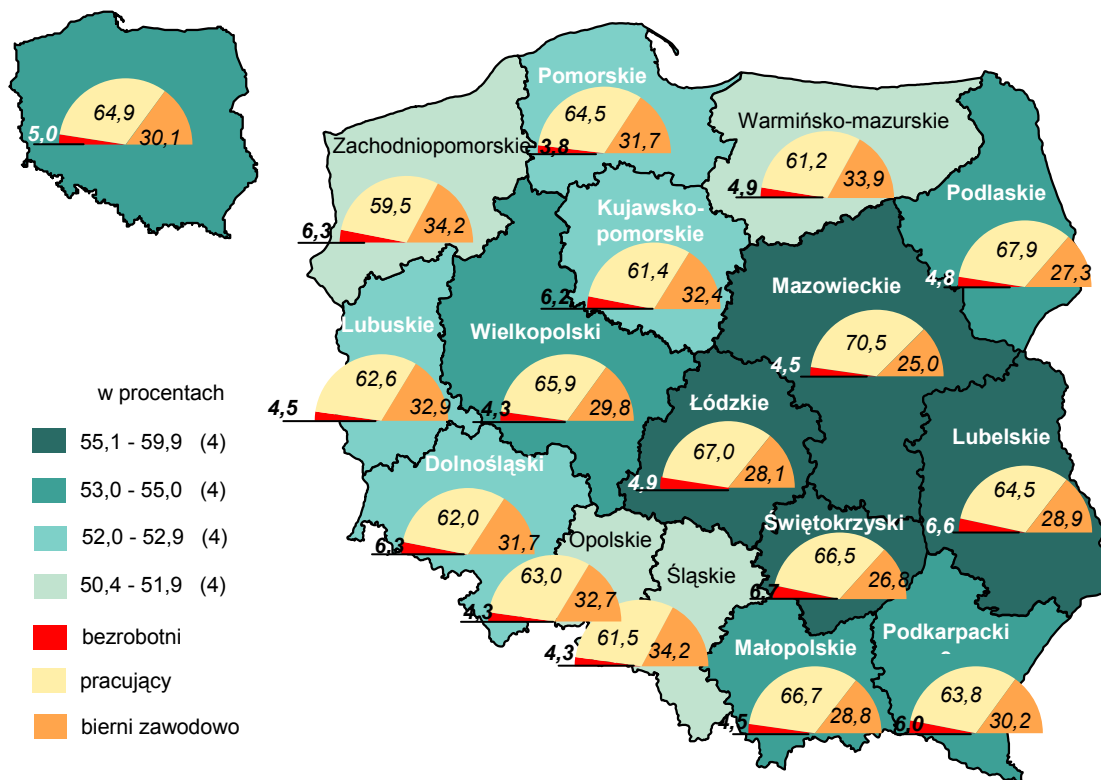
WYKRES 15. STRUKTURA OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM WEDŁUG STATUSU NA RYNKU PRACY W 1999 I 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Struktura ludności w wieku produkcyjnym według statusu na rynku pracy kształtowała się w województwie małopolskim bardziej korzystnie niż w skali kraju, zarówno na początku jak i na końcu omawianego okresu. W porównaniu do sytuacji z 1999 r., zarówno w województwie jak i w kraju nastąpił niewielki spadek aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym. Znaczące mniejszenie udziału bezrobotnych nie przełożyło się po części na zwiększenie udziału pracujących, ale także na zwiększenie odsetka zawodowo biernych. W małopolskim udział tej zbiorowości w omawianym okresie wzrósł o 1,5 punktu proc., a w skali kraju o 2,2 punktu.

MAPA 2. AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA OGÓŁEM ORAZ STRUKTURA LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM WEDŁUG STATUSU NA RYNKU PRACY W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Te nieco wolniejsze niekorzystne zmiany, spowodowały, że omawiana struktura ludności w wieku produkcyjnym w 2008 r. w województwie małopolskim na tle wielu innych województw ukształtowała się dość korzystnie, co przedstawiono na mapie 2.

Współczynnik aktywności zawodowej 53,6%, sytuował Małopolskę w pierwszej ósemce województw z relatywnie wyższymi wskaźnikami. Ponadto odsetek bezrobotnych w wieku produkcyjnym był o 1 pkt wyższy od najniższego w województwie pomorskim, który wynosił 3,2%, przy maksymalnym 7,1% w województwie świętokrzyskim. Udział biernych zawodowo był dość wysoki – 34,5% wobec najniższego 14,3% w województwie łódzkim, co oprócz innych przyczyn, można uzasadniać relatywnie wyższymi w Małopolsce wskaźnikami dietywności i natężenia rodzin wielodzietnych, a opieka nad dziećmi skutecznie wyłącza wiele kobiet z rynku pracy.

Pracujący w gospodarce narodowej⁹

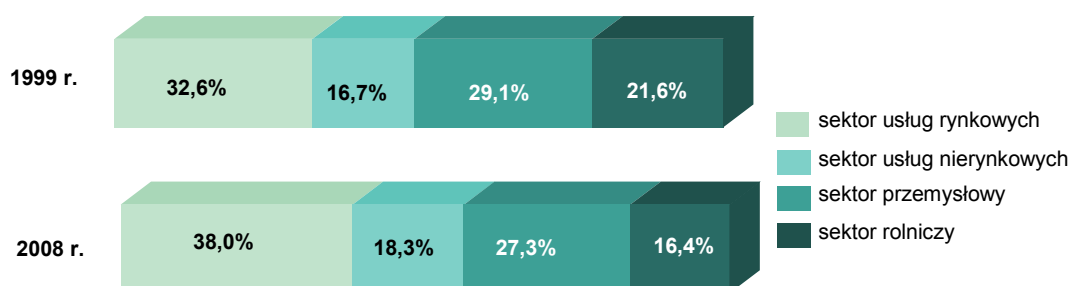
Omawiając ten temat w części dotyczącej powiatów wyodrębniono pracujących w rolnictwie indywidualnym i poza nim, aby uchwycić lokalną specyfikę. W niniejszej analizie te zbiorowości ujęto łącznie.

W 2008 r. w województwie małopolskim pracowało 1121 tys. osób. W porównaniu do 1999 r. liczba pracujących zmniejszyła się o 4,8%¹⁰. Wpłynęły na to zasadnicze zmiany w poszczególnych sektorach ekonomicznych. Największy spadek zanotował sektor rolniczy, w którym liczba pracujących zmniejszyła się o niemal 28%⁴. W sektorze przemysłowym skala spadku była znacznie niższa, gdyż liczba pracujących w podmiotach należących do tego sektora zmniejszyła się o 11%.

Z drugiej strony znaczący wzrost liczby pracujących – o blisko 12%, wystąpił w sektorze usług rynkowych, a relatywnie niewielki – o 4% w sektorze usług nierynkowych.

Opisana wyżej dynamika pracujących w poszczególnych sektorach działalności spowodowała istotne zmiany w strukturze pracujących według tych sektorów, co przedstawia wykres 16.

WYKRES 16. STRUKTURA PRACUJĄCYCH WEDŁUG SEKTORÓW EKONOMICZNYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 1999 I 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W 2008 r. umocnił się udział sektora usług rynkowych. Pracujący w tym sektorze stanowili 38% ogółu pracujących, czyli o 5,5 pkt więcej niż na początku omawianej dekady. Udział sektora usług nierynkowych wzrósł o 1,6 pkt i w ostatnim roku analizowanego okresu wynosił ponad 18%. Udział sektora przemysłowego obniżył się o niespełna 2 pkt do ponad 27%. Pracujący w sektorze rolniczym stanowili 16,4% populacji pracujących i udział ten zmniejszył się na przestrzeni 10 lat o ponad 5 pkt, zatem główny „przepływ” siły roboczej do sektora usług rynkowych nastąpił z sektora rolniczego.

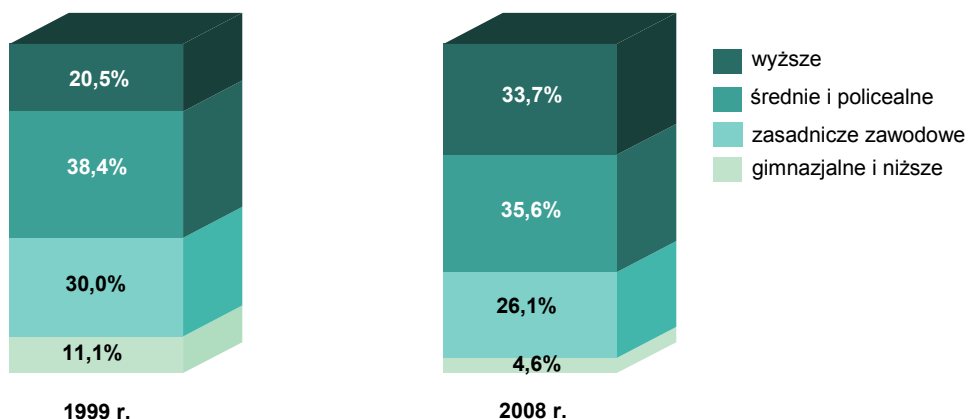
⁹ Patrz uwagi metodyczne str. 24.

¹⁰ Dane 1999 r. doprowadzone do porównywalności Patrz uwagi metodyczne str. 24 „UWAGA”.

W strukturze pracujących według płci zarówno w Polsce jak i w Małopolsce przeważają mężczyźni, którzy w 2008 r. stanowili odpowiednio 55,2% i 53,4% całej populacji. Udział kobiet wśród pracujących wykazuje powolną tendencję wzrostową.

W populacji zatrudnionych szczególnie wyraźnie widać jak w omawianym 10-leciu wzrósł poziom wykształcenia mieszkańców województwa. Danych w tym zakresie dostarczają uogólnione wyniki cyklicznego badania reprezentacyjnego dotyczącego struktury wynagrodzeń według zawodów za październik 1999 i 2008 r., które przedstawia wykres 17.

WYKRES 17. STRUKTURA ZATRUDNIENIA WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 1999 I 2008 R.

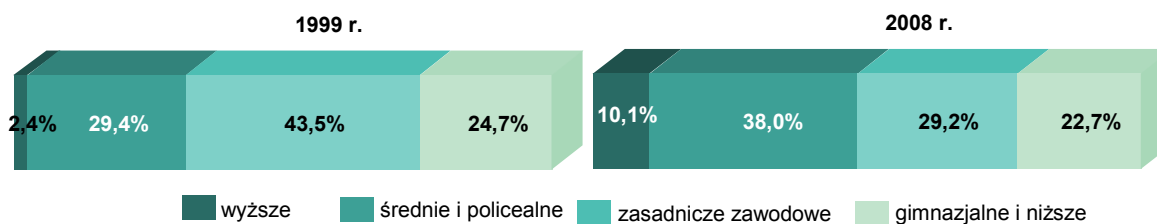
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W ciągu analizowanej dekady odsetek pracowników z wykształceniem wyższym wzrósł o ponad 13 pkt, a zmniejszył się udział pracowników każdego z niższych poziomów wykształcenia. Najsilniej, bo o 6,5 pkt obniżył się udział pracowników z wykształceniem niższym niż zasadnicze zawodowe.

Bezrobotni zarejestrowani ¹¹

W końcu 2008 r. w powiatowych urzędach pracy województwa małopolskiego było zarejestrowanych 97,8 tys. bezrobotnych, co stanowiło 6,6% wszystkich bezrobotnych w kraju. W porównaniu do 1999 r. liczba bezrobotnych w województwie zmalała o blisko 40%. Spadek bezrobocia w podobnym stopniu dotyczył populacji mężczyzn jak i kobiet, jednakże udział bezrobotnych kobiet w całym 10 - leciu był wyższy niż udział mężczyzn. W 2008 r. udział ten wynosił 59% i był wyższy o 2,4 pkt w stosunku do 1999 r.

WYKRES 18. STRUKTURA BEZROBOTNYCH WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 1999 I 2008 R.

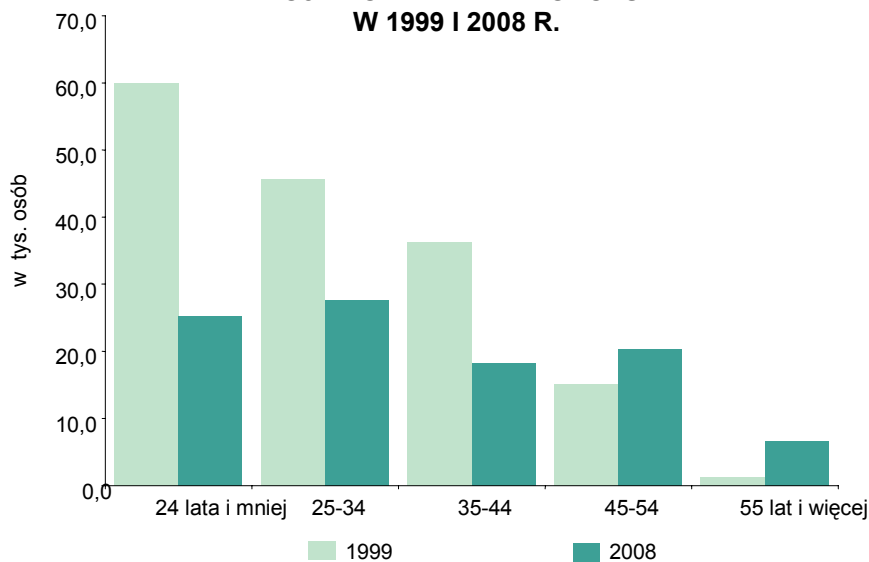
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

¹¹ Patrz uwagi metodyczne str. 25.

W 2008 r. niemal 23% ogółu bezrobotnych posiadało wykształcenie gimnazjalne lub niższe, a dalsze blisko 30% - zasadnicze zawodowe. Stosunkowo duża grupa bezrobotnych – 38% legitymowała się wykształceniem średnim lub policealnym, a niewiele ponad 10% posiadało wykształcenie wyższe.

W porównaniu do 1999 r. proporcje te uległy dużym zmianom. Udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym wzrósł o ponad 7 pkt, a z wykształceniem zasadniczym zawodowym i niższym zmalał o 16,3 pkt.

**WYKRES 19. BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WEDŁUG GRUP WIEKU
W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM
W 1999 I 2008 R.**

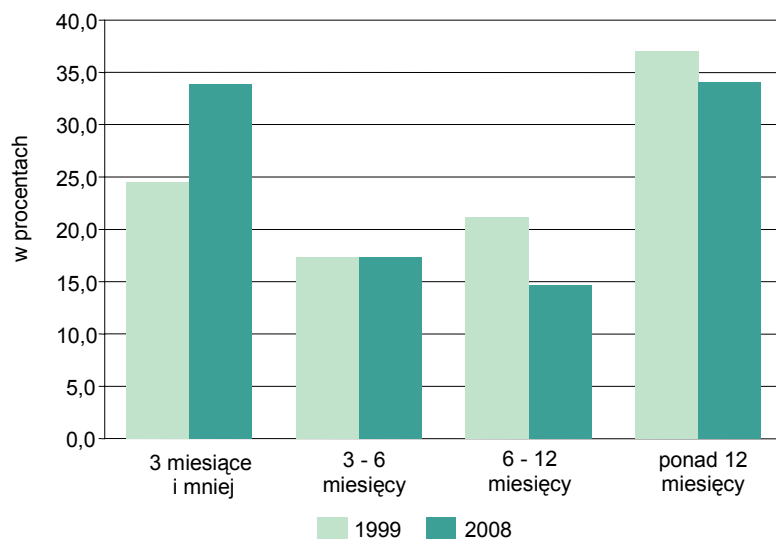

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Sytuacja ludzi młodych na rynku pracy ulegała stopniowej poprawie. W skali dziesięciolecia spadek liczby bezrobotnych w wieku do 24 lat był największy w stosunku do prezentowanych grup wiekowych. W porównaniu do 1999 r. pogorszyła się sytuacja bezrobotnych w wieku 45 lat i więcej.

Oceniając zmiany na rynku pracy w omawianym 10 - leciu na podstawie długości okresu pozostawania bez pracy, można stwierdzić, że nastąpiła nieznaczna poprawa.

**WYKRES 20. STRUKTURA BEZROBOTNYCH WEDŁUG CZASU POZOSTAWANIA
BEZ PRACY W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 1999 I 2008 R.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

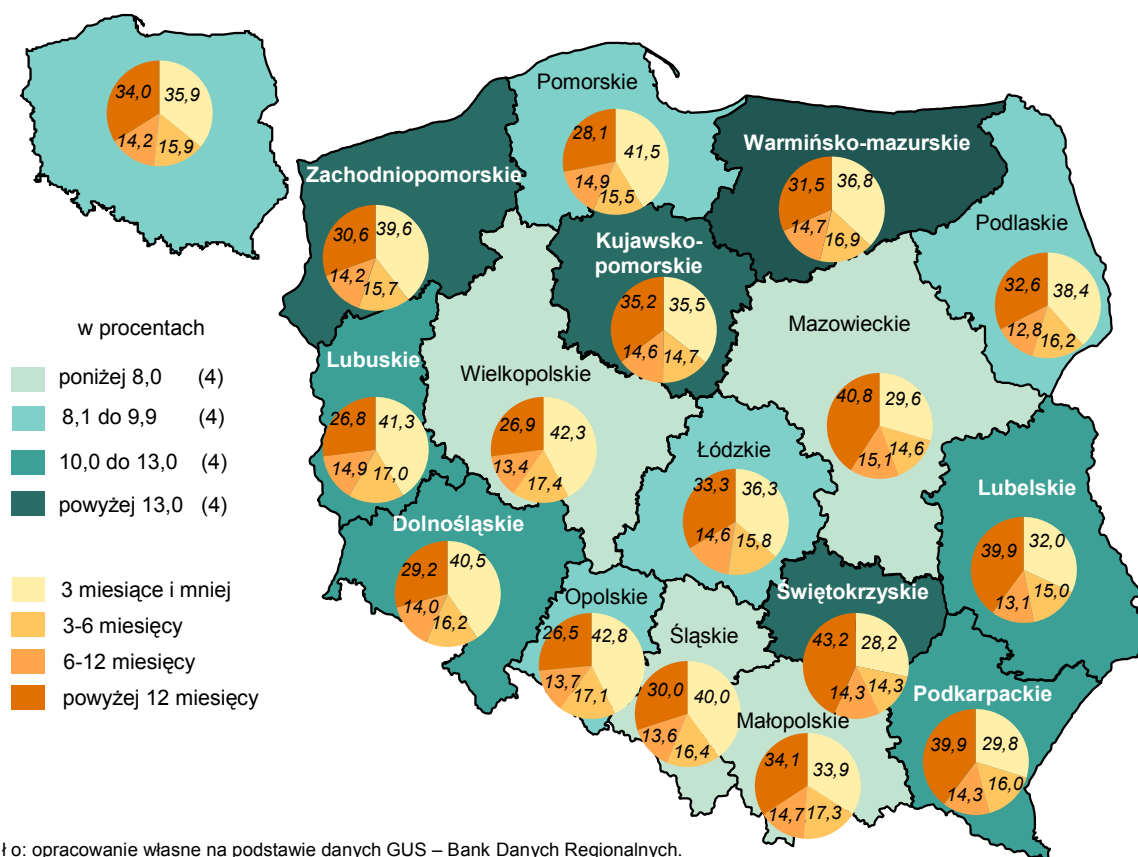
Zmniejszył się udział długotrwale bezrobotnych, czyli pozostających bez pracy ponad rok, chociaż nadal stanowili oni ponad 1/3 tej zbiorowości.

Ta grupa jest w najtrudniejszej sytuacji, gdyż długotrwałe bezrobocie jest jednym z głównych czynników powodujących wykluczenie społeczne¹². Wyraźnie, bo o ponad 6 pkt zmniejszył się także odsetek poszukujących pracy od 6 miesięcy do roku.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie w 2008 r. wynosiła 7,5% i w stosunku do wskaźnika¹³ z początku omawianego 10 - lecia zmniejszyła się o 5 pkt. W całym analizowanym okresie stopa bezrobocia w Małopolsce była niższa w porównaniu do średniej krajowej, chociaż w ostatnich latach ta różnica stopniowo się zmniejszała. W 2005 r. wynosiła niemal 4 pkt, a w 2008 r. 2 pkt. Mimo to w porównaniu do innych województw sytuacja w Małopolsce w ostatnim roku omawianej dekady kształtowała się dość korzystnie.

W 2008 r. województwo małopolskie ze wskaźnikiem 7,5% było w grupie 4 województw o najniższej stopie bezrobocia. Wartość maksymalna stopy bezrobocia 16,8%, która wystąpiła w województwie warmińsko-mazurskim była ponad 2 - krotnie wyższa niż w Małopolsce. Większym problemem był relatywnie wysoki odsetek bezrobotnych pozostających bez pracy dłużej niż pół roku, w tym szczególnie długotrwale bezrobotnych.

MAPA 3. STOPA BEZROBOCIA REJESTROWANEGO ORAZ STRUKTURA BEZROBOTNYCH WEDŁUG CZASU POZOSTAWANIA BEZ PRACY W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

¹² Patrz uwagi metodyczne str. 25.

¹³ Dane 1999 doprowadzone do porównywalności, Patrz uwagi metodyczne str. 24. „UWAGA”

Stopa bezrobocia z wyszczególnieniem miast i wsi jest liczona tylko na podstawie przywołanego wcześniej Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, gdzie kategorię bezrobotnych określają inne kryteria niż te w ewidencji Powiatowych Urzędów Pracy. Zbiorowość bezrobotnych według BAEL jest nieco mniejsza niż zbiorowość bezrobotnych zarejestrowanych w PUP. Stopa bezrobocia w miastach przez cały okres była znacznie wyższa niż na wsi. W ostatnim roku analizowanej dekady po raz pierwszy zrównała się poziomem ze wskaźnikiem na wsi

AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA

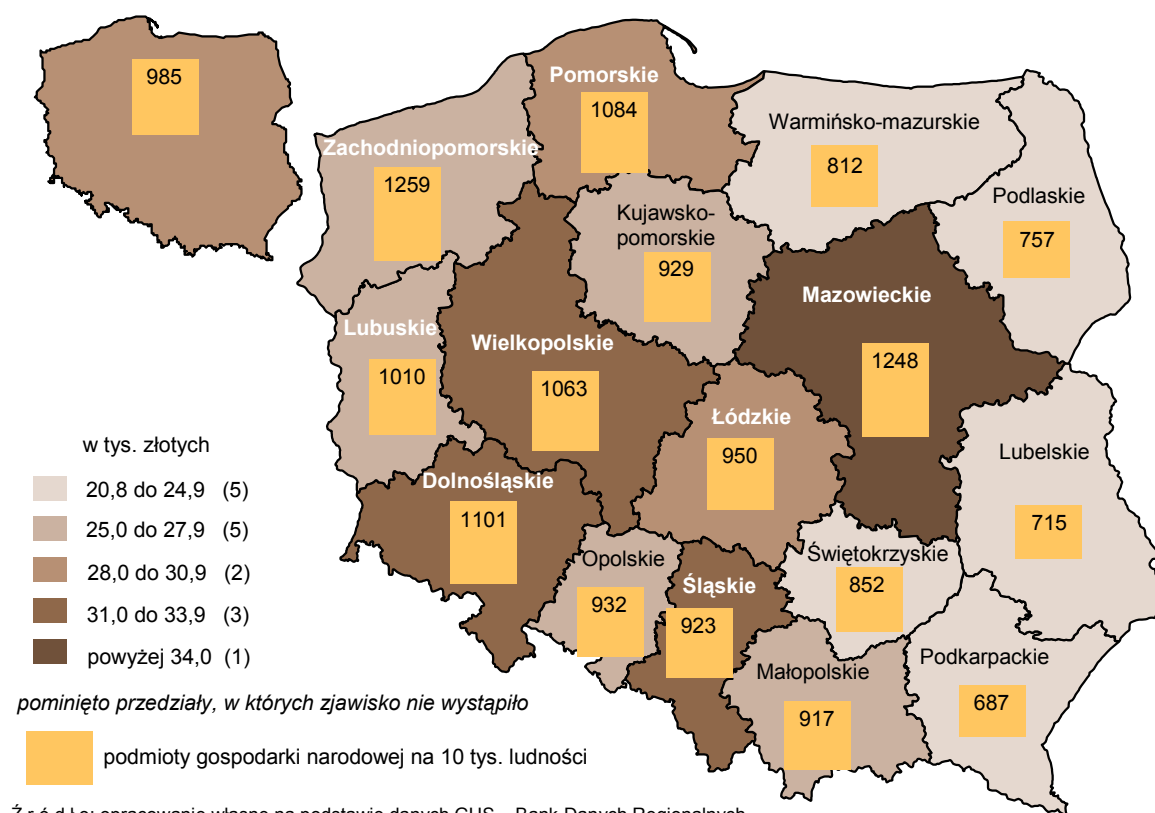
Produkt Krajowy Brutto ¹⁴

W 2007 r. wartość wytworzonego produktu krajowego brutto w województwie małopolskim w cenach bieżących wyniosła 86635 mln zł i stanowiła 7,4 % ogółu PKB dla kraju. W porównaniu do 2000 r. zanotowano wzrost PKB o 59% (w kraju o 58%).

Jednym z podstawowych mierników, określających rozwój społeczno-ekonomiczny regionu, jest wielkość produktu krajowego brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca, który w województwie małopolskim w 2007 r. wynosił 26,5 tys. zł (w kraju – 30,9 tys. zł) i był o 56% wyższy niż w 2000 r. (w kraju o 59%). Województwo małopolskie w 2007 r. znajdowało się na 10 miejscu pod względem wielkości PKB na 1 mieszkańca.

Poziom PKB na 1 mieszkańca pozostaje w ścisłej zależności z liczbą podmiotów przypadająca na 10 tys. ludności i lokuje województwo małopolskie na 11 miejscu w kraju.

**MAPA 4. PRODUKT KRAJOWY BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA W 2007 R.
ORAZ PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ NA 10 TYS. LUDNOŚCI W 2008 R.**

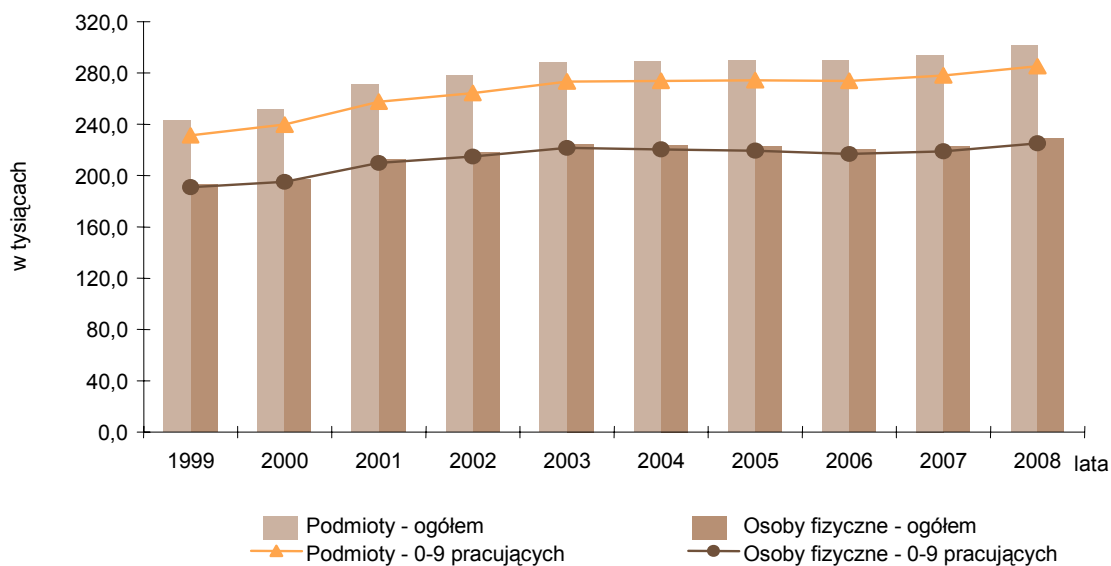
Ź r ó d ł o: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

¹⁴ Dane dostępne dla lat od 2000 do 2007 – patrz uwagi ogólne pkt 9 str. 20.

Podmioty gospodarki narodowej

Na przestrzeni lat 1999 - 2008 liczba podmiotów w województwie małopolskim ulegała stopniowemu wzrostowi. Największą dynamikę wzrostu podmiotów gospodarczych w województwie małopolskim odnotowano do 2003 r., a w następnych latach liczba podmiotów utrzymywała się na podobnym poziomie, niewielki wzrost zaobserwowano od 2007 r. Liczba podmiotów województwa małopolskiego w 2008 r. osiągnęła poziom 301,6 tys.

**WYKRES 21. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ
W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W LATACH 1999-2008**
Stan w dniu 31 XII

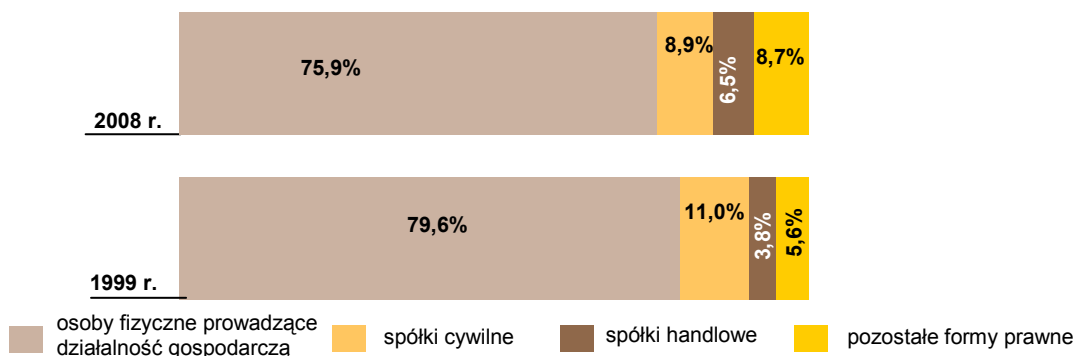

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Od 1999 r. utrzymuje się przewaga liczby podmiotów nowo zarejestrowanych w stosunku do liczby podmiotów wyrejestrowanych. W latach 2004 - 2006 przewaga ta ulegała zmniejszeniu z roku na rok, ale już od 2007 r. zaobserwowano ponowny wzrost liczby podmiotów nowo zarejestrowanych w stosunku do liczby podmiotów wyrejestrowanych. Znaczący wzrost liczby podmiotów nowo zarejestrowanych w stosunku do roku poprzedniego wystąpił w Małopolsce w 2008 r. (o 12,2%) przy wzroście dla Polski o 7,8%.

Zdecydowaną większość, bo 97% wszystkich podmiotów stanowił sektor prywatny (podobnie jak w kraju). Wśród podmiotów sektora prywatnego większość – ponad 3/4 (228,9 tys. w 2008 r.) stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Pomimo wzrostu liczby osób fizycznych w stosunku do 1999 r. nastąpił spadek ich udziału w liczbie podmiotów ogółem z 79,6% do 75,9%. W analizowanym okresie nastąpił natomiast wzrost udziału spółek handlowych w liczbie zarejestrowanych jednostek i wynosił 6,5% w 2008 r. Liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego stanowiła 1,1% ogółu podmiotów.

WYKRES 22. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WEDŁUG FORM PRAWNYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 1999 I 2008 R.

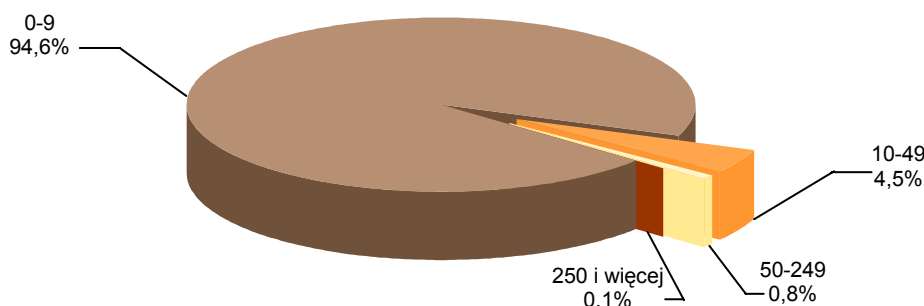

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Największy udział w liczbie podmiotów ogółem stanowiły podmioty małe 94,6%, udział podmiotów średnich wynosił 4,5%, a najmniejszy był udział podmiotów dużych - 0,9%.

WYKRES 23. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WEDŁUG LICZBY PRACUJĄCYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 2008 R.

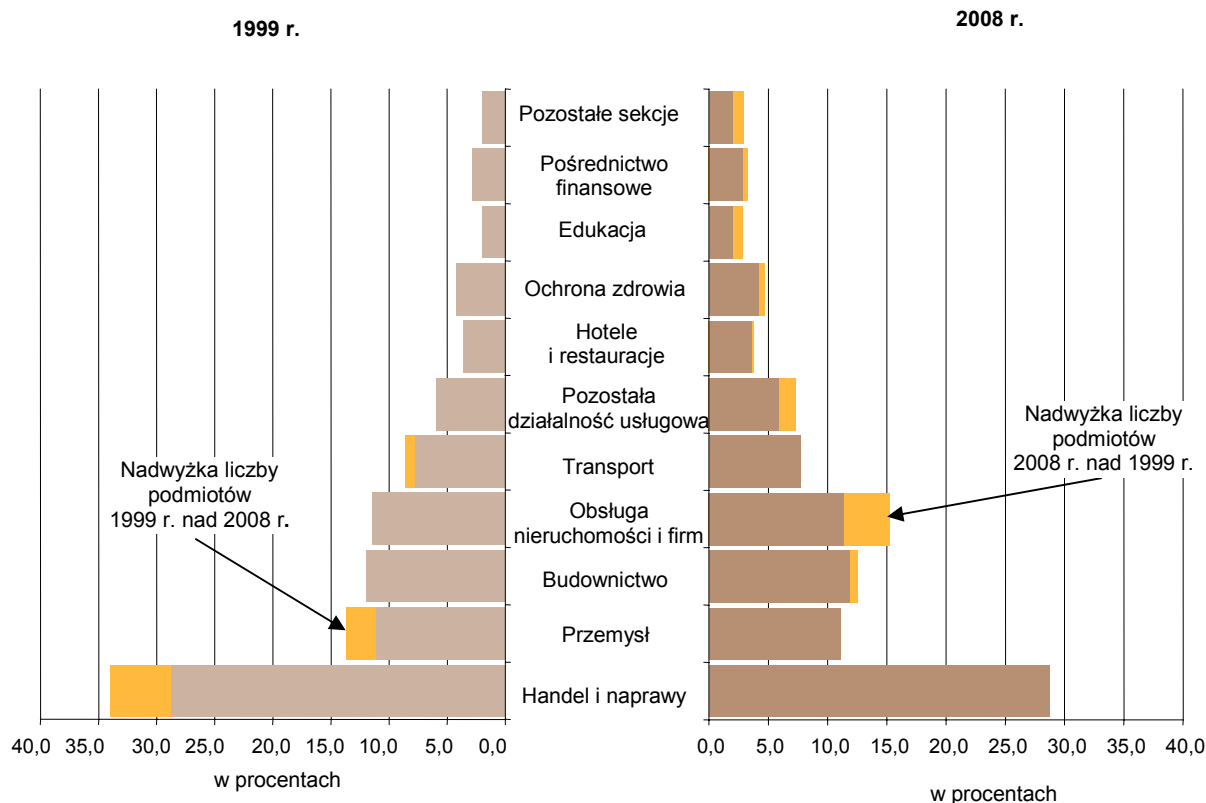
Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności dominowały podmioty sektora usług rynkowych, które stanowiły 66,0% ogółu podmiotów, w dalszej kolejności podmioty sektora przemysłowego – 23,6%, podmioty sektora usług nierynkowych – 8,2%, a najmniejszy był udział podmiotów sektora rolniczego 2,2%. Struktura podmiotów według sektorów ekonomicznych kształtowała się podobnie jak w kraju. W 2008 r. w stosunku do 1999 r. widoczny był spadek liczby podmiotów sektora przemysłowego a wzrost sektora usług.

WYKRES 24. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WEDŁUG PROCENTOWEGO UDZIAŁU WYBRANYCH SEKCJI PKD W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 1999 I 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

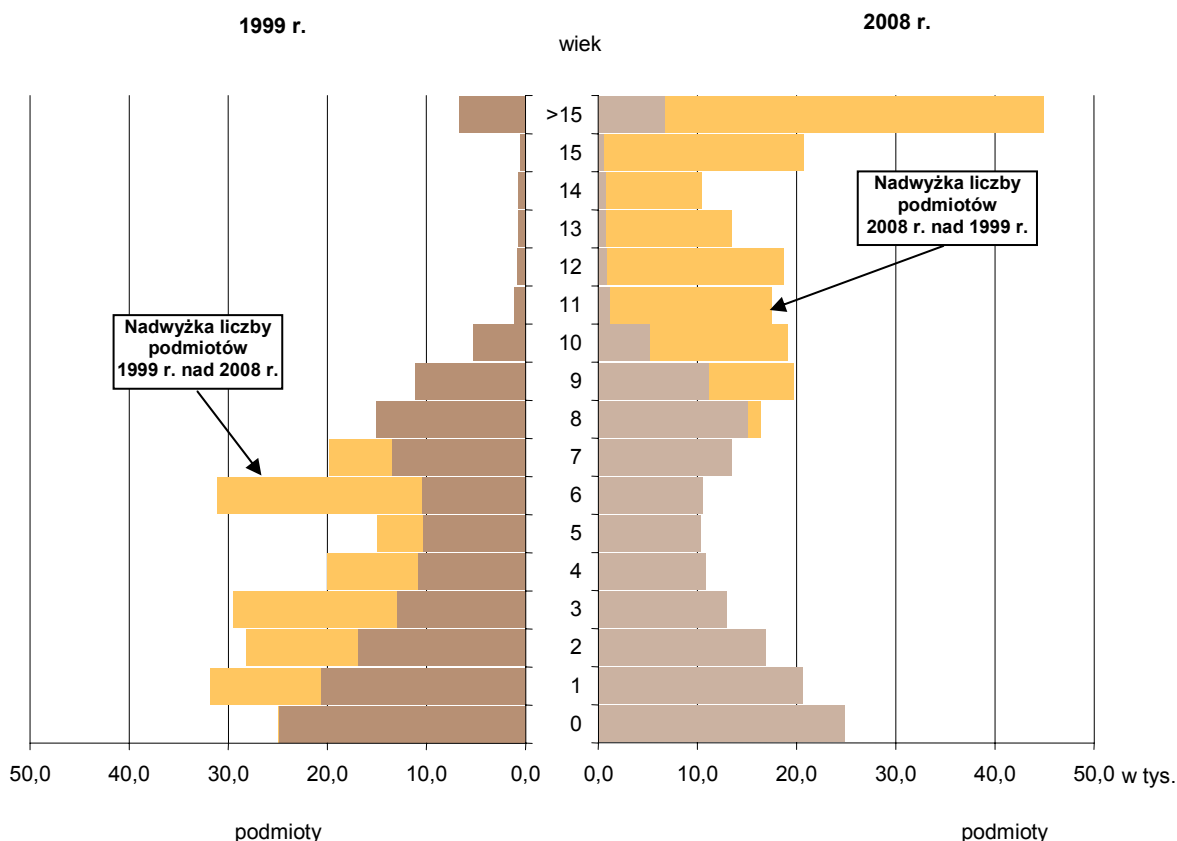
Przedsiębiorcy decydując się na utworzenie nowej firmy podejmowali najczęściej działalność nie wymagającą dużych nakładów finansowych na jej rozpoczęcie i taką, z której można osiągnąć w krótkim czasie jak najwyższe zyski. Dlatego najczęściej nową działalność rejestrowały mikro przedsiębiorstwa osób fizycznych w zakresie handlu.

Co drugi podmiot nowo zarejestrowany w rejestrze REGON w 1999 r. (26,2 tys.), nadal funkcjonował na rynku po dziesięciu latach w 2008 r. (15,1 tys. podmiotów).

Firmy działające w 2008 r. były bardziej stabilne niż te, które funkcjonowały na rynku w 1999 r. Na przestrzeni lat 1999 - 2008 wydłużył się wiek przedsiębiorstw prowadzących działalność, o czym świadczy wyższa mediana wieku firm w 2008 r. w stosunku do 1999 r. W 1999 r. w województwie małopolskim połowa podmiotów działała krócej niż 4,3 lata, podczas gdy w 2008 r. wiek środkowy wynosił już 9,7 lat.

Według badań przeprowadzonych przez GUS na decyzję o zakończeniu działalności wpływają różne czynniki. Spośród nich do najważniejszych należy zaliczyć niedostateczne środki finansowe, jakimi dysponują przedsiębiorcy oraz zbyt dużą konkurencję. W konsekwencji uzyskiwania niewielkich zysków lub ponoszenia strat, przedsiębiorcy nie są w stanie modernizować i rozwijać środków produkcji, wypromować produktu, zwiększyć skali produkcji i zatrudnienia. Dalszy rozwój przedsiębiorczości wymaga działań na rzecz sukcesywnej likwidacji barier w prowadzeniu działalności gospodarczej.

WYKRES 25. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WEDŁUG WIEKU W 2008 R. W PORÓWNANIU Z 1999 R. W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Rolnictwo

Województwo małopolskie jest najbardziej zróżnicowanym przyrodniczo rejonem w kraju. Występuje tu kilka całkowicie różnych stref produkcji rolnej. Na północy znajdują się najlepsze w województwie i jedne z najlepszych gleb w kraju, co pozwala na prowadzenie bardzo intensywnej produkcji rolnej. W pasie środkowym występują ziemie o wysokiej jakości, jest tu możliwa produkcja rolnicza na dobrym poziomie. W południowym pasie Pogórza warunki klimatyczno-glebowe ograniczają produkcję rolną do chowu bydła, owiec i produkcji owoców, natomiast na obszarach położonych na południowym krańcu województwa gleby są najslabsze w województwie a zarazem w całej Polsce i na tych terenach możliwy jest głównie ekstensywny chów bydła i owiec.

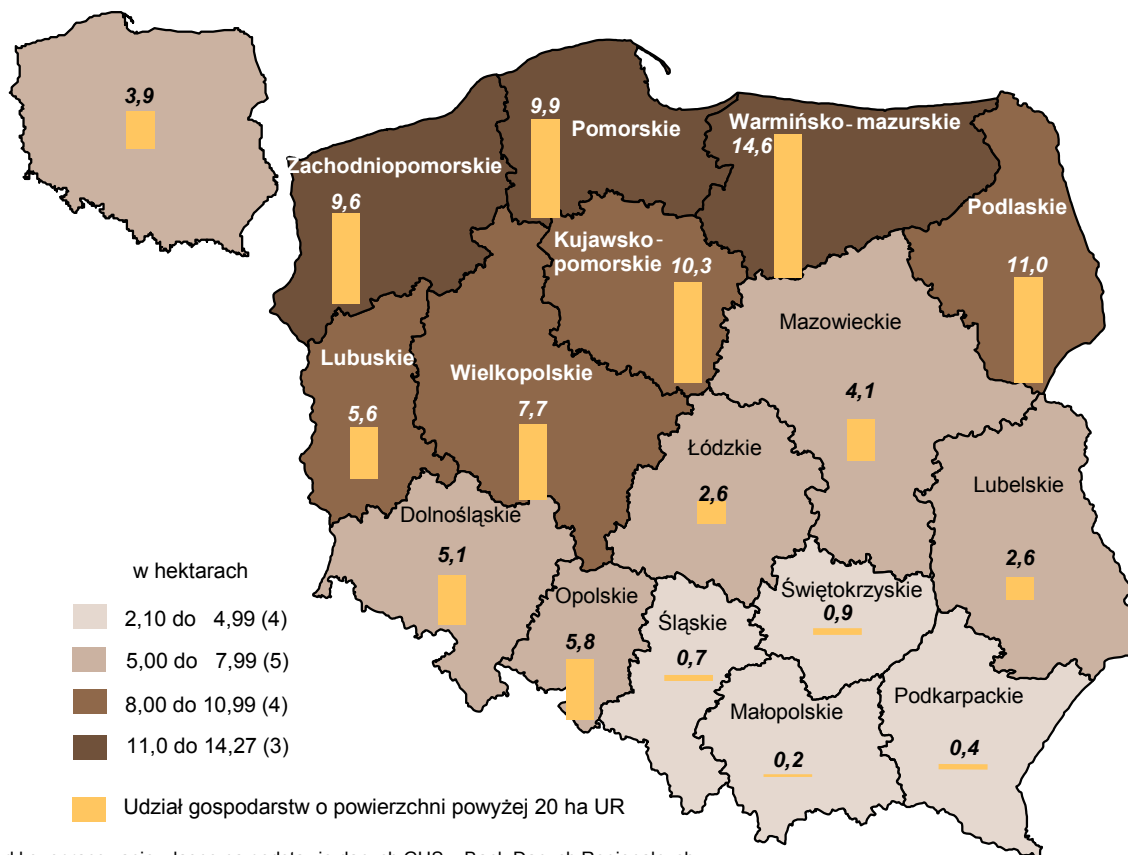
Województwo małopolskie cechowało się mniejszymi niż w innych rejonach Polski gospodarstwami, daleko posuniętym rozdrobnieniem gospodarstw, charakterystyczną dla regionu „szachownicą pól”, najmniejszą w kraju powierzchnią użytków rolnych przypadającą na jedno gospodarstwo. Specyfiką wsi małopolskiej jest także wysoka gęstość zaludnienia i znacznie wyższe niż w kraju zatrudnienie w rolnictwie.

Szczegółowej analizy rolnictwa województwa małopolskiego pozwolił dokonać ostatni Powszechny Spis Rolny w 2002 r. Według uzyskanych wówczas danych w województwie znajdowało się blisko 374 tys. gospodarstw rolnych, które posiadały w użytkowaniu 976,8 tys. ha ziemi, w tym 783,6 tys. ha użytków rolnych. Spośród tej liczby 42,0% stanowiły gospodarstwa, których

powierzchnia użytków rolnych nie przekraczała 1 ha. W ich władaniu znajdowało się 8,4% wszystkich użytków rolnych.

**MAPA 5. ŚREDNIA POWIERZCHNIA UŻYTKÓW ROLNYCH GOSPODARSTWA ROLNEGO
I UDZIAŁ GOSPODARSTW POWYŻEJ 20 HA UŻYTKÓW ROLNYCH**

Dane PSR 2002 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Najliczniejszą grupę gospodarstw (185,6 tys. tj. 49,7% ogółu) stanowiły gospodarstwa z grupy obszarowej od 1 do 5 ha użytków rolnych, ich łączna powierzchnia obejmowała 54,7% ogółu użytków rolnych. Tylko 30,4 tys. gospodarstw, czyli 8,1% wszystkich gospodarstw rolnych liczyło od 5 do 20 ha użytków rolnych, a ich powierzchnia obejmowała 29,1% powierzchni użytków rolnych. Powierzchnię 20 ha użytków rolnych przekraczało w 2002 r. 903 gospodarstwa stanowiące tylko 0,2% ogólnej liczby gospodarstw, ale posiadały one w użytkowaniu blisko 8% wszystkich użytków rolnych.

Blisko połowę (48,9%) wszystkich użytków rolnych stanowiły grunty pod zasiewami, ale na jedno gospodarstwo indywidualne posiadające grunty orne pod zasiewami przypadało tylko 1,58 ha powierzchni zasianej. W grupie gospodarstw prowadzących produkcję rolniczą o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 5 ha, skupione było 41,6% wszystkich zasiewów w województwie. Podstawową uprawę wg danych PSR 2002 stanowiły rośliny zbożowe. Obejmowały one powierzchnię 248,6 tys. ha, co stanowiło 66,9% wszystkich zasiewów. Znaczący był udział upraw ziemniaków, wynosił 17,0% całkowitej powierzchni zasiewów.

Zwierzęta gospodarskie utrzymywało 134,6 tys. gospodarstw tj. 36,0%.

Według uzyskanych w PSR 2002 danych 30,4% gospodarstw w województwie nie prowadziło działalności rolniczej, co oznacza, że użytkownicy blisko 114 tys. małopolskich gospodarstw odłogowali wówczas całą powierzchnię użytków rolnych i nie posiadali żadnych zwierząt gospodarskich. Ponad połowę wśród tych gospodarstw stanowiły gospodarstwa najmniejsze, w których powierzchnia użytków rolnych nie przekraczała 1 ha. Kolejne 27,2% gospodarstw rolnych prowadziło działalność rolniczą z przeznaczeniem wyłącznie na pokrycie potrzeb własnego gospodarstwa domowego. Ponad 42% gospodarstw rolnych w województwie przeznaczało w 2002 r. część swojej produkcji na rynek, w tym blisko 15% produkowało głównie na rynek.

Ponad 150 tys. (40,2%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego jako główne źródło dochodów podawało emerytury i renty oraz inne niezarobkowe źródła utrzymania, działalność rolniczą jako główne źródło dochodów wskazało 40,7 tys. gospodarstw domowych, tj. niespełna 11%.

W 2002 r. gospodarczą działalność pozarolniczą na własny rachunek prowadziło łącznie 48,3 tys. gospodarstw rolnych, w tym najwięcej, bo 19,6% zajmowało się handlem, 14,2% przetwórstwem rolnym, a zaledwie 2,4% agroturystyką.

W gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w połowie 2002 r. zamieszkiwało 1410,9 tys. osób, w tym 1117,4 tys. osób w wieku powyżej 15 lat. Wśród osób powyżej 15 roku życia 530,5 tys. tj. 47,4% wykazało, że w roku poprzedzającym Powszechny Spis Rolny pracowało we własnym gospodarstwie rolnym. Dla 379 tys. spośród nich praca we własnym gospodarstwie rolnym była jedynym lub głównym zajęciem a dla 145,4 tys. była tylko pracą dodatkową. Wśród ogółu osób, które wykazały pracę w swoim gospodarstwie rolnym niemal 47% przeznaczało na tę pracę średnio tylko do 2 godzin dziennie. Większy, bo zbliżony do „etatowej dniówki” czas pracy (6-8 godzin dziennie) wykazało 80,3 tys. osób, co stanowiło 15,2 % ogółem pracujących w swoim gospodarstwie rolnym. Wraz ze wzrostem powierzchni użytkowanych gospodarstw rolnych stopniowo zmniejsza się odsetek osób zaangażowanych w pracę w swoim gospodarstwie rolnym w wymiarze poniżej 5 dziennie, a wyraźnie wzrasta odsetek osób pracujących przeciętnie powyżej 8 godzin dziennie.

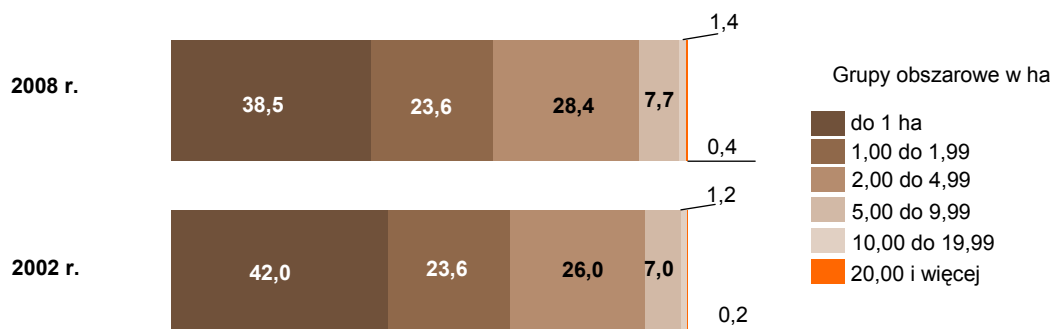
PRACUJĄCY W SWOIM GOSPODARSTWIE ROLNYM WEDŁUG WKŁADU PRACY I GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH – DANE PSR 2002

Wyszczególnienie	Grupy obszarowe użytków rolnych w ha					
	ogółem	0 - 3	3 - 5	5 - 10	10 - 20	powyżej 20
Pracujący w swoim gospodarstwie przeciętnie w roku (tys. osób)	530,5	353,1	103,6	60,9	11,0	1,8
w odsetkach:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
do 2 godz. dziennie	46,9	57,6	28,9	22,8	18,9	17,8
3 – 5	23,9	23,7	26,8	21,4	16,5	14,6
6 – 8	15,2	11,8	22,1	21,9	19,2	17,0
9 – 10	8,3	4,8	13,4	17,5	18,8	18,4
powyżej 10 godz. dziennie	5,7	2,2	8,8	16,4	26,6	32,2

Na poziom gospodarowania znaczny wpływ wywiera jakość kapitału ludzkiego, w tym wiek i poziom wykształcenia kierujących produkcją w gospodarstwach rolnych. Poważną barierę rozwoju gospodarstw w województwie małopolskim stanowi niska jakość tego kapitału. W 2002 r. w wieku produkcyjnym mobilnym, tj. między 18 a 44 rokiem życia było blisko 143 tys. użytkowników gospodarstw rolnych, czyli 38,3% ogółu użytkowników. W wieku poprodukcyjnym, czyli powyżej 60 roku życia dla kobiet i 65 roku życia dla mężczyzn było 84,0 tys. osób, czyli blisko 20% ogółu użytkowników gospodarstw rolnych. Wśród użytkowników gospodarstw rolnych, w których prowadzona była produkcja rolna z przeznaczeniem na potrzeby rynku, ponad połowa (51,5%) była w wieku produkcyjnym mobilnym, a tylko 8,7% z nich osiągnęło wiek poprodukcyjny. Blisko 33% kierujących indywidualnymi gospodarstwami rolnymi posiadało rolnicze przygotowanie zawodowe, ale tylko 3,6% spośród nich legitymowało się średnim lub wyższym wykształceniem rolniczym. Niestety, dwie trzecie spośród osób kierujących gospodarstwami rolnymi nie posiadało żadnego wykształcenia rolniczego.

W 2008 r. szacowana liczba gospodarstw rolnych w województwie małopolskim wynosiła blisko 311 tysięcy i w porównaniu do 2002 r. uległa zmniejszeniu o blisko 17%. Wśród tych gospodarstw 38,5% przypadało na grupę arealową poniżej 1 ha użytków rolnych. W porównaniu z 2002 r. był to spadek o 3,5 pkt. Zaledwie 1271 gospodarstw (0,4%) przypadało na grupę o powierzchni użytków rolnych powyżej 20 ha, a w ocenie ekonomistów dopiero gospodarstwa tej wielkości mogą uchodzić za rozwojowe. Była to jedyna grupa obszarowa, której liczebność od 2002 r. wzrosła i w porównaniu z 2002 r. udział gospodarstw tej wielkości zwiększył się dwukrotnie.

WYKRES 26. STRUKTURA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH^a UŻYTKÓW ROLNYCH W 2002 I 2008 R.

^a Dla 2002 dane Powszechnego Spisu Rolnego, dla 2008 dane z badania reprezentacyjnego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym w 2008 r. wynosiła w województwie małopolskim 2,32 ha i była o 10,5% większa jak 2002 r. Powierzchnia zasiewów wzrosła od 2002 r. o 38,5 tys. ha tj. o 10,0%. Nadal podstawę upraw stanowiły rośliny zbożowe, ale ich udział w ogólnej powierzchni zasiewów wynosił tylko 61,6%. Znaczący był ciągle udział upraw ziemniaków wynoszący 11,0% powierzchni zasianej, co dało Małopolsce w zakresie tego wskaźnika 2 lokatę w kraju po województwie podkarpackim.

Niezmienne podstawowym problemem rolnictwa w województwie są małe, rozdrobnione gospodarstwa. Rolnictwo tego regionu wyróżnia się także pod względem dużego udziału pracy ręcznej i tradycyjnych metod produkcji. W większości małopolskich gospodarstw rolnych produkcja ma charakter wszechstronny, nie są to na ogół gospodarstwa specjalistyczne, a małe gospodarstwa nie są zdolne rozwijać się, jeżeli nie specjalizują się w ogrodnictwie, sadownictwie, pszczelarstwie czy innej dziedzinie rolnictwa niewymagającej dużego obszaru ziemi.

Już w okresie przedakcesyjnym, od 2002 r., realizowano finansowanie wsi i rolnictwa na podstawie programu SAPARD. W jego ramach w województwie małopolskim rozliczono łącznie blisko 2 tys. wniosków na kwotę przewyższającą 350 mln złotych, w tym około połowę stanowiły wnioski rolników. Po akcesji Polski do Unii Europejskiej uruchomiono dopłaty bezpośrednie a także dalsze działania w ramach SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”. W ramach dopłat bezpośrednich zrealizowano w województwie małopolskim w 2007 r. dopłaty dla ponad 130 tys. gospodarstw, a w latach 2004 – 2007 na małopolską wieś trafiło z tego źródła łącznie około 740 mln zł. Sam system dopłat bezpośrednich nie jest jednak wystarczającą pomocą dla małych gospodarstw, bowiem w gospodarstwach o powierzchni poniżej 5 ha użytków rolnych pieniądze z tych dopłat nie idą na bieżące wsparcie produkcji, czyli na przykład kupno nawozów czy pasz, a tym bardziej na inwestowanie w gospodarstwie, ale są przeznaczone na konsumpcję, dopłaty do codziennego życia, co wykazał Instytut Ekonomiki Rolnictwa w swoich badaniach przeprowadzonych w 2005 r. Gospodarstw o powierzchni poniżej 5 ha użytków rolnych było w województwie małopolskim w 2008 r. 161,7 tys. i stanowiły 84,6% wszystkich gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych.

Naturalną potrzebą polskiego rolnictwa jest dalsze przeobrażanie struktury agrarnej poprzez koncentrację ziemi, ale w szczególnych warunkach Małopolski obok tej, najważniejszej drogi należy szukać także innych sposobów rozwiązania problemu małych gospodarstw i nadwyżki siły roboczej na wsi. Naturalne warunki przyrodnicze sprawiają, że szansą rozwoju w wielu rejonach województwa jest wykorzystywanie wyjątkowych walorów środowiska naturalnego poprzez rozwój gospodarstw specjalistycznych wykorzystujących m.in. bogatą tradycję ogrodniczą wielu rejonów lub tradycję produkcji owczarskiej w południowej części województwa, tworzenie gospodarstw agroturystycznych i prowadzących produkcję rolniczą metodami ekologicznymi. Istnieje także potrzeba promowania i rozwoju produkcji tradycyjnych produktów rolnych tego regionu (m.in. oscypki, bryndza podhalańska, jabłka łuckie, gęś zatorska, kiełbasa lisiecka). W 2008 r. w województwie małopolskim działało 1318 gospodarstw ekologicznych z certyfikatem – stanowiły one ponad 15% wszystkich gospodarstw ekologicznych w Polsce, ale prowadziły produkcję na powierzchni stanowiącej zaledwie 8,3% powierzchni ekologicznych upraw w kraju (dane GIJHARS).

Niezwykle ważne są działania na rzecz podnoszenia oświaty rolniczej, ponieważ zapotrzebowanie na pracę nisko kwalifikowaną w rolnictwie szybko i zdecydowanie maleje. Dobre wykształcenie kolejnych roczników wchodzących w wiek produkcyjny, prowadzenie kształcenia ustawicznego rolników i doradztwa rolniczego są podstawą powodzenia działań przeobrażających małopolską wieś. Konkurencyjność na rynku rolnym spowoduje, że pozostaną na nim silne i sprawne

zarządzane gospodarstwa, których użytkownicy, odpowiednio przygotowani zawodowo, najlepiej potrafią wykorzystać środki napływające z Unii Europejskiej

Nadal bardzo istotne dla rolnictwa województwa małopolskiego są możliwości korzystania z Funduszy Unii Europejskiej, których środki pozwolą na częściowe pokrycie kosztów dostosowujących małopolskie gospodarstwa rolne, także te mniejsze, do rosnących wymagań wspólnotowych i umożliwiających im osiągnięcie samowystarczalności ekonomicznej. Szczególne znaczenie w warunkach województwa małopolskiego mają:

- renty strukturalne, które przyspieszają proces wymiany pokoleniowej wśród osób prowadzących gospodarstwa rolne i ułatwiają przejmowanie gospodarstw przez osoby młodsze, dobrze przygotowane do zawodu rolnika,
- uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności i wsparcie rolników wytwarzających żywność wysokiej jakości w Systemach Chronionych Nazw Pochodzenia i Chronionych Oznaczeń Geograficznych i produkcji ekologicznej,
- tworzenie grup producentów rolnych i korzystanie z rocznych płatności dla tych grup,
- wsparcie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania,
- udział w programie rolnośrodowiskowym (rolnictwo zrównoważone, ekologiczne, zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin i zwierząt).

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 do dnia 31.12.2008 r. zrealizowano w województwie małopolskim wypłaty na kwotę 220,7 mln zł (dane ARiMR).

ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW

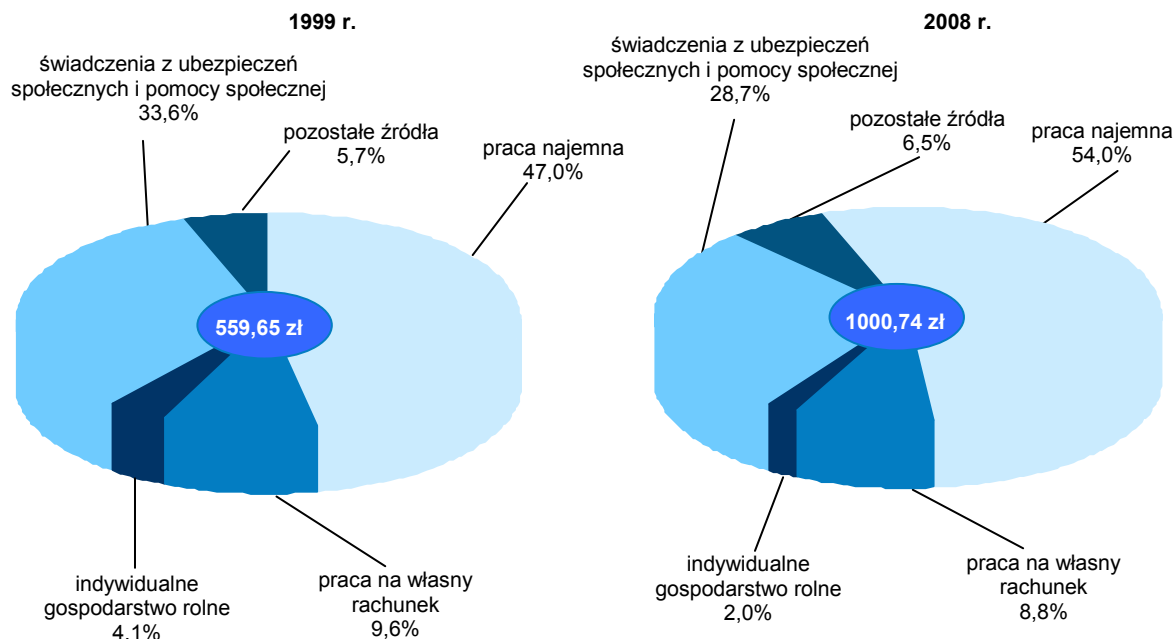
Dochody ludności

Główną kategorią, na podstawie której można ocenić materialną stronę warunków życia ludności jest dochód rozporządzalny w przeliczeniu na 1 osobę. Danych z tego tematu dostarczają wyniki reprezentacyjnego badania budżetów gospodarstw domowych, niemniej są one reprezentatywne dla ogółu ludności na poziomie województw. W omawianym 10-leciu struktura źródeł uzyskania dochodu rozporządzalnego uległa znaczącym zmianom.

W dochodzie rozporządzalnym ogółem największy udział mają dochody z pracy najemnej, czyli wynagrodzenia i pochodne. W 2008 r. w województwie małopolskim z tego źródła pochodziło 54% dochodu rozporządzalnego i w porównaniu do początku dekady udział dochodów z pracy najemnej wzrósł o 7 pkt kosztem dochodów z wszystkich innych źródeł, z wyjątkiem pozostałych, których udział nieznacznie wzrósł.

Emerytury, renty i inne świadczenia z ubezpieczeń społecznych oraz z pomocy społecznej, na początku dekady stanowiły blisko 34% dochodu rozporządzalnego, a w 2008 r. ich udział zmniejszył się o 5 pkt.

WYKRES 27. DOCHÓD ROZPORZĄDZALNY NA 1 MIESZKAŃCA I ŹRÓDŁA JEGO UZYSKANIA W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 1999 I 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Udział dochodów z pracy na rachunek własny, który w 1999 r. wynosił niemal 10%, w końcu omawianego okresu zmniejszył się do poniżej 9%, a niewielki na początku dekady udział dochodów z własnego gospodarstwa rolnego w dochodzie rozporządzalnym, obniżył się w 2008 r. do 2%.

W 2008 r. w województwie małopolskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę wyniósł 1001 zł i był niższy o ponad 4% od przeciętnego dochodu w kraju, który wynosił 1046 zł. W porównaniu do początku omawianej dekady dochód ten wzrósł w Małopolsce o 79%.

W ostatnim roku analizowanego okresu, najwyższy dochód osiągnęli mieszkańcy województwa mazowieckiego – 1336 zł i dolnośląskiego – 1119 zł, a najniższy – mieszkańcy województwa podkarpackiego – 791 zł i świętokrzyskiego – 878 zł. Aby lepiej zobrazować wzrost dochodu rozporządzalnego w okresie od 1999 r. do analizy zmiany jego siły nabywczej na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto koszyk artykułów żywnościowych nabywanych przez gospodarstwa domowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Według przeciętnych cen tych produktów obowiązujących w 1999 r. za koszyk trzeba było zapłacić 62,91 zł, a według cen z 2008 r. jego wartość wynosiła 75,51 zł. Na początku dekady za przeciętny dochód rozporządzalny gospodarstwo domowe mogło nabyć 9 koszyków, natomiast dochód z 2008 r. pozwalał na zakup 13 koszyków.

Wynagrodzenia, emerytury i renty

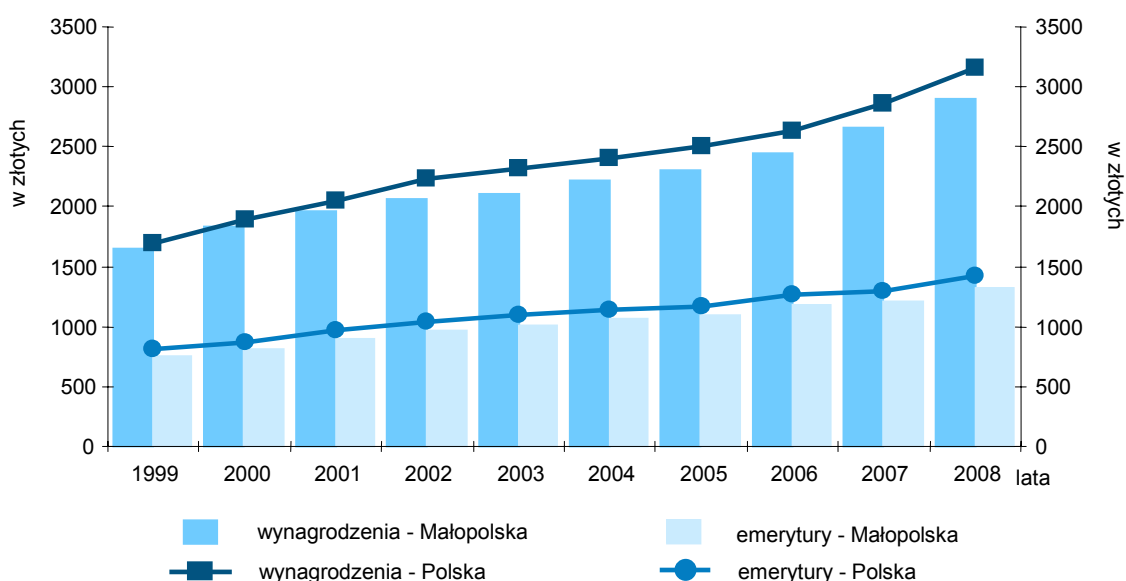
Jak zaznaczono wcześniej głównym źródłem utrzymania ludności są dochody z pracy najemnej, czyli wynagrodzenia. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w 2008 r. w województwie małopolskim wynosiło 2904 zł i w relacji do płacy w kraju wynoszącej 3158 zł było niższe o 8%. W układzie przestrzennym w 2008 r. średnia płaca najwyższy poziom osiągnęła w województwach: mazowieckim (4036 zł) i śląskim (3239 zł), a najniższy – niewiele ponad 2600 zł w województwach podkarpackim i warmińsko-mazurskim.

W porównaniu do 1999 r. przeciętna płaca w województwie wzrosła o 76%, a w Polsce o 86%.

W 2008 r. wynagrodzenia w województwie otrzymywało przeciętnie 654,2 tys. pracowników wobec 633,9 tys. na początku analizowanego okresu.

W końcu omawianej dekady przeciętne miesięczne świadczenie emerytalno-rentowe nierolnicze w województwie wynosiło 1326 zł w tym emerytura 1422 zł. Zarówno świadczenie ogółem, jak i emerytura pracownicza były niższe od średnich krajowych o blisko 7%. Faktyczna różnica średnich wojewódzkich do odpowiednich świadczeń krajowych jest jednak wyższa na niekorzyść wojewódzkich, gdyż przeciętne krajowe są podawane łącznie ze świadczeniami służb mundurowych, a w podziale na województwa nie są one uwzględniane. Przeciętna emerytura i renta z KRUS w województwie małopolskim w 2008 r. wynosiła 831,39 zł, w tym emerytura 876,07 zł i były one niższe od przeciętnych w kraju odpowiednio o 3,2% i 2,3%.

WYKRES 28. PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIE ORAZ ŚWIADCZENIE EMERYTALNO-RENTOWE W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W LATACH 1999 - 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W stosunku do 1999 r. przeciętne miesięczne świadczenie emerytalno - rentowe nierolnicze wzrosło w takim samym stopniu jak przeciętne miesięczne wynagrodzenie, czyli o 76%. Nieco mniej, bo o 55% wzrosła przeciętna emerytura pracownicza oraz emerytura rolnicza.

W 2008 r. świadczenia emerytalno - rentowe w Małopolsce pobierało przeciętnie 758,7 tys. osób, w tym 400,6 tys. to emeryci ZUS, a 87,2 tys. – emeryci KRUS. W 1999 r. liczba biorców tych świadczeń wynosiła 820,7 tys. osób, w tym pobierających emerytury z ZUS - 234,1 tys. i z KRUS - 70,3 tys. osób.

Głównym źródłem utrzymania wielu mieszkańców naszego województwa był zasiłek dla bezrobotnych, który w 2008 r. wynosił 543 zł, wobec 453 zł na początku omawianego 10-lecia.

W końcu analizowanej dekady prawo do zasiłku posiadało 17,3% ogółu bezrobotnych, a w liczbach bezwzględnych 17,0 tys. osób. W 1999 r. uprawnienia do zasiłku posiadało 21,5% bezrobotnych, a w liczbach bezwzględnych 34,0 tys. osób.

Dla niektórych mieszkańców małopolskiego podstawowym źródłem utrzymania jest zasiłek z pomocy społecznej otrzymywany stale lub okresowo. W 2008 r. zasiłek ten w pełnej wysokości wynosił 444 zł, a 10 lat wcześniej - 338 zł.

W 2008 r. zasiłki stale z pomocy społecznej otrzymywało 13,3 tys. osób, a okresowe 22,5 tys., dla porównania, w 1999 r. zasiłek stały był wypłacany dla 4,5 tys. osób, a zasiłki okresowe pobierało 23,8 tys. osób.

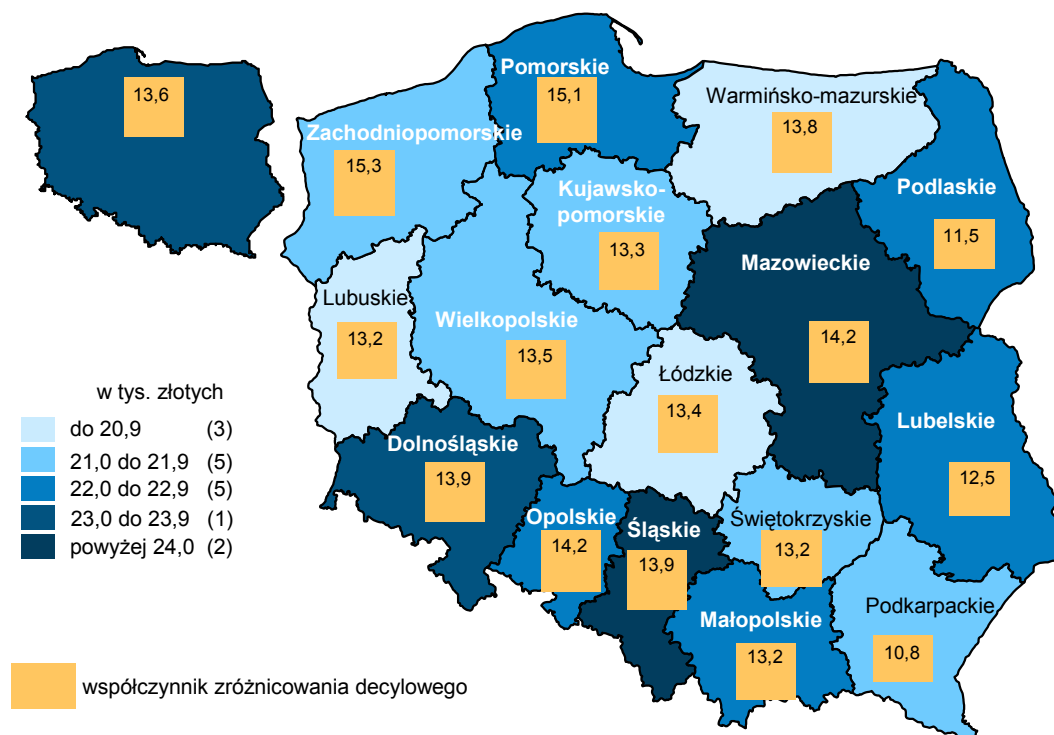
Przedstawione wcześniej wynagrodzenia opisano na podstawie badań prowadzonych w zakładach pracy, według miejsca pracy. Nie oddają one w pełni wynagrodzeń faktycznie otrzymywanych przez ludność na danym terenie. Skalę zróżnicowania wynagrodzeń według miejsca zamieszkania można ocenić na podstawie mediany¹⁵ przychodów. Informacji w tym zakresie dostarczają zagregowane dane o podatku dochodowym od osób fizycznych pochodzące z systemu administracyjnego Ministerstwa Finansów.

Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń uzyskanych w 2008 r. w województwie małopolskim wynosiła 22,7 tys. zł i stanowiła 99% mediany krajowej, która wynosiła 23,0 tys. zł. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w województwie mazowieckim - o 22% wyższą od mediany krajowej, natomiast najniższą w województwie warmińsko-mazurskim - o 13% niższą od krajowej.

Dla porównania mediana przychodów rocznych uzyskanych z tytułu pobierania emerytury lub renty w województwie w omawianym okresie wyniosła 11,8 tys. zł i była niższa od mediany krajowej o blisko 5%. Najwyższą wartość mediany rocznej wystąpiła w województwie śląskim (16,0 tys. zł, przewyższając wartość mediany krajowej o ponad 29%), natomiast najniższą medianę przychodów wynoszącą 75% mediany krajowej odnotowano w województwach: lubelskim i podlaskim.

¹⁵ Patrz uwagi metodyczne str. 34.

MAPA 6. MEDIANA PRZYCHODÓW ROCZNYCH Z TYTUŁU WYNAGRODZEŃ I WSPÓŁCZYNNIK ZRÓŻNICOWANIA DECYLOWEGO WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Miarę rozwarstwienia przychodów z tytułu wynagrodzeń obrazuje współczynnik zróżnicowania decylowego¹⁶, który określa relację pomiędzy najwyższym przychodem w dziewiątej grupie decylowej, a najwyższym przychodem w grupie pierwszej. W 2008 r. w województwie małopolskim 90% osób osiągnęło roczny przychód z tytułu wynagrodzeń nie wyższy niż 57,2 tys. zł (najwyższa wartość w dziewiątej grupie decylowej – dziewiąty decyl), natomiast wysokość przychodów 10% osób z najniższym przychodem z wynagrodzeń nie przekraczała kwoty 4,3 tys. zł (najwyższa wartość w pierwszej grupie decylowej – pierwszy decyl). Relacja między tymi granicznymi wartościami była ponad 13 - krotna.

Wartość współczynnika w województwie Małopolskim była minimalnie niższa w porównaniu do kraju. Największe, ponad 15 – krotne rozwarstwienie przychodów z pracy wystąpiło w województwach pomorskim i zachodniopomorskim, a najniższe – niespełna 11– krotne w województwie podkarpackim.

Struktura wydatków, spożycie, wyposażenie gospodarstw domowych

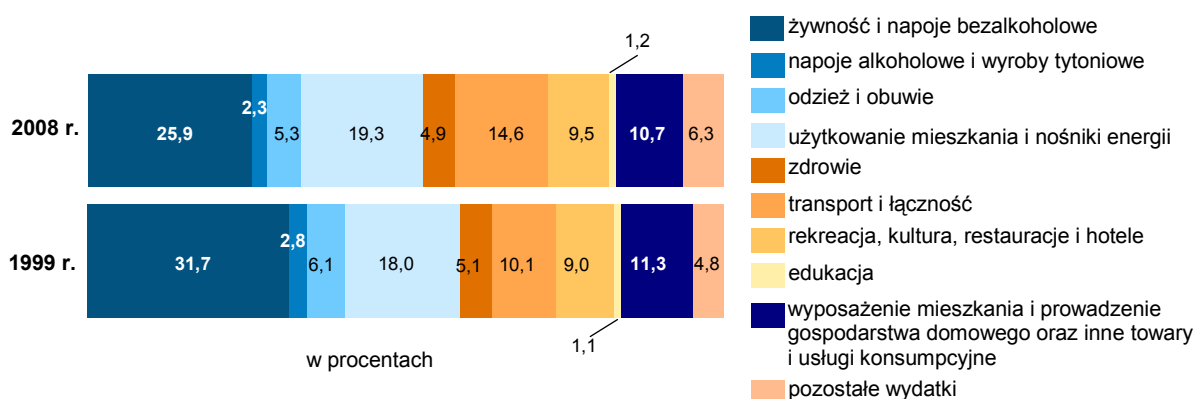
W 2008 r. poziom przeciętnych miesięcznych wydatków gospodarstw domowych ogółem w województwie małopolskim wyniósł 889 zł w przeliczeniu na 1 osobę i stanowił 88,9% dochodu rozporządzalnego. Na początku omawianej dekady wydatki stanowiły 95,4% dochodu rozporządzalnego. Najwyższe przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę ponosiły gospodarstwa w województwie mazowieckim – 1147 zł, zaś najniższe – 743 zł w województwie podkarpackim.

¹⁶ Patrz uwagi metodyczne str. 34.

Struktura wydatków w województwie małopolskim w 2008 r. w porównaniu do początku dekady uległa istotnym zmianom. Najważniejsze z nich to:

- wyraźny wzrost udziału wydatków na transport i łączność,
- nieco mniejszy wzrost udziału wydatków na użytkowanie mieszkania i nośniki energii,
- znaczny spadek udziału wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe.

WYKRES 29. STRUKTURA WYDATKÓW GOSPODARSTW DOMOWYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 1999 I 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem w porównaniu do 1999 r. obniżył się o blisko 6 pkt, co świadczy o lepszej sytuacji dochodowej mieszkańców, ponieważ w pierwszej kolejności chronione są potrzeby podstawowe niższego rzędu. W gospodarstwach domowych o lepszej kondycji materialnej przy relatywnie niskim udziale wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe występuje stosunkowo wysoki udział wydatków na edukację, kulturę oraz rekreację. Wzrost udziału wydatków na transport i łączność, jest efektem wzrostu odsetka gospodarstw domowych posiadających samochód osobowy i telefon komórkowy.

Na przestrzeni lat 2003 - 2008 w województwie małopolskim uległ obniżeniu poziom spożycia większości artykułów żywnościowych. W największym stopniu (podobnie jak w kraju) spadło spożycie mleka, warzyw, cukru oraz pieczywa i produktów zbożowych. Odnotowano natomiast znaczący, o blisko 47% wzrost w poziomie spożycia ryb i o 6% mięsa.

Zmniejszenie spożycia niektórych artykułów żywnościowych mogło być spowodowane wzrostem ich cen, jak również zmianami w modelu konsumpcji polegającymi na częstszym korzystaniu z gotowych produktów lub półproduktów oraz korzystaniu z usług lokali gastronomicznych.

Przeciętne miesięczne spożycie podstawowych artykułów żywnościowych na 1 osobę w 2008 r. w Małopolsce kształtowało się na podobnym poziomie jak w kraju i wynosiło: 7,5 kg pieczywa, 5,2 kg mięsa, 4 litry mleka, 14 szt jajek, 1,7 kg cukru oraz 3,7 kg owoców i 10,4 kg warzyw.

Jednym z istotnych mierników charakteryzujących warunki życia ludności jest wyposażenie gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania. W 2008 r. można zaobserwować dalszy wzrost wyposażenia w dobra trwałego użytkowania zapewniające podstawowy standard życia, jak również w przedmioty o wyższym standardzie. W porównaniu do 2003 r. wśród sprzętu AGD relatywnie wysoką dynamiką charakteryzowało się wyposażenie gospodarstw domowych w zmywarkę

do naczyń 3 – krotny wzrost i kuchenkę mikrofalową blisko 2 – krotny wzrost. W końcu analizowanego okresu zmywarkę posiadało, niemal co 10-te gospodarstwo domowe a kuchenkę mikrofalową blisko połowa gospodarstw w województwie. Znacząco wzrosło wyposażenie w niektóre rodzaje sprzętu audiowizualnego i multimedialnego. Komputer osobisty posiadało 60% gospodarstw domowych w województwie, w tym z dostępem do Internetu 51%, w kraju odpowiednio: 56% i 46%. W omawianym okresie 83% gospodarstw domowych w województwie i tyle samo w kraju posiadało telefon komórkowy a 47% urządzenia do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej (w kraju 56%). Z własnego środka transportu w 2008 r. korzystało 58% gospodarstw domowych (w kraju 55%).

Poziom korzystania z pomocy społecznej¹⁷

W 2008 r. w województwie małopolskim 70,8 tys. gospodarstw domowych skorzystało z różnych form pomocy społecznej. Skupiały one 221 tys. osób, które stanowiły 6,7% ogółu mieszkańców województwa. W 2006 r.¹⁸ było to 277 tys. osób (8,5% ogółu mieszkańców województwa). Dla porównania w kraju udział osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności stanowił 8,6%, a w 2006 r. – 10,8%. Relatywnie najwyższe natężenie beneficjentów pomocy społecznej odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim – 16,5%, natomiast najniższy wskaźnik udziału beneficjentów pomocy społecznej w omawianym okresie odnotowano w województwie śląskim – 5,4%.

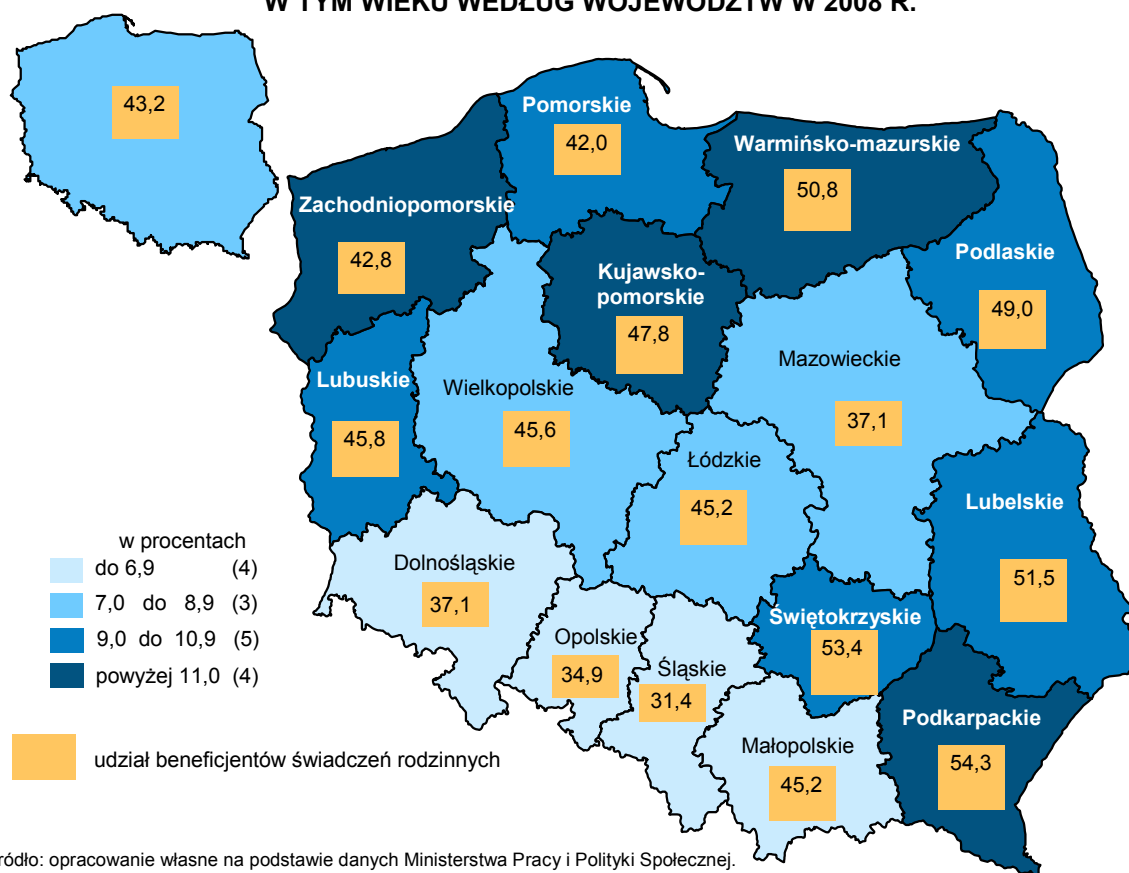
Beneficjenci pomocy społecznej mogą otrzymywać pomoc pieniężną m. in. w formie zasiłków stałych lub okresowych, jak również zasiłków celowych. Z pomocy w formie zasiłków stałych lub okresowych w Małopolsce skorzystało 35,7 tys. osób, które stanowiły 1,1% ogółu mieszkańców województwa. Był to obok województwa wielkopolskiego najniższy odsetek, który w kraju wynosił 1,6%. Dla porównania w 2006 r. z tej formy pomocy w Małopolsce skorzystało 46,0 tys. osób (w kraju 827,2 tys. osób), które w ogólnej liczbie mieszkańców stanowiły 1,4% (w kraju 2,2%). Udział beneficjentów, którzy w województwie małopolskim otrzymali w 2008 r. zasiłki celowe i w naturze wynosił 1,9% i był najniższy w kraju.

Pomoc skierowana do beneficjentów może być udzielana również w formie niepieniężnej, są to m.in. posiłki, usługi opiekuńcze i pomoc rzeczowa. W Małopolsce z pomocy udzielonej w formie posiłku korzystały głównie dzieci i młodzież – 63,3 tys. osób, które w ogólnej populacji ludności w wieku do 18 roku życia stanowiły 8,8%. Dla porównania w kraju wskaźnik ten wynosił 10,8%. Z usług opiekuńczych w województwie korzystały głównie osoby starsze, które w ogólnej liczbie mieszkańców powyżej 65 roku życia stanowiły 0,8% (w kraju 1,0%).

¹⁷ Dane dostępne dla 2006 i 2008 r. – patrz uwagi ogólne pkt 9 str. 20.

¹⁸ W związku ze zmianą metodologii wynikającą z ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz.U. z 2008 r. nr 115 poz. 728 z późn. zm.).

MAPA 7. UDZIAŁ KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ ORAZ BENEFICJENTÓW ŚWIADCZEŃ RODZINNYCH W WIEKU DO LAT 18 W LUDNOŚCI OGÓŁEM W TYM WIEKU WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Według stanu na koniec 2008 r. zasiłki rodzinne otrzymało 358,7 tys. beneficjentów, tj. o blisko 13% mniej niż w roku 2006.¹⁹ W ogólnej liczbie zasiłków rodzinnych blisko 91% było świadczeniami wypłaconymi dla dzieci i młodzieży w wieku do lat 18, którzy w ogólnej populacji ludności województwa w tym przedziale wiekowym stanowili 45,2%. W kraju odsetek dzieci w tym wieku, na które wypłacano świadczenie rodzinne był niższy i wynosił 43,2%. Najwyższy odsetek dzieci – powyżej 49%, które w omawianym okresie były beneficjentami świadczeń rodzinnych odnotowano w województwach położonych na wschodzie kraju. Są to województwa, w których udział dzieci korzystających z pomocy społecznej np. w formie posiłku jest relatywnie najwyższy.

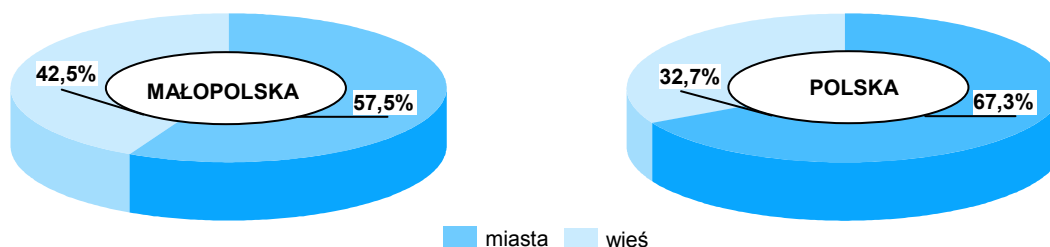
Zasoby mieszkaniowe²⁰

Na koniec grudnia 2008 r. na terenie województwa małopolskiego zlokalizowanych było 1059 tys. mieszkań tj. o 5,7% więcej niż w 2003 r. Zasoby mieszkaniowe Małopolski stanowiły 8,1% zasobów kraju, co lokowało województwo na czwartej pozycji w Polsce (w 2003 r. również 4 lokata). Na koniec 2008 r. w miastach znajdowało się 609,0 tys. mieszkań tj. 57,5% ogółu zasobów mieszkaniowych województwa (w kraju 67,3%) a na wsi 449,9 tys. tj. 42,5% (w kraju 32,7%). Od 2003 r. odsetek mieszkań miejskich w zasobach ogółem zarówno w Małopolsce jak i w kraju wykazywał tendencję wzrostową (odpowiednio o 0,6 i 0,2 pkt).

¹⁹ Na poziomie województwa dane dostępne od 2006 r. z systemu administracyjnego MPiPS.

²⁰ Ze względu na zmiany metodologiczne (patrz uwagi metodyczne str. 27.) prezentowane dane obejmują lata 2003-2008.

**WYKRES 30. STRUKTURA MIESZKAŃ W UKŁADZIE MIASTO-WIEŚ
W 2008 R.**

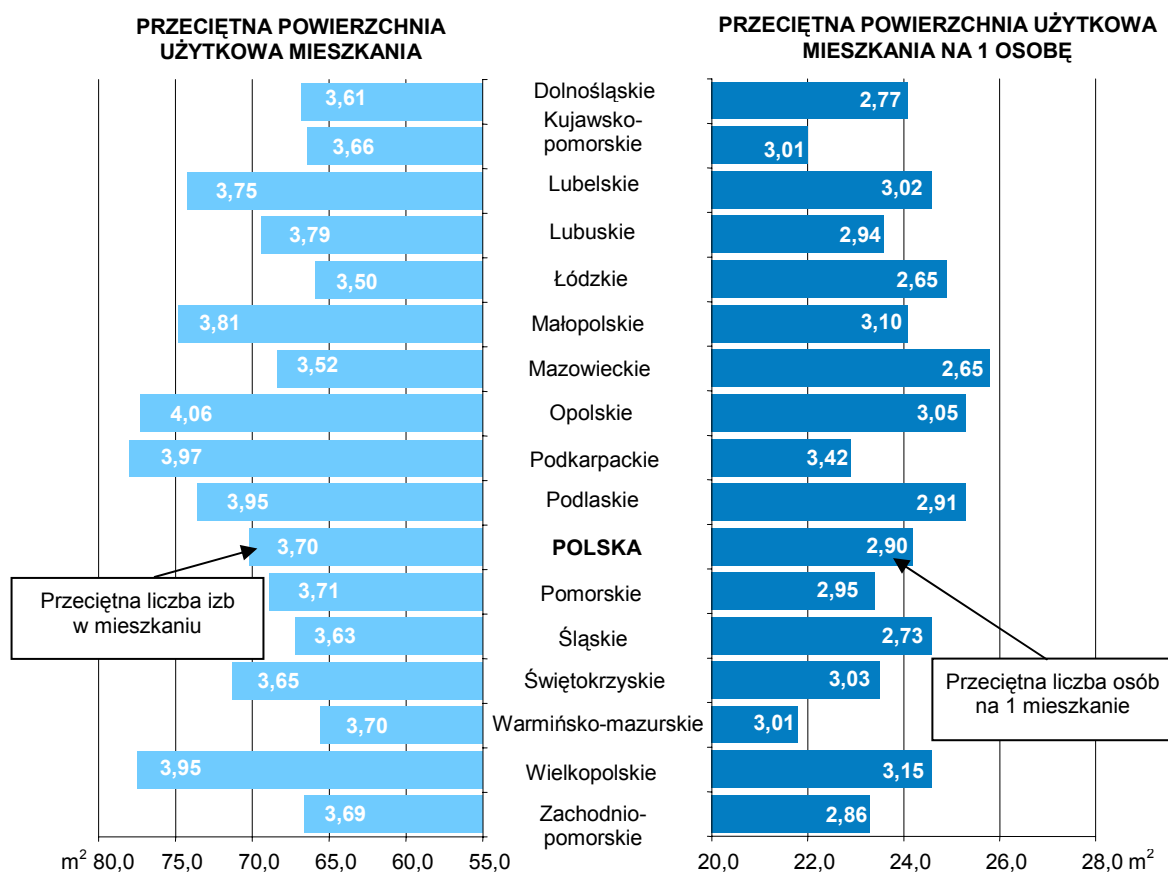

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Zaludnienie mieszkań²¹

W 2008 r. na jedno mieszkanie w województwie małopolskim przypadało przeciętnie 3,10 osoby tj. 0,15 osób mniej niż w 2003 r. – średnia dla Polski wyniosła 2,90 osoby i była o 0,13 osób mniejsza niż w 2003 r. Wskaźnik w 2008 r. plasował Małopolskę na 14 miejscu wśród województw.

**WYKRES 31. PODSTAWOWE WSKAŹNIKI O MIESZKANIACH I ICH ZAGĘSZCZENIU
WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2008 R.**

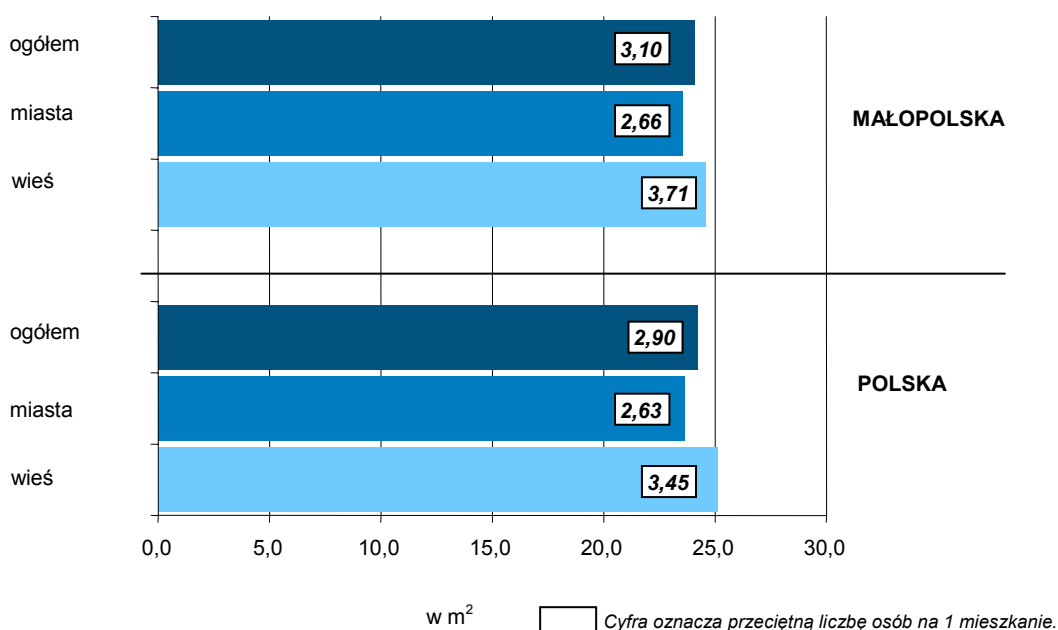
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

²¹ Ze względu na zmiany metodologiczne (patrz uwagi metodyczne str. 27.) prezentowane dane obejmują lata 2003-2008

W badanym okresie w Małopolsce zmalała liczba osób przypadających na izbę i na koniec 2008 r. wynosiła 0,81 osób (średnia w kraju to 0,78 osób). Lokowało to województwo na 12 pozycji w kraju. Statystyczny mieszkaniec województwa małopolskiego na koniec 2008 r. miał do dyspozycji 24,1 m² powierzchni użytkowej mieszkania tj. o 1,5 m² więcej niż w 2003 r. Średnia dla Polski była podobna i wyniosła 24,2 m². Wskaźnik ten plasował województwo na 8 miejscu w kraju.

W badanym okresie pod względem zaludnienia statystyczny mieszkaniec miasta miał korzystniejsze warunki od mieszkańca wsi. W miastach przeciętnie na jedno mieszkanie na koniec 2008 r. przypadało 2,66 osoby (w 2003 r. - 2,85) a na wsi 3,71 (w 2003 r. - 3,78). Podobnie przedstawiała się sytuacja w przypadku liczby osób przypadających na jedną izbę. W 2008 r. w miastach przypadało 0,77 osób na jedną izbę (w 2003 r. – 0,82) a na wsi 0,86 osób (w 2003 r.- 0,90). Przeliczając natomiast powierzchnię użytkową na jednego mieszkańca sytuacja wyglądała korzystniej na terenie wsi. Statystyczny mieszkaniec miasta miał w 2008 r. do dyspozycji 23,6 m² powierzchni użytkowej mieszkania (o 2 m² więcej niż w 2003 r.), natomiast mieszkaniec wsi 24,6 m² (o 1,1 m² więcej, niż w 2008 r.).

WYKRES 32. PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA UŻYTKOWA MIESZKANIA NA 1 OSOBĘ ORAZ PRZECIĘTNA LICZBA OSÓB NA 1 MIESZKANIE W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W badanym okresie pod względem zaludnienia statystyczny mieszkaniec Polski miał korzystniejsze warunki mieszkaniowe od statystycznego mieszkańca Małopolski, zarówno na wsi jak i w mieście. Przeciętne mieszkanie w Polsce na koniec 2008 r. w miastach zajmowało 2,63 osoby tj. o 0,03 osób mniej niż w miastach Małopolski a na wsi 3,45 osób tj. o 0,26 osób mniej. Podobną zależność można zauważyć porównując ilość osób na 1 izbę. W kraju na 1 izbę w miastach przypadało średnio 0,75 osób a na wsi 0,84 osób. Było to o 0,02 osób mniej niż w województwie małopolskim w obydwu przypadkach.

Na jednego mieszkańca miast w Polsce w 2008 r. przypadała taka sama powierzchnia użytkowa tj. 23,6 m² jak na mieszkańca miast w Małopolsce. Mieszkaniec wsi w kraju miał do dyspozycji o 0,5 m² powierzchni użytkowej więcej niż mieszkaniec wsi w województwie.

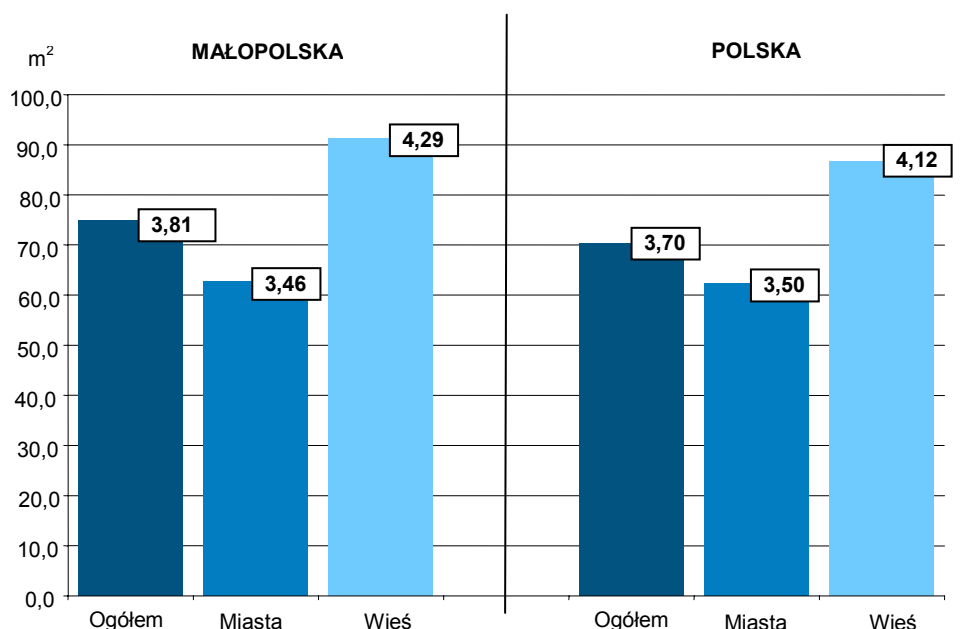
Standard mieszkań²²

Standard mieszkań w Małopolsce mierzony wielkością mieszkania, liczbą izb oraz wyposażeniem w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne uległ w badanym okresie znacznej poprawie.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w województwie małopolskim w 2008 r. wyniosła 74,8 m² i zwiększyła się o 1,6 m² w porównaniu z 2003 r. Mieszkanie posiadało średnio 3,81 izby, podobnie jak w 2003 r. W porównaniu do przeciętnego mieszkania w kraju, mieszkanie w Małopolsce było większe o 4,6 m² i miało o 0,11 izb więcej. Wysokie wskaźniki lokowały województwo małopolskie na czwartym miejscu w Polsce pod względem wielkości mieszkania i na piątym pod względem liczby izb.

W badanym okresie w Małopolsce w wodociąg wyposażonych było około 95% mieszkań (podobnie jak w kraju), zarówno w ustęp jak i łazienkę po ponad 89% (w kraju odpowiednio: około 88% i blisko 87%), w gaz sieciowy ponad 65% (w kraju ponad 55%) i w centralne ogrzewanie około 77% mieszkań (w kraju około 78%). Pod względem wyposażenia mieszkań w gaz sieciowy województwo małopolskie zajmowało trzecią pozycję w kraju. Ponadto sytuowało się pod względem wyposażenia mieszkań: w ustęp na ósmym miejscu, w centralne ogrzewanie na dziewiątym, w wodociąg na dziesiątym i w łazienkę na piątym miejscu w kraju.

WYKRES 33. PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA UŻYTKOWA 1 MIESZKANIA I LICZBA IZB W MIESZKANIU W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Cyfra oznacza liczbę izb

²² Ze względu na zmiany metodologiczne (patrz uwagi metodyczne str. 27.) prezentowane dane obejmują lata 2003-2008.

W badanym okresie pod względem powierzchni użytkowej i ilości izb wyższy standard w województwie małopolskim posiadały mieszkania wiejskie. Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania na wsi na koniec 2008 r. wynosiła 91,3 m² (tj. o 2,6 m² więcej niż na koniec 2003 r.) i była większa od statystycznego mieszkania w mieście o 28,7 m² (w 2003 r. o 27,2 m²).

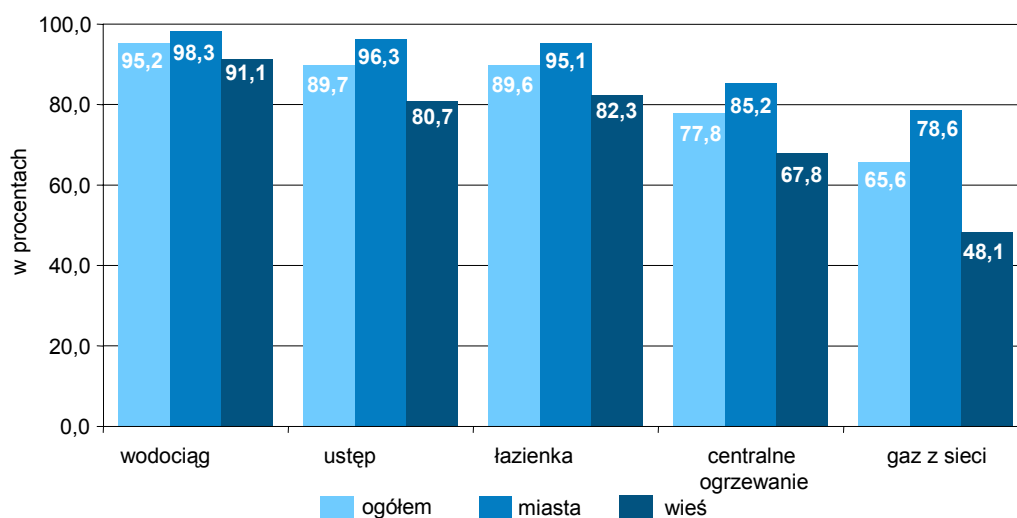
W 2008 r. przeciętne mieszkanie na wsi miało 4,29 izby tj. o 0,83 izb więcej niż mieszkanie w mieście (w 2003 r. więcej o 0,77 izb).

W województwie zarówno w miastach jak i na wsi przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania była wyższa niż w kraju. Statystyczne mieszkanie Małopolski zlokalizowane w miastach było zarówno w 2003 r. jak i w 2008 r. o 0,4 m² większe od przeciętnego mieszkania miejskiego w Polsce. Natomiast mieszkanie położone na terenach wiejskich województwa było większe od analogicznego mieszkania w kraju o 4,2 m² w 2003 r. i o 4,6 m² w 2008 r.

Porównując wskaźniki określające liczbę izb w mieszkaniu, można zauważyć, że mieszkania na wsi zarówno w kraju jak i województwie posiadają przeciętnie więcej izb niż mieszkania w miastach. W 2008 r. statystyczne wiejskie mieszkanie w Polsce posiadało 4,12 izby tj. o 0,17 izb mniej niż w Małopolsce (w 2003 r. odpowiednio 4,06 i mniej o 0,16 izb). Przeciętne mieszkanie miejskie w kraju posiadało 3,50 izby tj. o 0,04 izb więcej niż w województwie małopolskim (w 2003r. odpowiednio 3,49 i więcej o 0,04).

W latach 2003-2008 mieszkania w miastach zarówno w województwie małopolskim jak i w kraju były lepiej wyposażone w podstawowe instalacje sanitarno – techniczne. W miastach w Małopolsce w wodociąg wyposażonych było powyżej 98% mieszkań, na wsi około 91% (w kraju odpowiednio powyżej 98% i blisko 89%), w ustęp w mieście ponad 96%, na wsi około 80% (w kraju ponad 94% i około 74%) i w łazienkę około 95% mieszkań w mieście i około 82% na wsi (w kraju około 92% i 76%). Największe dysproporcje można zauważyć w wyposażeniu mieszkań w gaz sieciowy i centralne ogrzewanie. W miastach w Małopolsce około 79%, a w Polsce 74% mieszkań posiadało gaz z sieci (na wsi odpowiednio około 48% i 18%) a w centralne ogrzewanie wyposażonych było około 85% mieszkań miejskich w Małopolsce i około 85% w kraju (na wsi około 68% i 64%).

WYKRES 34. MIESZKANIA WYPOSAŻONE W INSTALACJE W % OGÓŁU MIESZKAŃ W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 2008 R.

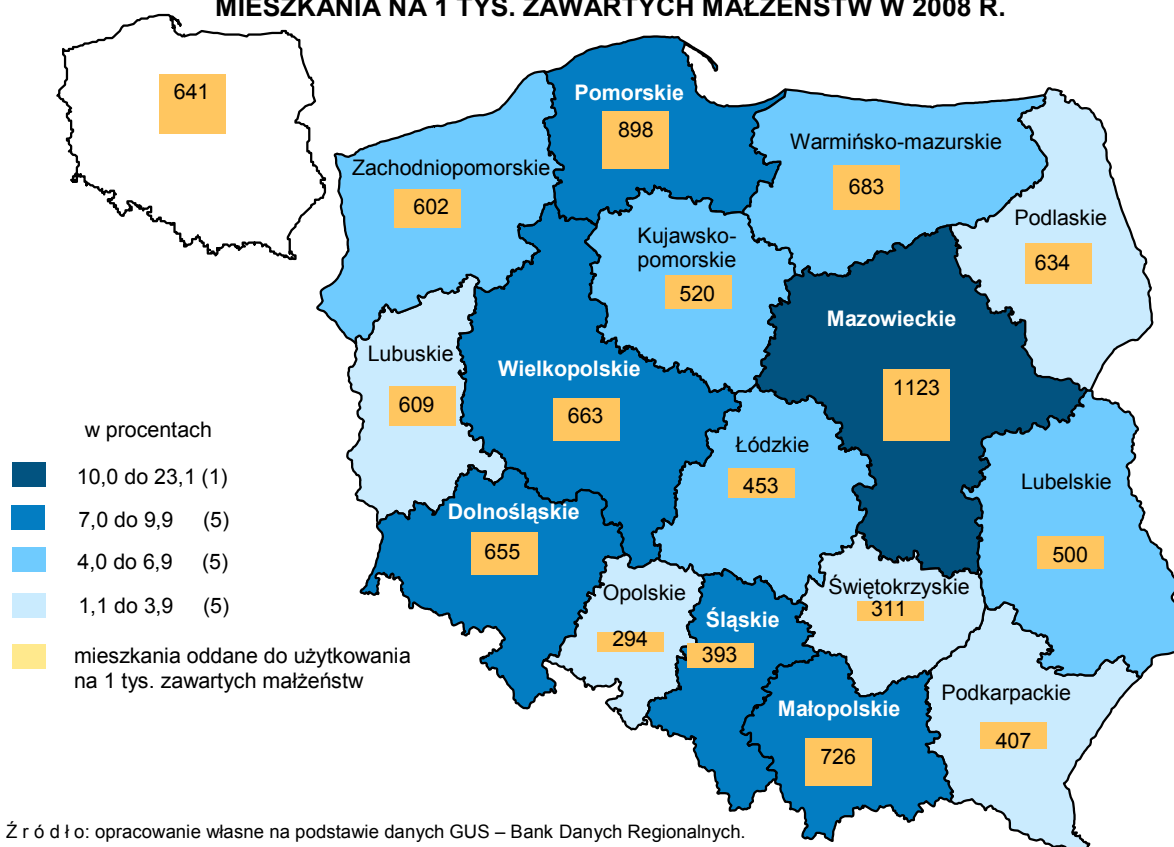
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Mieszkania oddane do użytkowania

W 2008 r. na terenie województwa małopolskiego oddano do użytkowania 16,0 tys. mieszkań tj. 9,7 % mieszkań przekazanych na terenie kraju. Lokowało to Małopolskę na trzeciej pozycji w Polsce (w 2003 r. odpowiednio 14,3% mieszkań i drugie miejsce).

Wskaźnik mieszkań oddanych do użytkowania na 1 tys. zawartych małżeństw wyniósł w 2008 r. w województwie małopolskim 726, przy średniej w kraju 641. Wielkość ta stawiała Małopolskę na trzecim miejscu w kraju (w 2003 r. na drugim miejscu).

MAPA 8. UDZIAŁ PROCENTOWY MIESZKAŃ ODDANYCH DO UŻYTKOWANIA ORAZ MIESZKANIA NA 1 TYS. ZAWARTYCH MAŁŻEŃSTW W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W 2008 r. na terenie miast województwa małopolskiego oddano do użytkowania 9,9 tys. mieszkań tj. o 9,2% więcej niż w 2003 r. a w Polsce odpowiednio 109,5 tys. i o 17,1% więcej. Spadek oddanych mieszkań w 2008 r. w porównaniu do 2003 r. nastąpił na terenie wsi: w Małopolsce o 57,1%, w kraju o 19,5%.

Wskaźnik określający liczbę oddanych mieszkań w województwie małopolskim w przeliczeniu na 1 tys. zawartych małżeństw w 2008 r. wyniósł w miastach 940 (w 2003 r. – 1086) a na terenach wiejskich 532 (w 2003 r. – 1615). W skali kraju liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1 tys. zawartych małżeństw wyniosła w miastach – 707 (w 2003 r. – 788) a na wsi – 541 (w 2003 r. – 901).

Infrastruktura komunalna

W 2008 r. w województwie małopolskim 74,7% ogółu ludności korzystało z wodociągów (w kraju 87,0%), 51,1% z kanalizacji (w kraju 61,0%). W porównaniu do 2003 r. dostępność do sieci wodociągowej wzrosła o 3,9 pkt (w kraju 1,9 pkt), a do sieci kanalizacyjnej o 4,6 pkt (w kraju 3,6 pkt).

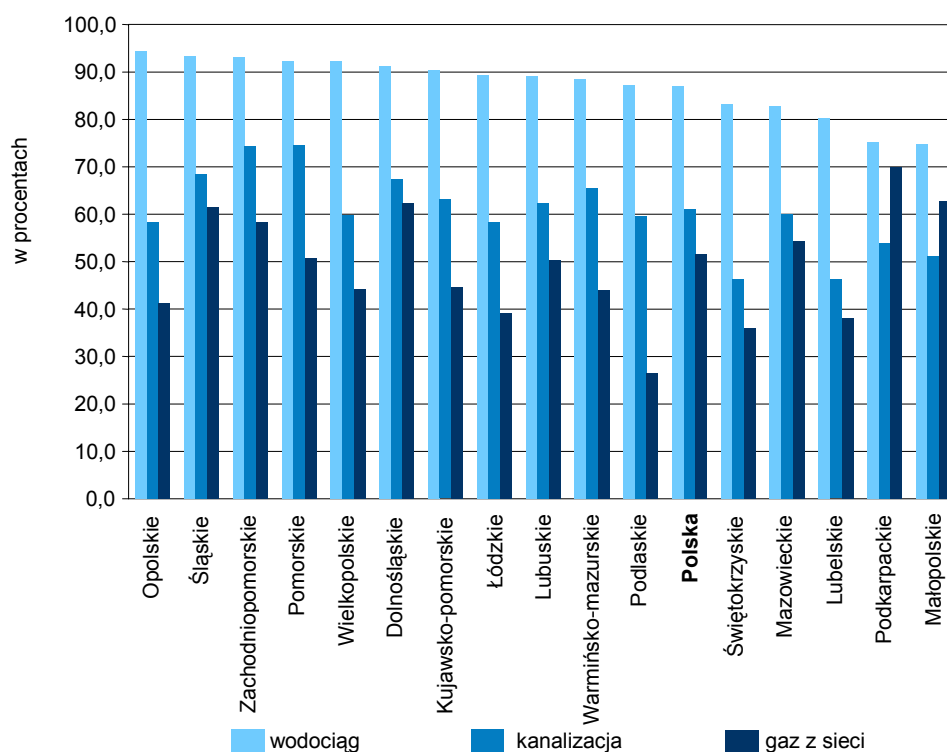
W skali Polski były to jedne z najniższych wskaźników. Zarówno w 2003 r. jak i w 2008 r. pod względem dostępu do wodociągu Małopolska zajmowała ostatnie miejsce wśród województw, a czternaste pod względem dostępności do kanalizacji.

Na 100 km² powierzchni Małopolski przypadało 112,4 km sieci wodociągowej (w Polsce 84,0 km) oraz 57,3 km sieci kanalizacyjnej (w Polsce 30,3 km). Były to jedne z wyższych wskaźników wśród województw plasujące Małopolskę odpowiednio na 4 i 3 miejscu w kraju.

W 2008 r. największy odsetek mieszkańców korzystających z sieci gazowej odnotowano w województwie podkarpackim - 69,9% ogółu ludności (w 2003 r. 73,9%). Na drugim miejscu uplasowało się województwo małopolskie ze wskaźnikiem 62,8% (w 2003 r. 68,3% - również druga pozycja). W kraju ludność korzystająca z sieci gazowej stanowiła 51,7% ludności ogółem (w 2003 r. 54,2%).

Województwo małopolskie charakteryzowało się największą gęstością gazowej sieci rozdzielczej w kraju. Na 100 km² przypadało 134,7 km sieci gazowej, w kraju 35,3 km.

WYKRES 35. KORZYSTAJĄCY Z SIECI WODOCIĄGOWEJ, KANALIZACYJNEJ I GAZOWEJ W % OGÓŁU LUDNOŚCI WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W 2008 r. w miastach województwa małopolskiego z wodociągów korzystało 93,8% ogółu ludności (w kraju 95,2%), z sieci kanalizacyjnej 84,0% (w kraju 85,5%). Znacznie mniejszy dostęp do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej posiadali mieszkańcy terenów wiejskich w Małopolsce - odpowiednio 56,1% i 19,3% (w kraju 74,2% i 22,6%).

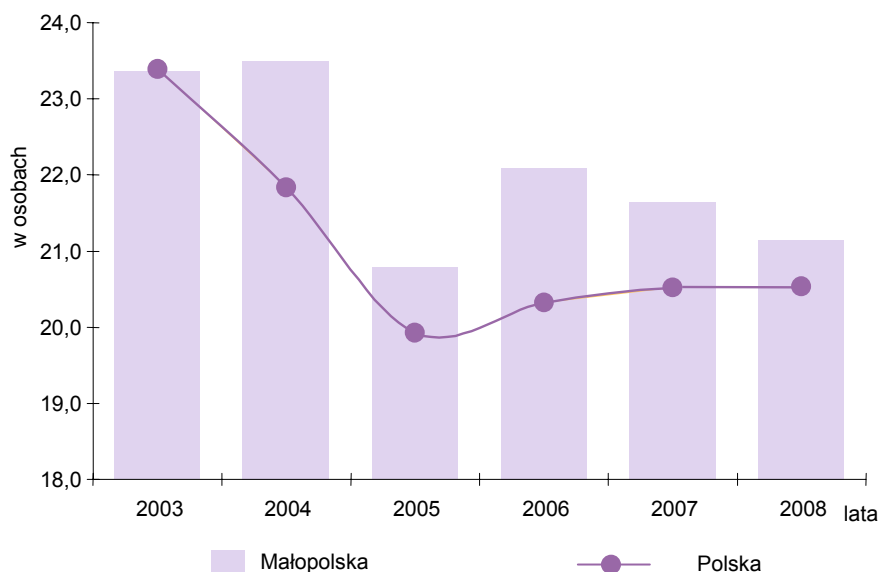
W badanym okresie więcej ludności korzystającej z sieci gazowej było w miastach 78,3% (w kraju 72,7%). Na wsi z sieci gazowej korzystało 47,8% ogółu ludności (w kraju – 18,8%).

DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH

Ochrona zdrowia

W 2008 r. w województwie małopolskim pracowało 6952 lekarzy²³ tj. 8,9% lekarzy pracujących w kraju. Na 10 tys. ludności przypadało w województwie 21,1 lekarzy, przy średniej dla Polski wynoszącej 20,5 lekarzy. W dziesięciu województwach wskaźnik ten był niższy niż w Małopolsce. Największą liczbę lekarzy w przeliczeniu na 10 tys. ludności odnotowano w województwie łódzkim (23,9 lekarzy) i lubelskim (23,6 lekarzy), natomiast najmniejszą w warmińsko-mazurskim i wielkopolskim (odpowiednio 16,1 i 16,3 lekarzy). W porównaniu do 2003 r. odnotowano spadek omawianego wskaźnika prawie we wszystkich województwach, w tym również w województwie małopolskim, co świadczy o pogarszającej się sytuacji w zakresie dostępu do lekarzy.

WYKRES 36. LEKARZE NA 10 TYS. LUDNOŚCI W LATACH 2003 - 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W 2008 r. w województwie małopolskim liczba porad²⁴ udzielonych przez lekarzy przypadających na 1 mieszkańca w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej wynosiła 7,5 i była taka sama jak średnia dla Polski. Statystyczny mieszkaniec Małopolski uzyskał 1 poradę lekarską więcej niż osoba mieszkająca w województwie opolskim i 1 mniej niż mieszkaniec województwa łódzkiego.

W ostatniej dekadzie utrzymywała się stała tendencja wzrostowa liczby osób leczących się w szpitalach ogólnych. Na każde 10 tys. ludności województwa małopolskiego przypadało 1294 pacjentów leczących się w tych placówkach w 1999 r. i 1702 w 2008 r.

Liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności wyniosła w 2008 r. w województwie małopolskim 44,2 wobec 48,1 w Polsce. Najwyższy wskaźnik osiągnięto w województwie śląskim (58,0 łóżek) i łódzkim (53,6 łóżek), najniższy natomiast w województwie pomorskim (39,3 łóżek). Wskaźnik niższy jak w Małopolsce odnotowano w czterech województwach - pomorskim, warmińsko-mazurskim, opolskim, lubuskim. W porównaniu do 1999 r. tylko w województwie podkarpackim i świętokrzyskim wystąpił wzrost liczby łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności, w pozostałych województwach odnotowano spadek.

²³ Patrz uwagi metodyczne str. 28.

²⁴ Bez porad udzielonych w szpitalnych izbach przyjęć.

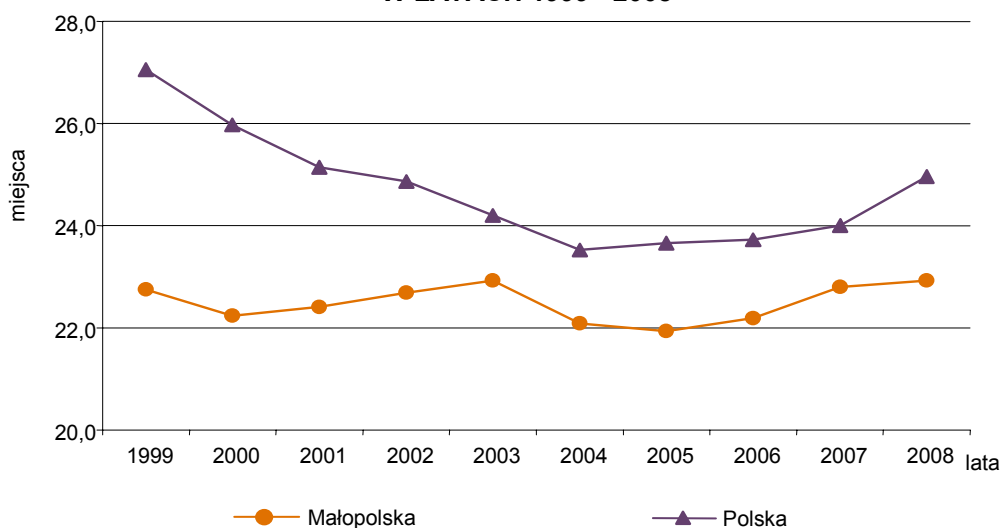
W województwie małopolskim stosunkowo dobrze rozwinięte jest leczenie uzdrowiskowe. W 2008 r. w województwie działało 41 szpitali uzdrowiskowych i sanatoriów uzdrowiskowych tj. 18,5% wszystkich działających w kraju. Na koniec 2008 r. miały one do dyspozycji 5,4 tys. łóżek (15,2% wszystkich łóżek w Polsce). Pod względem liczby szpitali uzdrowiskowych i sanatoriów uzdrowiskowych województwo małopolskie zajmowało drugie miejsce w kraju, po województwie dolnośląskim. W Polsce w 2008 r. działały 222 takie placówki w 12 województwach i na koniec roku posiadały 35,4 tys. łóżek. W porównaniu do 1999 r. liczba szpitali uzdrowiskowych i sanatoriów uzdrowiskowych zmalała zarówno w Polsce (o 21 tj. o 8,6%) jak i w województwie małopolskim (o 15 tj. o 26,8%).

W ostatnich dziesięciu latach znacznie wzrosła liczba aptek, co spowodowało polepszenie ich dostępności. W województwie małopolskim w 2008 r. na 1 aptekę przypadało 3535 mieszkańców, przy średniej dla Polski 3590, co lokowało województwo na 7 miejscu w kraju. Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie mazowieckim (4370 osób), najniższy, a więc najkorzystniejszy w lubelskim (2733 osób). Dla porównania w 1999 r. na 1 aptekę w województwie małopolskim przypadało 4390 osób, w Polsce 4859 osób.

Uzupełnieniem sieci aptek są punkty apteczne tj. ogólnodostępne punkty sprzedaży leków gotowych o ściśle określonym asortymencie. Liczba punktów aptecznych w województwie małopolskim w ostatnich dziesięciu latach zwiększyła się ponad 7-krotnie (z 13 w 1999 r. do 97 w 2008 r.). Zgodnie z zamiarem ustawodawcy, zdecydowana większość punktów aptecznych tj. 97,9% działała na terenach wiejskich (w skali kraju 96,1%).

Na przestrzeni ostatnich lat pogorszeniu uległa sytuacja w zakresie opieki nad dziećmi w wieku 0-2 lat. Liczba miejsc w żłobkach na 1 tys. dzieci z tej grupy wiekowej w większości województw uległa zmniejszeniu w 2008 r. w porównaniu do 1999 r. W województwie małopolskim w 2008 r. omawiany wskaźnik wyniósł 22,9 miejsc i kształtował się poniżej średniej dla Polski (25,0 miejsc). Sytuowało to Małopolskę na 8 miejscu w kraju. Najlepsza sytuacja pod względem liczby miejsc w żłobkach na 1 tys. dzieci występowała w województwie dolnośląskim (41,7 miejsc) i opolskim (39,7 miejsc), natomiast najgorsza w świętokrzyskim (12,7 miejsc).

**WYKRES 37. MIEJSCA W ŻŁOBKACH NA 1 TYS. DZIECI W WIEKU 0 - 2 LAT
W LATACH 1999 - 2008**

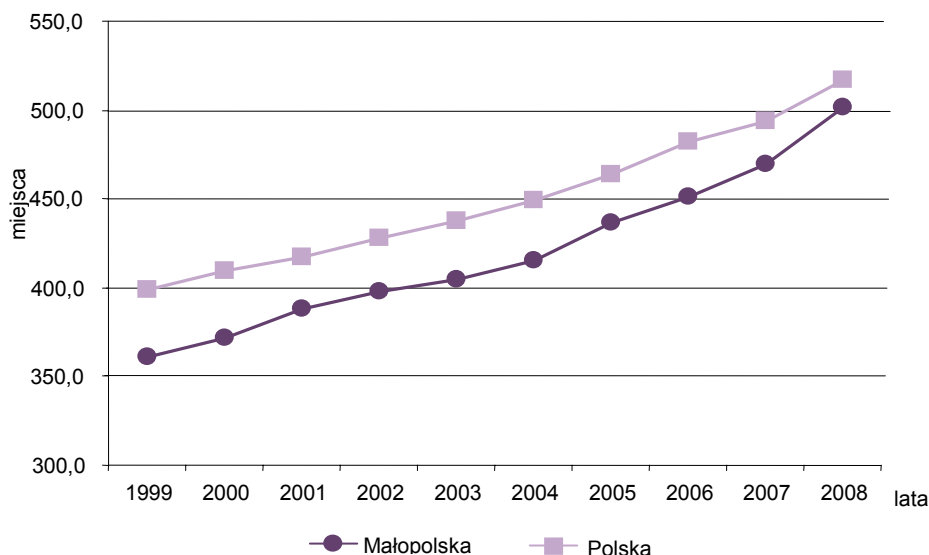
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Edukacja

Wychowanie przedszkolne, będące w Polsce pierwszym etapem kształcenia, obejmuje dzieci w wieku 3-6 lat. W 2008 r. w województwie małopolskim działały 1794 placówki wychowania przedszkolnego (bez specjalnych) tj. przedszkola, oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych, punkty przedszkolne oraz zespoły przedszkolne, a uczęszczało do nich 82,7 tys. dzieci. Na jedną placówkę przedszkolną w województwie w 2008 r. przypadało średnio 46 dzieci (w Polsce 53 dzieci). Wskaźnik ten nieznacznie rośnie, w 1999 r. na 1 placówkę przypadało 43 dzieci (w Polsce 49 dzieci).

Na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat w województwie małopolskim w 2008 r. przypadało 501 miejsc w przedszkolach, podczas gdy w 1999 r. były to 362 miejsca. W Polsce wskaźnik ten w 2008 r. wyniósł 517 miejsc (w 1999 r. 399 miejsc).

WYKRES 38. MIEJSCA W PRZEDSZKOLACH NA 1 TYS. DZIECI W WIEKU 3 - 6 LAT W LATACH 1999 - 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W roku szkolnym 2008/09 nauczaniem w zakresie szkoły podstawowej objętych było w województwie 210,6 tys. uczniów w 1440 szkołach dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych). Zdecydowana większość szkół podstawowych (78,9%) zlokalizowana była na wsi, a uczyło się w nich 57,1% uczniów.

Przeciętnie na 1 szkołę podstawową w województwie małopolskim w roku szkolnym 2008/09 przypadało 146 uczniów (w Polsce 171), przy czym szkoły w miastach były większe od szkół wiejskich (odpowiednio 298 i 106 uczniów na 1 szkołę).

Systematycznie w ostatnich latach poprawia się wyposażenie szkół podstawowych województwa małopolskiego w komputery przeznaczone do użytku uczniów (z dostępem do Internetu). Średnio na 1 komputer w roku szkolnym 2008/09 przypadało 11,4 uczniów szkół podstawowych (przy średniej krajowej 12,2), co sytuowało województwo na piątym miejscu w kraju. W roku szkolnym 2003/04²⁵ dostęp do komputerów w szkołach podstawowych był dużo gorszy (39,2 uczniów na 1 komputer w województwie, 42,8 uczniów w Polsce).

²⁵ Dane dostępne od 2003 r.

W Małopolsce w roku szkolnym 2008/09 naukę w 681 gimnazjach dla młodzieży (bez specjalnych) kontynuowało 122,1 tys. uczniów. Na wsi zlokalizowanych było 66,8% szkół gimnazjalnych, a uczyło się w nich 51,7% uczniów. Na 1 gimnazjum w województwie przypadało średnio 179 uczniów (w Polsce 212).

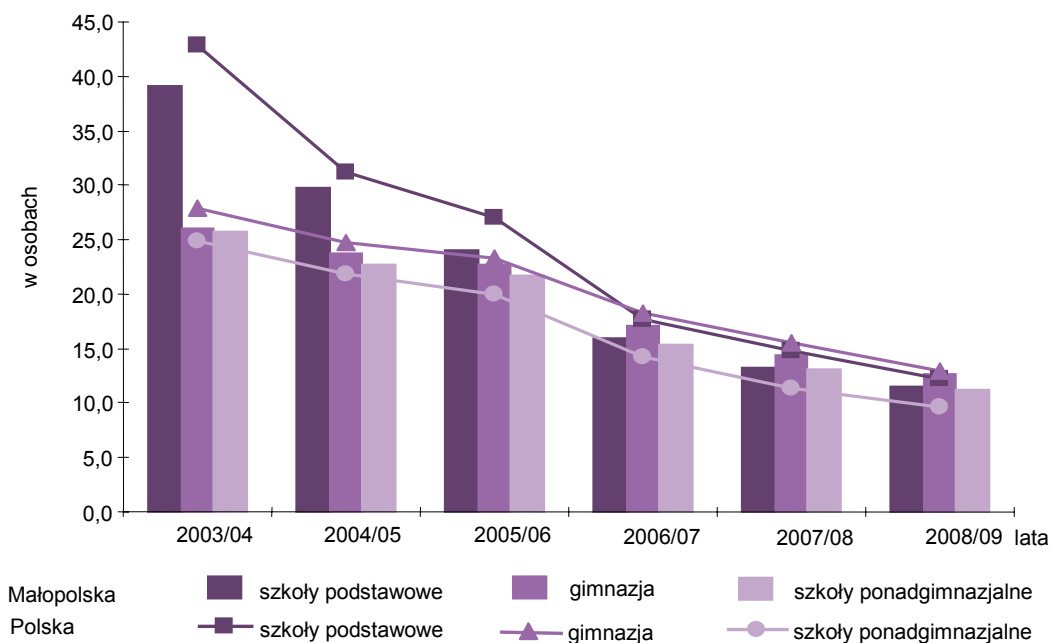
W porównaniu do szkół podstawowych w gimnazjach nieznacznie gorszy był dostęp do komputerów. Na 1 komputer w roku szkolnym 2008/09 przypadało średnio 12,6 uczniów, co sytuowało województwo na szóstym miejscu w kraju. W Polsce na 1 komputer w szkołach gimnazjalnych przypadało średnio 12,9 uczniów. W roku 2003/04²⁶ wskaźnik ten był znacznie gorszy i wynosił dla województwa 26,1 uczniów, a dla Polski 27,8 uczniów.

W roku szkolnym 2008/09 w województwie małopolskim 148,3 tys. uczniów kontynuowało naukę w 631 szkołach ponadgimnazjalnych dla młodzieży (bez specjalnych) tj. w liceach ogólnokształcących, liceach profilowanych, technikach, technikach uzupełniających, zasadniczych szkołach zawodowych, szkołach średnich artystycznych oraz policealnych.

Na 1 szkołę ponadgimnazjalną w województwie w roku szkolnym 2008/09 przypadało przeciętnie 235 uczniów (w Polsce 206 uczniów).

Podobnie jak w szkołach podstawowych i gimnazjach również w szkołach ponadgimnazjalnych z roku na rok rośnie liczba komputerów do użytku uczniów (z dostępem do Internetu). O ile w roku szkolnym 2003/04²⁶ na 1 komputer przypadało 25,7 uczniów, to w 2008/09 było to ponad dwukrotnie mniej (11,2 uczniów). Pomimo tak znacznej poprawy omawianego wskaźnika, województwo małopolskie pod względem liczby uczniów na 1 komputer w szkołach ponadgimnazjalnych zajmowało ostatnią pozycję w kraju.

WYKRES 39. UCZNIOWIE NA 1 KOMPUTER WEDŁUG TYPÓW SZKÓŁ

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

²⁶ Dane dostępne od 2003 r.

W województwie małopolskim w roku akademickim 2008/09 działały 32 szkoły wyższe (bez szkół resortu obrony narodowej, resortu spraw wewnętrznych i administracji). W skali kraju było 449 szkół wyższych. Przeciętnie na 10 tys. ludności województwa w 2008/09 przypadało 642 studentów, co niezmiennie od kilku lat lokowało Małopolskę na drugim miejscu w kraju, po województwie mazowieckim (662 studentów) – średnia dla Polski wyniosła 501 studentów.

Biblioteki

Liczba bibliotek w województwie w okresie ostatnich 10 lat systematycznie malała. Na koniec 2008 r. działały 763 biblioteki (wraz z filiami) i w porównaniu do 1999 r. było ich mniej o 26 tj. o 3,3%. W kraju zaobserwowano podobne tendencje, przy czym liczba bibliotek zmalała o 6,9%.

Poprawie uległa natomiast dostępność bibliotek dla osób niepełnosprawnych. W województwie w 1999 r. obiektów przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich było 29 tj. 3,7% wszystkich bibliotek (w Polsce 6,1%), podczas gdy w 2008 r. obiektów takich było już 118 tj. 15,5% (w Polsce 17,9%).

Na 1 placówkę biblioteczną przypadało w 2008 r. średnio 3951 mieszkańców (w 1999 r. – 3494), co lokowało województwo na 11 pozycji w kraju. W Polsce na 1 placówkę biblioteczną w 2008 r. przypadało 3823 osób (w 1999 r. – 3115).

Województwo małopolskie niekorzystnie prezentuje się pod względem księgozbioru bibliotek w przeliczeniu na 1 tys. ludności. Wskaźnik ten w 2008 r. wyniósł 3306 i w skali kraju lokował województwo na 13 pozycji. Gorsza sytuacja występowała tylko w województwie pomorskim, lubelskim i mazowieckim. W Polsce w 2008 r. księgozbiór bibliotek na 1 tys. ludności wyniósł 3547 (w 1999 r. – 3538).

Pod względem wypożyczeń na 1 czytelnika województwo małopolskie zajmowało w 2008 r. ostatnią pozycję w kraju. Wskaźnik ten wyniósł 17,1 woluminów w województwie (w 1999 r. – 19,9) i 18,9 woluminów w Polsce (w 1999 r. – 20,3).

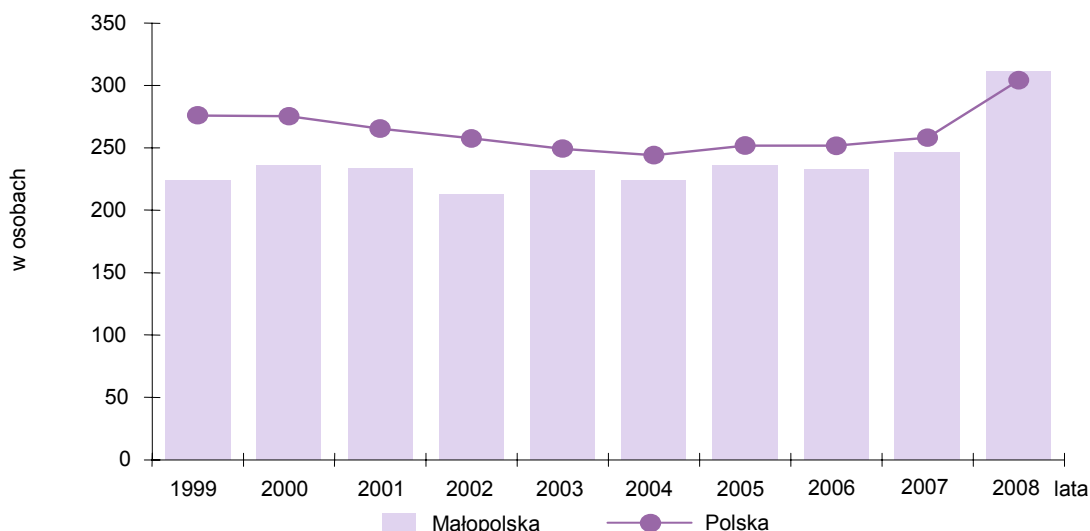
Teatry

W województwie małopolskim na koniec 2008 r. działało 20 teatrów i instytucji muzycznych. Stanowiły one 10,7% wszystkich tego typu instytucji w Polsce. Więcej teatrów i instytucji muzycznych działało tylko w województwie mazowieckim (40), natomiast w województwie dolnośląskim i śląskim było ich tyle samo, co w Małopolsce (po 20). Liczba omawianych instytucji w porównaniu do 1999 r. zmniejszyła się w województwie o 1 tj. o 4,8%, a w skali kraju o 3 tj. o 1,6%.

Nie uległa zmianie dostępność do teatrów i instytucji muzycznych dla osób niepełnosprawnych w województwie. Działalność w obiektach przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich prowadziło zarówno w 1999 r. jak i w 2008 r. 7 teatrów i instytucji muzycznych. W Polsce liczba takich obiektów wzrosła z 67 w 1999 r. do 102 w 2008 r. (wzrost o 52,2%).

Pod względem liczby ludności na 1 miejsce w teatrach w 2008 r. województwo zajmowało 9 pozycję w kraju. Przy średniej dla Polski wynoszącej 544 mieszkańców na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych, średnia dla województwa wyniosła 634 (w 1999 r. odpowiednio 579 i 633).

WYKRES 40. WIDZOWIE I SŁUCHACZE W TEATRACH I INSTYTUCJACH MUZYCZNYCH NA 1 TYS. LUDNOŚCI W LATACH 1999 - 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

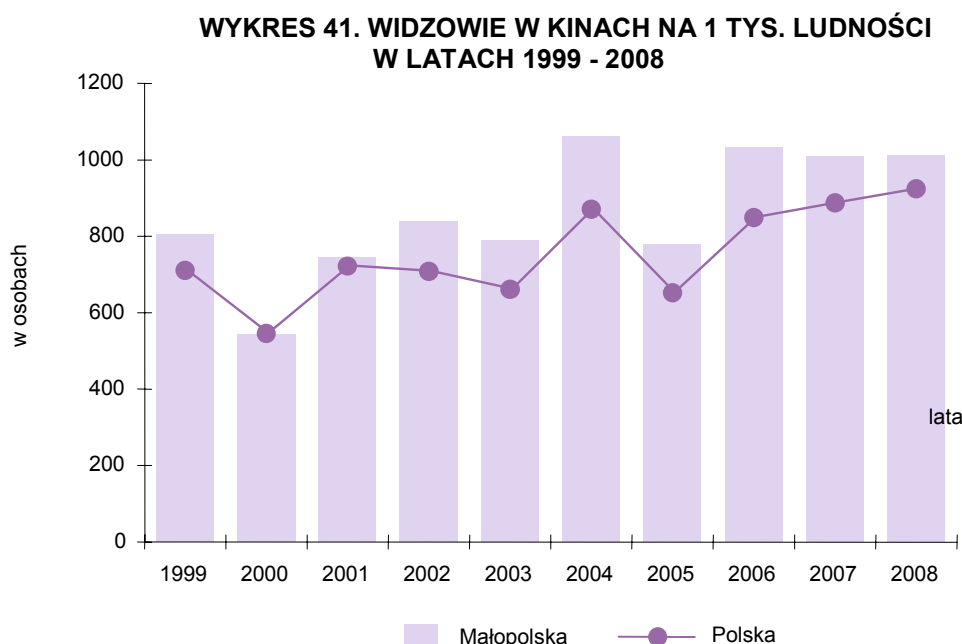
Kina

Na przestrzeni ostatnich 10 lat w województwie małopolskim zmalała liczba kin stałych, z 57 w 1999 r. do 45 w 2008 r. (spadek o 21,1%). Przeciętnie w 2008 r. na 1 miejsce w kinach stałych w województwie przypadało 151,9 osób (w 1999 r. – 214,6 osób). Dla Polski ogółem wskaźnik ten był zbliżony i wyniósł 152,8 osób (w 1999 r. – 181,5 osób).

Poprawia się dostępność do kin dla osób niepełnosprawnych. Na koniec 2008 r. spośród wszystkich kin stałych w województwie 28 tj. 62,2% było przystosowanych dla potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. W 1999 r. takich kin było 17 i stanowiły 29,8% kin stałych w województwie. Podobne tendencje występują w Polsce, gdzie kina przystosowane dla potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich w 2008 r. stanowiły 61,3% wszystkich kin stałych, a w 1999 r. 30,8%.

W 2008 r. w kinach województwa odbyło się 120,4 tys. seansów filmowych tj. trzykrotnie więcej w porównaniu do 1999 r. Podobny wzrost odnotowano w skali kraju.

Liczba widzów w kinach w 2008 r. osiągnęła 3,3 mln, co daje 1011 widzów na 1 tys. ludności województwa. W 1999 r. liczba widzów wynosiła 2,6 mln, natomiast liczba widzów na 1 tys. ludności 806 osób. Pomimo wzrostu zarówno liczby widzów w kinach jak i liczby seansów przeciętna frekwencja na 1 seansie w 2008 r. była dużo niższa jak w 1999 r. i wyniosła odpowiednio 28 osób i 68 osób.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Likwidacja kin stałych, głównie w małych miejscowościach, spowodowała utrudniony dostęp do tych instytucji. Najbardziej zmniejszył się dostęp do kin w powiecie tarnowskim, gdzie na koniec 2008 r. na 1 miejsce w kinach przypadało 1741 osób, czyli blisko trzykrotnie więcej niż w 1999 r. Znacząco w porównaniu z 1999 r. wzrosła również liczba osób na 1 miejsce w kinach stałych powiatów: nowotarskiego (o 370 osób), bocheńskiego (o 305 osób) i krakowskiego (o 191 osób).

Najkorzystniejszy wskaźnik, mierzony liczbą ludności na 1 miejsce w kinach stałych, odnotowano na koniec 2008 r. w Krakowie – 63 osoby (w 1999 r. – 165 osób) oraz powiecie tatrzańskim – 87 osób (w 1999 r. – 114 osób).”

Zwiększenie liczby seansów i liczby widzów możliwe było m.in. dzięki uruchomieniu większej ilości kin wielosalaowych (multipleksów). W 2003 r. w województwie były 3 takie kina o łącznej liczbie miejsc na widowni 7873, natomiast w 2008 r. było ich 4 i dysponowały 9660 miejscami.

Muzea

W 2008 r. na terenie województwa działało 108 muzeów (łącznie z oddziałami). W porównaniu do 1999 r. nastąpił wzrost liczby placówek muzealnych o 17 tj. o 18,7%. Pod względem liczby muzeów Małopolska zajmuje pierwsze miejsce w kraju – muzea w województwie stanowią 14,5% wszystkich muzeów w Polsce.

W porównaniu do kraju muzea małopolskie są w mniejszym zakresie przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. W 2008 r. takich muzeów w województwie było 19,4% (w 1999 r. - 17,6%), a w Polsce 25,6% (w 1999 r. - 17,2%). Jak widać dysproporcje pomiędzy województwem a krajem w tym względzie pogłębiają się z roku na rok na niekorzyść województwa.

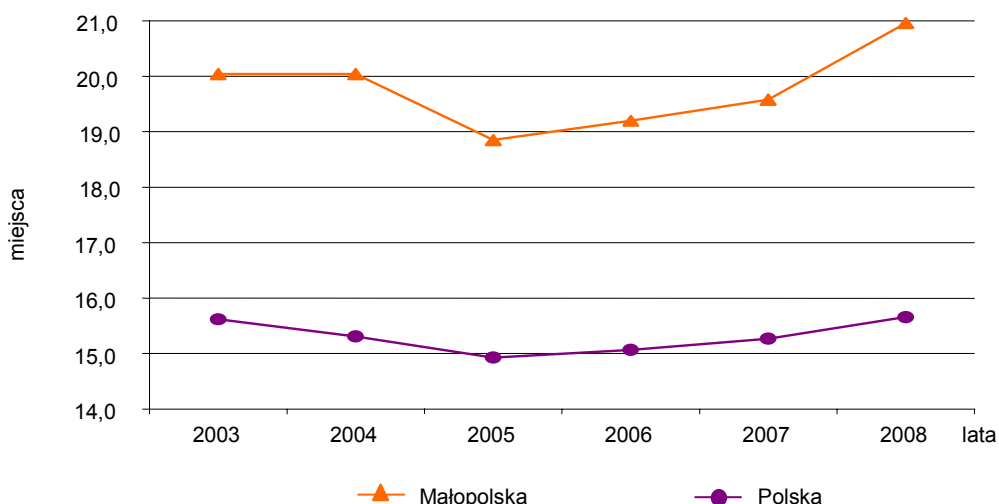
Duża liczba placówek muzealnych powoduje, że województwo małopolskie przoduje również pod względem liczby zwiedzających muzea. W 2008 r. liczba osób zwiedzających wyniosła 6,1 mln, co stanowiło prawie 1/3 osób zwiedzających muzea w całej Polsce. W porównaniu do 1999 r. zaobserwowano wzrost liczby zwiedzających w województwie o 2,5 mln osób tj. o 71,0% (w Polsce wzrost o 29,4%).

Turystyka²⁷

Z uwagi na wysokie walory turystyczne województwo małopolskie należy do najczęściej odwiedzanych regionów kraju. Według stanu w dniu 31 VII 2008 r. w województwie działały 872 turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania, co stanowiło 12,7% wszystkich obiektów tego typu w Polsce i sytuowało województwo na pierwszym miejscu w kraju. W porównaniu do stanu w lipcu 2003 r. liczba turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania w Małopolsce zmalała o 6 tj. o 0,7% (w Polsce spadek o 3,6%).

W województwie wzrosła o 3,7 tys. tj. o 5,7% liczba miejsc noclegowych (z 65,1 tys. w 2003 r. do 68,8 tys. w 2008 r.). Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w Małopolsce w 2008 r. stanowiły 11,5% wszystkich miejsc w Polsce, co lokowało województwo na trzecim miejscu w kraju, po województwie zachodniopomorskim i pomorskim. Pod względem liczby miejsc noclegowych na 1 tys. ludności województwo małopolskie zajmowało w 2008 r. piąte miejsce w kraju, po województwach: zachodniopomorskim, pomorskim, warmińsko-mazurskim, lubuskim.

WYKRES 42. MIEJSCA NOCLEGOWE W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA NA 1 TYS. LUDNOŚCI W LATACH 2003-2008

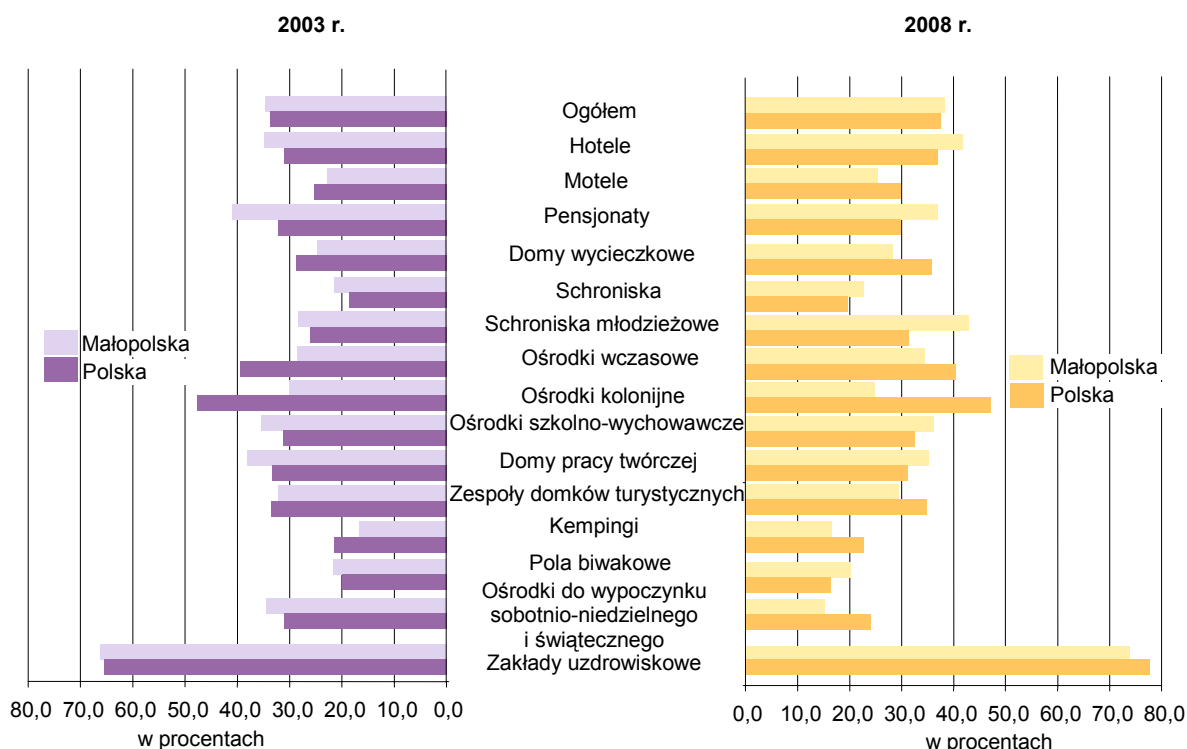

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Liczba korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w województwie w 2008 r. wyniosła 2,7 mln osób i była najwyższa w skali kraju (13,9% wszystkich korzystających z noclegów w Polsce). W porównaniu do 2003 r. liczba korzystających z noclegów w województwie w 2008 r. wzrosła o 32,4%.

²⁷ Ze względu na zmiany metodologiczne prezentowane dane obejmują lata 2003-2008.

WYKRES 43. STOPIEŃ WYKORZYSTANIA MIEJSC NOCLEGOWYCH WEDŁUG WYBRANYCH RODZAJÓW OBIEKTÓW W 2003 I 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego

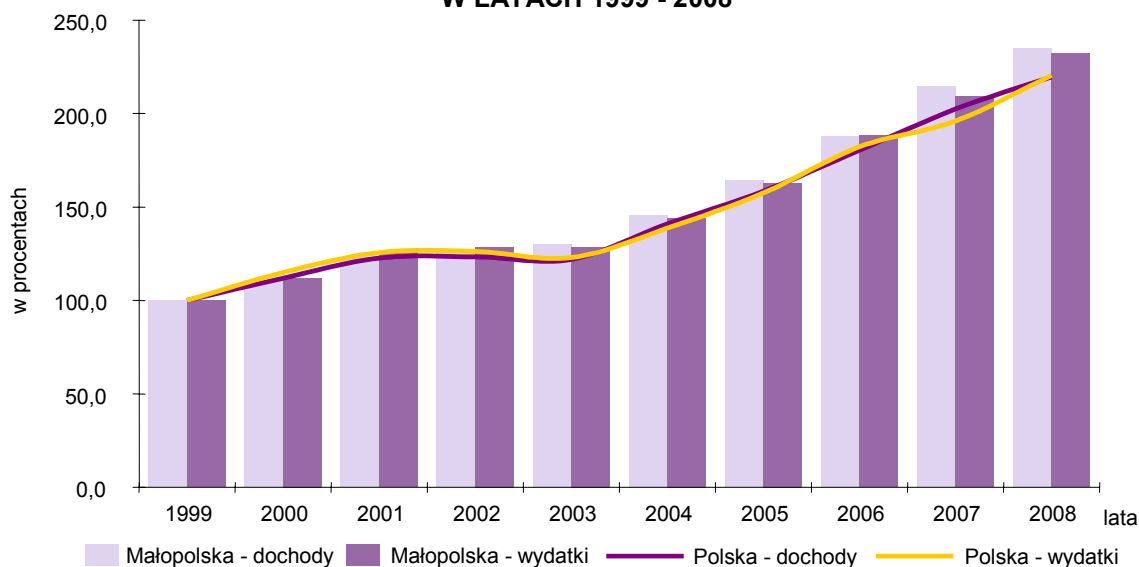
Reforma administracji publicznej wprowadzona z dniem 1 I 1999 r. wywarła istotny wpływ na kształt podziału administracyjnego kraju. Obok funkcjonujących gmin – utworzone zostały nowe jednostki samorządu terytorialnego, tj. powiaty, miasta na prawach powiatu oraz województwa samorządowe.

Na przestrzeni lat 1999-2008 dochody ogółem w ujęciu całego województwa małopolskiego, czyli jednostek samorządowych wszystkich szczebli rosły znacznie szybciej niż średnio w kraju. W 2008 r. osiągnęły one wartość 11626 mln zł a ich dynamika – 235,0 (w odniesieniu do 1999 r.) uplasowała województwo na drugim miejscu w kraju, wyższą dynamikę uzyskało tylko województwo pomorskie (236,8). Pomimo tak wysokiego wzrostu nie udało się zbliżyć do średniej krajowej w zakresie wielkości dochodów przypadających na 1 mieszkańca. W 2008 r. kwota 3542 zł (o 198 zł. mniej niż średnio w kraju) uplasowała województwo małopolskie na ósmym miejscu, wyprzedziły go województwa: mazowieckie (4725 zł), pomorskie (3930 zł), dolnośląskie (3895 zł), zachodniopomorskie (3817 zł), warmińsko-mazurskie (3774 zł), wielkopolskie (3611 zł) i kujawsko-pomorskie (3581 zł). Podobne tendencje wystąpiły również w zakresie dochodów własnych. Stosunkowo wysoki wzrost o 204,9% – w porównaniu do 1999 r. pozwolił na zajęcie trzeciego miejsca w kraju, za województwami: wielkopolskim i podlaskim. Jednak wielkość dochodów własnych przypadających na 1 mieszkańca w 2008 r. – 1776 zł – nadal znacznie odbiegała od średniej w kraju (2055 zł).

Udział dochodów własnych w dochodach ogółem pozwala na ocenę, w jakiej części dochody zależą od wzrostu aktywności gospodarczej lokalnych przedsiębiorstw a w jakiej są przekazywane do

budżetów w ramach dotacji i subwencji. Na przestrzeni lat 1999 – 2007 dochody własne jednostek samorządowych Małopolski nie przekraczały połowy dochodów ogółem, oscylowały w granicach 35,5% do 48,8%. Dopiero w 2008 r. przekroczyły granicę 50% dochodów ogółem, ale nie zmieniło to lokaty w kraju i Małopolska nadal zajmowała dziewiąte miejsce wśród wszystkich województw. Czołowe lokaty w tym zakresie zajęły silne gospodarczo województwa: mazowieckie (69,7%), śląskie (62,9%) i dolnośląskie (61,8%).

WYKRES 44. DYNAMIKA DOCHODÓW I WYDATKÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDOWYCH W LATACH 1999 - 2008

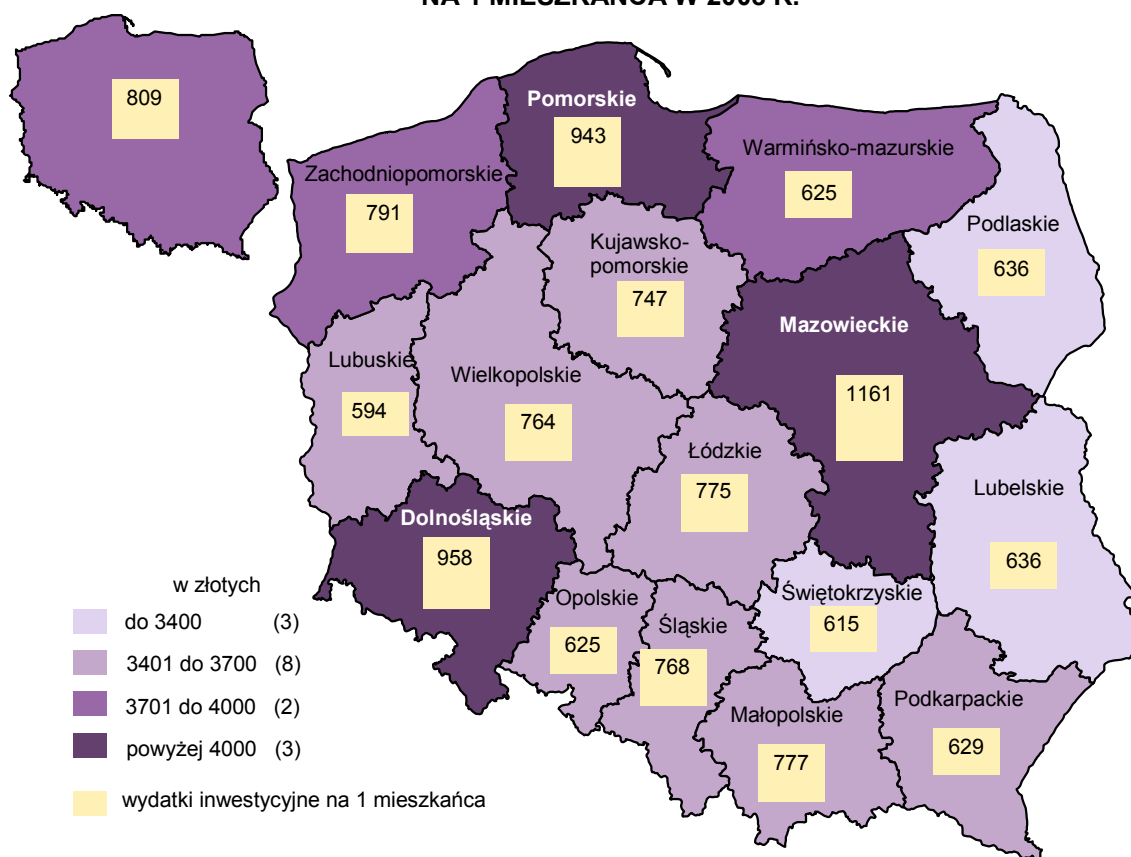

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Wydatki ogółem w ciągu całego okresu wzrastały w zbliżonym tempie jak dochody ogółem, a dynamika ich wzrostu była również znacznie wyższa od średniej w kraju. Na koniec 2008 r. zamknęły się kwotą 11923 mln zł, co oznaczało ich wzrost o 132,1% w odniesieniu do roku 1999 (w kraju wzrost o 120,5%). Na 1 mieszkańca Małopolski przypadało przeciętnie 3632 zł, czyli ponad 2 tys. zł więcej niż w 1999 r. i o 353 zł więcej niż w 2007 r. Podobnie jak w przypadku dochodów były to jednak wielkości niższe niż średnie w kraju w granicach 100 – 200 zł (tylko w 2003 r. różnica wyniosła 87 zł). Pod względem wielkości wydatkowanych środków w przeliczeniu na 1 mieszkańca Małopolska zajęła – podobnie jak w przypadku dochodów – ósme miejsce, najwyższe miejsca zajęły województwa: mazowieckie (4949 zł), dolnośląskie (4143 zł) i pomorskie (4040 zł).

Na przestrzeni lat 1999-2008 zaznaczył się stały wzrost działalności inwestycyjnej samorządów, czego wyrazem była rosnąca dynamika tych wydatków zarówno w odniesieniu do 1999 r. jak i do roku poprzedniego. W 2008 r. na inwestycje przekazano łącznie 2550 mln zł, czyli o 172,6% więcej niż w 1999 r. Systematycznie wzrastał również udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem od 16,3% w 2000 r. do 21,4% w 2008 r., a także silniej niż średnio w kraju obciążały one budżety jednostek samorządowych województwa małopolskiego. Wielkość wydatków inwestycyjnych przypadająca na 1 mieszkańca świadczy o intensywności rozwoju regionu. W 2008 r. na 1 mieszkańca Małopolski wydatkowano 777 zł (ponad 2,5 – krotnie więcej niż w 1999 r.), co pozwoliło zająć piąte miejsce w kraju, po województwach: mazowieckim (1161 zł), dolnośląskim (958 zł), pomorskim (943 zł) i zachodniopomorskim (791 zł).

MAPA 9. WYDATKI OGÓŁEM I WYDATKI INWESTYCYJNE JEDNOSTEK SAMORZĄDOWYCH NA 1 MIESZKAŃCA W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

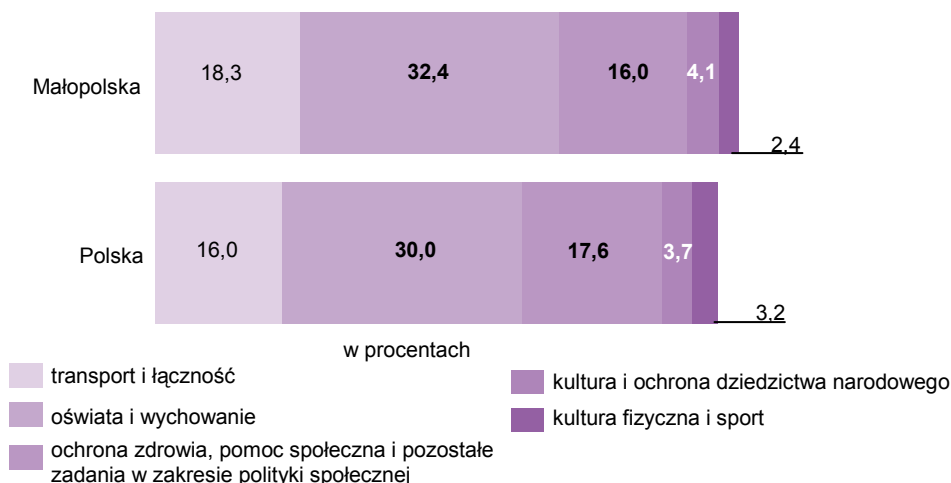
O możliwościach finansowych jednostek samorządowych świadczy również stopień pokrycia wydatków dochodami własnymi. W omawianym okresie 1999-2008 w jednostkach województwa małopolskiego wskaźnik ten wykazywał zmienne wartości, najniższe – poniżej 35% w latach 2000-2002 a najwyższą w 2008 r. – 48,9%. W całym omawianym okresie odbiegał od średniej krajowej o kilka punktów procentowych (w 2008 r. o 5,1).

Przedstawione dane pozwalają na ocenę sytuacji finansowej jednostek samorządowych w województwie małopolskim oraz dają obraz ich możliwości w zakresie realizacji priorytetowego zadania, czyli zapewnienia wzrostu poziomu życia swoich mieszkańców. Niemniej bez dodatkowych źródeł dochodów w postaci dotacji i subwencji nie można mówić o zrównoważonym rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowym. Zrównoważony rozwój, który powinien być celem każdej jednostki samorządowej, to taki, który odpowiada potrzebom obecnego pokolenia i równocześnie nie zagraża możliwościom przyszłych pokoleń.

Wyższy poziom życia mieszkańców to nie tylko wyższe dochody samorządu, ale również coraz wyższy poziom oferowanych usług między innymi w zakresie transportu, oświaty, pomocy społecznej, gospodarki komunalnej i kultury.

Odpowiedź na pytanie - w jaki sposób jednostki samorządowe Małopolski starają się sprostać oczekiwaniom swoich mieszkańców można uzyskać z analizy ich wydatków w układzie działowym.

WYKRES 45. STRUKTURA WYDATKÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO WEDŁUG WYBRANYCH DZIAŁÓW W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Wydatki w dziale transport i łączność związane są z utrzymaniem dróg publicznych znajdujących się na terenie województwa małopolskiego (gminnych, powiatowych i wojewódzkich). Zadanie to wymaga zaangażowania znacznych środków ze strony jednostek samorządowych, bowiem ich rozbudowa w wyraźny sposób zwiększa możliwość aktywizacji terenu, poprawia jego ogólną estetykę, a także jest odpowiedzią na rosnące oczekiwania społeczeństwa w tym zakresie. W omawianym okresie 1999-2008 systematycznie zwiększał się udział wydatków w tym dziale w odniesieniu do wydatków ogółem – od 7,9% w 1999 r. do 18,3 % w 2008 r. Wielkość wydatków przypadająca na 1 mieszkańca wykazywała różne tendencje, na koniec 2008 r. wynosiła 666 zł, (5 - krotnie więcej niż w 1999 r.), co pozwoliło zająć drugie miejsce w kraju, po województwie mazowieckim (1061 zł).

Finansowanie oświaty i wychowania stanowiło zawsze najwyższą pozycję w wydatkach ogółem gmin, miast na prawach powiatu i powiatów w całym omawianym okresie. Wprowadzona w 1999 r. reforma administracyjna oświaty spowodowała, że udział wydatków na oświatę w 2000 r. w województwie wzrósł do 42,2%, a średnio w kraju do 38,4% i były to najwyższe wielkości w całym 10 - leciu. W 2008 r. na wydatki w tym dziale z budżetów samorządowych Małopolski przeznaczono 3864 mln zł, co stanowiło 32,4% całego budżetu. W przeliczeniu na 1 mieszkańca na utrzymanie szkół i przedszkoli przeznaczono średnio 1177 zł, czyli 2 - krotnie więcej niż w 1999 r. W skali kraju wydatki na oświatę w większym stopniu obciążały budżety województw wschodnich: podkarpackiego (35,0%), lubelskiego i podlaskiego (34,5%) oraz województwa opolskiego (33,5%).

Wydatki na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej to obok oświaty jeden z najważniejszych obszarów działania samorządów, na którym realizują politykę interwencjonizmu państwa na poziomie lokalnych społeczności, czyli przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu, walce z patologiami społecznymi. W 2008 r. samorządy województwa małopolskiego przeznaczyły na ten cel 1910 mln zł, czyli 16,0% wydatków ogółem. W porównaniu do lat poprzednich odnotowano niewielki spadek udziału w wydatkach, niemniej jednak w przeliczeniu na 1 mieszkańca ilość wydatkowanych środków systematycznie rośnie, w 2008 r.

przypadało średnio 582 zł (mniej było tylko w województwie śląskim – 577 zł). W kraju na 1 mieszkańca przypadało średnio 672 zł.

Na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w 2008 r. przeznaczono 559 mln zł i środki te pochodziły głównie z budżetów gmin i miast na prawach powiatu (555 mln zł), co wynika z podziału kompetencji między jednostkami samorządowymi określonymi w ustawie. Przeznaczone zostały na zwiększenie odczuwalnego poziomu życia mieszkańców: oczyszczanie miast i wsi, oświetlenie ulic, placów i dróg, utrzymanie zieleni, ochronę powietrza i wód, gospodarkę ściekową i odpadami. Na 1 mieszkańca wydatkowano średnio 169 zł (w kraju średnio 206 zł), co umieściło województwo na dwunastym miejscu w kraju. Dalsze pozycje za Małopolską zajęły województwa: pomorskie, świętokrzyskie, lubelskie i podlaskie.

Oprócz czysto gospodarczych dziedzin życia, jednostki samorządowe finansują również instytucje związane z kulturą i sztuką oraz sportem i rekreacją. Wydatki na utrzymanie i rozwój instytucji kultury zawarte są w dziale kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, natomiast na wszelkie obiekty sportowe w dziale kultura fizyczna i sport. W 2008 r. w województwie małopolskim przeznaczono łącznie w obu działach 781 mln zł, z czego na kulturę przypadło 493 mln zł, a na sport 288 mln zł. Średnio na 1 mieszkańca Małopolski wydatkowano 150 zł w dziale kultura i ochrona dziedzictwa narodowego i była to kwota wyższa od średniej krajowej (142 zł). W ten sposób Małopolska znalazła się w czołówce (4 miejsce) w kraju. Znaczący wzrost wydatków w 2008 r. miał również miejsce w dziale kultura fizyczna i sport (o 114 mln zł więcej niż w 2007 r.), jednak kwota 88 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca lokuje województwo na odległym miejscu w kraju. Czołowe miejsca zajmują województwa pomorskie (236 zł) i dolnośląskie (154 zł) przygotowujące się do EURO 2012, a także województwa: łódzkie (156 zł), kujawsko-pomorskie (144 zł) i lubuskie (143 zł).

Stan i ochrona środowiska

Środowisko naturalne jest specyficznym zasobem będącym do dyspozycji ludności i zabezpieczającym pokrycie jej podstawowych potrzeb życiowych. Środowisko przyrodnicze, czystość powietrza i wód powierzchniowych, zasoby wód podziemnych, dostateczna lesistość i ochrona zasobów przyrody – to wszystko określa naturalne warunki dla życia mieszkańców. Województwo małopolskie jest bardzo zróżnicowane pod względem ukształtowania powierzchni i warunków klimatycznych. Obejmuje zarówno bogate rolniczo niziny Kotlin Podkarpackich, jak i Tatry Wysokie, najwyższe w kraju, jedyne w Polsce góry o charakterze alpejskim. Rozpiętość wysokości nad poziomem morza sięga 2300 m. Powierzchnia, według stanu na dzień 1 I 2008 r., wynosiła 1518,3 tys. ha. Najbardziej znaczącą jej część, 61,6% stanowiły użytki rolne, w dalszej kolejności grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione – 30,3%, wreszcie grunty zabudowane i zurbanizowane, które stanowiły 5,4% powierzchni województwa według ewidencji geodezyjnej.

Małopolska obfituje w obszary szczególnie cenne przyrodniczo. Na terenie województwa na koniec 2008 r. zlokalizowanych było 6 parków narodowych, 85 rezerwatów przyrody, 2183 pomniki przyrody a ponadto parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu o łącznej powierzchni blisko 750,8 tys. ha. Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk (SOO) wraz z Obszarami Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO) stworzyły spójną Europejską Sieć Ekologiczną pod nazwą Natura 2000. Na terenie województwa utworzono 47 obszarów Natura 2000; prawie wszystkie były chronione jednocześnie

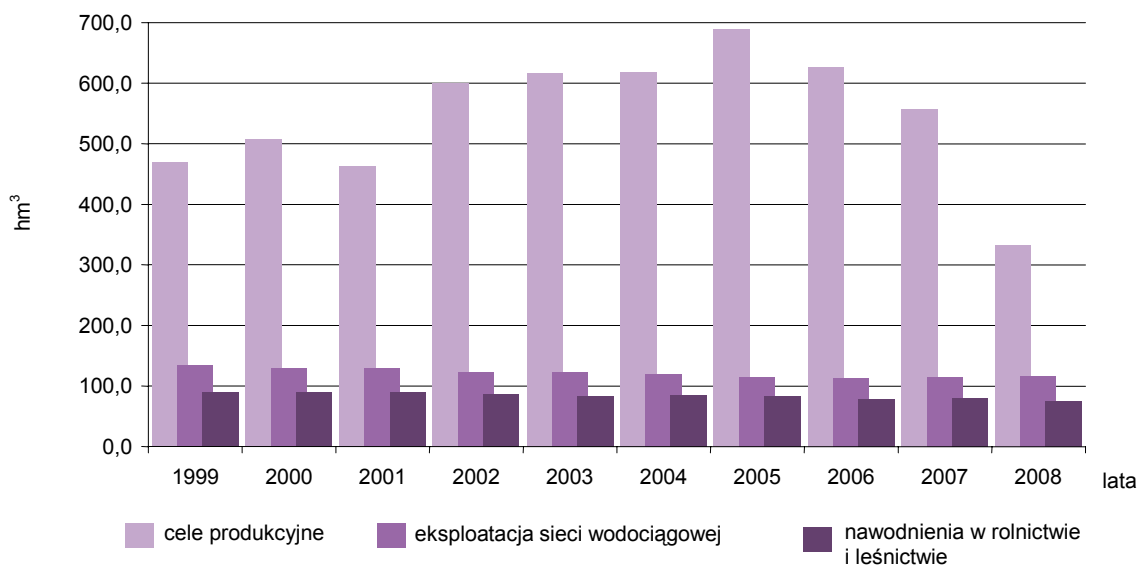
w ramach innych form ochrony obszarowej. Znaczne obszary powierzchni chronionej skutkowały dużą liczbą zwierząt chronionych zamieszkujących poszczególne ekosystemy. W województwie małopolskim, według danych Ministerstwa Środowiska, zamieszkiwało w 2008 r.: 30 kozic (86,6% krajowej populacji), około 1/3 krajowej populacji głuszców (190 sztuk) i cietrzewi (350 sztuk), 35 rysiów (17,2% populacji), 23 niedźwiedzie (14,7%) i 63 wilki (9,0% krajowej populacji tego gatunku).

Ogółem ponad połowa (52,1%) powierzchni geograficznej województwa objęta była jakąś formą prawnej ochrony przyrody, co dało Małopolsce 2 lokatę w Polsce (po województwie świętokrzyskim) w zakresie tego wskaźnika, przy średniej krajowej 32,3%. Tak duże zasoby otoczonego ochroną środowiska naturalnego, przy jego wyjątkowym zróżnicowaniu i bogactwie są zarazem znaczącym potencjałem dla całego przemysłu turystycznego województwa. Znaczna gęstość zaludnienia sprawiła jednak, że w przeliczeniu na 1 mieszkańca przypadało w województwie małopolskim 2,4 tys. m² powierzchni prawnie chronionej, przy średniej krajowej 2,7 tys. m².

Lasy, które w 2008 r. zajmowały powierzchnię 437,5 tys. ha skoncentrowane były głównie w południowej części województwa i 53,8% ich powierzchni leżało zaledwie w 5 powiatach. Charakterystyczny dla województwa małopolskiego był znaczący, bo wynoszący 42,8% udział lasów i gruntów leśnych prywatnych w strukturze własnościowej. Rozdrobnienie lasów prywatnych utrudnia i ogranicza racjonalne prowadzenie gospodarki leśnej i jest przyczyną ich relatywnie niższej zasobności.

Polska jest krajem ubogim w wodę, a i województwo małopolskie nie jest pod tym względem szczególnie zasobne, stąd problem prawidłowej gospodarki wodą nabiera szczególnego znaczenia. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych wynosiły na dzień 31 XII 2008 r. - 613,1 hm³. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności wyniosło 524,0 hm³, z czego 63,4% zużyto w przemyśle. W 1999 r. zużycie wody przekraczało 695 hm³ a przemysł zużywał blisko 68% tej ilości.

WYKRES 46. ZUŻYCIE WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W LATACH 1999-2008

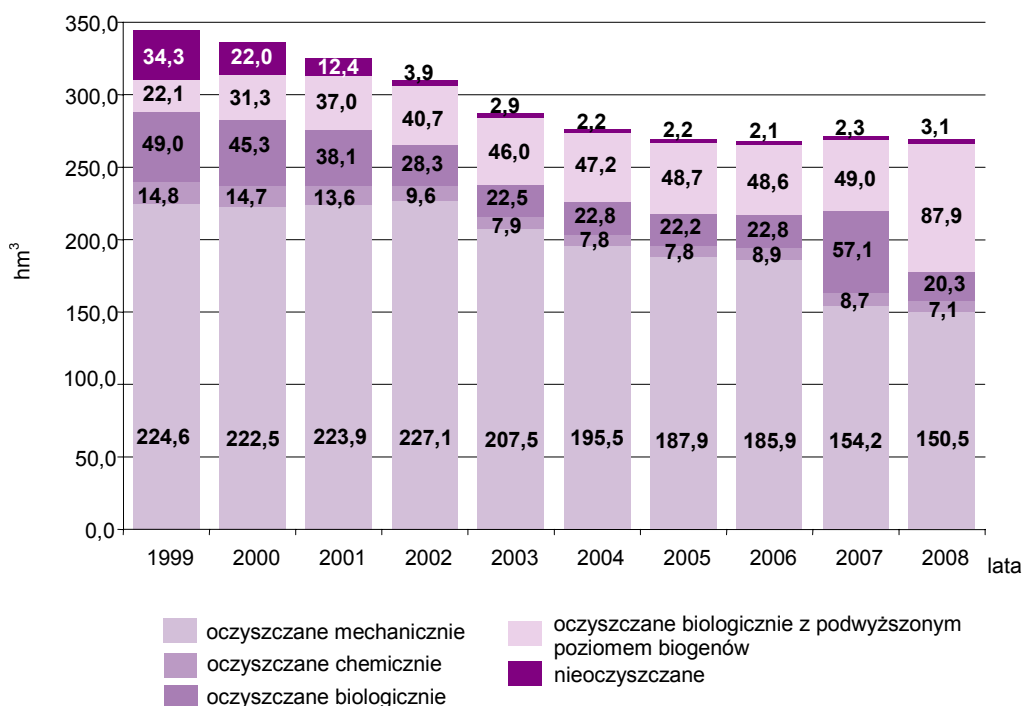

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Wśród 119 polskich miast, które w 2008 r. decydowały o zużyciu wody w gospodarce narodowej były 4 miasta województwa małopolskiego - Kraków, Tarnów, Bukowno i Nowy Sącz. Zużyły one łącznie 93,4 hm³ wody, z czego sami tylko mieszkańcy, na potrzeby własnych gospodarstw domowych, zużyli ponad 46% tj. 43,2 hm³. Na 1 mieszkańca miast Małopolski przypadło średnio 44,8 m³ zużytej na własne potrzeby wody, podczas gdy w Polsce było to przeciętnie 31,8 m³.

Znacząca dla warunków życia ludności była jakość wód, zarówno głębinowych jak i powierzchniowych. Lata rozwoju gospodarczego, bez zwracania uwagi na potrzeby środowiska naturalnego, sprawiły, że wiele rzek zmieniło się w ścieki. Głównymi źródłami zanieczyszczenia wód były ścieki przemysłowe i komunalne wytwarzane i odprowadzane do wód i ziemi. Istotne znaczenie miały również źródła nieorganizowane, takie jak spływy ze składowisk odpadów przemysłowych i komunalnych, z „dzikich” wysypisk, zanieczyszczona deszczówka spływająca z ulic miast, spływy z terenów rolniczych, zwłaszcza sadów i gospodarstw z intensywnym stosowaniem środków ochrony roślin. Ilość ścieków komunalnych i przemysłowych odprowadzonych ogółem do wód lub do ziemi wyniosła w 2008 r. ponad 543 hm³, z czego 49,5% wymagało oczyszczania. Niemal wszystkie ścieki wymagające oczyszczania (265,9 hm³) zostały w 2008 r. oczyszczone. Zaledwie 3,1 hm³ tj. 1,1% ścieków wymagających oczyszczania odprowadzono do wód i ziemi bez tego procesu. Od 1999 r. systematycznie spadała ilość wytwarzanych ścieków wymagających oczyszczania, tylko w 2007 r. zanotowano nieznaczny wzrost ich ilości. W zakresie udziału ścieków oczyszczonych w ściekach wymagających oczyszczania województwo małopolskie zajmuje wysoką, 3 lokatę w kraju, po województwach kujawsko-pomorskim i podlaskim.

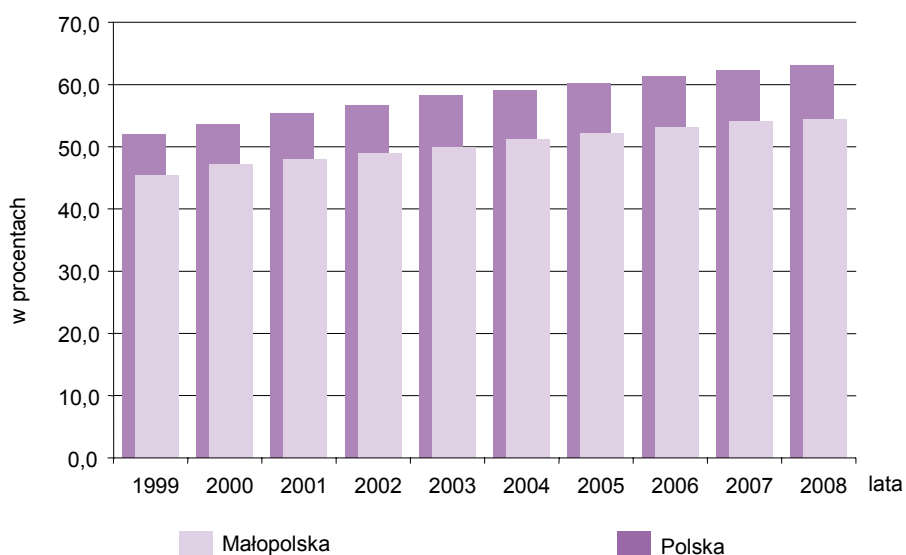
**WYKRES 47. ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE I KOMUNALNE WYMAGAJĄCE OCZYSZCZANIA
ODPROWADZONE DO WÓD LUB DO ZIEMI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM
W LATACH 1999-2008**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W 2008 r. z oczyszczalni ścieków korzystało ponad 54% mieszkańców województwa. Mimo znaczącego i systematycznego wzrostu tego wskaźnika w ciągu ostatnich 10 lat, wynik uzyskany w 2008 r. dał województwu małopolskiemu zaledwie 13 lokatę w kraju, przy średniej krajowej 63,1%. W prowadzącym w rankingu województwie pomorskim z oczyszczalni ścieków korzystało 80,7% ludności województwa. Należy zauważyć, że w miastach Małopolski z oczyszczalni korzystało ponad 89% mieszkańców, o ponad 2 pkt więcej niż wynosi średnia dla kraju. Wśród ludności wiejskiej województwa wskaźnik ten wynosił niespełna 21%, podczas gdy w kraju z oczyszczalni ścieków korzystało średnio 25,7% mieszkańców wsi. Efektem niewielkiego jeszcze dostępu do kanalizacji było zanieczyszczanie rzek ściekami przedostającymi się z nieszczelnych szamb lub celowo spuszczanymi do rowów i rzek.

WYKRES 48. UDZIAŁ LUDNOŚCI KORZYSTAJĄCEJ Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW W OGÓLNEJ LICZBIE MIESZKAŃCÓW W LATACH 1999 - 2008

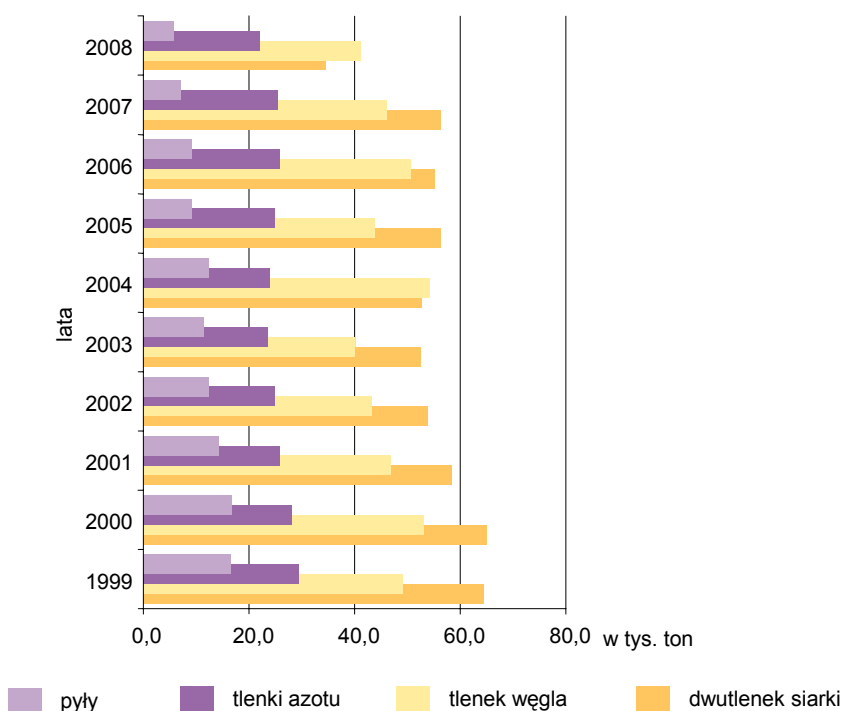
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Według danych WIOŚ w Krakowie w 2008 r. monitoringiem jakości wód powierzchniowych objęte było 135 punktów pomiarowo-kontrolnych, w tym w 37 punktach przeprowadzono badania w zakresie wód ujmowanych do zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia. W 3 spośród tych punktów wody nie spełniły kategorii A w zakresie cech fizyko-chemicznych i bakteriologicznych, a zaledwie w 1 punkcie pomiarowym, na rzece Bystrej, powyżej ujęcia dla Zakopanego, wody spełniły kategorię A1 (jakość bardzo dobra) zarówno w zakresie cech fizyko-chemicznych, jak i bakteriologicznych. Dwie trzecie wód ujmowanych do zaopatrzenia w wodę do spożycia ma tylko klasę A3, to znaczy wymaga oczyszczania i chemicznego uzdatniania.

W 2008 r. po raz pierwszy w Polsce dokonano oceny eutrofizacji wód pochodzenia komunalnego (to znaczy wzbogacenia wody składnikami odżywczymi, głównie azotem i/lub fosforem powodującymi przyspieszony wzrost glonów i wyższych form życia roślinnego, co jest przyczyną niepożądanych zakłóceń równowagi wśród organizmów żyjących w wodzie i jakości danych wód). W Małopolsce ocenę tę sporządzono dla 156 punktów pomiarowo-kontrolnych i jako eutroficzne uznano 70 punktów (44,9%).

Źródłami zanieczyszczeń powietrza w województwie były: przemysł, elektrociepłownie, kotłownie i paleniska domowe, środki transportu, a w niewielkiej ilości także wtórne źródła emisji: hale produkcyjne, wysypiska. Zakłady przemysłowe Małopolski nadal emitowały znaczne ilości zanieczyszczeń pyłowych i gazowych. Pyły były również przenoszone z innych regionów, a ponadto źródłem zanieczyszczeń pyłowych jest spalanie paliw, głównie węgla kamiennego w paleniskach domowych i małych kotłowniach oraz spaliny samochodowe. W Małopolsce badano emisję zanieczyszczeń powietrza w 128 zakładach uznanych za szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza. W 2008 r. wyemitowały one łącznie 13292,2 tys. ton zanieczyszczeń gazowych (w tym 13136,0 tys. ton CO₂) i 5,7 tys. ton pyłów. Równocześnie w urządzeniach oczyszczających i redukujących zatrzymano aż 99,4% wytworzonych pyłów oraz 76,0,% dwutlenku siarki, 70,5% węglowodorów i 22,3% tlenków azotu.

WYKRES 49. EMISJA GŁÓWNYCH ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA Z ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIIE UCIAŹLIWYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W LATACH 1999 - 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Emisja tlenków azotu w 2008 r. wyniosła niespełna 1,5 tony na 1 km² i zmniejszyła się o 25% w porównaniu z 1999 r., emisja dwutlenku siarki na 1 km² zmniejszyła się w ciągu 10 lat o ponad 47% i wyniosła 2,3 tony, natomiast emisja pyłów na 1 km² powierzchni była w 2008 r. trzykrotnie niższa jak w 1999 r. i wyniosła tylko 376 kg.

Odpady wytwarzane przez przemysł i działalność bytową człowieka znacząco wpływają na stan i stopień zanieczyszczenia środowiska. W 2008 r. zakłady na terenie Małopolski wytworzyły 8556,3 tys. ton odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych), o 15,2% mniej niż w 1999 r. Blisko 79% z tej ilości poddano odzyskowi, 14,4% unieszkodliwiono, resztę tj. 594,5 tys. ton czasowo składowano. Przeciętnie na 1 km² powierzchni województwa w 2008 r. wytworzono 563,5 ton

odpadów, o ponad 15% mniej jak w 1999 r., podczas gdy średnio w Polsce 367,6 ton, o 9% mniej jak przed 10 laty.

Odpady komunalne zbierane stanowiły zaledwie część systematycznie rosnącej ilości odpadów komunalnych wytworzonych przez działalność bytowo-gospodarczą człowieka. W 2008 r. zebrano w województwie 669,7 tys. ton odpadów komunalnych (bez wyselekcjonowanych). Zbiórką objęto 79,0% ludności województwa (w Polsce 68,9%). Blisko 64% odpadów komunalnych zebranych w Małopolsce stanowiły odpady pochodzące z gospodarstw domowych. Ponad 3/4 zebrano w miastach, 24,9 % zostało wytworzonych i zebranych na wsi (w Polsce tylko 19,8%).

Odpady komunalne wyselekcjonowane stanowiły w 2008 r. zaledwie 8,9% wszystkich odpadów komunalnych zebranych w województwie małopolskim (w Polsce 6,8%). Zebrano ich łącznie 65,4 tys. ton, w tym 35,4% szkła, 16,9% makulatury i 15,4% odpadów wielkogabarytowych. Choć ilość odpadów wyselekcjonowanych była niewielka, to jednak systematycznie i szybko rośnie.

Transport i łączność

W końcu 2008 r. w województwie małopolskim łączna długość dróg publicznych o nawierzchni twardej wyniosła 22,6 tys. km, w tym 87,1% to drogi o nawierzchni twardej ulepszonej.

Pod względem zagęszczenia dróg o nawierzchni twardej w badanym okresie Małopolska znajdowała się na drugim miejscu w kraju. W 2008 r. na 100 km² przypadało 149,0 km dróg utwardzonych (w 2003 r. – 141,7 km) w Polsce – 83,5 km (w 2003 r. – 79,6 km).

Większą gęstością dróg charakteryzowało się jedynie województwo śląskie (164,5 km na 100 km² w 2008 r.). Najmniejszą gęstość dróg odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (51,0 km na 100 km²) i podlaskim (56,3 km na 100 km²).

Długość linii kolejowych normalnotorowych na obszarze województwa małopolskiego w 2008 r. wyniosła 1108 km, w tym 912 km tj. 82,3% zelektryfikowanych.

Gęstość linii kolejowych normalnotorowych w 2008 r. w Małopolsce wyniosła przeciętnie 7,3 km na 100 km² (w Polsce 6,4 km). Była to jedna z wyższych wartości w kraju plasująca województwo małopolskie na czwartej pozycji. Większą gęstością linii kolejowych charakteryzowały się województwa: śląskie (17,4 km na 100 km²), opolskie (9,2 km na 100 km²) i dolnośląskie (8,8 km na 100 km²). Najmniejszą gęstość linii kolejowych w kraju odnotowano w województwie podlaskim (3,8 km na 100 km²) i lubelskim (4,1 km na 100 km²).

Według stanu na koniec 2008 r. w województwie małopolskim zarejestrowanych było 1754,4 tys. pojazdów samochodowych i ciągników, co stanowiło 8,2% pojazdów zarejestrowanych w kraju. W porównaniu do 2003 r. liczba zarejestrowanych pojazdów samochodowych i ciągników wzrosła o 447,9 tys. tj. o 34,3%. Wśród ogółu zarejestrowanych pojazdów w 2008 r. największy odsetek stanowiły samochody osobowe (76,4%) oraz samochody ciężarowe (11,7%), których liczba w porównaniu do 2003 r. wzrosła odpowiednio o 41,5% i o 18,8%.

Na 1 tys. ludności w 2008 r. w województwie małopolskim przypadało 408 samochodów osobowych (o 116,6 więcej niż w 2003 r.), co przy przeciętnej w kraju 422 lokowało województwo na 10 miejscu w Polsce. Najwyższy wskaźnik osiągnęły województwa wielkopolskie i mazowieckie (ponad 484

samochody osobowe na 1 tys. ludności), a najniższy warmińsko – mazurskie i podlaskie (poniżej 371 samochodów). W 2008 r. Małopolska zajmowała siódmą lokatę w kraju pod względem ilości samochodów ciężarowych przypadających na 1000 ludności - średnio 66 pojazdów (przeciętnie w Polsce 71 pojazdów).

Pod względem ilości mieszkańców miast obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej w % ogółu ludności województwo małopolskie zajmowało trzecie miejsce w kraju. W 2008 r. wskaźnik ten wyniósł 84,8%, przy średniej krajowej 77,1%. Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie śląskim (93,6%) i łódzkim (90,1%), najniższy w lubuskim (50,5%) i opolskim (43,9%).

W 2008 r. na obszarze województwa małopolskiego funkcjonowało 636 placówek pocztowych tj. o 2 mniej niż w 2003 r. Na obszarach wiejskich w badanym okresie ubyło 20 placówek, natomiast na terenie miast nastąpił wzrost o 18 placówek. Na jedną placówkę w 2008 r. przypadało średnio 5168 osób (w Polsce 4513), co lokowało Małopolskę na 4 miejscu w kraju (w 2003 r. - 5099 osób i również czwarta lokata w Polsce). Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwach mazowieckim i śląskim, gdzie średnio na 1 placówkę pocztową przypadało odpowiednio 5955 i 5714 osób, a najniższy w województwach warmińsko-mazurskim i lubuskim (odpowiednio 3472 i 3444 osób).

W województwie małopolskim w 2008 r. liczba telefonicznych łączy głównych wynosiła 758,8 tys. i stanowiła 8,2 % wszystkich łączy w kraju. W porównaniu do 2003 r. liczba telefonicznych łączy głównych spadła o 299,5 tys. tj. o 28,3 %. Tendencję spadkową wykazuje też liczba zarejestrowanych abonentów prywatnych. W 2008 r. zarejestrowanych było 557,3 tys. abonentów tj. o 28,9 % mniej niż w 2003 r. (dla porównania w kraju o 31,5% mniej). Spadek ten dotyczył zarówno miast jak i terenów wiejskich województwa małopolskiego, gdzie liczba abonentów prywatnych w porównaniu do 2003 r. zmalała odpowiednio o 22,6% i o 39,3% (w Polsce o 27,9% i o 41,1%).

W przeliczeniu na 1 tys. ludności w Małopolsce przypadało 231 łączy głównych (w Polsce 242) plasując województwo na dziewiątej pozycji w kraju. Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwie mazowieckim (316) i dolnośląskim (272) a najniższy w warmińsko-mazurskim i świętokrzyskim (po 202) oraz podkarpackim (201).

Bezpieczeństwo publiczne

Zjawiskiem negatywnym, niekorzystnie wpływającym na poziom i warunki życia społeczności lokalnych jest przestępczość. Według statystyk policyjnych, w 2008 r. na terenie województwa małopolskiego odnotowano 82,4 tys. przestępstw stwierdzonych, co stanowiło blisko 8% ogółu przestępstw w kraju. W porównaniu do 2002 r.²⁸ ich liczba w Małopolsce zmniejszyła się o ponad 20%. Najbezpieczniej było w województwach podlaskim i opolskim, gdzie w 2008 r. popełniono po około 30 tys. przestępstw, natomiast najmniej bezpiecznie w województwach: dolnośląskim, mazowieckim i śląskim - w każdym z tych województw liczba stwierdzonych przestępstw przekroczyła 100 tys.

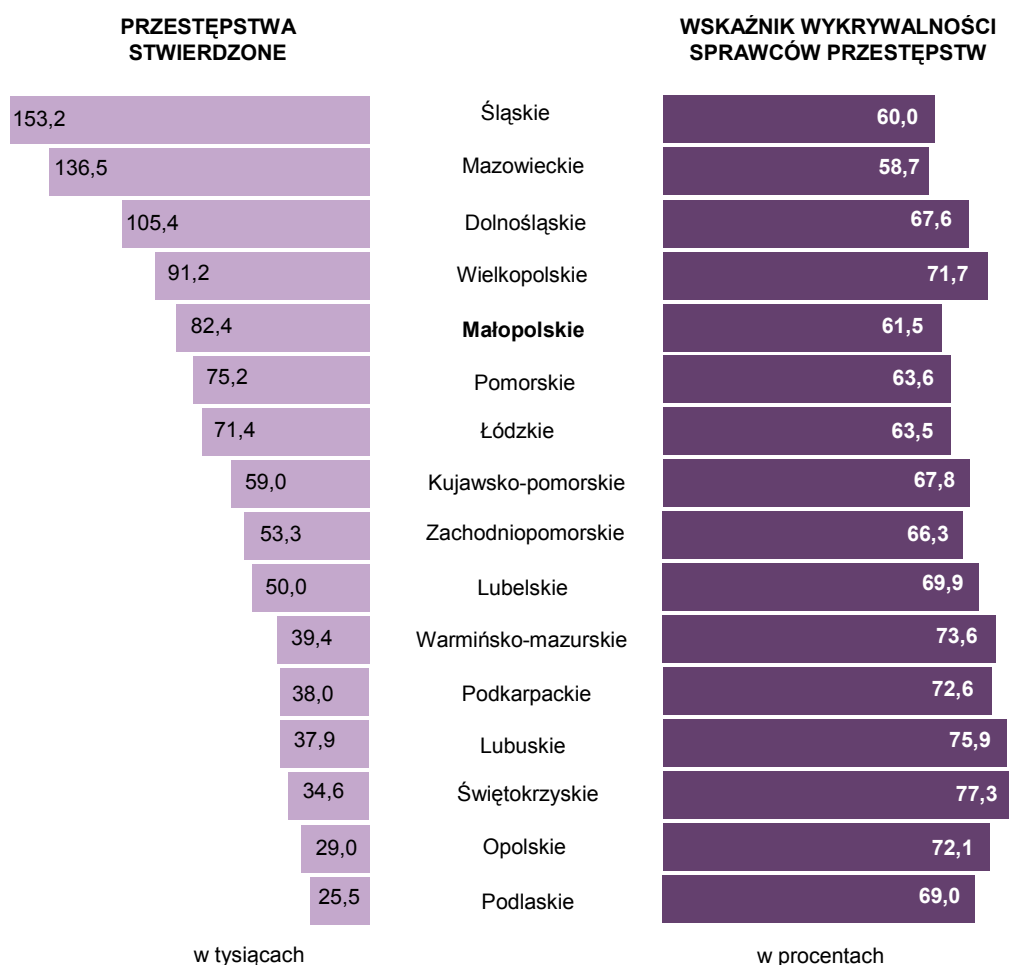
Najwięcej przestępstw miało charakter kryminalny; w 2008 r. stanowiły one 72,3 % ogólnej liczby przestępstw stwierdzonych w Małopolsce (w kraju 67,9%).

²⁸ Dane dostępne od 2002 r.

Dzięki lepszej pracy prewencyjnej policji oraz lepszej współpracy z mieszkańcami Małopolski przez kolejne lata omawianego okresu zmniejszała się liczba przestępstw. Na koniec badanego dziesięciolecia, policjanci ustalili podejrzanych niemal w dwóch na trzy przestępstwa. W 2008 r. Małopolska była jednym z trzech województw w kraju (obok mazowieckiego i śląskiego) gdzie wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw nie przekraczał 62% (w Polsce 65,9%), dla porównania w 2002 r. wskaźnik ten w województwie małopolskim wynosił 48,0% (w Polsce 54,9%). Najlepszą, ponad 75% skutecznością w wykrywaniu sprawców przestępstw może pochwalić się policja w województwach lubuskim i świętokrzyskim.

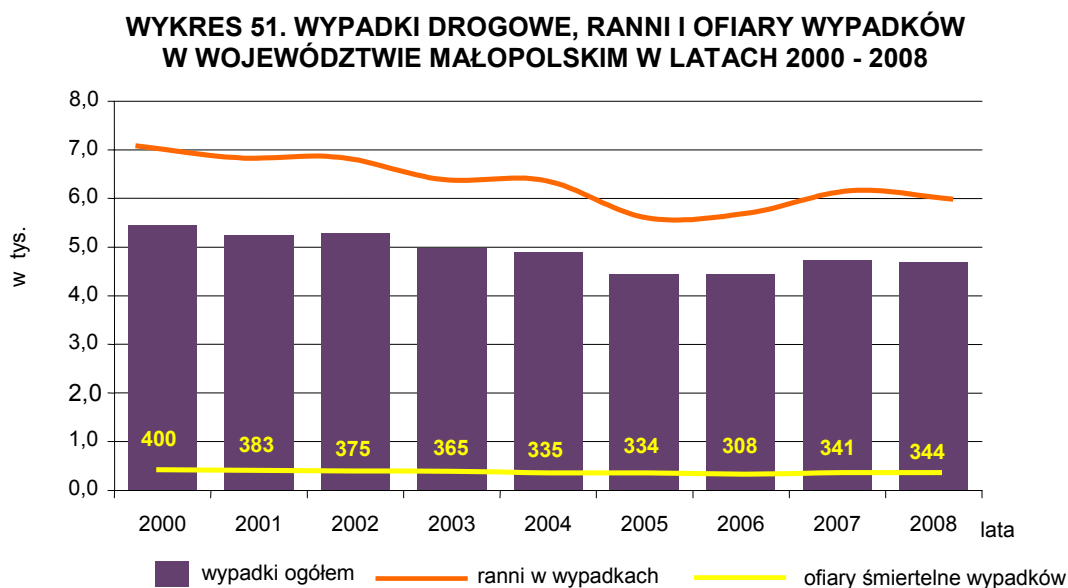
Niestety, obok spadającej od kilku lat liczby przestępstw kryminalnych i lepszej ich wykrywalności, na koniec 2008 r. w Małopolsce odnotowano blisko 10 tys. przestępstw drogowych, tj. ponad 13% więcej niż w 2002 r. (w Polsce wzrost o 3,1%). Stosunkowo najbezpieczniej było w województwie podkarpackim i lubelskim, gdzie liczba przestępstw drogowych na koniec 2008 r. spadła o blisko 40% w porównaniu do 2002 r.

WYKRES 50. PRZESTĘPSTWA STWIERDZONE W ZAKOŃCZONYCH POSTĘPOWANIACH PRZYGOTOWAWCZYCH ORAZ WSKAŹNIK WYKRYWALNOŚCI SPRAWCÓW PRZESTĘPSTW STWIERDZONYCH WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W województwie małopolskim, z każdym rokiem obserwuje się niewielki spadek liczby wypadków drogowych. Na koniec 2008 r. odnotowano w Małopolsce 4,7 tys. wypadków drogowych, tj. o 0,8 tys. wypadków mniej niż w 2000 r.²⁹ Na przestrzeni lat 2000-2008 najbezpieczniej było na drogach województwa lubuskiego, gdzie rocznie notuje się około 900 wypadków drogowych. Mimo spadku ilości wypadków drogowych, przez cały badany okres, liczba osób poszkodowanych nadal jest wysoka. W Małopolsce w latach 2000 - 2008 średniorocznie w 100 wypadkach drogowych zginęło 7 osób a 129 zostało rannych (w Polsce odpowiednio 11 i 126 osób).

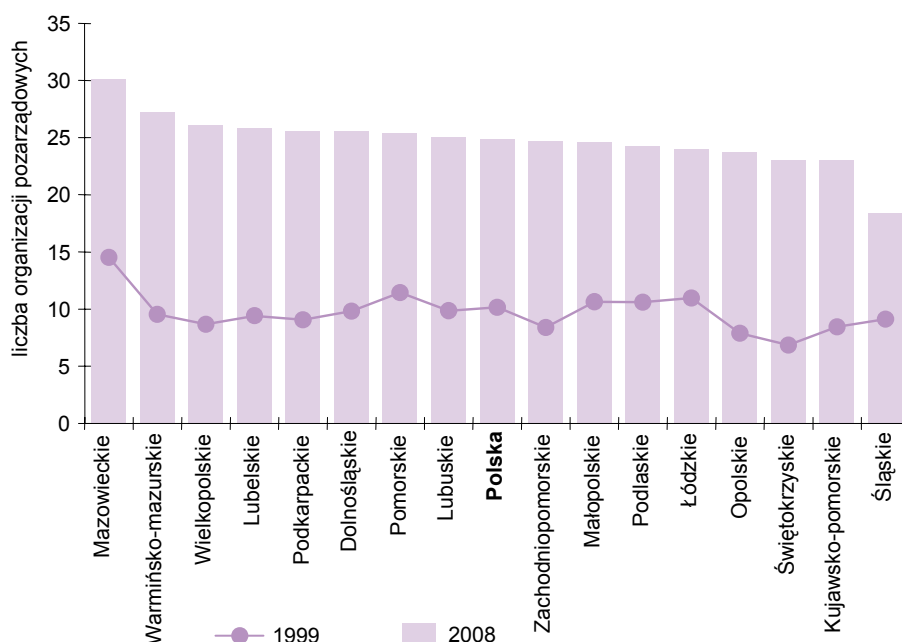
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Spójność społeczna

Zagadnienie spójności społecznej obejmuje niezwykle szeroki zakres. W rozumieniu Rady Europy – to posiadana przez społeczeństwo zdolność zapewnienia dobrobytu wszystkim swym członkom, a także zdolność minimalizowania rozbieżności między nimi i unikania polaryzacji. Społeczeństwo spójne to wspólnota wolnych, wspierających się nawzajem ludzi, którzy dążą do tych wspólnych celów metodami demokratycznymi. *Taką definicję zacytowała prof. dr hab. Ludmiła Dziewięcka-Bokun w opracowaniu „Zrewidowana strategia spójności społecznej”.* Spójność społeczna polega więc nie tylko na zwalczaniu wykluczenia społecznego i ubóstwa, ale na tworzeniu „solidarności” społecznej, budowie więzi społecznych i zwiększeniu wrażliwości społecznej. Proces tworzenia społeczeństwa obywatelskiego, rozpoczęty po 1989 r. trwa, a jego konsekwencją są m.in. tworzone liczne organizacje pozarządowe (określane jako sektor trzeci lub organizacje non-profit). Organizacje pozarządowe składają się z podmiotów o bardzo zróżnicowanych celach, strukturach i zasadach działania. Należą do nich m.in. partie polityczne, organizacje związkowe, fundacje i stowarzyszenia.

²⁹ Ze względu na ujednolicenie metody prezentowania danych o wypadkach drogowych, dane dostępne od 2000 r.

**WYKRES 52. FUNDACJE, STOWARZYSZENIA I INNE ORGANIZACJE SPOŁECZNE
NA 10 TYS. LUDNOŚCI W 1999 I 2008 R.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W całym kraju w 1999 r. w systemie REGON zarejestrowanych było 38,8 tys. organizacji non-profit, z czego 4,9 tys. to fundacje, a 33,9 tys. to stowarzyszenia i inne organizacje społeczne. Ponad 60% wszystkich organizacji utworzonych było w województwach: mazowieckim, śląskim, małopolskim, łódzkim, wielkopolskim i zachodniopomorskim. Zaznaczyć należy, iż w Małopolsce zarejestrowanych było 8,2% fundacji (drugie miejsce w kraju po województwie mazowieckim) i 8,9% stowarzyszeń (trzecie miejsce w kraju, po województwach: mazowieckim i śląskim). Na przestrzeni kolejnych 10-ciu lat liczba organizacji systematycznie rosła i na koniec 2008 r. była ponad 2 - krotnie wyższa w stosunku do 1999 r. W całym kraju zarejestrowanych było już 94,8 tys. organizacji (10,4 tys. fundacji i 84,3 tys. stowarzyszeń). Najwięcej organizacji występowało w tych samych województwach co w 1999 r., a Małopolska nadal znajdowała się w ścisłej czołówce (8,6% fundacji oraz 8,5% stowarzyszeń i innych organizacji społecznych). Nieco inaczej przedstawiała się lokata województw, jeżeli przyjmie się liczbę fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. ludności. Na pozycji lidera nadal znajdowało się województwo mazowieckie – 30 organizacji, natomiast województwo małopolskie z liczbą 25 organizacji na 10 tys. ludności dzieliło siódme miejsce z województwami: lubuskim, zachodniopomorskim i pomorskim.

Fakt zarejestrowania organizacji non-profit nie oznacza, że aktywnie prowadzi ona swoją działalność. Przeprowadzone badanie wybranych form jednostek trzeciego sektora – fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych wykazało, że w 2008 r. w całym kraju aktywnych było prawie 70,9 tys. organizacji, czyli blisko 75% zarejestrowanych. O ile wśród stowarzyszeń i innych organizacji 64,9 tys. (77,0% zarejestrowanych) zadeklarowało w badaniu prowadzenie działalności, to wśród fundacji aktywność wykazało tylko 5,9 tys. jednostek, czyli niewiele więcej niż połowa (56,7% zarejestrowanych). Również w tym przypadku, rozmieszczenie organizacji pozarządowych według

województw nie odbiegało znacząco od wymienionych z uwagi na rejestrację. Nadal widoczna była wyraźna dominacja województwa mazowieckiego - na jego terenie aktywne działanie zadeklarowało 10,2 tys. organizacji, co stanowiło 14,4% wszystkich działających w całym kraju a kolejne miejsce zajęło województwo wielkopolskie – 9,4%. Województwo małopolskie zajmowało trzecie miejsce – aktywność potwierdziło 6,6 tys. organizacji, czyli 9,3% aktywnych w kraju (81,5% zarejestrowanych w rejestrze REGON).

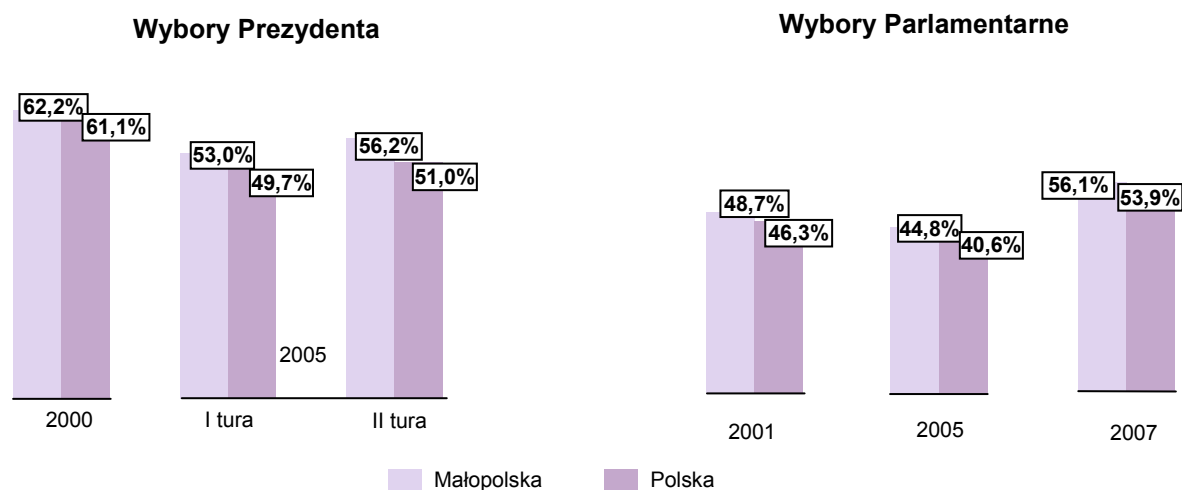
Wśród działających organizacji pozarządowych wyróżnić należy organizacje pożytku publicznego. Zasady ich działania reguluje ustawa z dnia 24 IV 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Zgodnie z ustawą, organizacje pożytku publicznego prowadzą działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych, do których zaliczono m.in. pomoc społeczną rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób.

Wstępne wyniki badania organizacji non-profit na formularzu SOF-1 wykazały, że w całym kraju prowadziło aktywną działalność 6,2 tys. organizacji pożytku publicznego, z czego na terenie Małopolski - 0,5 tys., czyli 8,0%. Większą liczbę aktywnych organizacji pożytku publicznego odnotowano na terenie województw: mazowieckiego – 17,5%, dolnośląskiego – 11,7% i śląskiego – 8,6%. Od 1 I 2004 r. społeczeństwo otrzymało możliwość zadysponowania 1% podatku dochodowego (odprowadzanego od własnych dochodów) na rzecz organizacji pożytku publicznego. Od tego momentu coraz więcej podatników decydowało się na wsparcie swoim podatkiem wybranej organizacji pożytku publicznego. W 2004 r. z możliwości tej skorzystało 80,3 tys. osób (0,3% wszystkich podatników) przekazując 10,4 mln zł podatku. Prowadzona intensywna akcja propagandowa spowodowała, że z roku na rok liczba podatników świadomie wspierających organizacje rosła i w rozliczeniach za 2006 r. wyniosła 1604,1 tys. osób (6,5% podatników). Jednak nadal istotną barierę w przekazywaniu środków stanowiła konieczność dokonania wpłaty na konto wybranej organizacji pożytku publicznego przed złożeniem oświadczenia podatkowego. Prawdziwy przełom dokonał się w 2007 r. Wprowadzono wówczas zmiany w sposobie przekazywania 1% należnego podatku: poszerzono liczbę podatników, którzy mogli wesprzeć organizacje o tych, którzy opodatkowani są z pozarolniczej działalności gospodarczej lub działów specjalnych produkcji rolnej oraz o osoby opodatkowane z tytułu odpłatnego zbycia papierów wartościowych i pochodnych instrumentów finansowych. Ponadto podatnik nie musiał sam dokonywać wpłaty na rachunek wybranej organizacji, wystarczyło podać w oświadczeniu podatkowym jej nazwę i numer w Krajowym Rejestrze Sądowym. To udogodnienie spowodowało, że liczba osób przekazujących 1% podatku z rozliczeń za 2007 r. wzrosła do 5134,7 tys. (22,4% podatników) a przekazana kwota osiągnęła 271 mln zł. Na przykładzie tych wartości można zaobserwować zarówno stopniowy rozwój wrażliwości społecznej, jak i powszechną akceptację uproszczonych mechanizmów przekazywania środków na rzecz wybranych organizacji. Z danych dotyczących rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych, udostępnionych przez Ministerstwo Finansów wynika, że w 2008 r. mieszkańcy województwa małopolskiego przekazali organizacjom pożytku publicznego 26,3 mln zł. W skali kraju

więcej należnego podatku przekazano tylko w województwie mazowieckim – 78,6 mln zł i śląskim – 34,5 mln zł, natomiast najmniej w województwie świętokrzyskim – 5,2 mln zł. Z kolei w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, najwięcej należnego podatku przekazano w województwie mazowieckim – 151,2 tys. zł, pomorskim – 90,3 tys. zł oraz małopolskim – 80,0 tys. zł. Spośród 5354 obdarowanych organizacji w całym kraju, trzecie miejsce zajęła fundacja Anny Dymnej „Mimo wszystko” mająca siedzibę na terenie Małopolski, która otrzymała 11,4 mln zł.

Dobrym wskaźnikiem określającym stopień rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jest udział w wyborach. Na przestrzeni lat 1999-2008 społeczeństwo kilkakrotnie podchodziło do urn wyborczych: 2 - krotnie wybierano Prezydenta RP (w 2000 i 2005 r.), 3 - krotnie (w 2001, 2005 i 2007 r.) posłów i senatorów do Parlamentu RP, 2 - krotnie przeprowadzane były wybory samorządowe (w 2002 i 2006 r.) a w 2004 r. odbyły się pierwsze wybory posłów do Parlamentu Europejskiego. Analiza frekwencji wyborczej w poszczególnych latach wykazała, że mieszkańcy województwa małopolskiego relatywnie aktywniej uczestniczyli we wszystkich wyborach, niż ludność w wielu innych województwach. Na szczególne podkreślenie zasługuje udział w wyborach Prezydenta RP w 2005 r. Frekwencja wyborcza w I turze – 53,0% i w II turze - 56,2%, była wyższa od przeciętnej w kraju (odpowiednio 49,7% i 51,0%) i usytuowała Małopolskę na czołowej pozycji. Lepszy wynik w I turze odnotowano w województwach mazowieckim (54,6%) i pomorskim (53,8%) a w II turze tylko w województwie mazowieckim (56,6%).

**WYKRES 53. FREKWENCJA WYBORCZA W WYBORACH PREZYDENTA RP W 2000 I 2005 R.
ORAZ W WYBORACH PARLAMENTARNYCH
W 2001, 2005 I 2007 R.**

Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej.

ROZDZIAŁ II. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W POWIATACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 1999-2008

PODSTAWOWE TENDENCJE ZMIAN

Podobnie jak dla województwa warunki życia mieszkańców poszczególnych powiatów Małopolski scharakteryzowano za pomocą wybranych wskaźników pogrupowanych według dziedzin tematycznych: Zasoby ludzkie, Aktywność gospodarcza, Zamożność mieszkańców, Dostępność usług społecznych. Miernik globalny, określający warunki życia ludności został obliczony na podstawie mierników syntetycznych wymienionych dziedzin tematycznych. Pozwoliło to na utworzenie czterech grup powiatów o podobnym poziomie życia mieszkańców, na określenie kierunków zmian na przestrzeni lat 1999 – 2008 oraz określenie mocnych i słabych stron w tych powiatach poprzez porównanie do średniej wojewódzkiej.

W dalszej części opracowania dokonano szczegółowej analizy dziedzin tematycznych z prezentacją wskaźników na mapkach i wykresach.³⁰ Na zakończenie opisu każdej dziedziny umieszczono podział na grupy podobnych powiatów ze względu na poziom wskaźników charakteryzujących dziedzinę.³¹

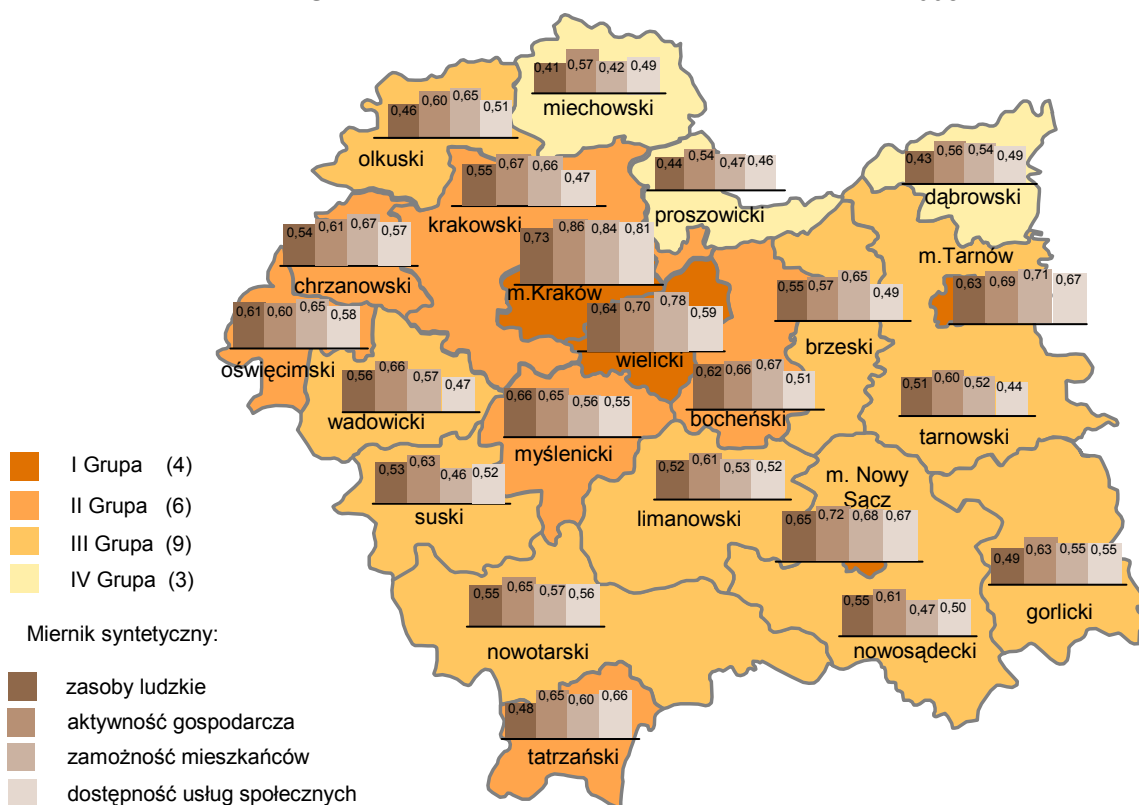
Grupy powiatów według miernika globalnego warunków życia ludności w latach 1999 - 2008

	1999	2003	2006	2008
Grupa I	m.Kraków	m.Kraków	m.Kraków	m.Kraków
	m.Nowy Sącz	m.Nowy Sącz	m.Nowy Sącz	m.Nowy Sącz
	nowotarski	m.Tarnów	m.Tarnów	wielicki
	m.Tarnów		wielicki	m. Tarnów
	tatrzański			
Grupa II	wielicki	wielicki	oświęcimski	bocheński
	oświęcimski	bocheński	tatrzański	oświęcimski
	chrzanowski	tatrzański	chrzanowski	myślenicki
	bocheński	oświęcimski	bocheński	tatrzański
	brzeski	chrzanowski		chrzanowski
	myślenicki	nowotarski		krakowski
Grupa III	gorlicki	krakowski	myślenicki	nowotarski
	krakowski	myślenicki	brzeski	brzeski
	suski	brzeski	nowotarski	wadowicki
	wadowicki	olkuski	wadowicki	olkuski
	olkuski	wadowicki	gorlicki	gorlicki
	nowosądecki	gorlicki	krakowski	limanowski
	limanowski	limanowski	olkuski	suski
	dąbrowski	nowosądecki	limanowski	nowosądecki
		suski	suski	tarnowski
			dąbrowski	
			nowosądecki	
			tarnowski	
Grupa IV	tarnowski	dąbrowski	proszowicki	dąbrowski
	proszowicki	tarnowski	miechowski	proszowicki
	miechowski	proszowicki		miechowski
		miechowski		

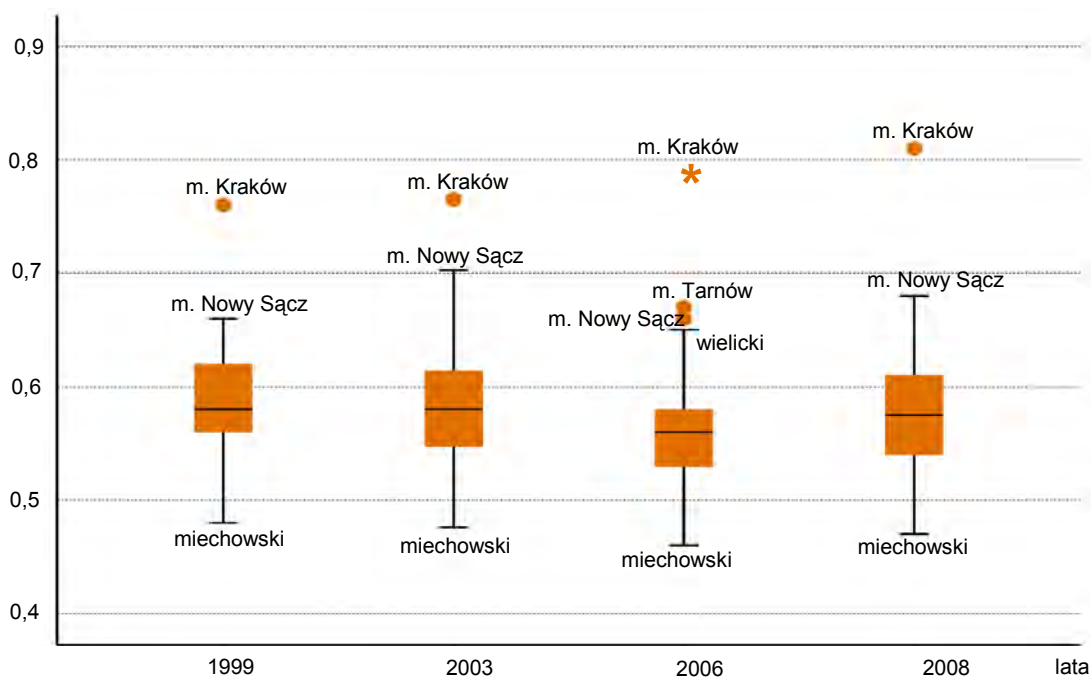
³⁰ Patrz uwagi ogólne pkt 9 str. 20.

³¹ Patrz uwagi ogólne pkt 10 str. 20.

**MAPA 10. MIERNIKI GLOBALNE WARUNKÓW ŻYCIA LUDNOŚCI
I MIERNIKI SYNTETYCZNE DZIEDZIN TEMATYCZNYCH W 2008 R.**

**WYKRES 54. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW WARUNKÓW ŻYCIA LUDNOŚCI
WEDŁUG POWIATÓW W LATACH 1999 - 2008**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

I grupa

Miasta na prawach powiatu (Kraków, Tarnów, Nowy Sącz) oraz powiat wielicki stanowią pierwszą grupę powiatów, w których warunki życia mieszkańców były wyższe niż przeciętne w województwie, a mierniki syntetyczne dla każdej dziedziny tematycznej należały do najwyższych.

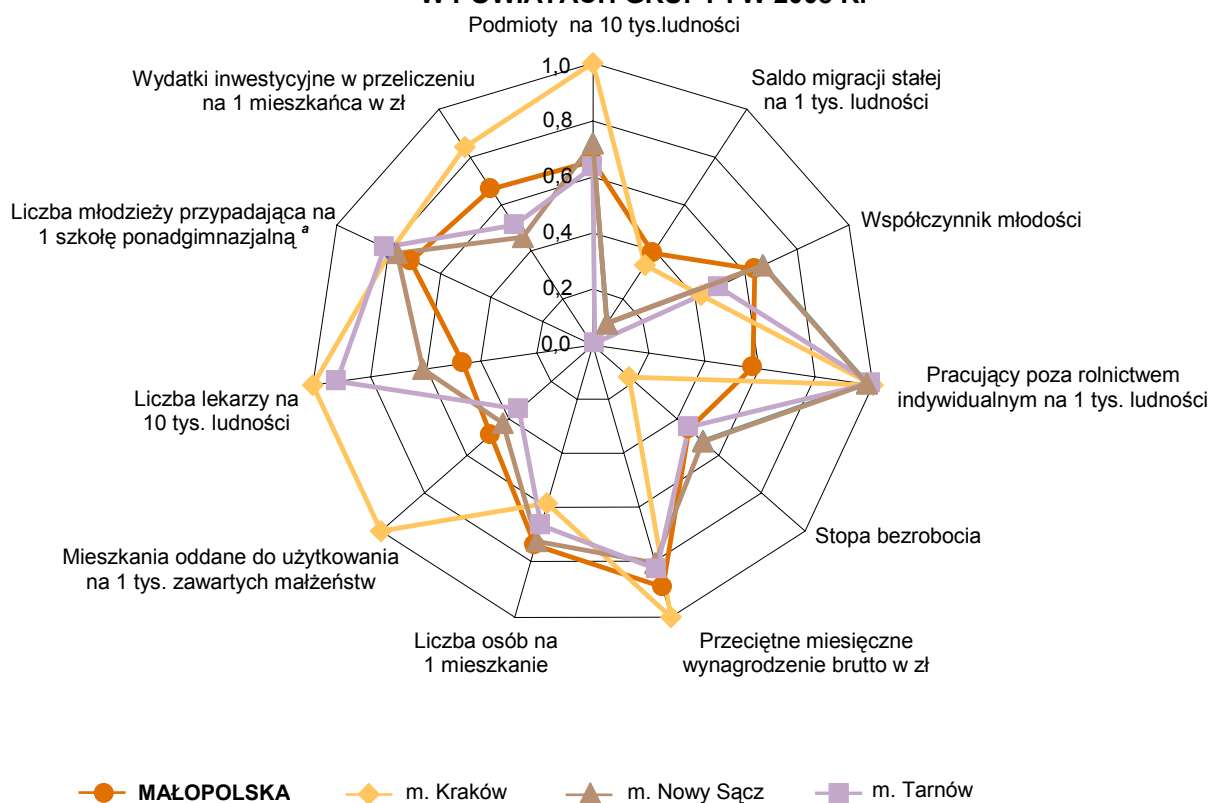
Miasta są dla otaczających powiatów ośrodkiem rozwoju, siedzibą przedsiębiorstw, handlu i usług, urzędów, specjalistycznej opieki zdrowotnej, ośrodkiem szkolnictwa średniego i wyższego oraz lokalnym centrum kultury. Duża liczba osób z powiatów ziemskich dojeżdża do pracy do miast, wykorzystując możliwość pracy w mieście i mieszkania w atrakcyjnych gminach bliskiego otoczenia miast. Odpływ ludzi młodych z miast i napływ ludności do podmiejskich miejscowości powoduje, że statystyczny mieszkaniec miast był starszy niż statystyczny mieszkaniec otaczających powiatów ziemskich.

Mieszkańcy miast na prawach powiatu byli znacznie lepiej wykształceni, dzięki temu częściej wykonywali pracę zarobkową. Pracę zarobkową w przeliczeniu na ludność w wieku produkcyjnym wykonywało w Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie znacznie więcej osób niż średnio w województwie. Natomiast w powiecie wielickim wskaźnik był znacznie niższy. Wskaźnik ten nie odzwierciedla rzeczywistego stanu ponieważ w miastach pracowała znaczna liczba mieszkańców sąsiednich powiatów. Zdecydowanie dominowali pracujący w sektorze usług przy znacznie niższym udziale pracujących w sektorze przemysłowym. W powiatach tej grupy odnotowano niską stopę bezrobocia, przy czym najniższą w skali województwa, w Krakowie.

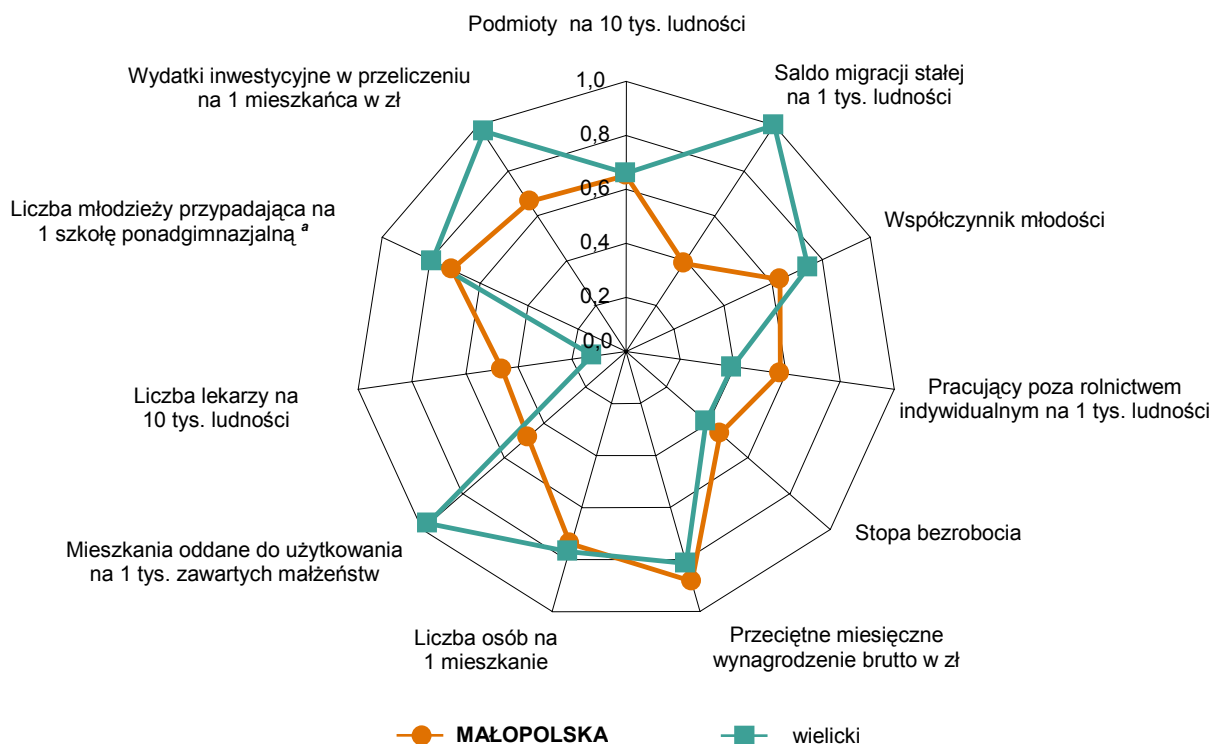
Zróżnicowanie poziomu życia ludności jest zależne od aktywności gospodarczej, a wskaźniki ją charakteryzujące osiągały najwyższe wartości w województwie. Lepszy system transportowy, lepsza infrastruktura oraz rynki zbytu skutecznie przyciągają inwestorów. Zdolność do przyciągania inwestorów decyduje o pozycji konkurencyjnej powiatów. Przyciąganie inwestorów przekłada się na tworzenie nowych miejsc pracy. W Krakowie i Nowym Sączu liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na 10 tys. ludności była najwyższa, a relatywnie wysoka w pozostałych powiatach. Również udział spółek handlowych oraz udział spółek z kapitałem zagranicznym w liczbie podmiotów ogółem był najwyższy w Krakowie, a wysoki w Tarnowie i Nowym Sączu. W Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu podmioty prowadziły działalność głównie w zakresie usług.

Najwyższe wynagrodzenie (3260 zł) otrzymali pracownicy zatrudnieni w Krakowie, gdzie zlokalizowanych jest wiele instytucji, uczelni i firm zatrudniających wysokiej klasy specjalistów we wszystkich dziedzinach gospodarki mających wpływ na poziom średniej płacy. W pozostałych powiatach wynagrodzenie wynosiło około 2600 zł i było niższe niż przeciętne w województwie wynoszące 2904 zł. W Krakowie odnotowano rozwarstwienie przeciętnych rocznych przychodów z wynagrodzeń na podobnym poziomie jak w województwie, około 13 - krotne, w Tarnowie 11 – krotne, w wielickim 12 – krotne i największe 14 – krotne w Nowym Sączu. Udział osób korzystających z pomocy społecznej w populacji ogółem, poniżej średniej wojewódzkiej odnotowano w Krakowie i w powiecie wielickim.

**WYKRES 55. ZNORMALIZOWANE WSKAŹNIKI WARUNKÓW ŻYCIA
W POWIATACH GRUPY I W 2008 R.**

^a Łącznie ze szkołami policealnymi.

^a Łącznie ze szkołami policealnymi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Biorąc pod uwagę zagęszczenie ludności w mieszkaniach najkorzystniejsze warunki posiadali mieszkańcy Krakowa i Tarnowa, nieco gorsze Nowego Sącza. W miastach na prawach powiatu były jednak skupione najmniejsze mieszkania podczas, gdy w powiecie wielickim przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania była znacznie wyższa. Standard mieszkań zlokalizowanych w miastach na prawach powiatu był znacznie wyższy w porównaniu do innych powiatów. W znakomitej większości mieszkania te były wyposażone w podstawowe instalacje sanitarno - techniczne, w instalację gazową i centralne ogrzewanie.

Poziom życia ludności jest uzależniony od dostępności usług społecznych zarówno w zakresie ochrony zdrowia, jak również w zakresie edukacji i kultury. Dostępność do lekarzy w miastach na prawach powiatu była lepsza niż średnia wojewódzka, gorsza sytuacja występowała w powiecie wielickim, faktycznie jednak mieszkańcy w dużej mierze korzystali z usług lekarzy w Krakowie. W powiatach grodzkich z wyjątkiem Nowego Sącza odnotowano największą liczbę miejsc w przedszkolach przypadającą na 1 tys. dzieci w grupie wiekowej 3 - 6 lat. Równocześnie liczba dzieci na 1 placówkę wychowania przedszkolnego oraz liczba uczniów przypadająca na 1 szkołę ponadgimnazjalną osiągała jeden z najwyższych poziomów.

W 2008 r. największym inwestorem okazał się powiat wielicki, w dalszej kolejności miasto Kraków. W Tarnowie i Nowym Sączu wydatki na inwestycje na 1 mieszkańca były niższe niż średnia w województwie.

W powiatach grupy I przeważają więc ich mocne strony, a otoczenie powiatów może stać się szansą ich dalszego rozwoju osłabiając wewnętrzne czynniki negatywne.

II grupa

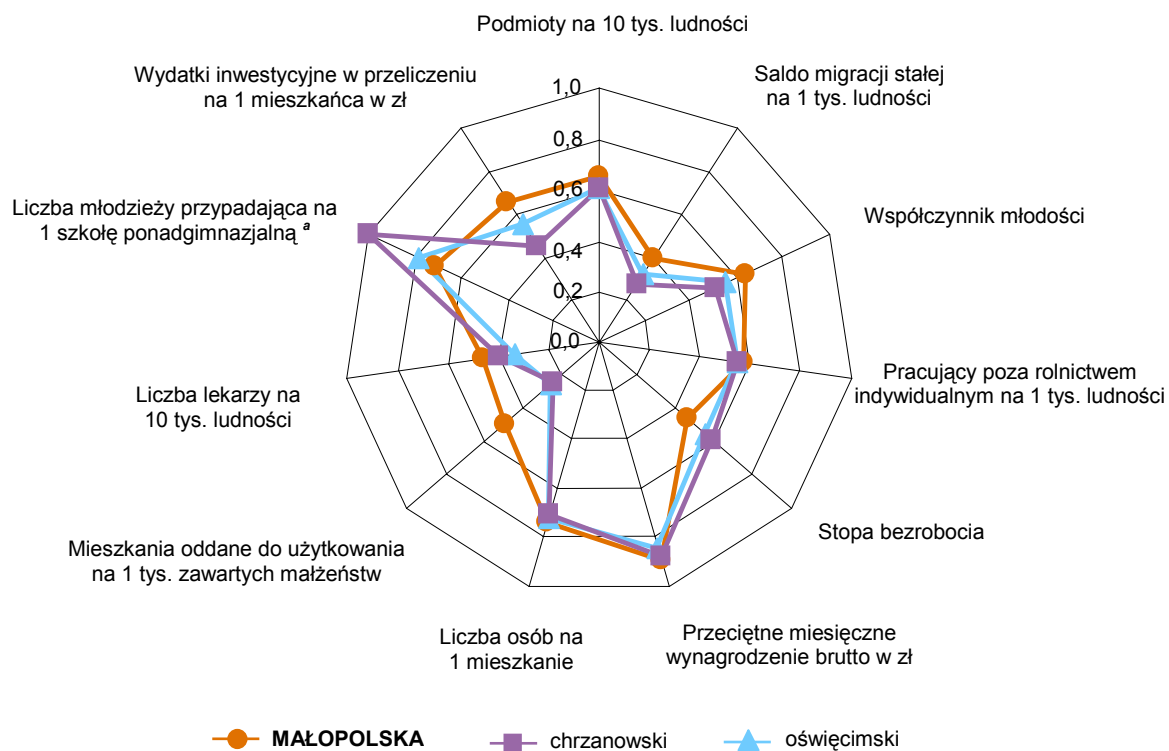
W drugiej grupie znalazły się powiaty z otoczenia Krakowa (powiat bocheński, myślenicki, krakowski), gdzie zauważalny był relatywnie wysoki poziom życia ludności. Do tej grupy zaklasyfikowały się także dwa powiaty zachodniej Małopolski: oświęcimski i chrzanowski rozwinięte gospodarczo oraz turystyczny powiat tatrzański.

Warunki życia ludności w tych powiatach były nieco poniżej średniej wojewódzkiej, co wynikało z wartości mierników dziedzin tematycznych (aktywności gospodarczej, zasobów ludzkich, zamożności mieszkańców, dostępności usług społecznych) oscylujących wokół odpowiednich średnich wojewódzkich. W powiatach widoczne jest zbliżenie niektórych cech, a dla pozostałych cech zachodzi komplementarność, pewne różnice cech niwelowane są przez inne – przeciwstawne.

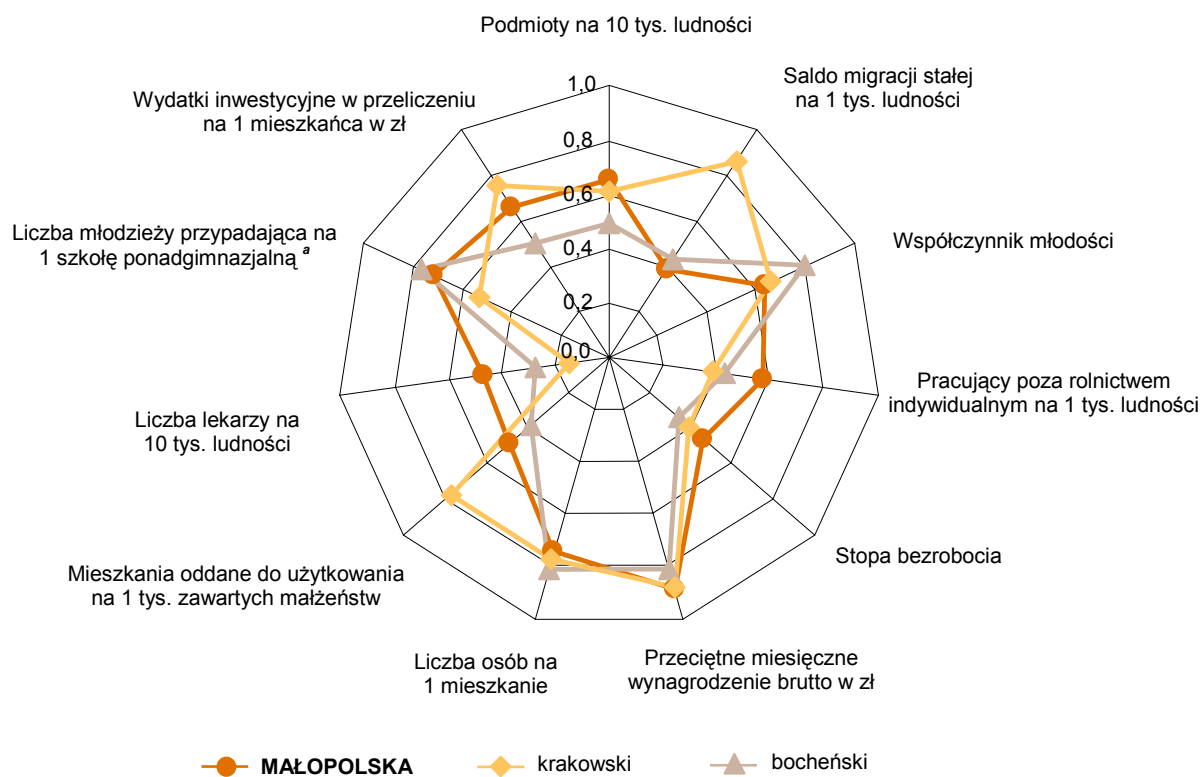
Na przestrzeni analizowanych lat we wszystkich powiatach oprócz chrzanowskiego wystąpił przyrost ludności. W następstwie procesów demograficznych zmieniła się struktura wiekowa ludności w powiatach. Statystyczny mieszkaniec powiatu chrzanowskiego w 2008 r. był najstarszy w Małopolsce i miał 39,6 lat. Młodszy byli mieszkańcy powiatu myślenickiego (33,5 lat) i bocheńskiego (34,3 lat).

W powiatach tej grupy na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym liczba pracujących poza rolnictwem była niższa niż wskaźnik wojewódzki wynoszący 327 osób. W powiecie chrzanowskim i oświęcimskim dominował udział pracujących w sektorze przemysłowym, a w powiecie tatrzańskim jako jedynym powiecie ziemskim dominował udział pracujących w sektorze usług.

**WYKRES 56. ZNORMALIZOWANE WSKAŹNIKI WARUNKÓW ŻYCIA
W POWIATACH GRUPY II W 2008 R.**

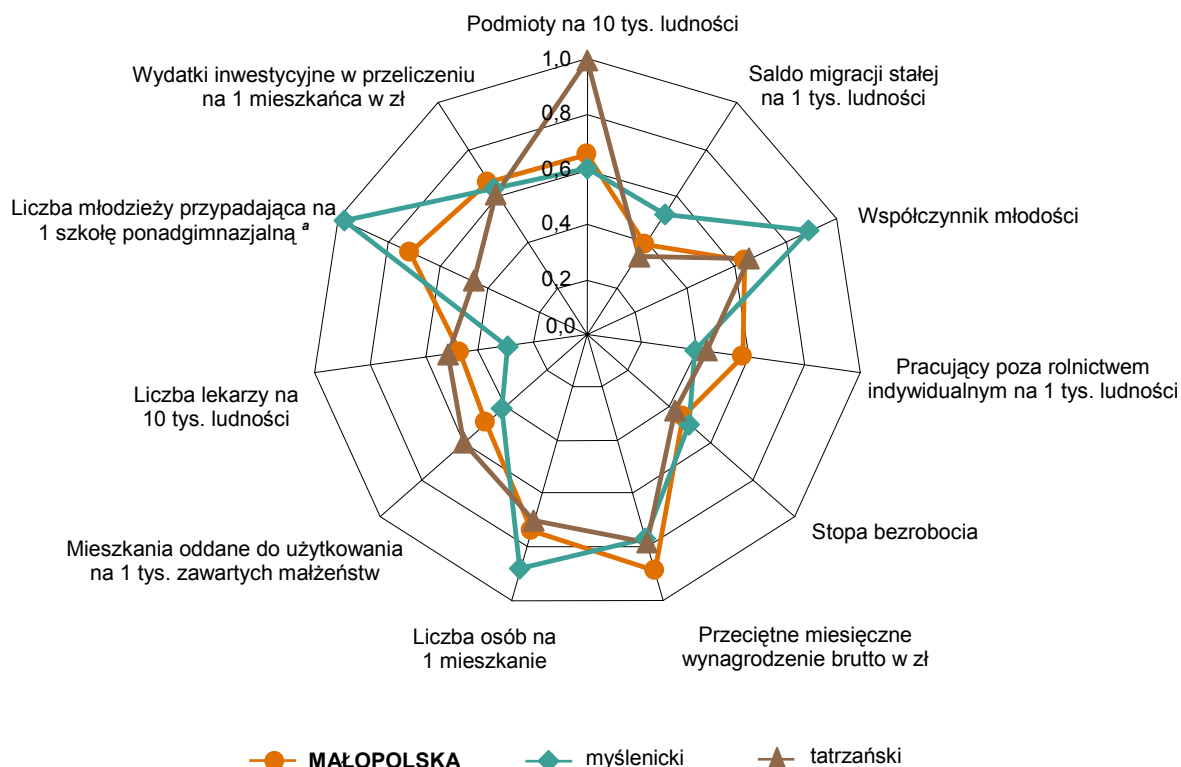
^a Łącznie ze szkołami policealnymi.

^a Łącznie ze szkołami policealnymi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

**WYKRES 56. ZNORMALIZOWANE WSKAŹNIKI WARUNKÓW ŻYCIA
W POWIATACH GRUPY II W 2008 R. (dok.)**

^a Łącznie ze szkołami policealnymi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Większe możliwości znalezienia pracy w sektorze przemysłowym w powiecie chrzanowskim i oświęcimskim nie chroniły przed bezrobociem. W wymienionych powiatach odnotowano stosunkowo wysoką stopę bezrobocia, przekraczającą średnią wojewódzką. Natomiast w powiatach bocheńskim i krakowskim z relatywnie dużym udziałem pracujących w rolnictwie, stopa bezrobocia była najniższa w tej grupie powiatów, co ma najprawdopodobniej związek z występowaniem bezrobocia nie rejestrowanego w urzędach pracy osób mniej wykształconych, starszych z małymi możliwościami znalezienia pracy poza rolnictwem. Dodatkowo mieszkańcy powiatu krakowskiego znajdują pracę w pobliskim Krakowie, o czym świadczy liczba osób dojeżdżających do pracy.

W powiecie tatrzańskim liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności lokowała powiat na drugim miejscu w województwie z dominacją działalności usługowej, a w szczególności działalności zaklasyfikowanej do sekcji Hotele i restauracje. Najniższą liczbą podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności odnotowano w powiecie bocheńskim. W powiatach tej grupy relatywnie wysoki był udział spółek handlowych.

Wynagrodzenia pracowników zatrudnionych w wymienionych powiatach były niższe niż przeciętne wynagrodzenie w województwie. Najwyższe wynagrodzenie otrzymywali pracownicy powiatu krakowskiego, a najniższe powiatu myślenickiego. W powiecie tatrzańskim występowały największe

w województwie, 22 - krotne różnice dochodowe. Udział beneficjentów pomocy społecznej w populacji ogółem był wyższy niż średnia w województwie, w powiatach bocheńskim i myślenickim.

Oprócz powiatu chrzanowskiego, we wszystkich powiatach tej grupy były skupione mieszkania większe niż średnie mieszkanie w województwie. Standard mieszkań zlokalizowanych w powiatach chrzanowskim, oświęcimskim był znacznie wyższy w porównaniu do standardu statystycznego mieszkania w województwie. Mieszkania były wyposażone znacznie lepiej w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne, w instalacje gazową i centralne ogrzewanie. Wyposażenie mieszkań w instalacje gazowe w powiecie tatrzańskim, ze względu na ukształtowanie terenu było bardzo niskie.

Lepszą niż w województwie dostępność do lekarzy odnotowano w powiecie tatrzańskim, a najmniej korzystną w powiecie krakowskim przy czym mieszkańcy powiatu krakowskiego korzystali z usług lekarzy pobliskiego Krakowa.

Duże miasta mają wpływ na strukturę zadań oraz dochodów i wydatków wszystkich pobliskich jednostek. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w przypadku Krakowa o zasięgu wpływu na otaczające gminy. W powiecie krakowskim wydatki na inwestycje, przekroczyły wskaźnik wojewódzki, a w pozostałych powiatach były niższe niż średnia wojewódzka.

Powiaty tej grupy miały dużo mocnych stron wynikających z potencjału gospodarczego, społecznego, położenia gospodarczego oraz kondycji finansowej. Pokonanie słabych stron jest możliwe z wykorzystaniem szans jakie daje otoczenie, co pozwoli na dalszy ich rozwój.

III grupa

W trzeciej grupie znalazły się powiaty wschodniej i południowej Małopolski (brzeski, tarnowski, gorlicki, nowosądecki, limanowski, nowotarski) oraz trzy powiaty zachodnie (wadowicki, olkuski, suski). W powiatach tarnowskim i nowosądeckim widoczne było silne oddziaływanie miast na prawach powiatu Tarnowa i Nowego Sącza. Warunki życia ludności w powiatach grupy III były poniżej średniej wojewódzkiej, co wynikało z wartości mierników dziedzin tematycznych (aktywności gospodarczej, zasobów ludzkich, zamożności mieszkańców, dostępności usług społecznych).

Na przestrzeni analizowanych lat we wszystkich powiatach oprócz olkuskiego wystąpił przyrost ludności, co było spowodowane przede wszystkim dodatnim przyrostem naturalnym. Spadek liczby ludności w powiecie oluskim był skutkiem zarówno ujemnego salda migracji jak i ujemnego przyrostu naturalnego, ale w największym stopniu migracjami czasowymi ludzi młodych, co może wiązać się z emigracją edukacyjną na wyższe uczelnie. Odmienne procesy demograficzne w powiatach ukształtowały odmienne struktury wiekowe mieszkańców. Statystyczny mieszkaniec powiatu olkuskiego na koniec 2008 r. osiągnął wiek 39,0 lat, natomiast przeciętny wiek w pozostałych powiatach był niższy od mediany wieku dla województwa (36,3 lata). Najniższy przeciętny wiek, niewiele ponad 32 lata mieli mieszkańcy powiatu limanowskiego i nowosądeckiego.

We wszystkich powiatach poziom wykształcenia był niższy niż wskaźnik wojewódzki, z najniższym w powiecie nowotarskim, gdzie tylko połowa ludności miała wykształcenie ponadpodstawowe. Struktura demograficzna powiatów z niskim średnim wiekiem mieszkańców może

być szansą rozwoju, pod warunkiem stworzenia lepszych możliwości edukacyjnych dla dzieci i młodzieży.

We wszystkich powiatach tej grupy pracę zarobkową wykonywało mniej osób niż przeciętnie w województwie, a szczególnie niski wskaźnik pracujących na 1 tys. w wieku produkcyjnym odnotowano w powiecie tarnowskim. Dla ludności z powiatów tarnowskiego i nowosądeckiego miasta Tarnów i Nowy Sącz są miejscem pracy, dlatego wskaźnik nie odzwierciedla rzeczywistego stanu liczby pracujących w tych powiatach. W powiatach nowotarskim, brzeskim, nowosądeckim, limanowskim, tarnowskim zdecydowanie dominowali pracujący w sektorze rolniczym, w powiecie olkuskim pracujący w sektorze przemysłowym, a w pozostałych dwóch powiatach relatywnie wysoki był udział pracujących w sektorze usług.

We wszystkich powiatach oprócz suskiego odnotowano stopę bezrobocia wyższą niż w województwie. Najtrudniej było znaleźć pracę mieszkańcom powiatu limanowskiego, olkuskiego, gorlickiego, brzeskiego, gdzie liczba ofert była niska, przy równoczesnym wysokim udziale długotrwale bezrobotnych. Na poziom bezrobocia w powiatach o niskiej urbanizacji wpływają małe możliwości zatrudnienia poza rolnictwem. Wysokie bezrobocie wynika często z bierności i poczucia braku nadziei wśród bezrobotnych o niskich kwalifikacjach zawodowych. Utrzymujący się w ostatnich latach na tych terenach relatywnie wysoki poziom bezrobocia świadczy o dużych trudnościach wyjścia z niekorzystnej sytuacji ekonomicznej.

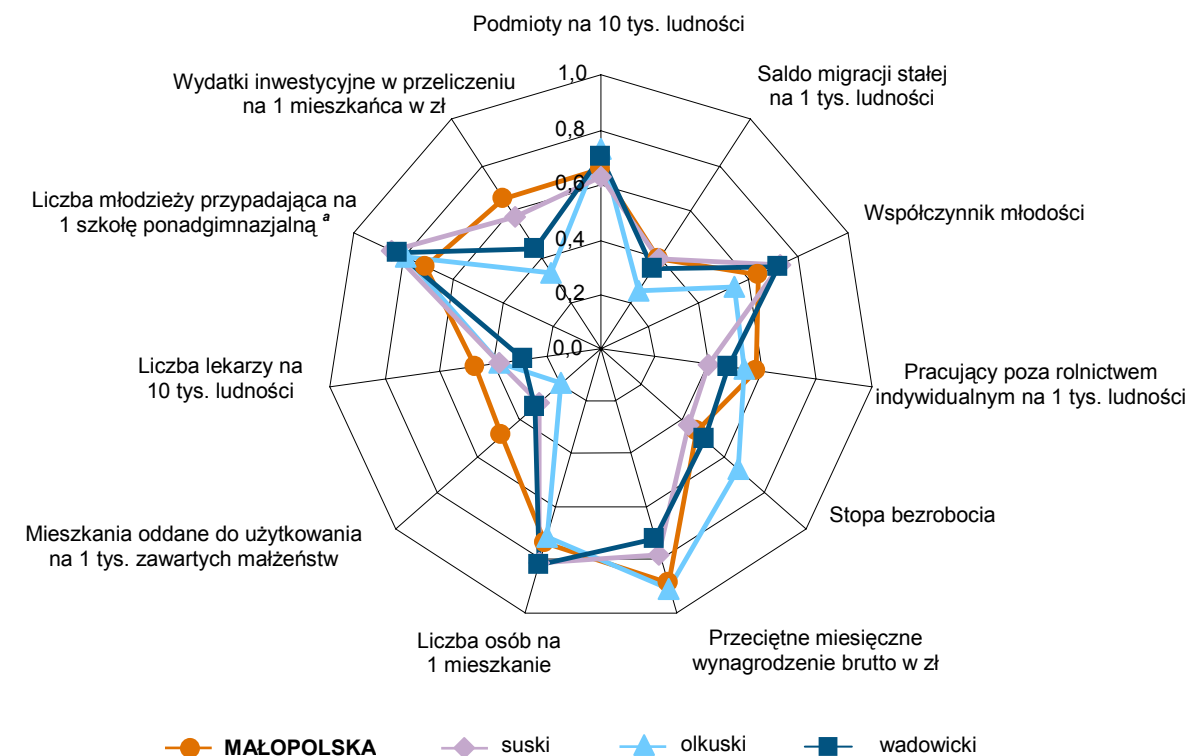
W powiecie olkuskim poziom aktywności gospodarczej przy uwzględnieniu liczby podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności, udziału spółek handlowych i spółek z kapitałem zagranicznym w liczbie podmiotów ogółem oraz udziału podmiotów sektora przemysłowego był zbliżony do powiatów grupy II chrzanowskiego i oświęcimskiego. W pozostałych powiatach działalność zwykle była prowadzona w powiązaniu z miejscowym rynkiem pracy i oparta na zasobach danego terenu. W tych powiatach brakowało dużych inwestycji, a jedynie podmioty małe i średnie osób fizycznych stwarzały szanse gospodarczego rozwoju. Niejednokrotnie działalność gospodarcza oparta była na lokalnych tradycjach rzemieślniczych i handlowych.

Wynagrodzenie brutto w powiatach, w których mieszkańcy pracowali w większości w sektorze rolniczym było niższe od 2400 zł, przy czym w powiecie tarnowskim najniższe w województwie. Pracownicy powiatu olkuskiego pracujący w przeważającej większości w sektorze przemysłowym otrzymali wynagrodzenie nieco wyższe niż średnia wojewódzka.

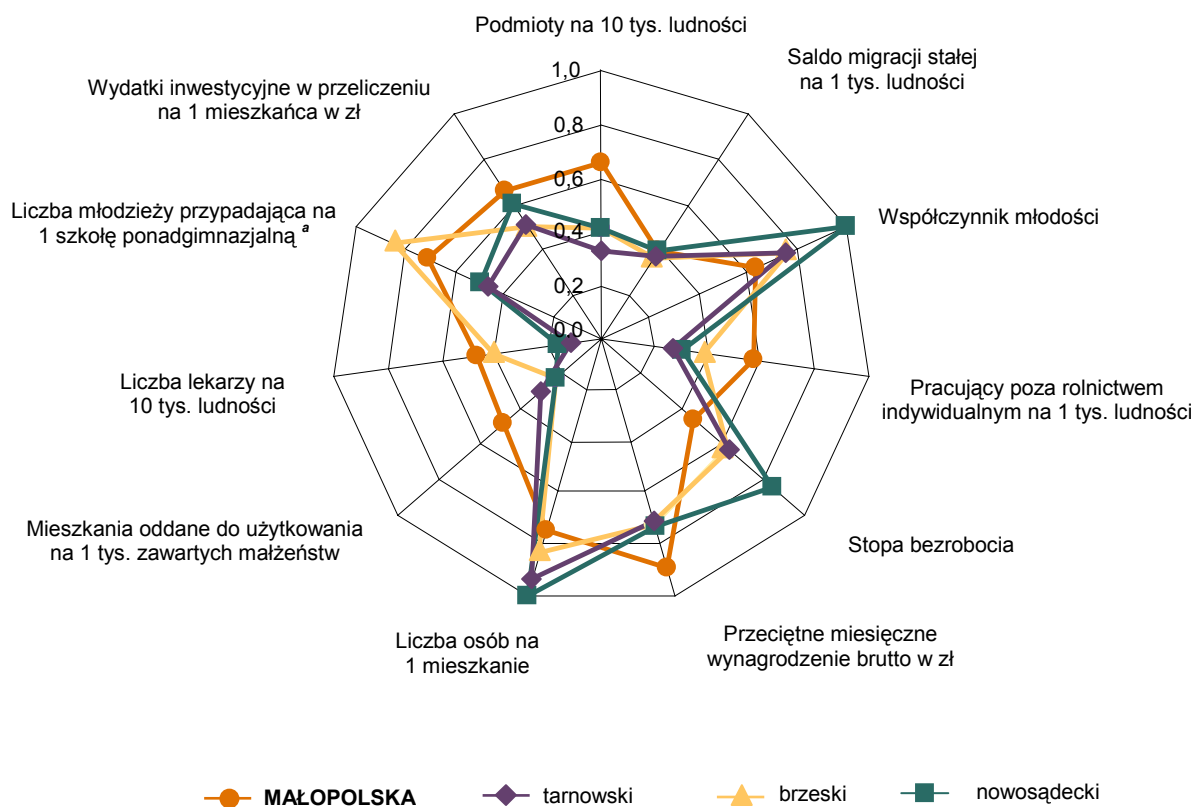
Wysokie 21 - krotne rozwarstwienie przeciętnych rocznych przychodów wystąpiło w powiecie nowotarskim.

Relatywnie niski odsetek osób korzystających z pomocy społecznej (poniżej średniej wojewódzkiej) odnotowano w powiatach wadowickim, olkuskim i nowotarskim. W pozostałych powiatach sytuacja społeczno-gospodarcza nie gwarantowała wystarczającego materialnego poziomu ludności, co determinowało wysoki udział beneficjentów pomocy społecznej (w powiecie limanowskim i gorlickim najwyższy wskaźnik w województwie).

**WYKRES 57. ZNORMALIZOWANE WSKAŹNIKI WARUNKÓW ŻYCIA
W POWIATACH GRUPY III W 2008 R.**

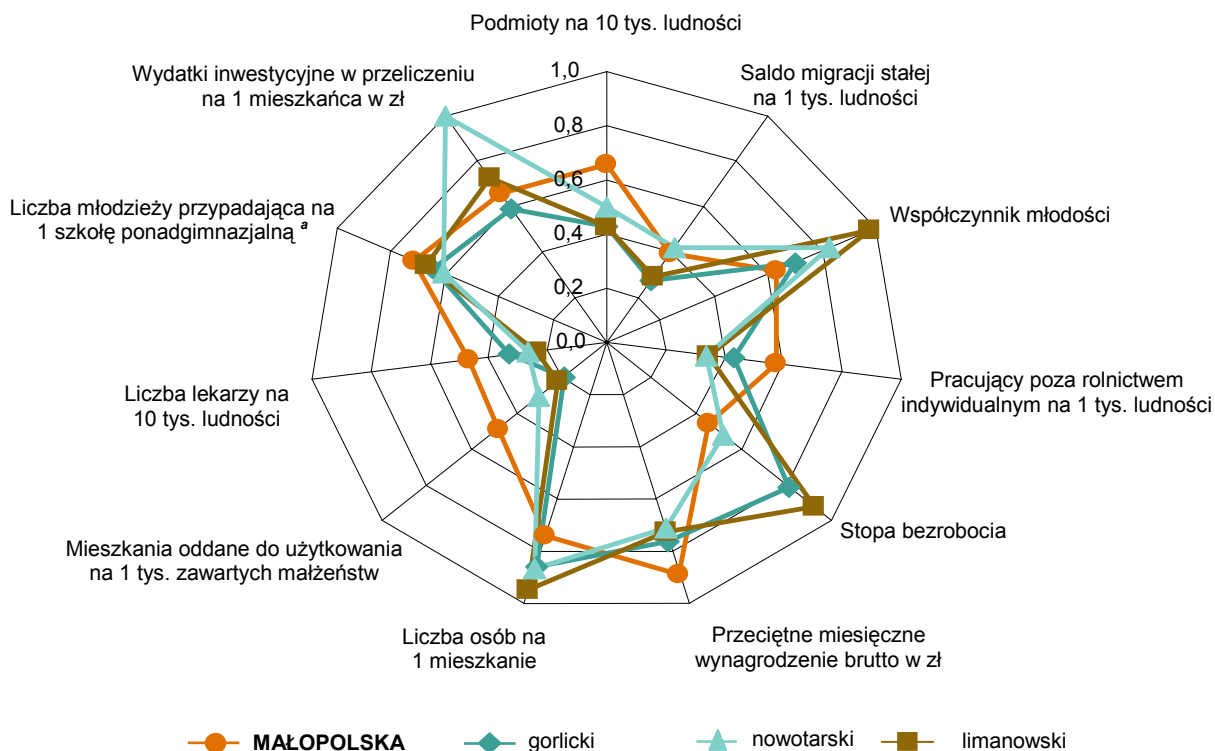
^a Łącznie ze szkołami policealnymi.

^a Łącznie ze szkołami policealnymi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

**WYKRES 57. ZNORMALIZOWANE WSKAŹNIKI WARUNKÓW ŻYCIA
W POWIATACH GRUPY III W 2008 R. (dok.)**

^a Łącznie ze szkołami policealnymi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Zagęszczenie ludności w mieszkaniach we wszystkich powiatach było większe niż średnia w województwie, a dodatkowo w powiecie nowosądeckim i limanowskim na 1 osobę przypadała najmniejsza powierzchnia użytkowa w województwie. Mieszkania były wyposażone w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne (wodociąg, łazienka, ustęp) oraz w centralne ogrzewanie, na poziomie oscylującym wokół średniej wojewódzkiej. Udział mieszkań wyposażonych w instalację gazową był zróżnicowany, bardzo niski w powiecie nowotarskim i relatywnie niski w powiatach limanowskim i nowosądeckim.

Dostępność do lekarzy była gorsza niż średnia w województwie, a w powiecie tarnowskim i nowosądeckim odnotowano najniższy wskaźnik. Faktyczna dostępność do lekarzy w tych powiatach była o wiele lepsza ze względu na sąsiedztwo Tarnowa i Nowego Sącza i korzystanie ludności z usług lekarzy tych miast. Liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego była mniejsza od średniej wojewódzkiej we wszystkich powiatach oprócz olkuskiego. Nieco gorzej było z dostępnością do szkół ponadgimnazjalnych. Liczba uczniów przypadających na 1 szkołę ponadgimnazjalną była znacznie większa lub większa niż średnia wojewódzka wynosząca 235 uczniów w powiatach brzeskim, suskim, wadowickim, olkuskim.

Powiąty tej grupy mają przewagę słabych stron nad mocnymi. Podstawowe problemy obszarów wiejskich związane były z niskim poziomem wykształcenia mieszkańców wsi, niskim poziomem aktywności gospodarczej i wysokim bezrobociem. Poprawa poziomu życia ludności jest możliwa poprzez edukację młodzieży z obszarów wiejskich oraz uruchomienie przedsięwzięć inwestycyjnych przez władze samorządowe.

Wielkość wydatków inwestycyjnych przypadająca na 1 mieszkańca przekraczała wskaźnik wojewódzki w powiatach nowotarskim, limanowskim, a najmniej na inwestycje na 1 mieszkańca wydano w powiecie olkuskim.

IV grupa

W IV grupie znalazły się rolnicze powiaty północnej Małopolski (miechowski, proszowski i dąbrowski), pozbawione ośrodków miejskich z silnym oddziaływaniem. Warunki życia ludności w powiatach grupy IV były znacznie poniżej średniej wojewódzkiej, co wynikało z wartości mierników dziedzin tematycznych (aktywności gospodarczej, zasobów ludzkich, zamożności mieszkańców i dostępności usług społecznych).

Na przestrzeni analizowanych lat w powiecie dąbrowskim wystąpił niewielki przyrost ludności, który był wynikiem dodatniego przyrostu naturalnego przewyższającego ujemne saldo migracji. Spadek liczby ludności wystąpił w powiecie miechowskim (ujemne saldo migracji i ujemny przyrost naturalny) i proszowskim (ujemny przyrost naturalny nie był rekompensowany przez dodatnie saldo migracji). Statystyczny mieszkaniec powiatu miechowskiego i proszowskiego na koniec 2008 r. osiągnął wiek odpowiednio 39,6 i 37,5 lat, natomiast przeciętny wiek mieszkańca powiatu dąbrowskiego był niższy od mediany wieku dla województwa i wynosił 35,3 lata.

We wszystkich powiatach struktura wykształcenia mieszkańców była niekorzystna. Pracę zarobkową poza rolnictwem indywidualnym na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym we wszystkich powiatach wykonywało o połowę osób mniej niż wskazywała odpowiednia wartość dla Małopolski. Głównym zajęciem mieszkańców tych powiatów była praca w swoich gospodarstwach rolnych. Najwyższą stopę bezrobocia w województwie małopolskim odnotowano w powiecie dąbrowskim, a relatywnie niższą w powiecie proszowskim i miechowskim. Przy wysokim udziale długotrwale bezrobotnych, mieszkańcom tych powiatów najtrudniej było znaleźć pracę.

Niski poziom aktywności gospodarczej, duży udział osób pracujących w rolnictwie oraz stosunkowo niskie kwalifikacje pracowników miały wpływ na wysokość wynagrodzenia, znacznie niższą niż średnia wojewódzka.

Sytuacja rodzin mieszkających na wsi, w tym rolników, była gorsza w porównaniu z rodzinami miejskimi. Rozwarstwienie przeciętnych rocznych przychodów równocześnie wynagrodzeń w powiecie miechowskim było 11 – krotne, 12 – krotne w powiecie proszowskim, równocześnie w powiecie dąbrowskim 16 – krotne.

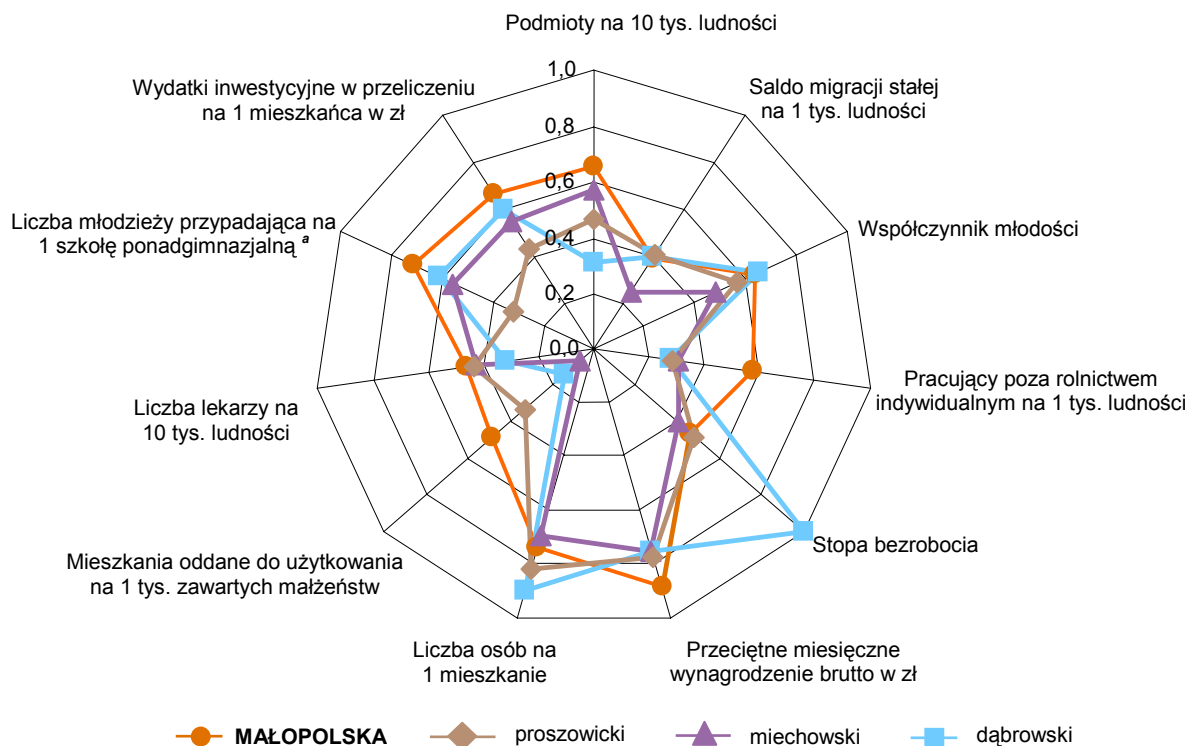
Przedstawiona sytuacja ekonomiczno - społeczna była przyczyną relatywnie wysokiego udziału osób korzystających z pomocy społecznej.

Zagęszczenie ludności w mieszkaniach w powiecie dąbrowskim i proszowskim było większe niż średnia w Małopolsce, ale przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę była znacznie wyższa niż średnia wojewódzka. Wyposażenie mieszkań w podstawowe instalacje sanitarno - techniczne (wodociąg, łazienka, ustęp) w centralne ogrzewanie i w instalację gazową wciąż jeszcze było niedostateczne, na poziomie gorszym niż średnia wojewódzka.

W powiatach tej grupy dostępność do lekarzy była gorsza niż średnia w województwie, a dostępność usług w zakresie edukacji lepsza.

Potwierdzeniem niezadawalającej sytuacji ekonomicznej w powiatach grupy IV i słabych perspektyw poprawy, była wielkość wydatków inwestycyjnych przypadających na 1 mieszkańca (niższa niż w województwie). Ze względu na słabszy potencjał rozwojowy, mniej przychylne otoczenie szanse rozwojowe są słabe. Dla tych powiatów istotne jest zminimalizowanie zagrożeń.

**WYKRES 58. ZNORMALIZOWANE WSKAŹNIKI WARUNKÓW ŻYCIA
W POWIATACH GRUPY IV W 2008 R.**

^a łącznie ze szkołami policealnymi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W 2008 r. w stosunku do 2003 r.³² w powiatach nastąpiła poprawa warunków życia przy równoczesnym zwiększeniu się dysproporcji pomiędzy powiatami (współczynnik zmienności miernika globalnego wzrósł z 11,4% do 12,7%).

W latach 2003-2008 zróżnicowanie między powiatami zmniejszyło się w zakresie aktywności gospodarczej (spadek współczynnika zmienności o 1,2 pkt), pogłębiło się w zakresie zasobów ludzkich (wzrost współczynnika zmienności o 3,0 pkt), zamożności mieszkańców (wzrost współczynnika zmienności o 0,6 pkt) i dostępności usług (wzrost współczynnika o 0,4 pkt).

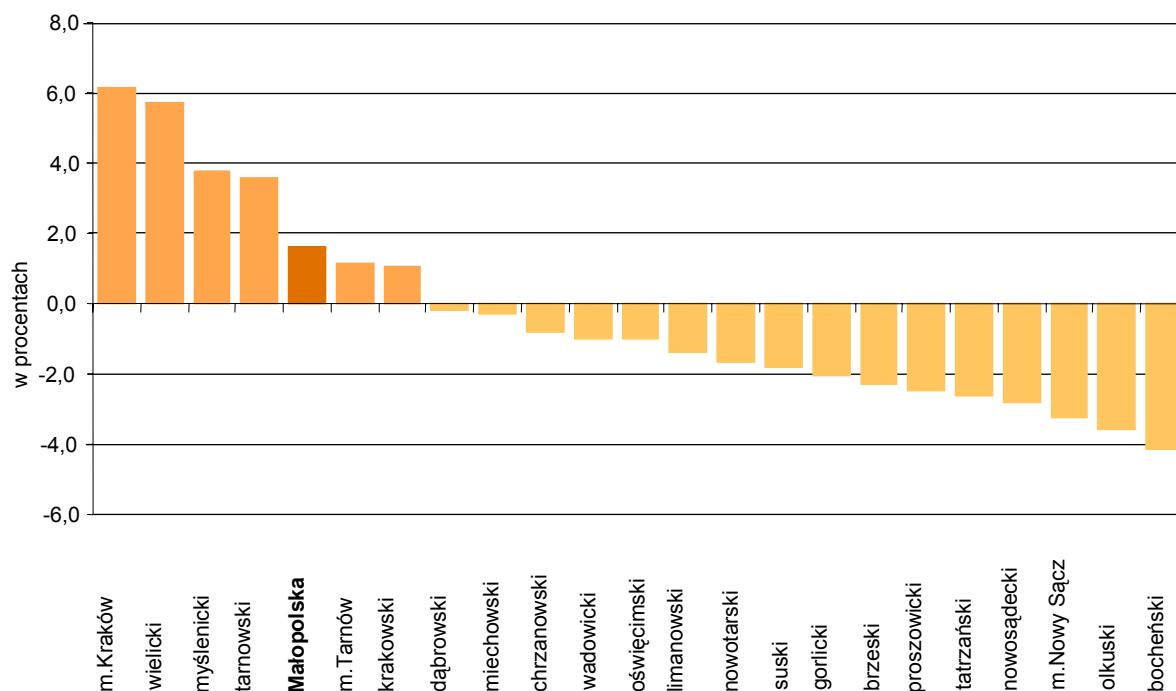
Kraków i Tarnów to dwa rozwojowe miasta na prawach powiatu, gdzie odnotowano poprawę warunków życia ludności odpowiednio o 6,1 pkt i o 1,1 pkt. Rozwojowe są także powiaty ziemskie położone na obszarze oddziaływania tych miast (w powiecie wielickim wzrost o 5,7 pkt, myślenickim o 3,7 pkt, tarnowskim o 3,6 pkt, krakowskim o 1,1 pkt). Wzrost miernika globalnego w wymienionych powiatach ziemskich spowodował zaklasyfikowanie tych powiatów w 2008 r. do wyższej grupy. Zarówno Kraków jak też Tarnów oddziaływały pozytywnie na przyległe powiaty. W pozostałych powiatach odnotowano pogorszenie warunków życia ludności, najmniejsze w powiecie dąbrowskim o 0,2 pkt, a największe w powiecie bocheńskim o 4,2 pkt. Spadek poziomu życia ludności w powiecie

³² Patrz uwagi ogólne pkt 10 str. 20.

bocheńskim był spowodowany głównie spadkiem dostępności usług społecznych w zakresie ochrony zdrowia. Powiat bocheński pomimo spadku miernika globalnego przy wysokiej jego wartości w 2003 r. utrzymał się w 2008 r. nadal w grupie II.

Powiat nowotarski, który w 2003 r. osiągał najmniejsze wartości miernika globalnego w grupie II, przy równoczesnym spadku poziomu aktywności gospodarczej oraz poziomu zasobów ludzkich uplasował się w 2008 r. w grupie III.

**WYKRES 59. ZMIANY MIERNIKA WARUNKÓW ŻYCIA LUDNOŚCI
W 2008 R. W STOSUNKU DO 2003 R.³³**

**GRUPY POWIATÓW WEDŁUG MIERNIKA WARUNKÓW ŻYCIA LUDNOŚCI
W LATACH 2003³³ I 2008**

		2003			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2008	GRUPA I	m. Kraków m. Nowy Sącz m. Tarnów	wielicki		
	GRUPA II		bocheński tatrzański oświęcimski chrzanowski	krakowski myślenicki	
	GRUPA III		nowotarski	brzeski olkuski wadowicki gorlicki limanowski nowosądecki suski	tarnowski
	GRUPA IV				dąbrowski proszowicki miechowski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

³³ Patrz uwagi ogólne pkt 10 str. 20.

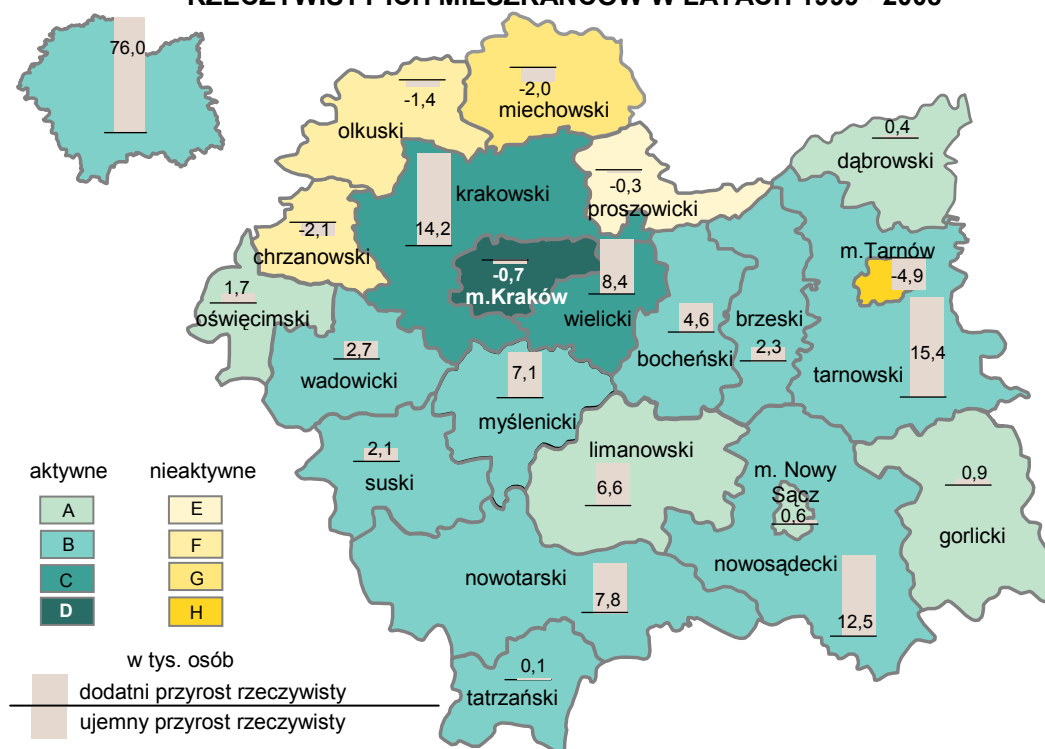
ZASOBY LUDZKIE

Sytuacja demograficzna

W latach 1999 - 2008 w większości powiatów województwa małopolskiego nastąpił rzeczywisty przyrost ludności. Największy miał miejsce w powiecie tarnowskim (wzrost o 8,5%), powiecie wielickim (o 8,4%) oraz powiecie nowosądeckim (wzrost o 6,6%). Równie korzystny z punktu widzenia rozwoju demograficznego przyrost ludności osiągnęło jeszcze 5 powiatów: bocheński, krakowski, limanowski, myślenicki i nowotarski (wzrost od 4,4% do 6,3%). Powiaty, w których liczba mieszkańców spadła, to olkuski – spadek o 6,6% i Tarnów – spadek o 4,1%. Przez całą dekadę utrzymywała się niewielka przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn, przy czym najwyższy współczynnik feminizacji był charakterystyczny dla terenów miejskich. W Krakowie na koniec 2008 r., na 100 mężczyzn przypadało 114 kobiet, Tarnowie – 111 i Nowym Sączu – 109. Najbardziej wyrównane pod względem płci były powiaty limanowski i nowosądecki, gdzie na 100 mężczyzn przypadało około 100 kobiet.

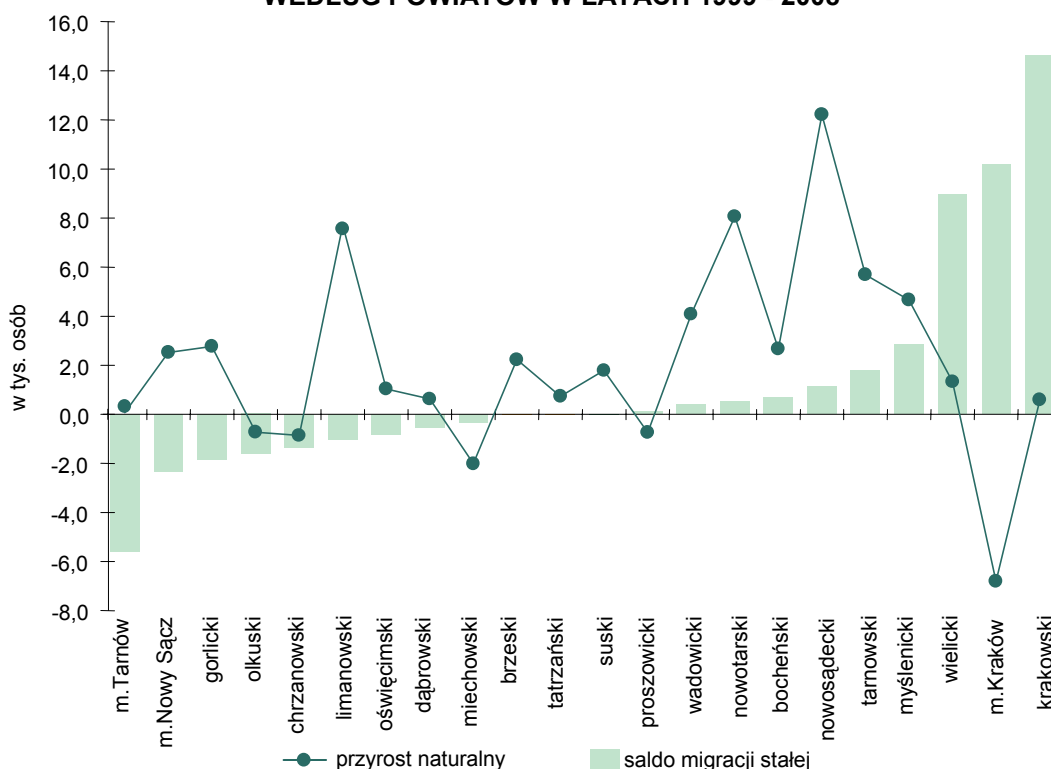
Typologia demograficzna jednostek przestrzennych według J.W.Webba najlepiej wyjaśnia dynamikę zachodzących procesów demograficznych. Według tego grupowania wyróżniamy 8 typów demograficznych oznaczonych literami od A do H. Pierwsze cztery typy A – D, charakteryzują jednostki aktywne demograficznie, czyli rozwojowe, natomiast typy E – H oznaczają jednostki nieaktywne, w których ubywa ludności.

MAPA 11. TYPOLOGIA DEMOGRAFICZNA POWIATÓW MAŁOPOLSKI I PRZYRÓST RZECZYWISTY ICH MIESZKAŃCÓW W LATACH 1999 - 2008

Lata 1999 – 2008 to okres intensywnych migracji ludności zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych, mających głównie podłoże ekonomiczne. Dokonywały się one na ogół w kierunku ze wsi do miast. Na koniec dekady kierunek migracji uległ nieznacznej zmianie. Obecnie ludność przemieszcza się głównie z obszarów aglomeracji miejskich do stref podmiejskich. Największy napływ migracyjny zanotowano w powiecie krakowskim, gdzie saldo migracji stałej w 2008 r. wyniosło 1936 osób (w 1999 r. – 1125 osób), wielickim (w 2008 r. saldo migracji stałej wyniosło 1063 osób, w 1999 r. – 524 osób). W większości przypadków napływ ten stanowiła ludność Krakowa oraz powiatu tarnowskiego, bocheńskiego i chrzanowskiego. Największy odpływ migracyjny zanotowano w Tarnowie (w 2008 r. saldo migracji stałej wynosiło minus 582 osób), w Nowym Sączu (minus 325 osób w 2008 r.) oraz powiecie olkuskim (minus 147 osób w 2008 r.).

**WYKRES 60. SALDO MIGRACJI STAŁEJ I PRZYRÓST NATURALNY
WEDŁUG POWIATÓW W LATACH 1999 - 2008**

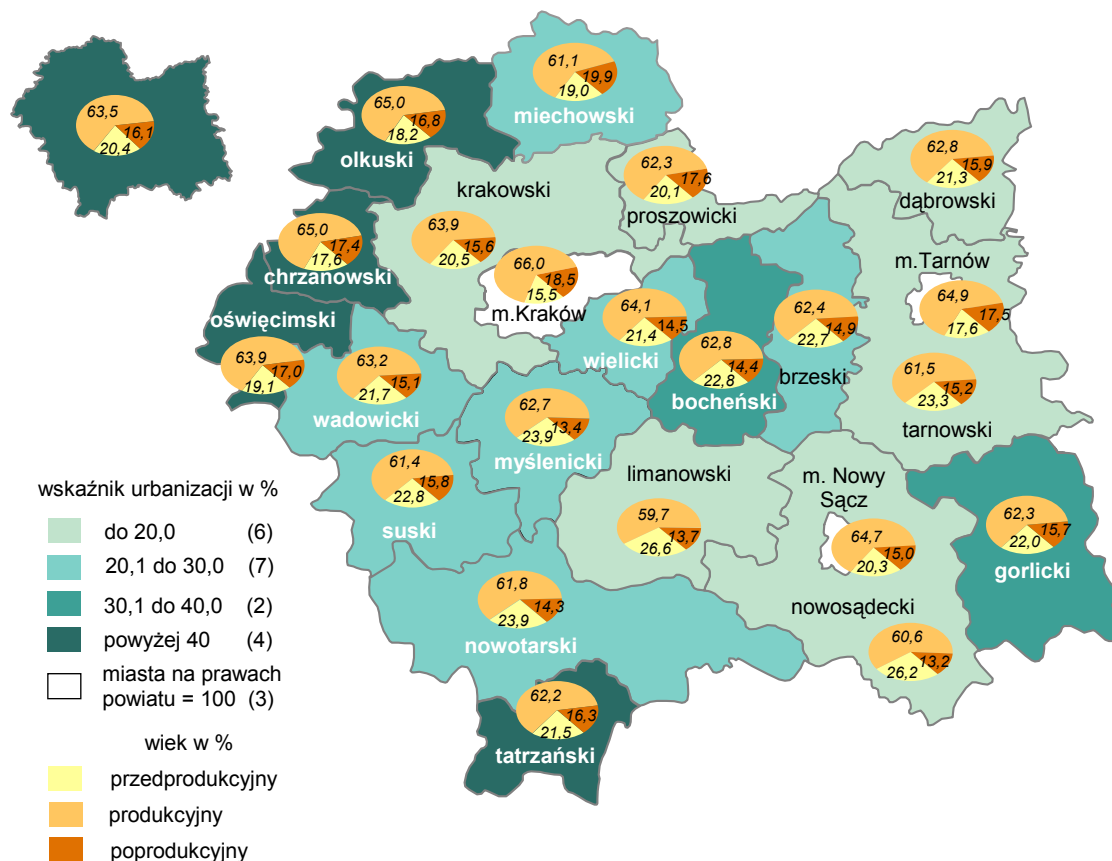
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Migracje odgrywają znaczną rolę w kształtowaniu się struktur wiekowych w rejonach napływu i odpływu migracyjnego. Jest to związane z tym, że migrują przede wszystkim osoby młode, w wieku 20 – 34 lata. Dlatego też na terenach odpływowych coraz częściej obserwujemy obniżanie się współczynnika przyrostu naturalnego. Na początku dekady dodatni przyrost naturalny w Tarnowie wyniósł 60 osób, lecz w 2008 r. spadł o prawie 28%. Na zmniejszanie się liczby ludności powiatów małopolskiego ma dodatkowo wpływ ujemne saldo migracji zagranicznych. Najbardziej gwałtowny wzrost liczby emigracji zagranicznej na pobyt stały odnotowano w 2006 r. w powiecie nowosądeckim, saldo wyniosło wówczas minus 780 osób, wobec 15 osób w 1999 r. oraz w Tarnowie (saldo migracji w 2006 r. wyniosło minus 428 osób, wobec minus 165 osób w 1999 r.). Zdecydowana większość emigrantów, ludzi młodych w przedziale wiekowym 20 – 39 lat, przebywa w krajach europejskich

(głównie krajach członkowskich UE), lecz pomimo corocznego zwiększania się skali emigracji, wyraźnie zmniejsza się jej dynamika.

W ostatnich latach nastąpiło znaczne przyspieszenie procesów urbanizacyjnych. Na poziom urbanizacji największy wpływ wywierają kierunki stałych i czasowych migracji oraz ich natężenie. Najmniej zurbanizowany był powiat tarnowski, gdzie na koniec 2008 r. w miastach mieszkało niespełna 11% ogółu jego mieszkańców. Najwyższe wskaźniki urbanizacji miały powiaty chrzanowski i oświęcimski (odpowiednio 62,8% i 54,6%).

MAPA 12. WSKAŹNIK URBANIZACJI I STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W związku z procesami starzenia się populacji z każdym rokiem wzrasta udział ludności w wieku poprodukcyjnym. Najszybciej „starzejącym” się powiatem był Kraków, gdzie w 2008 r. mieszkało 139,4 tys. osób w wieku 65 lat i więcej, co stanowiło 18,5 % ogółu ludności wobec 120,8 tys. w 1999 r.

Najwyższy średni wiek mieszkańców powiatów małopolskiego, około 40 lat, odnotowano w 2008 r. w powiecie miechowskim i chrzanowskim, wobec 37-38 lat w 1999 r. Statystyczny mieszkaniec Krakowa na początku dekady był nieco młodszy - mediana wieku w 2008 r. wynosiła 38,7 lat, wobec 36,8 lat w 1999 r. Najniższy średni wiek nieprzekraczający 33,5 lat odnotowano w 2008 r. w powiatach: nowosądeckim, limanowskim i myślenickim.

Coraz bardziej istotne stają się relacje między poszczególnymi ekonomicznymi grupami wieku ludności, co obrazuje wskaźnik obciążenia demograficznego. Największe zmiany można

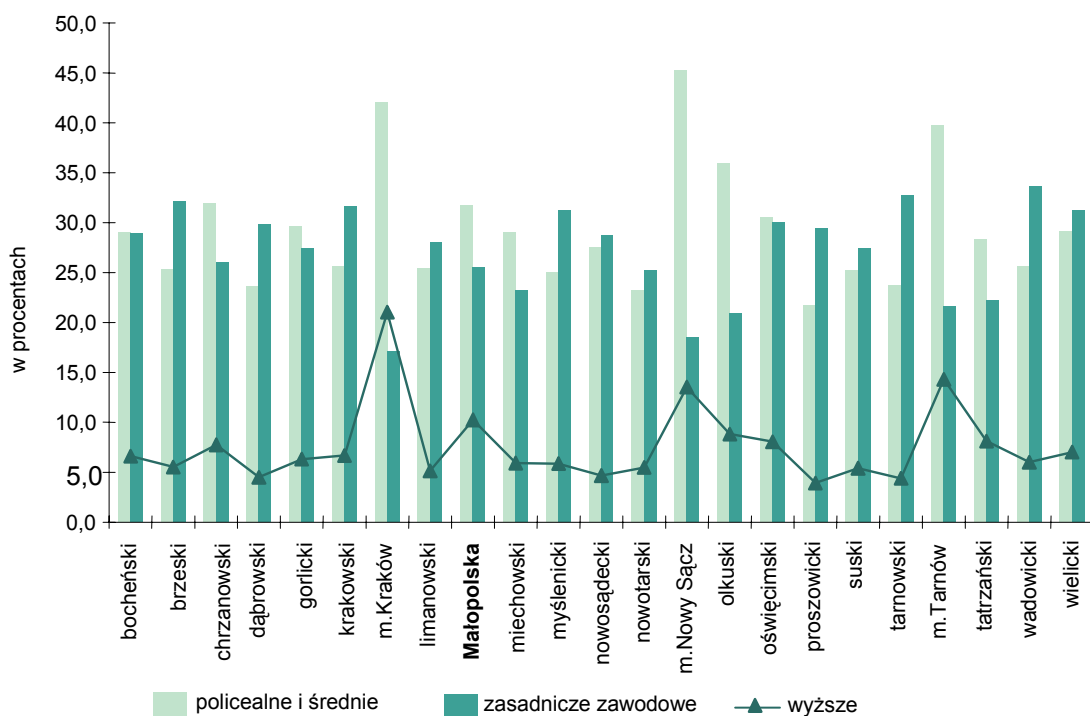
Zdecydowanie największe strumienie dojeżdżających do pracy kierują się w stronę dużych ośrodków miejskich. W 2006 r. do pracy w Krakowie przyjechało 61,9 tys. osób, do Tarnowa - 16,7 tys. osób a do Nowego Sącza – 12,8 tys. osób. Relatywnie dużym natężeniem przyjeżdżających do pracy charakteryzują się powiaty o bogatej infrastrukturze gospodarczej. Do powiatów wadowickiego i oświęcimskiego przyjeżdżało po prawie 15 tys. osób. Natomiast najmniej osób przyjeżdżało do pracy w powiatach proszowickim, miechowskim i dąbrowskim.

Poziom wykształcenia w 2002 r.

Analizy wykształcenia ludności w ujęciu terytorialnym dokonano na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 r., co pozwoliło ustalić najwyższy ukończony poziom wykształcenia szkolnego ludności w wieku 13 lat i więcej.

Głównym czynnikiem różnicującym poziom wykształcenia jest miejsce zamieszkania. Najwięcej osób z wykształceniem ponadpodstawowym zamieszkuje miasta na prawach powiatów: Kraków, Nowy Sącz i Tarnów, gdzie udział osób w populacji ludności miast w wieku 13 lat i więcej wynosił od 75,6% do 80,2% i przewyższał wskaźnik wojewódzki wynoszący 67,4%. Wśród powiatów ziemskich najwyższy wskaźnik, również przekraczający średnią dla Małopolski, wystąpił w powiecie oświęcimskim, gdzie udział osób z wykształceniem ponadpodstawowym wynosił 68,6%. Najniższy wskaźnik udziału ludności z wykształceniem ponadpodstawowym nie przekraczający 55% wystąpił w powiecie nowotarskim i proszowickim.

WYKRES 62. UDZIAŁ OSÓB Z WYKSZTAŁCENIEM PONADPODSTAWOWYM W OGÓLNEJ POPULACJI OSÓB W WIEKU 13 LAT I WIĘCEJ W 2002 R.

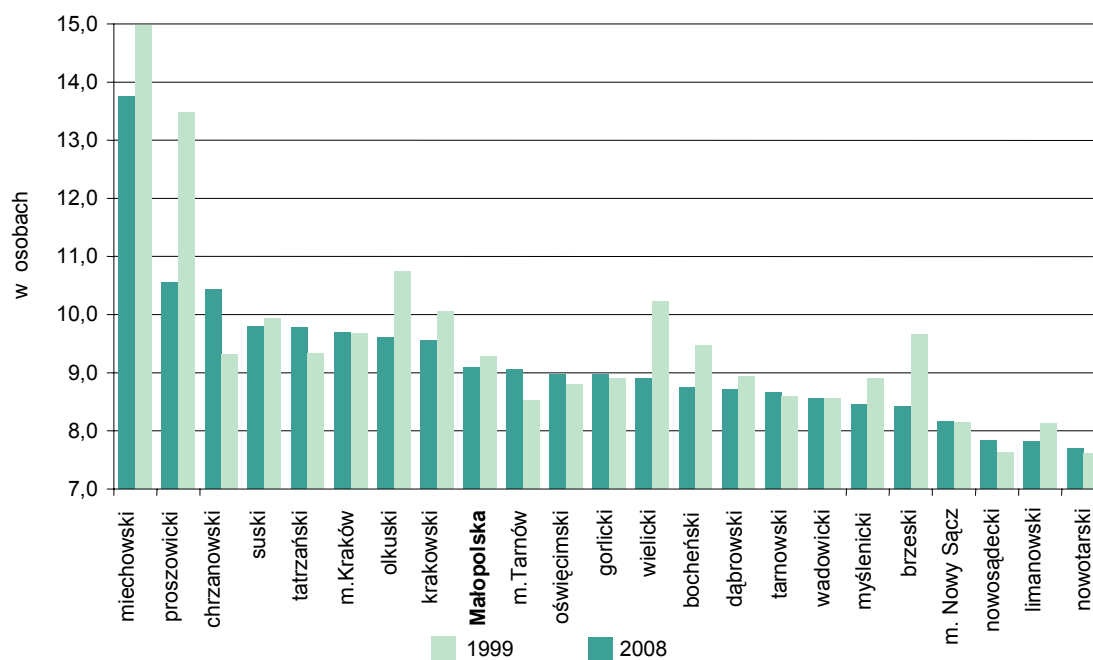
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Szczegółowa analiza poziomu wykształcenia pokazuje, że najwięcej osób z wykształceniem wyższym – 21,0% zamieszkuje w Krakowie a najmniej, bo zaledwie 3,9% w powiecie proszowickim. Najliczniejszą grupę osób z wykształceniem policealnym i średnim – 45,2% stanowią mieszkańcy Nowego Sącza. Najwyższym odsetkiem ludności z wykształceniem zasadniczym zawodowym, wynoszącym 33,6%, charakteryzował się powiat wadowicki.

Stan zdrowia ludności i natężenie niepełnosprawności

W 2008 r. na każdy 1 tys. mieszkańców województwa małopolskiego przypadało 9 zgonów i wskaźnik ten był o 2 pkt niższy niż w 1999 r. Poziom umieralności mężczyzn w obu omawianych okresach był jednakowy, wynosił 9,9‰ i był wyższy niż u kobiet zarówno w 1999 jak i 2008 r. Wśród kobiet zaznaczyło się korzystne zjawisko spadku umieralności z 8,7‰ w 1999 r. do 8,4 w 2008 r. W ujęciu terytorialnym w 2008 r. najwyższy współczynnik umieralności wystąpił w powiatach: miechowski – 13,8‰ oraz proszowickim i chrzanowskim, gdzie wynosił odpowiednio 10,5 i 10,4‰. Najniższą umieralnością odznaczały się powiaty: nowotarski 7,7‰ oraz nowosądecki i limanowski – po 7,8‰. Podobnie w 1999 r. w powiatach nowotarskim i nowosądeckim umieralność była najniższa – po 7,6‰, a najwyższą umieralnością charakteryzował się powiat miechowski – 15,0‰.

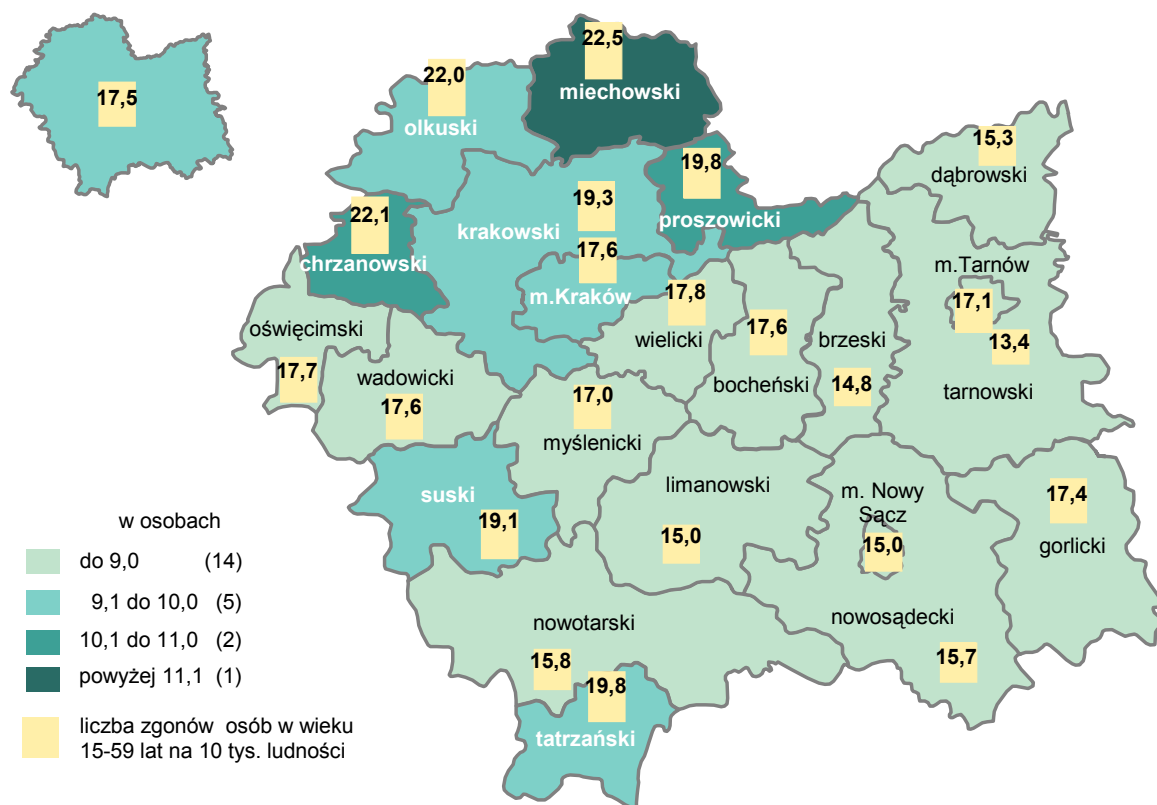
WYKRES 63. WSPÓŁCZYNNIK UMIERALNOŚCI W 1999 I 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W 2008 r. w powiatach proszowickim i oświęcimskim na każdy 1 tys. żywo urodzonych dzieci przypadało niewiele ponad 2 zgony niemowląt i był to najniższy wskaźnik w województwie małopolskim natomiast najwyższy - ponad 11‰ wystąpił w powiecie suskim. W 1999 r. wskaźnik ten kształtował się na poziomie od niespełna 4‰ w powiecie gorlickim do ponad 14 zgonów na każdy 1 tys. urodzeń żywych w powiecie olkuskim. Porównując rok 2008 do 1999 r. we wszystkich powiatach, oprócz gorlickiego i suskiego, dało się zaobserwować pozytywne zjawisko spadku liczby zgonów niemowląt przypadających na 1 tys. żywych urodzeń.

MAPA 13. ZGONY NA 1 TYS. LUDNOŚCI ORAZ ZGONY OSÓB W WIEKU 15-59 LAT NA 10 TYS. LUDNOŚCI W 2008 R.

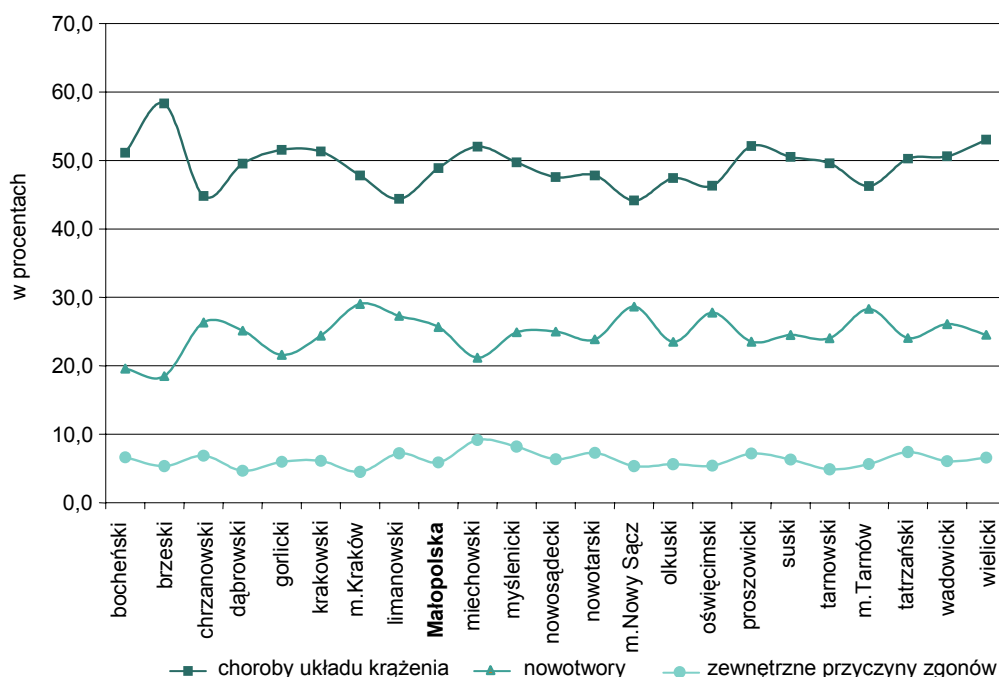
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Wśród osób pomiędzy 15 a 59 rokiem życia zaznaczył się niewielki wzrost (o 0,2 pkt) wskaźnika umieralności (liczba zgonów przypadających na 10 tys. osób). W 2008 r. najkorzystniejszą sytuację zaobserwowano w powiecie tarnowskim, gdzie na 10 tys. ludności w tym wieku przypadało 13,4 zgonu, a największe natężenie umieralności wystąpiło w powiecie miechowskim, gdzie wskaźnik osiągnął wartość 22,5 zgonu, przy średniej wojewódzkiej 17,5.

We wszystkich powiatach województwa małopolskiego w analizowanej dekadzie obserwuje się pozytywną tendencję wzrostową liczby osób w wieku 80 lat i więcej, świadczącą niewątpliwie o poprawie stanu zdrowia ludności Małopolski. W 2008 r. na każdy tysiąc osób przypadało od 24 osób w wieku 80 lat i więcej w powiatach nowosądeckim i nowotarskim do 50 osób w powiecie miechowskim. W 1999 r. wskaźnik ten kształtował się na znacznie niższym poziomie od 16 osób w powiatach nowotarskim, oświęcimskim i w Nowym Sączu do 36 osób w powiecie miechowskim.

Zdecydowanie największym zagrożeniem dla życia w 2008 r. były choroby układu krążenia, stanowiące dla województwa około 50% przyczyn zgonów, a w układzie terytorialnym od 44,1% w Nowym Sączu do 58,3% w powiecie brzeskim. Również w 1999 r. najczęstszymi przyczynami zgonów (od 48,0% do 58,2%) były choroby układu krążenia. W 2008 r. znaczącym zagrożeniem życia okazały się nowotwory, będąc przyczyną około 1/4 ogółu zgonów w województwie. W Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie nowotwory przyczyniły się do blisko 30% zgonów, podczas gdy w powiecie brzeskim stanowiły przyczynę niespełna 20% zgonów. Także w 1999 r. była to druga, co do częstotliwości występowania przyczyna zgonów, na skutek której zmarło od ponad 19% do 26% osób.

WYKRES 64. ZGONY WEDŁUG PRZYCZYN W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Wpływ na stan zdrowia wywierają również warunki, w jakich wykonujemy pracę. W końcu 2008 r. w województwie małopolskim w przeliczeniu na 1 tys. zatrudnionych w zbiorowości objętej badaniem przypadało 87,5 osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia.

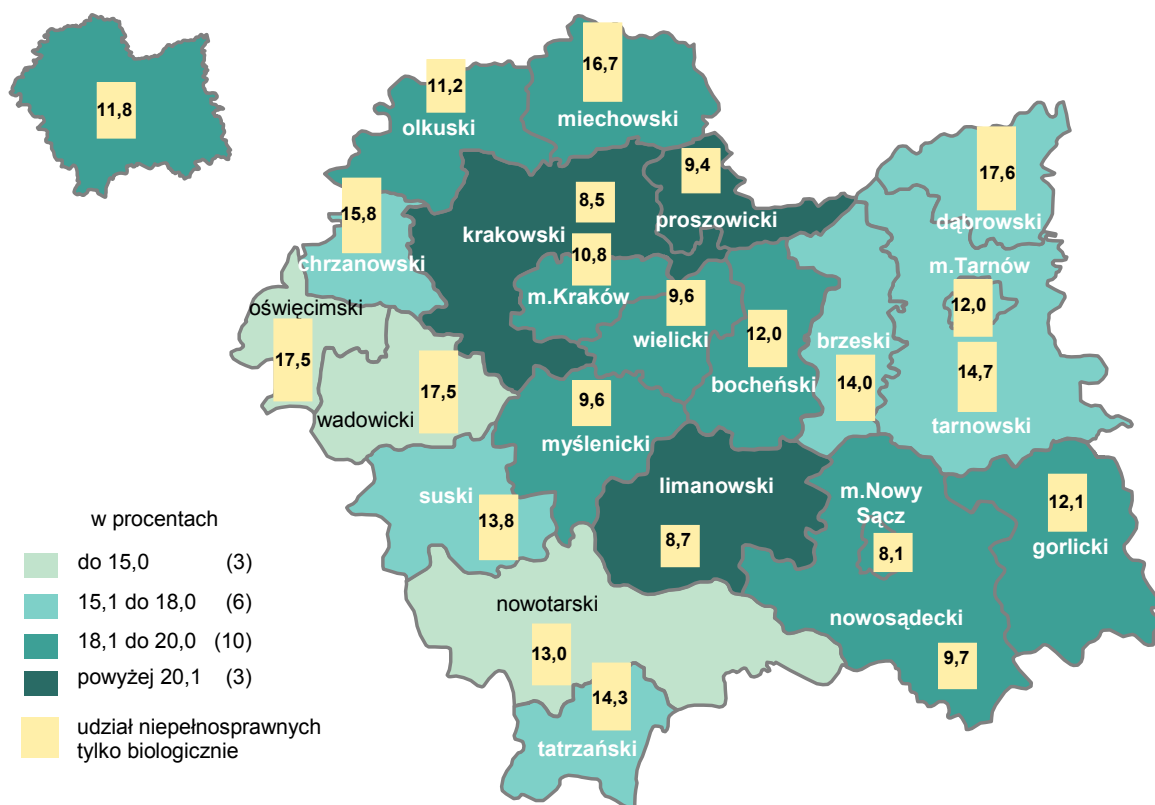
W 2008 r. najwyższy stopień zagrożenia dla zdrowia na stanowiskach pracy występował w powiecie oświęcimskim. Wysoki stopień zagrożenia odnotowano w powiatach: gorlickim, chrzanowskim, suskim, limanowskim, tatrzańskim oraz brzeskim i proszowickim. Najmniej zatrudnionych w warunkach zagrożenia pracowało w powiatach dąbrowskim i miechowskim.

Według metodologii NSP 2002 zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na dwie podstawowe grupy:

- osoby niepełnosprawne prawnie, posiadające odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony,
- osoby niepełnosprawne tylko biologicznie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania podstawowych czynności.

Wyniki NSP 2002 pokazały, że osoby niepełnosprawne ogółem stanowiły w Małopolsce 18,2% ogółu ludności. Natężenie niepełnosprawności było znacznie zróżnicowane pomiędzy powiatami. Najwyższym odsetkiem niepełnosprawnych – aż 23,4%, odznaczał się powiat proszowicki, w którym na 1 tys. ludności przypadały 234 osoby niepełnosprawne, a najmniejszy udział osób niepełnosprawnych, stanowiący 14,0% ludności, odnotowano w powiecie wadowickim.

MAPA 14. NIEPEŁNOSPRAWNI W POPULACJI OGÓŁEM I UDZIAŁ NIEPEŁNOSPRAWNYCH TYLKO BIOLOGICZNIE W OGÓŁEM W 2002 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Spis wykazał również duże zróżnicowanie terytorialne osób określających się jako niepełnosprawne tylko biologicznie. W Nowym Sączu tylko 8,1% ogólnej populacji niepełnosprawnych określiło swoją przynależność do grupy niepełnosprawnych biologicznie, podczas gdy w powiecie dąbrowskim wskaźnik był znacznie wyższy i wynosił 17,6%. Częstość występowania niepełnosprawności była znacznie zróżnicowana w ujęciu ekonomicznych grup wieku. Najmniejszy odsetek niepełnosprawnych występował wśród najmłodszej kategorii osób - w wieku przedprodukcyjnym. W powiatach brzeskim, olkuskim i tatrzańskim zaledwie 1,8% osób tej grupy ekonomicznej to osoby niepełnosprawne, a najwyższy odsetek zanotowano w Tarnowie – 3,2%. Znacznie wyższy odsetek niepełnosprawnych występuje w grupie osób w wieku produkcyjnym, gdzie przybiera on wartości od 12,4% w powiecie oświęcimskim do 18,3% w powiecie limanowskim.

Zjawisko niepełnosprawności jest ściśle powiązane z wiekiem, w związku z tym natężenie niepełnosprawności w grupie osób w wieku poprodukcyjnym jest najwyższe. Wskaźnik natężenia niepełnosprawności w tej grupie wykazuje duże zróżnicowanie pomiędzy powiatami. W powiecie oświęcimskim blisko 40% osób tej grupy ekonomicznej określiło swoją niepełnosprawność, a w powiecie limanowskim osoby niepełnosprawne stanowiły 75% osób w wieku poprodukcyjnym.

W spisie w 2002 r. badane było również zjawisko niepełnosprawności dzieci do lat 15. Najniższy odsetek niepełnosprawnych w populacji tych dzieci, wynoszący 1,7% zanotowano wówczas w powiatach tatrzańskim i brzeskim, a najwyższy wskaźnik niepełnosprawności dzieci, wynoszący 3% wystąpił w Nowym Sączu i Tarnowie.

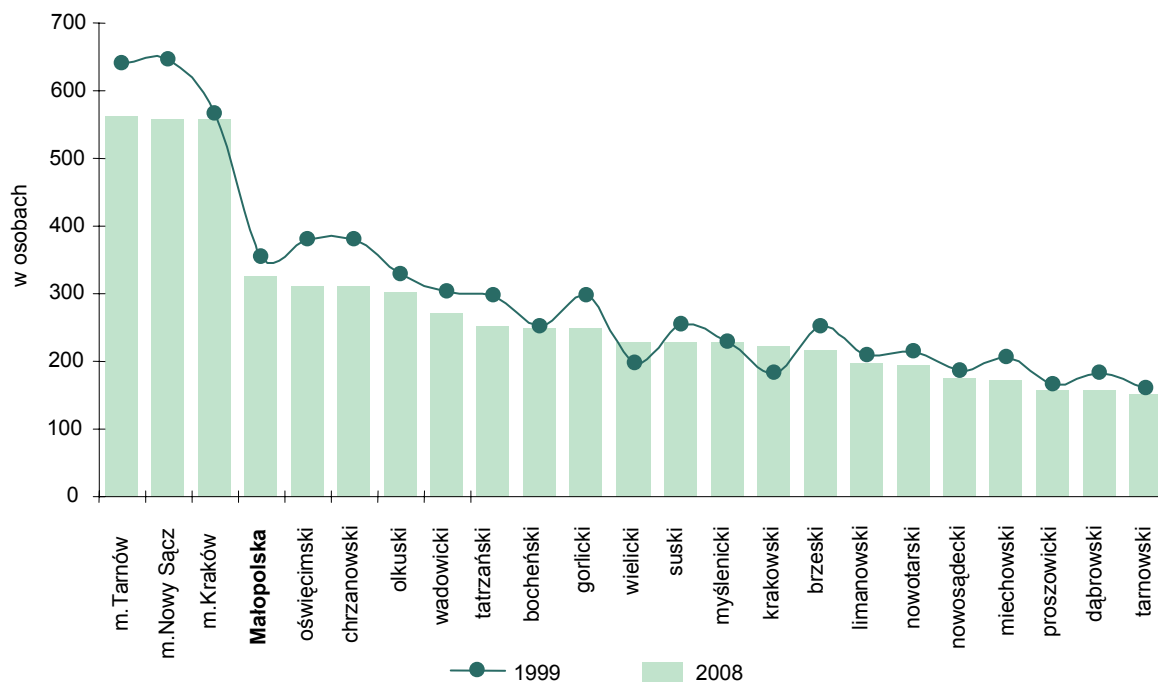
W 2008 r. we wszystkich powiatach województwa małopolskiego nastąpił wzrost liczby dzieci niepełnosprawnych w ogólnej populacji dzieci. Zróżnicowanie tego wzrostu w poszczególnych powiatach wynosiło od 0,4 pkt w powiatach chrzanowskim i olkuskim do 3,1 pkt w powiecie suskim.

Pracujący

W okresie od 1999 do 2008 r. w powiatach województwa małopolskiego występowało duże zróżnicowanie liczby pracujących³⁵ poza rolnictwem indywidualnym w przeliczeniu na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym. Zróżnicowanie wskaźnika utrzymywało się na stałym poziomie w kolejnych latach (zmienność 48% w 1999 r., 46% w 2008 r.).

W miastach na prawach powiatu omawiany wskaźnik utrzymywał się przez wszystkie lata na wysokim poziomie, a w 2008 r. liczba pracujących poza rolnictwem indywidualnym na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym wynosiła około 560 osób, co znacznie przekraczało odpowiednią wartość dla Małopolski (327 pracujących). Z powiatów ziemskich najwięcej pracujących poza rolnictwem indywidualnym na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym w 2008 r. było w powiecie oświęcimskim – 313, a najmniej w powiecie tarnowskim – 152. W tym miejscu trzeba zwrócić uwagę, że szczególnie w przypadku powiatów leżących w bliskim położeniu dużych miast powyższy wskaźnik nie odzwierciedla rzeczywistego natężenia zjawiska, gdyż znaczna liczba mieszkańców gmin pracuje w miastach.

WYKRES 65. PRACUJĄCY POZA ROLNICTWEM INDYWIDUALNYM NA 1 TYS. LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM W 1999 I 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

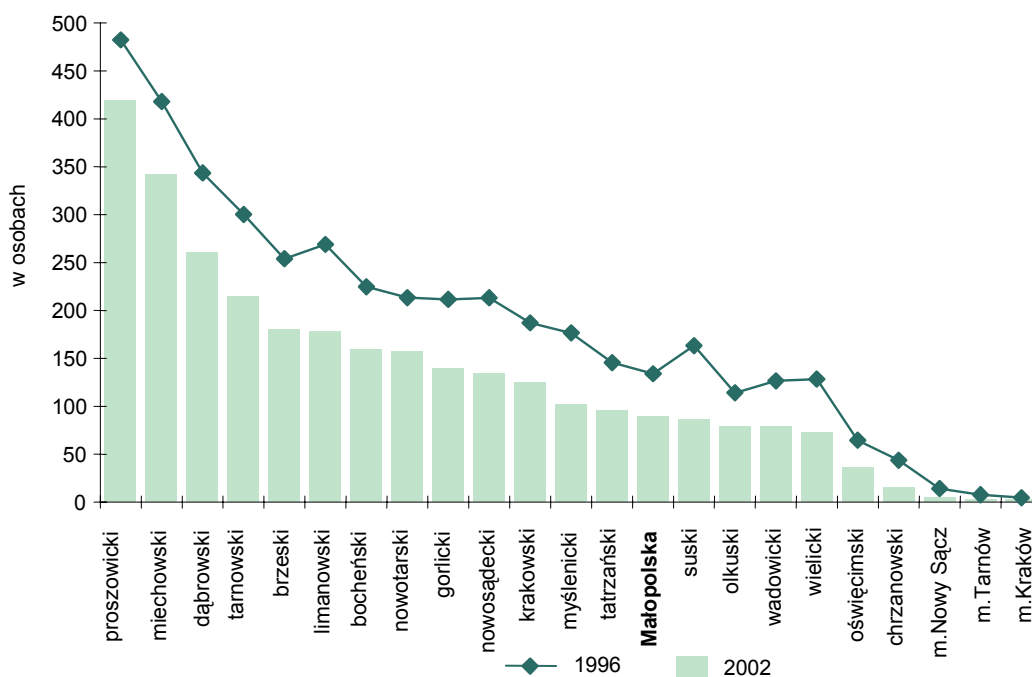
W większości powiatów w okresie omawianego dziesięciolecia liczba pracujących poza rolnictwem indywidualnym na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym wykazywała tendencję spadkową. Tylko dwa powiaty przekroczyły w 2008 r. poziom z 1999 r. - w powiecie krakowskim odnotowano wzrost

³⁵ Bez zakładów pracy o liczbie pracujących do 9 osób i bez osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

o 18,1% a wielickim o 12,6%. Największe spadki omawianego wskaźnika wystąpiły w powiatach chrzanowskim i oświęcimskim – odpowiednio o 19,4% i o 18,7%. Podobnie głęboki spadek wskaźnika dotknął także powiaty gorlicki i miechowski.

Informacje o pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych są pozyskiwane tylko w wyniku powszechnych spisów rolnych, stąd w niniejszym opracowaniu, podstawę omówienia zmian w tym zakresie stanowią wyniki PSR 1996 i PSR 2002, doprowadzone do porównywalności³⁶. W 2002 r. największe natężenie pracujących w rolnictwie indywidualnym, mierzone udziałem tych osób w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, występowało w powiecie proszowickim – 419, a także w powiecie miechowskim – 341. Relatywnie dość wysokie wskaźniki w tym zakresie zanotowały także powiaty dąbrowski i tarnowski – odpowiednio 260 i 215 pracujących na 1 tys. osób. W 1996 r. wyżej wymienione powiaty uplasowały się w tej samej kolejności, chociaż wskaźniki były znacznie wyższe. Najmniejsze natężenie pracujących w rolnictwie indywidualnym (poza miastami na prawach powiatu), w obu omawianych okresach utrzymywało się w powiatach zachodniej części województwa – chrzanowskim i oświęcimskim.

**WYKRES 66. PRACUJĄCY W ROLNICTWIE INDYWIDUALNYM
NA 1 TYS. LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM W 1996 I 2002 R.
WYNIKI PSR 1996 I 2002 (według metodologii 2002 r.)**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W okresie 6 lat dzielących powszechne spisy rolne liczba pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych we wszystkich powiatach wyraźnie się zmniejszyła. Największe spadki wystąpiły tam gdzie natężenie w 1996 r. było stosunkowo niskie. W powiecie chrzanowskim liczba pracujących na 1 tys. zmniejszyła się o ponad 65%, a w oświęcimskim o ponad 43%. Bardzo silne osłabienie natężenia, bo o ponad 47% dotknęło powiat suski. Dość wysokie spadki – o ponad 40%,

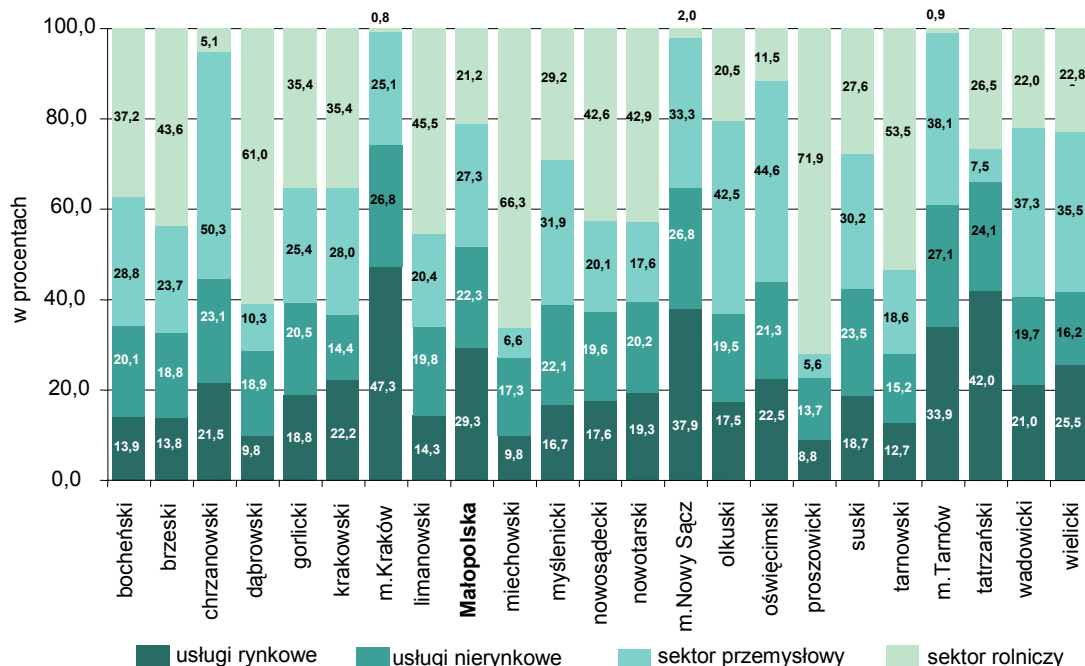
³⁶ Patrz uwagi metodyczne str. 24 „UWAGA”.

wystąpiły także w powiatach wielickim i myślenickim. W powiatach z największym natężeniem pracujących w rolnictwie w 1996 r. skala spadku była zdecydowanie niższa. W powiatach proszowickim, miechowskim i dąbrowskim wskaźnik natężenia zmniejszył się odpowiednio o 13, 18 oraz 24%.

Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych w miastach na prawach powiatu kształtowała się odmiennie niż w powiatach ziemskich. W miastach na prawach powiatu zdecydowanie dominowali pracujący w sektorze usług, przy czym charakterystyczny był relatywnie wysoki udział pracujących w sektorze usług rynkowych. W 2008 r. w Krakowie udział pracujących w tym sektorze sięgał niemal połowy wszystkich pracujących, w Nowym Sączu był bliski 40%, a w Tarnowie przekraczał 30%. Udział pracujących w sektorze usług nierynkowych kształtował się na zbliżonym poziomie około 27% ogółu pracujących. W miastach na prawach powiatu znacznie mniejszy był odsetek pracujących w sektorze przemysłowym, od 25% w Krakowie do niespełna 40% w Tarnowie, a pracujący w sektorze rolniczym mieli minimalny udział.

Wśród powiatów ziemskich, dominujący udział pracujących w sektorze usług występował jedynie w powiecie tatrzańskim. W tym powiecie pracujący w usługach rynkowych stanowili 42%, a w usługach nierynkowych dalsze 24% ogółu pracujących.

WYKRES 67. STRUKTURA PRACUJĄCYCH WEDŁUG SEKTORÓW DZIAŁALNOŚCI W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

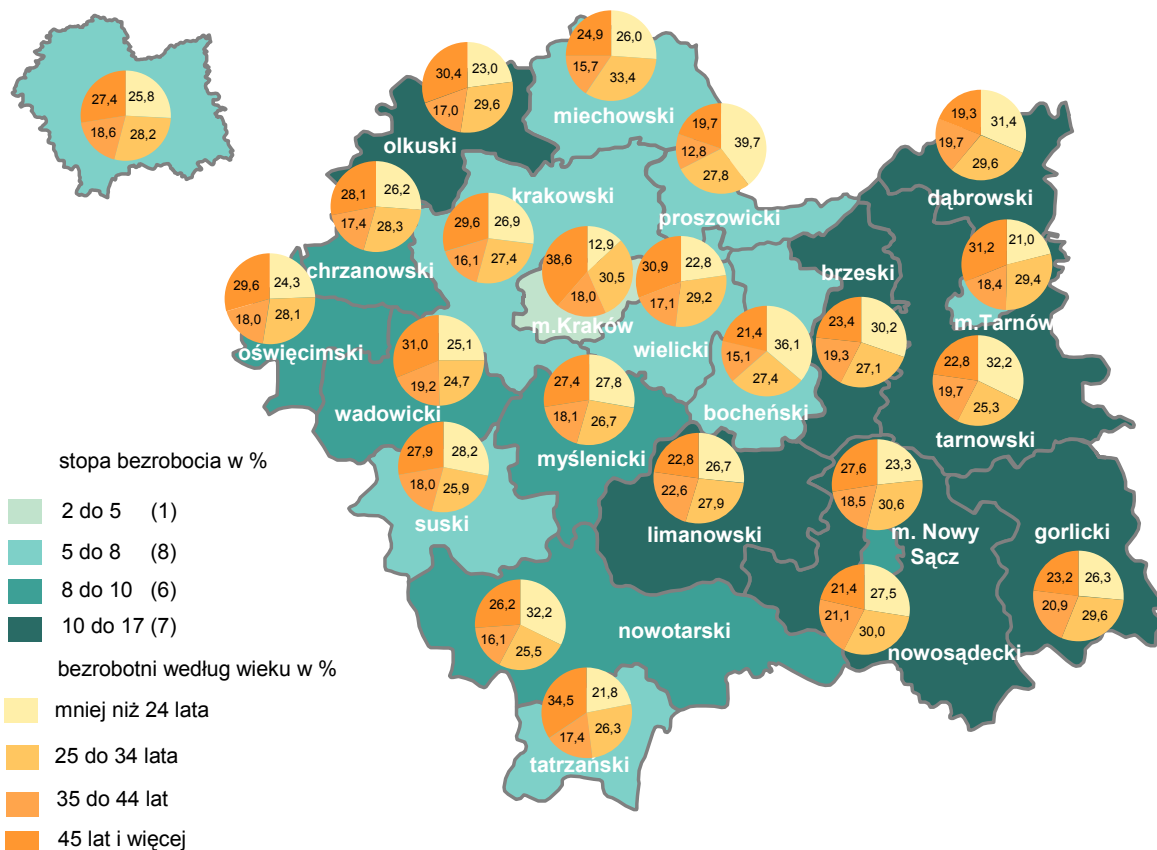
Pozostałe powiaty można podzielić na te, w których wśród pracujących przeważał sektor rolniczy oraz te, w których decydującą rolę odgrywali pracujący w sektorze przemysłowym. Największy udział pracujących w sektorze przemysłowym wystąpił w powiatach zachodniej części województwa – chrzanowskim, oświęcimskim i olkuskim, gdzie wyniósł odpowiednio – 50,3%; 44,6% oraz 42,5%. W powiatach proszowickim i miechowskim zdecydowanie dominowali pracujący w sektorze rolniczym z udziałem odpowiednio 71,9% i 66,3% ogółu pracujących. Do powiatów typowo rolniczych zaliczyć należy również powiat dąbrowski, gdzie udział sektora rolniczego wynosił 61,0% ogółu pracujących.

Bezrobotni zarejestrowani.

Zjawisko bezrobocia to efekt ciągłych zmian zachodzących na rynku pracy, a skutki, jakie wywołuje odczuwalne są zarówno w życiu społecznym jak i ekonomicznym. Przez cały badany okres w powiatach Małopolski utrzymywało się przestrzenne zróżnicowanie stóp bezrobocia. Na koniec 2008 r. rozpiętość między najniższą a najwyższą stopą bezrobocia wynosiła 13,6 pkt. Najwyższą stopę bezrobocia zarejestrowano w powiecie dąbrowskim (16,4%), podczas gdy w Krakowie tylko niespełna 3% ludności aktywnej zawodowo pozostawało bez pracy. W porównaniu z 1999 r. największy spadek stopy bezrobocia zanotowano w powiecie nowosądeckim (o blisko 16 pkt) oraz w powiecie gorlickim (spadek o 10,2 pkt) natomiast w powiatach proszowickim i tatrzańskim oraz Krakowie i Tarnowie spadek stóp bezrobocia był najmniejszy i nie przekraczał 3 pkt.

W latach 1999-2008 malała liczba bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej roku i była najwyższa w powiatach o wysokiej stopie bezrobocia. Tendencja spadkowa liczby bezrobotnych, jaka zaznaczyła się po 2003 r. była zapewne następstwem wejścia Polski do Unii Europejskiej i emigracji zarobkowej do państw członkowskich otwierających swoje granice dla polskich pracowników.

MAPA 15. STOPA BEZROBOCIA REJESTROWANEGO ORAZ STRUKTURA BEZROBOTNYCH WEDŁUG WIEKU W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Zjawisko bezrobocia najsilniej dotyka ludzi młodych. Na koniec 2008 r. w powiatach bocheńskim i proszowickim prawie 40% osób w wieku do 24 lat miało trudności ze znalezieniem pracy (w 2000 r. analogiczny wskaźnik wynosił odpowiednio 41% i 52%). Stosunkowo najłatwiej znaleźć pracę mógł statystyczny młody bezrobotny w Krakowie i Tarnowie.

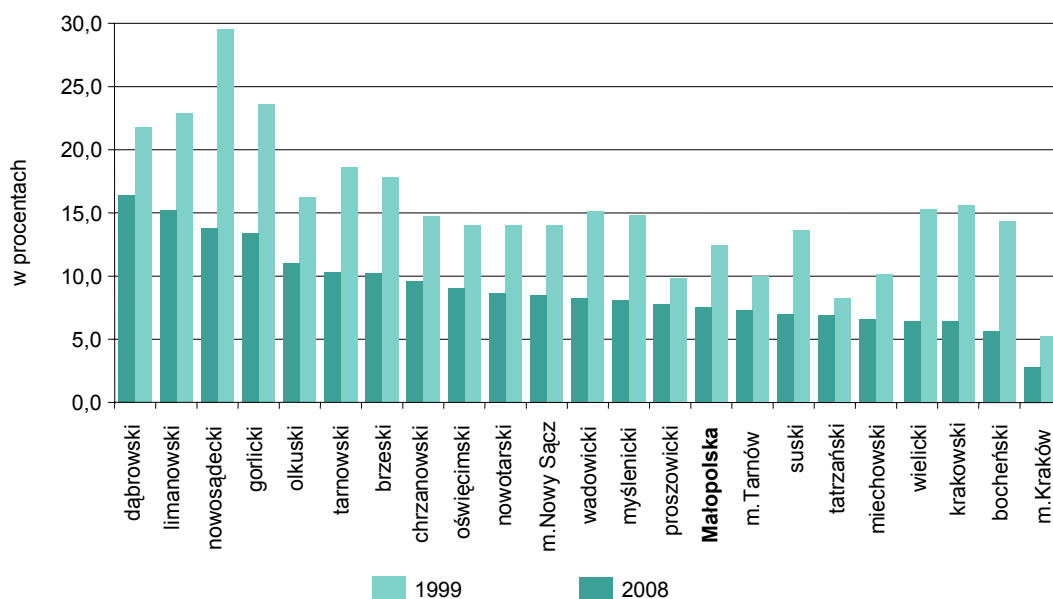
W ostatniej dekadzie najmniej liczną grupę bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 45 lat i więcej. Niestety odsetek tych osób zwiększał się z każdym rokiem i na koniec 2008 r. osiągnął najwyższe wartości w Krakowie, gdzie osoby w wieku powyżej 45 lat stanowiły prawie 40% ogółu bezrobotnych, podczas gdy w 2000 r. było ich niespełna 22%.

W strukturze bezrobotnych według płci przeważały kobiety a ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych stale wzrastał. W 2003 r. stanowiły one 51,6%, a w 2008 ich udział wzrósł o 7,4 pkt.

Struktura poziomu wykształcenia bezrobotnych uległa w omawianych latach zasadniczej zmianie. We wszystkich powiatach zdecydowanie wzrósł udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem.

W 2000 r. było ich tylko 2,9% a w 2008 r. już 10,1%. Najwyższy udział bezrobotnych posiadających wykształcenie wyższe wystąpił w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu (odpowiednio 23,2%, 15,4% i 12,4%). W województwie małopolskim zmalał natomiast udział bezrobotnych słabiej wykształconych: w 2000 r. bezrobotni z wykształceniem zawodowym i podstawowym stanowili około 67% populacji a w 2008 r. niespełna 52%.

WYKRES 68. STOPA BEZROBOCIA W 1999 I 2008 R.
Stan w końcu grudnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Wśród bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy blisko 1/4 to osoby bez stażu pracy. Tendencja ta utrzymywała się na przestrzeni ostatnich lat. W 2008 r. wyższy niż 30% wskaźnik zanotowały powiaty proszowicki – 40,3%, miechowski – 39,9%, nowotarski – 32,5% i tarnowski – 31,2%. W niewielkim stopniu wzrósł udział bezrobotnych cechujących się krótkim stażem pracy, poniżej pięciu lat, natomiast udział bezrobotnych z wyższym stażem spadł w ciągu ostatnich lat o kilka punktów procentowych.

W omawianym dziesięcioleciu oferty pracy zgłaszane przez pracodawców w urzędach pracy rosły z roku na rok. W 1999 r. zanotowano jedynie 248 ofert pracy - w poszczególnych powiatach były to ilości śladowe. W 2008 r. ponad połowa wszystkich ofert pracy dotyczyła bezrobotnych w Krakowie,

gdzie na 1 tys. bezrobotnych przypadało ponad 103 oferty. W pozostałych powiatach wskaźnik ten kształtował się na poziomie poniżej 20 ofert.

Zasoby ludzkie – Grupy powiatów podobnych

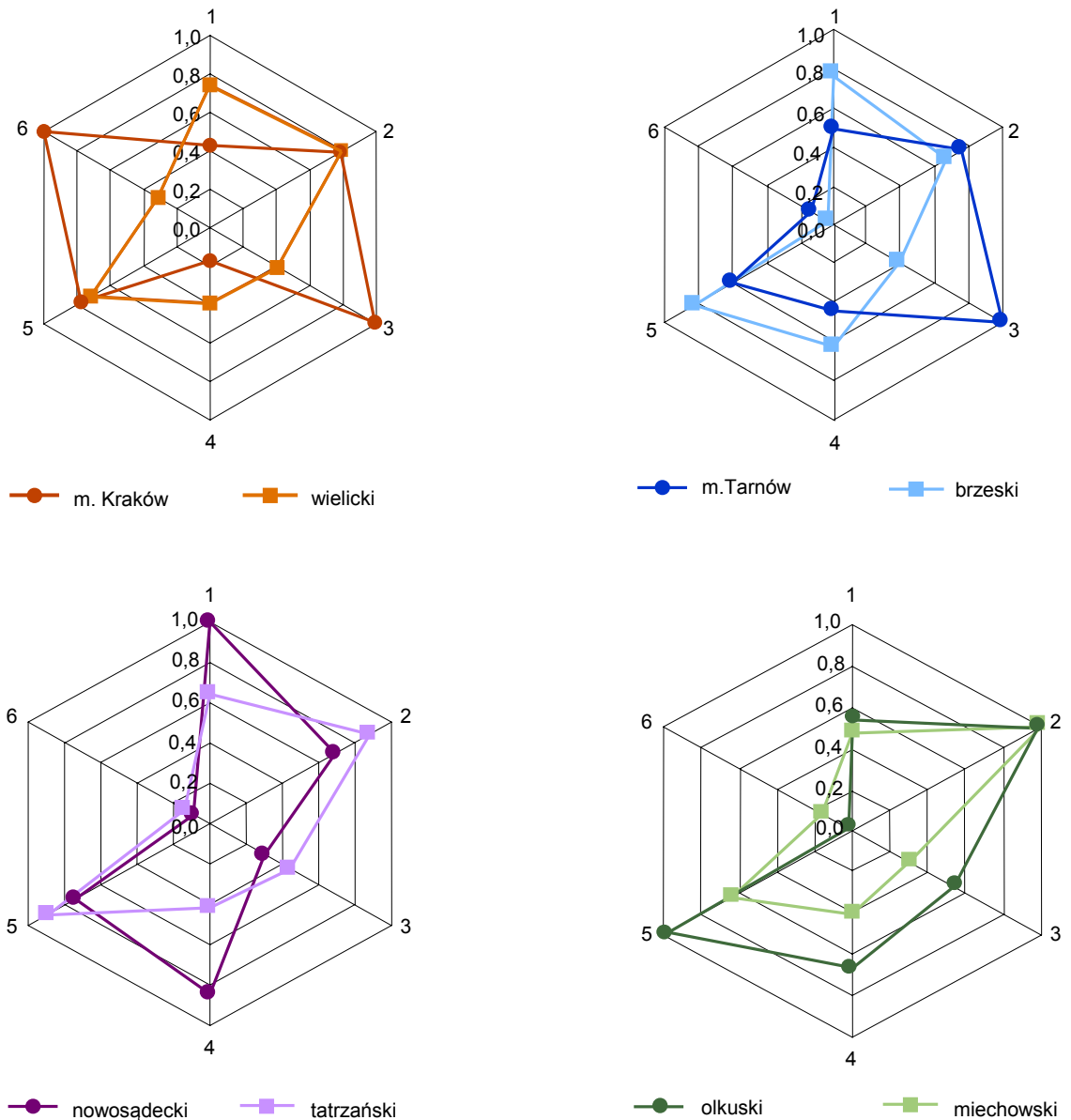
Uwzględniając cechy diagnostyczne wymienione w załączniku 2 oraz stosując metodę taksonomiczną utworzono dla lat 1999, 2003, 2006, 2008 grupy powiatów podobnych ze względu na zasoby ludzkie.

Grupy powiatów według miernika zasobów ludzkich w latach 1999 - 2008

	1999	2003	2006	2008
Grupa I	m.Nowy Sącz	m.Kraków	m.Kraków	m.Kraków
	myślenicki	m.Nowy Sącz	wielicki	myślenicki
	m.Kraków	m.Tarnów	myślenicki brzeski	m.Nowy Sącz wielicki
Grupa II	wielicki	nowotarski	m.Tarnów	m.Tarnów
	nowotarski	bocheński	m.Nowy Sącz	bocheński
	wadowicki	wielicki	bocheński	oświęcimski
	nowosądecki	tatrzański	nowotarski	wadowicki
	krakowski	myślenicki	oświęcimski	nowotarski
	m.Tarnów	oświęcimski	krakowski	krakowski
	gorlicki	wadowicki	wadowicki	brzeski
	bocheński tarnowski	brzeski		
Grupa III	limanowski	krakowski	suski	nowosądecki
	brzeski	nowosądecki	nowosądecki	chrzanowski
	tatrzański	limanowski	limanowski	suski
	suski	chrzanowski	chrzanowski	limanowski
	oświęcimski	gorlicki	tarnowski	tarnowski
	chrzanowski	tarnowski	tatrzański	gorlicki
	dąbrowski	suski	olkuski gorlicki	tatrzański
Grupa IV	proszowicki	olkuski	dąbrowski	olkuski
	olkuski	dąbrowski	proszowicki	proszowicki
	miechowski	proszowicki miechowski	miechowski	dąbrowski miechowski

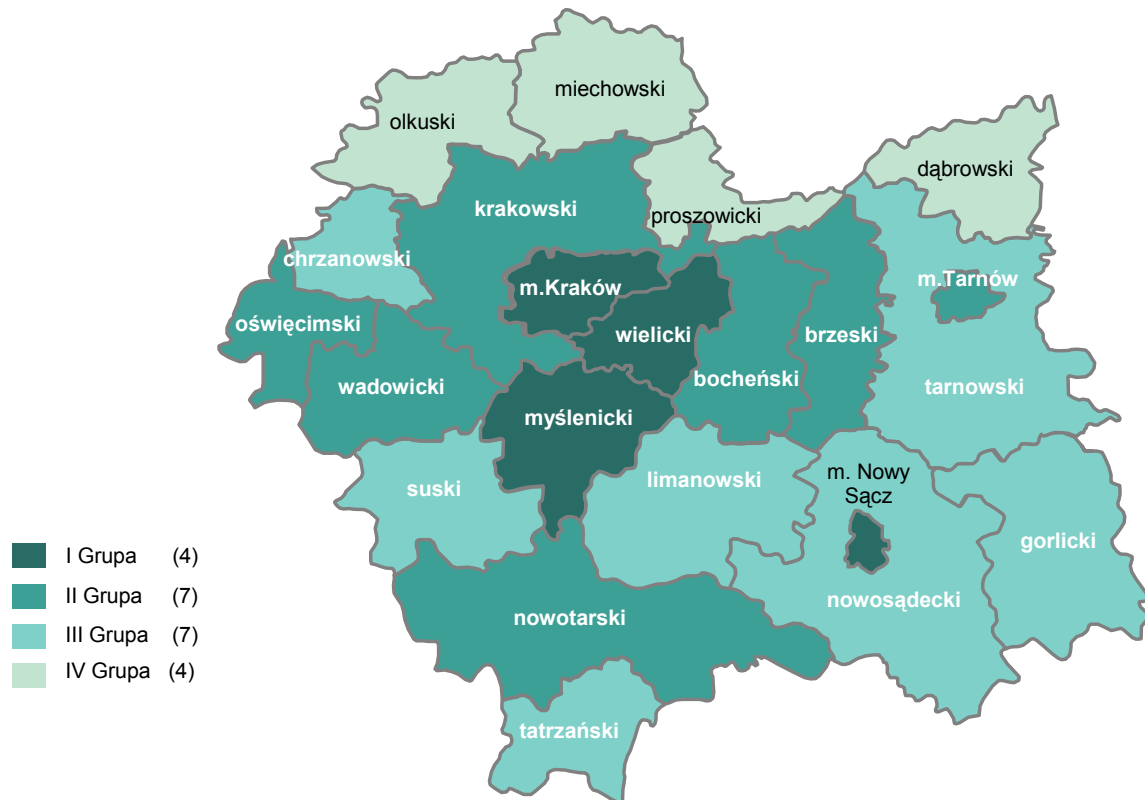
Zróznicowanie powiatów pod względem poziomu ogólnego miernika zasobów ludzkich w analizowanych latach nie było znaczne (współczynnik zmienności w 1999 r. i 2003 r. wynosił około 11%, w 2006 i 2008 r. odpowiednio 13,2% i 14,3%). Analizując zmiany wartości minimalnych i maksymalnych miernika syntetycznego oraz dystans między nimi daje się zauważyć dużą stabilność poziomu miernika w poszczególnych latach, natomiast rozstęp kwartyłowy (na wykresie obrazuje go długość prostokąta skrzynki), czyli obszar w którym znajduje się 50% „środkowych” powiatów zwiększył się w analizowanym okresie prawie dwukrotnie. Świadczy to o niezmiennych proporcjach pomiędzy powiatami lokującymi się najwyżej i najniżej przy równoczesnym większym zróżnicowaniu wskaźników dla powiatów o wartościach „środkowych”.

WYKRES 69. ZNORMALIZOWANE WSKAŹNIKI ZASOBÓW LUDZKICH
W WYBRANYCH POWIATACH W 2008 R.

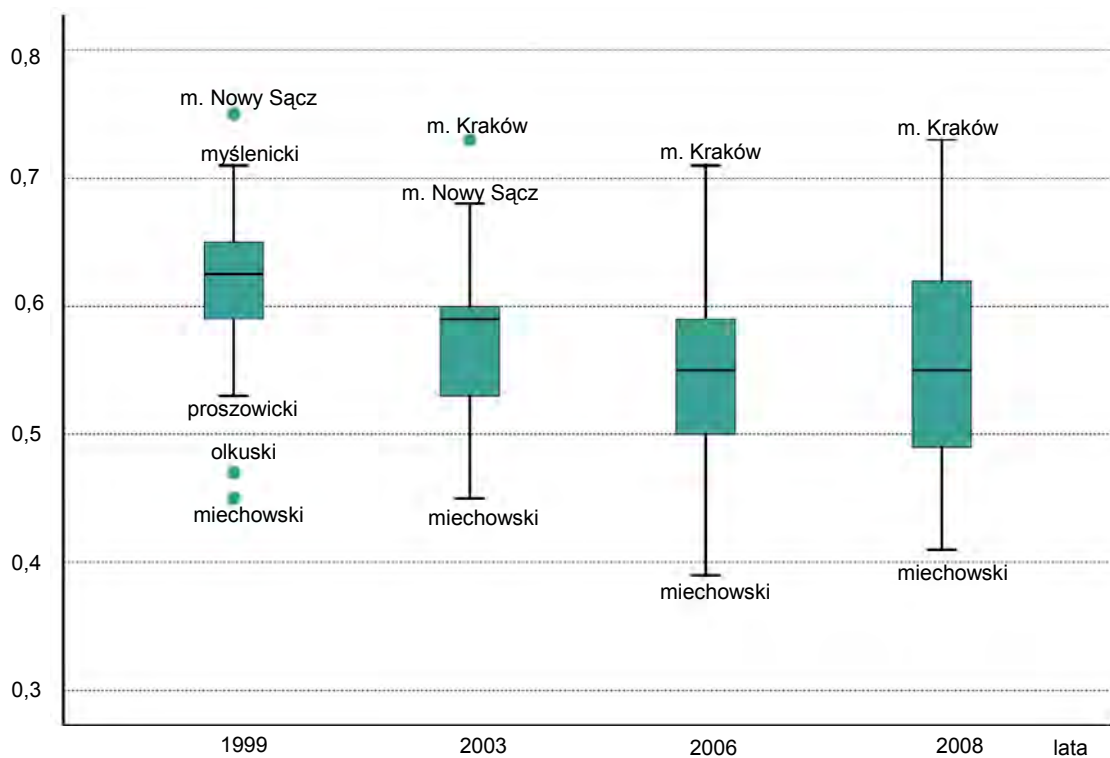

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

MAPA 16. MIERNIK ZASOBÓW LUDZKICH WEDŁUG POWIATÓW W 2008 R.

WYKRES 70. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW ZASOBÓW LUDZKICH WEDŁUG POWIATÓW W LATACH 1999 – 2008

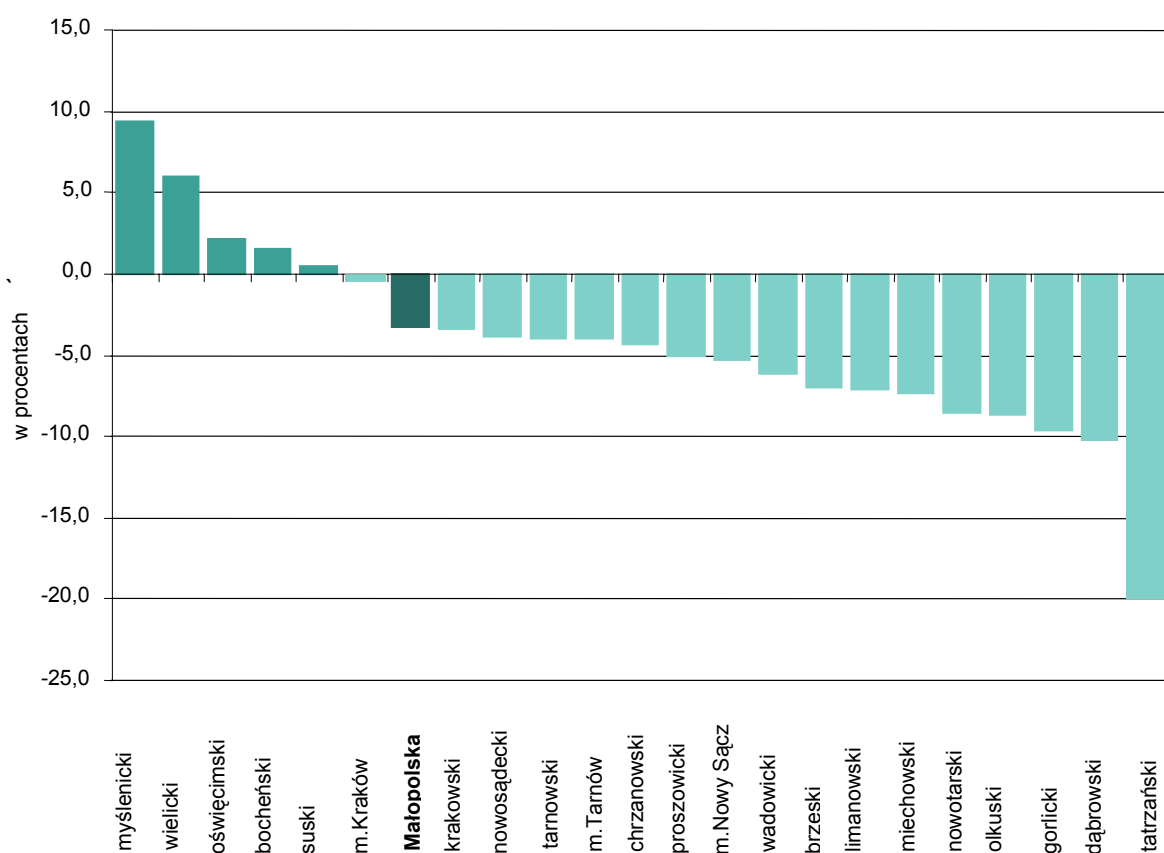
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Do grupy o wysokim poziomie miernika zasobów ludzkich w 2008 r. został zakwalifikowany Kraków, Nowy Sącz (podobnie jak w latach poprzednich) i dodatkowo powiaty myślenicki i wielicki, w których to odnotowano wysoki wzrost wartości miernika w omawianych latach.

Zróżnicowanie poszczególnych wskaźników zasobów ludzkich przedstawiono na wykresach radarowych. Każdy z wykresów radarowych reprezentuje jedną grupę z dwoma skrajnymi powiatami (najkorzystniejsza i najmniej korzystna wartość mierników syntetycznych w grupie).

Dynamika zmian miernika pozwala wyodrębnić powiaty względnie stabilne pod względem zasobów ludzkich, powiaty z widocznym powiększeniem potencjału ludzkiego, a także powiaty, w których obserwuje się spadek wartości miernika zasobów ludzkich.

**WYKRES 71. ZMIANY MIERNIKA ZASOBÓW LUDZKICH
W 2008 R. W STOSUNKU DO 2003 R.³⁷**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Wzrost miernika zasobów ludzkich zauważalny był w czterech powiatach należących w 2003 r. do grupy II. Wśród nich największy wzrost odnotowano w powiatach myślenickim i wielickim, co spowodowało przesunięcie się tych powiatów w 2008 r. do grupy I. Pozostałe powiaty charakteryzujące się wzrostem wskaźnika zasobów ludzkich to powiat bocheński i oświęcimski, które w 2008 r. pozostały w grupie II. Również w grupie II w 2008 r. pozostały powiaty nowotarski, brzeski i wadowicki pomimo spadku poziomu miernika syntetycznego w stosunku do 2003 r. W powiecie

³⁷ Patrz uwagi ogólne pkt 10 str. 20.

tatrzańskim wystąpił największy spadek wartości miernika, co spowodowało przesunięcie powiatu w 2008 r. do grupy III.

Do grupy III zarówno w 2003 r. jak i w 2008 r. zaklasyfikowały się te same powiaty z wyjątkiem powiatu krakowskiego. W tej grupie jedynie dla powiatu suskiego odnotowano wzrost miernika, a w pozostałych powiatach spadek wartości. Powiat krakowski, który w 2003 r. znajdował się na czele grupy III, pomimo relatywnie niskiego spadku miernika uplasował się w 2008 r. w grupie II.

GRUPY POWIATÓW WEDŁUG MIERNIKA ZASOBÓW LUDZKICH W LATACH 2003³⁸ - 2008

		2003			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2008	GRUPA I	m.Kraków m.Nowy Sącz	wielicki myślenicki		
	GRUPA II	m.Tarnów	nowotarski bocheński oświęcimski wadowicki brzeski	krakowski	
	GRUPA III		tatrzański	nowosądecki limanowski chrzanowski gorlicki tarnowski suski	
	GRUPA IV				olkuski dąbrowski proszowicki miechowski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

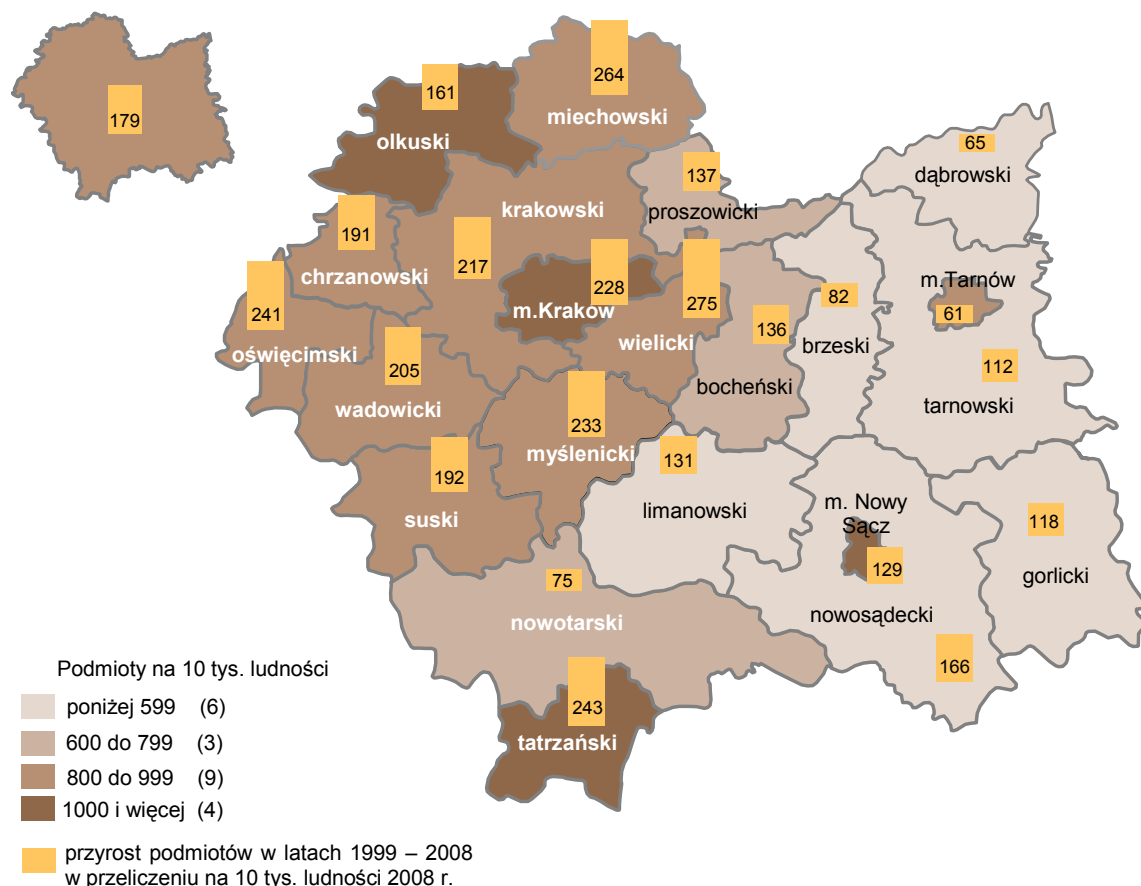
W 2003 r. i 2008 r. powiaty olkuski, dąbrowski, proszowicki, miechowski nie zmieniły swojej pozycji w grupie IV. Powiaty o najwyższych wartościach miernika w 2003 r. to Kraków i Nowy Sącz, które pomimo spadku wartości miernika zachowały swoją pozycję w grupie I oraz Tarnów, który przy spadku wartości miernika przesunął się w 2008 r. do grupy II.

³⁸ Patrz uwagi ogólne pkt 10 str.20.

AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA

W latach 1999 – 2008 w powiatach województwa małopolskiego widoczne jest przestrzenne zróżnicowanie natężenia podmiotów gospodarki narodowej, utrzymujące się na stałym poziomie w kolejnych latach (zmienność wskaźnika liczby podmiotów na 10 tys. ludności około 30%). We wszystkich analizowanych latach występuje duża grupa powiatów, w których liczba podmiotów na 10 tys. ludności jest mniejsza od średniej wojewódzkiej oraz kilka powiatów, w których wskaźnik utrzymuje się na wysokim poziomie (w 2008 r. wskaźnik asymetrii wynosił 0,82). W 2008 r. najbardziej przedsiębiorczy byli mieszkańcy Krakowa, gdzie na 10 tys. ludności prowadziło działalność 1400 podmiotów. Dużo inicjatywy wykazali także mieszkańcy powiatu tatrzańskiego, olkuskiego, Nowego Sącza, powiatu wadowickiego i wielickiego z liczbą podmiotów na 10 tys. ludności przekraczającą średnią wojewódzką – 917 podmiotów. W sześciu wschodnich powiatach województwa małopolskiego prowadziło działalność mniej niż 600 podmiotów na 10 tys. ludności.

**MAPA 17. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ NA 10 TYS. LUDNOŚCI
W 2008 R. ORAZ PRZYRÓST PODMIOTÓW W LATACH 1999-2008**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

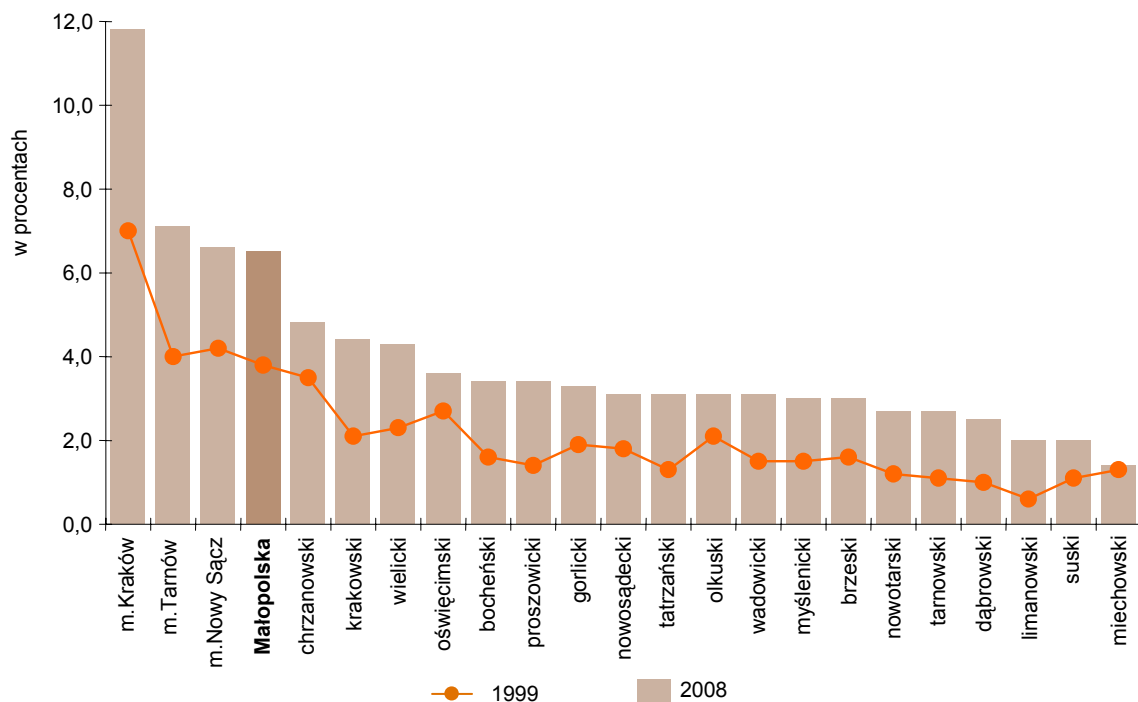
Na przestrzeni lat 1999 – 2008 we wszystkich powiatach występował niewielki wzrost liczby podmiotów przypadających na 10 tys. ludności ze względu na utrzymującą się przewagę liczby podmiotów nowo zarejestrowanych w stosunku do liczby podmiotów wyrejestrowanych. Największy przyrost podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. ludności 2008 r. wystąpił w powiecie wielickim – 275, miechowskim – 264, tatrzańskim – 243, oświęcimskim – 241. W sześciu powiatach

wschodniej Małopolski przyrost podmiotów był stosunkowo mały, a najmniejszy w Tarnowie – 61 oraz w powiecie dąbrowskim – 65 podmiotów na 10 tys. ludności.

Podmioty prowadzące działalność w 2008 r. to we wszystkich powiatach w większości podmioty sektora prywatnego od 93,1% w powiecie dąbrowskim do 98,4% w Krakowie.

Wśród podmiotów sektora prywatnego w każdym powiecie zdecydowaną większość stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, od 69,4% w Krakowie do 86,7% w powiecie limanowskim. W latach 1999 – 2008 r. obserwuje się spadek udziału osób fizycznych w ogólnej liczbie podmiotów, największy w Krakowie – 6,5 pkt w dalszej kolejności w Tarnowie – 4,3 pkt.

**WYKRES 72. UDZIAŁ SPÓŁEK HANDLOWYCH W LICZBIE PODMIOTÓW
OGÓŁEM W 1999 I 2008 R.**
Stan w dniu 31 XII

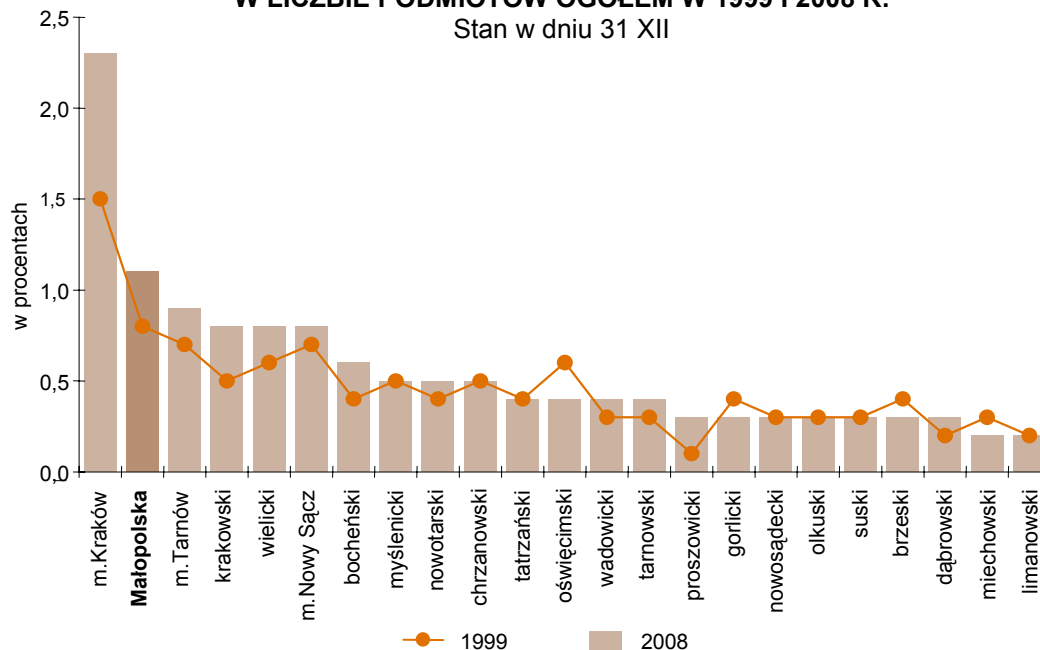

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Przez cały analizowany okres widoczne było silne zróżnicowanie udziału spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów (współczynnik zmienności około 58%). Spółki handlowe swoje siedziby najchętniej lokowały w miastach na prawach powiatu, gdzie ich udział w liczbie podmiotów ogółem w 2008 r. był większy od średniej wojewódzkiej wynoszącej 6,5% (w Krakowie - 11,8%, w Tarnowie - 7,1% i w Nowym Sączu – 6,6%).

Najwyższy udział spółek handlowych z kapitałem zagranicznym w liczbie podmiotów ogółem w 2008 r. odnotowano w Krakowie – 2,3%, we wszystkich pozostałych powiatach był niższy od średniej wojewódzkiej wynoszącej 1,1%. W 2008 r. w porównaniu do 1999 r. we wszystkich powiatach wystąpił wzrost lub stagnacja udziału spółek handlowych z kapitałem zagranicznym (największy wzrost w Krakowie 0,8 pkt i powiecie krakowskim 0,3 pkt).

**WYKRES 73. UDZIAŁ SPÓŁEK HANDLOWYCH Z KAPITAŁEM ZAGRANICZNYM
W LICZBIE PODMIOTÓW OGÓŁEM W 1999 I 2008 R.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Na przestrzeni lat 1999-2008 struktura podmiotów według rodzaju prowadzonej działalności nie uległa znacznej zmianie, a zróżnicowanie udziału podmiotów według sektorów w powiatach utrzymywało się na podobnym poziomie. W 2008 r. udział podmiotów:

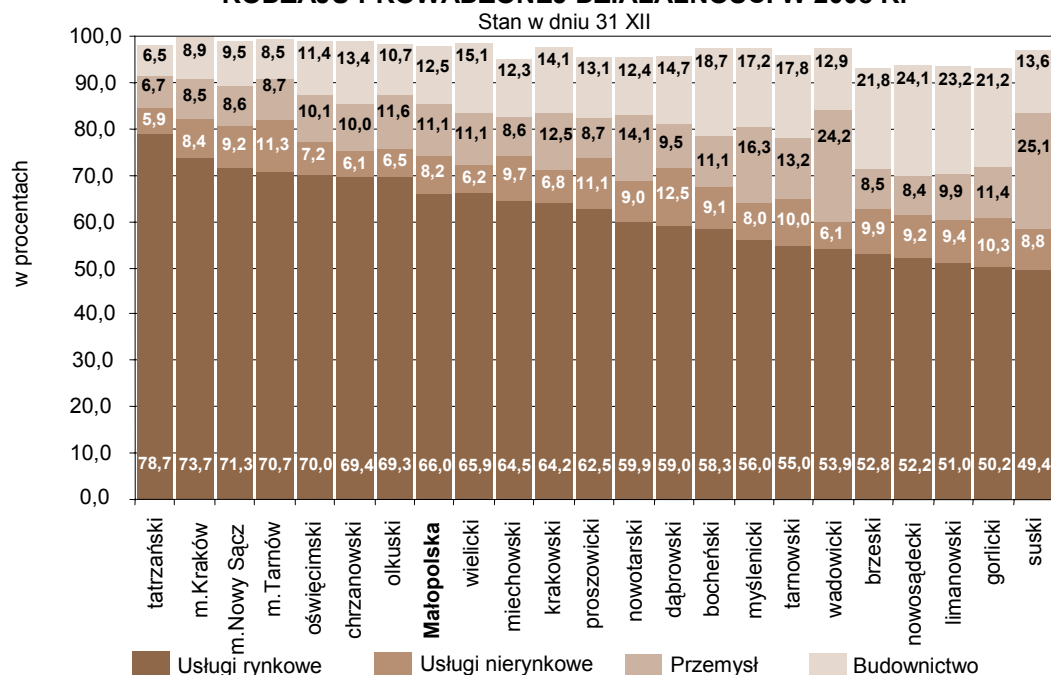
- sektora usług rynkowych wynosił od 49,4% w powiecie suskim do 78,7% w powiecie tatrzańskim,
- sektora usług nierynkowych wynosił od 5,9% w powiecie tatrzańskim do 12,5% w powiecie dąbrowskim,
- przemysłu (sektor przemysłowy bez budownictwa) wynosił od 6,7% w powiecie tatrzańskim do 25,1% w powiecie suskim,
- budownictwa od 6,5% w powiecie tatrzańskim do 24,1% w powiecie nowosądeckim,
- sektora rolniczego³⁹ wynosił od 0,5% w Krakowie do 6,9% w powiatach brzeskim i gorlickim.

Tendencje dotyczące rodzaju prowadzonej działalności podmiotów w latach 1999 – 2008:

- spadek udziału podmiotów sektora przemysłowego prawie we wszystkich powiatach przy czym największy w powiecie suskim i krakowskim o około 5 pkt,
- względnie stały udział w ogólnej liczbie przedsiębiorstw podmiotów sektora rolniczego³⁹ (wzrost odnotowano w powiecie gorlickim i limanowskim - 3,8 pkt, nowotarskim - 3,3 pkt, nowosądeckim o 3,1 pkt),
- udział podmiotów sektora usług rynkowych z reguły był w miarę stabilny (wyjątkiem jest powiat gorlicki, gdzie nastąpił spadek o 6,5 pkt oraz powiat dąbrowski spadek o 4,6 pkt),
- rozwój sektora usług nierynkowych, udział podmiotów tego sektora zwiększył się prawie we wszystkich powiatach oprócz powiatu miechowskiego, chrzanowskiego, olkuskiego pozostając prawie na tym samym poziomie.

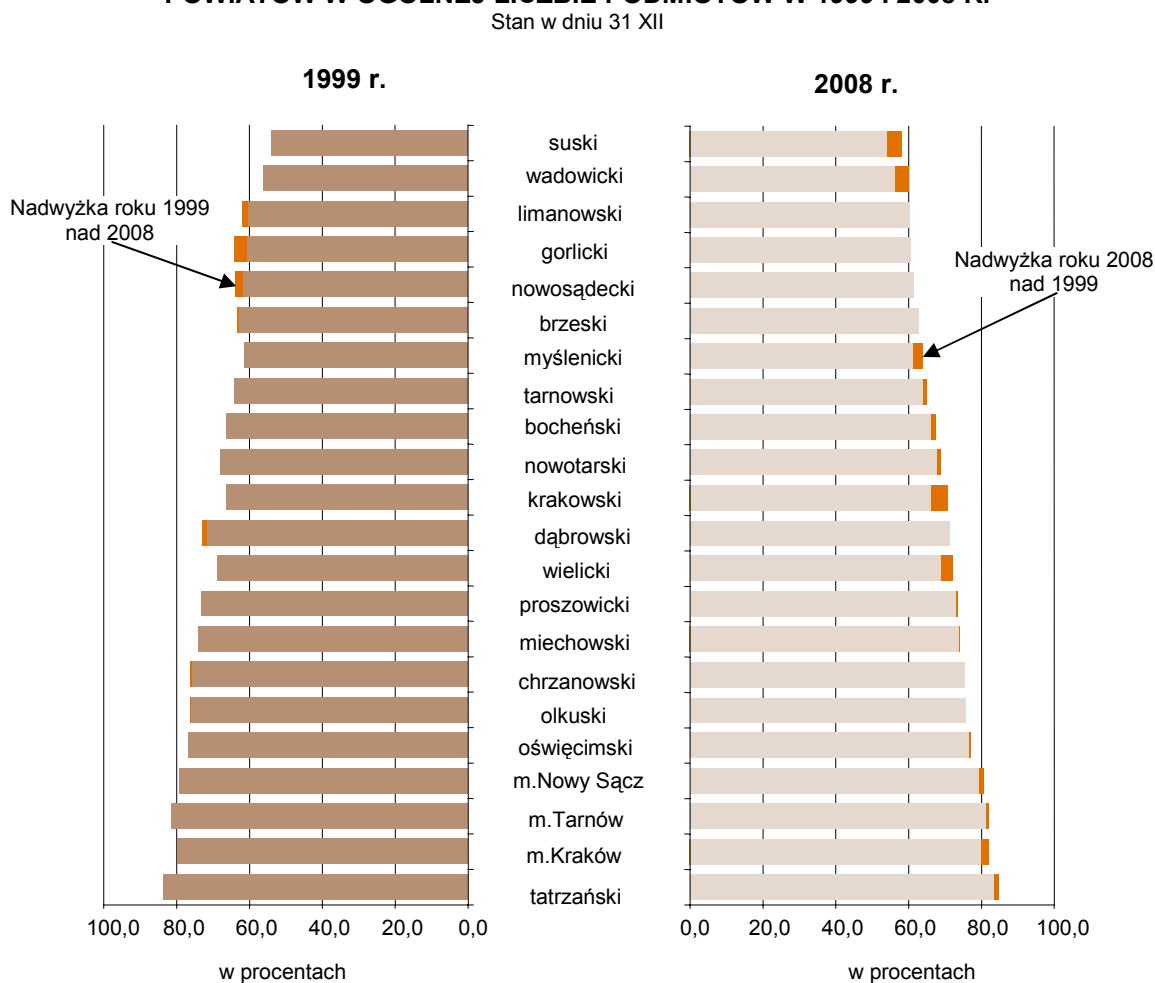
³⁹ Prezentowane informacje nie obejmują osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

WYKRES 74. STRUKTURA WYBRANYCH PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ WEDŁUG RODZAJU PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

WYKRES 75. UDZIAŁ SEKTORA USŁUG RYNKOWYCH I NIERYNKOWYCH WEDŁUG POWIATÓW W OGÓLNEJ LICZBIE PODMIOTÓW W 1999 I 2008 R.

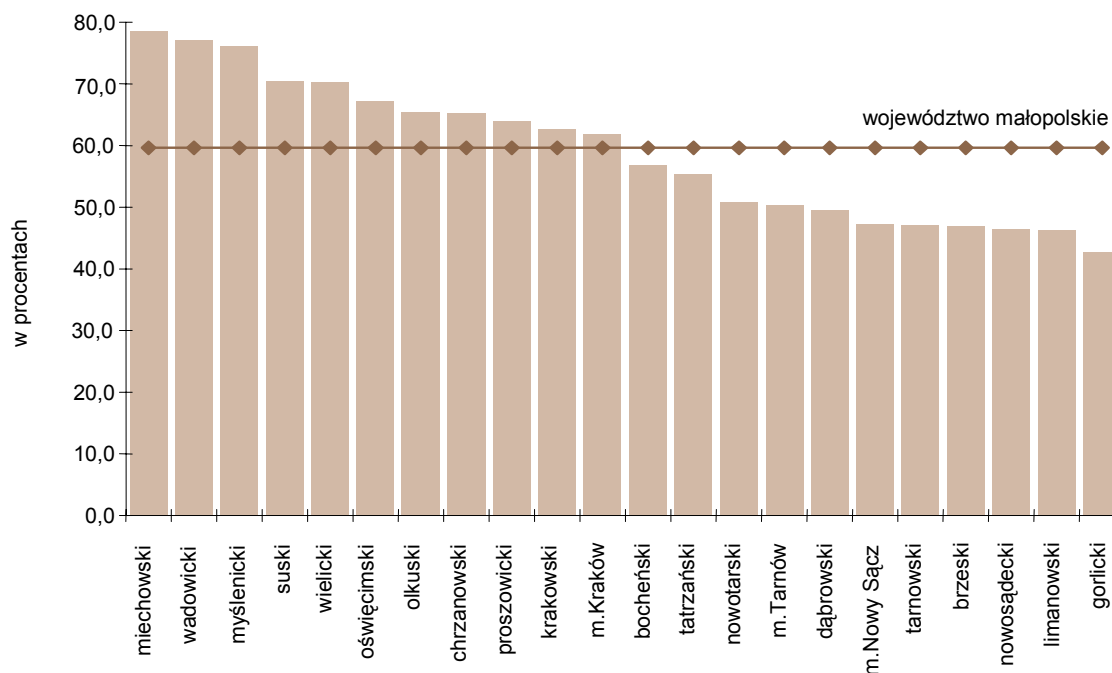
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Zróżnicowanie udziału podmiotów według klas wielkości utrzymuje się w latach od 1999 do 2008 na podobnym poziomie. W 2008 r. największe zróżnicowanie pomiędzy powiatami występuje w udziale podmiotów dużych w ogólnej liczbie podmiotów od 1,6% w Tarnowie do 0,5% w powiecie tatrzańskim (współczynnik zmienności - 33%). Udział podmiotów średnich w ogólnej liczbie podmiotów wahał się od 3,4% w powiecie miechowskim do 6,0% w powiatach gorlickim, dąbrowskim, tarnowskim (współczynnik zmienności - 17%). Najmniejsze zróżnicowanie między powiatami występuje w udziale podmiotów małych od 93,0% w powiecie gorlickim do 96,0% w powiecie miechowskim i tatrzańskim, (współczynnik zmienności - 9%). W 2008 r. w porównaniu do 1999 r. w znakomitej większości powiatów nastąpił:

- spadek udziału podmiotów małych w ogólnej liczbie podmiotów, największy zaobserwowano w powiecie tarnowskim – 1,8 pkt,
- wzrost udziału podmiotów średnich w ogólnej liczbie podmiotów, największy w powiecie tarnowskim – 2,0 pkt,
- spadek udziału podmiotów dużych w ogólnej liczbie podmiotów, największy w powiecie oświęcimskim – 0,6 pkt.

Największe szanse na utrzymanie się na rynku miały podmioty działające w powiatach miechowskim, wadowickim i myślenickim (w 2008 r. działało nieco więcej niż 3/4 podmiotów, które rozpoczęły działalność w 1999 r.). Najmniejszą przeżywalnością charakteryzowały się podmioty prowadzące działalność w powiecie gorlickim (w 2008 r. działało 42,6% podmiotów, które rozpoczęły działalność w 1999 r.).

WYKRES 76. PODMIOTY POWSTAŁE W 1999 R. I DZIAŁAJĄCE NADAL W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Aktywność gospodarcza – Grupy powiatów podobnych

Uwzględniając cechy diagnostyczne wymienione w załączniku 2 oraz stosując metodę taksonomiczną i wyliczony miernik syntetyczny⁴⁰ utworzono dla lat 1999, 2003, 2006, 2008 grupy powiatów podobnych ze względu na aktywność gospodarczą.

Grupy powiatów według miernika aktywności gospodarczej w latach 1999 - 2008

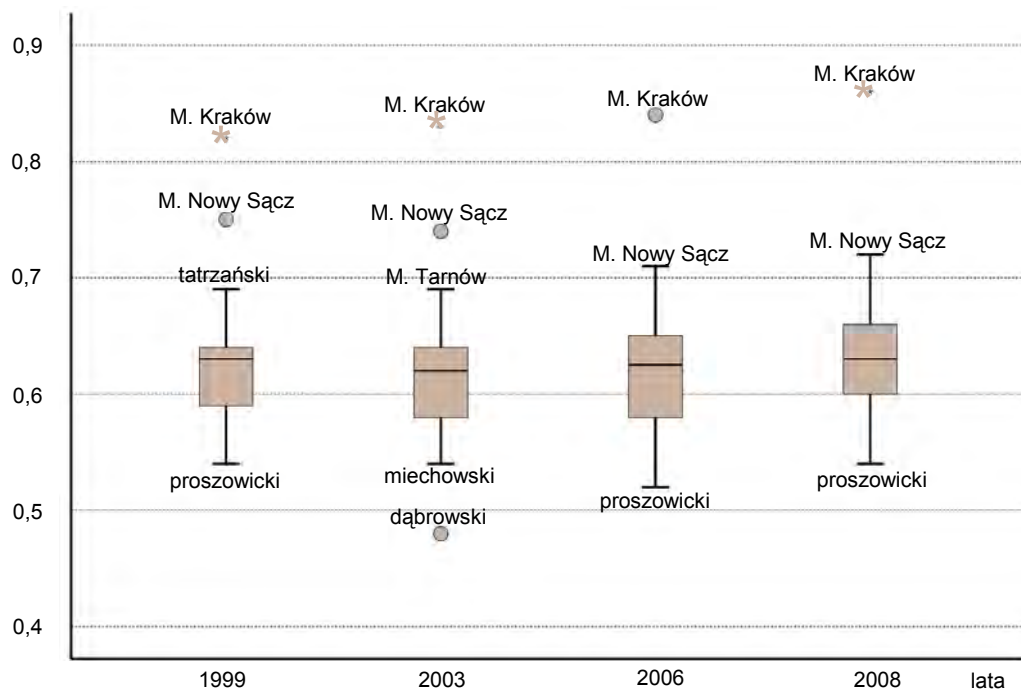
	1999	2003	2006	2008
Grupa I	m.Kraków	m.Kraków	m.Kraków	m.Kraków
	m.Nowy Sącz	m.Nowy Sącz	m.Nowy Sącz	m.Nowy Sącz
Grupa II	tatrzański	m.Tarnów	m.Tarnów	wielicki
	m.Tarnów	tatrzański	wielicki	m.Tarnów
	suski	wielicki	gorlicki	krakowski
	wielicki	krakowski	krakowski	bocheński
	chrzanowski	wadowicki	nowotarski	wadowicki
	myślenicki	nowotarski	wadowicki	nowotarski
	nowotarski	myślenicki	myślenicki	tatrzański
	wadowicki	suski	tatrzański	myślenicki
	gorlicki	gorlicki	suski	
	oświęcimski	oświęcimski	bocheński	suski
Grupa III	krakowski	chrzanowski	oświęcimski	gorlicki
	limanowski	bocheński	chrzanowski	chrzanowski
	bocheński	nowosądecki	nowosądecki	limanowski
	nowosądecki	olkuski	tarnowski	nowosądecki
	olkuski	limanowski	olkuski	tarnowski
	brzeski	proszowicki	limanowski	oświęcimski
	tarnowski		brzeski	olkuski
				miechowski
Grupa IV	miechowski	brzeski	dąbrowski	brzeski
	dąbrowski	tarnowski	miechowski	dąbrowski
	proszowicki	miechowski	proszowicki	proszowicki
		dąbrowski		

Zróżnicowanie aktywności gospodarczej podmiotów w analizowanych latach w powiatach utrzymywało się na podobnym poziomie (w latach 1999, 2006, 2008 współczynnik zmienności wyniósł około 11%, w 2003 r. 12%). W 2008 r. w stosunku do 1999 r. wzrósł dystans pomiędzy powiatami, dla których miernik aktywności gospodarczej⁴⁰ przyjmował wartości maksymalne i minimalne.

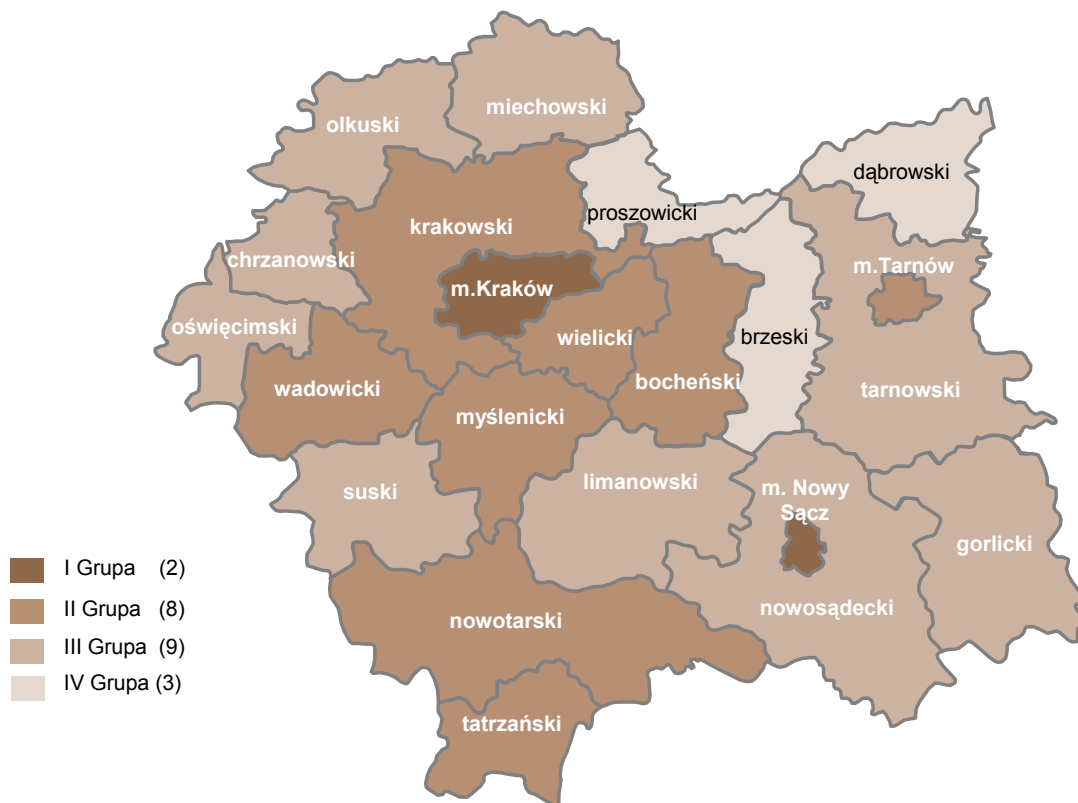
Do grupy o wysokim poziomie aktywności gospodarczej podmiotów w 2008 r. (podobnie jak w latach poprzednich) zostały zaklasyfikowane Kraków i Nowy Sącz. W drugiej grupie znalazły się powiaty w bliskim sąsiedztwie Krakowa (krakowski, wielicki, bocheński, wadowicki i myślenicki), dwa powiaty na południu województwa (nowotarski i tatrzański) oraz Tarnów.

⁴⁰ Patrz uwagi metodyczne str. 32.

WYKRES 77. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ WEDŁUG POWIATÓW W LATACH 1999 – 2008

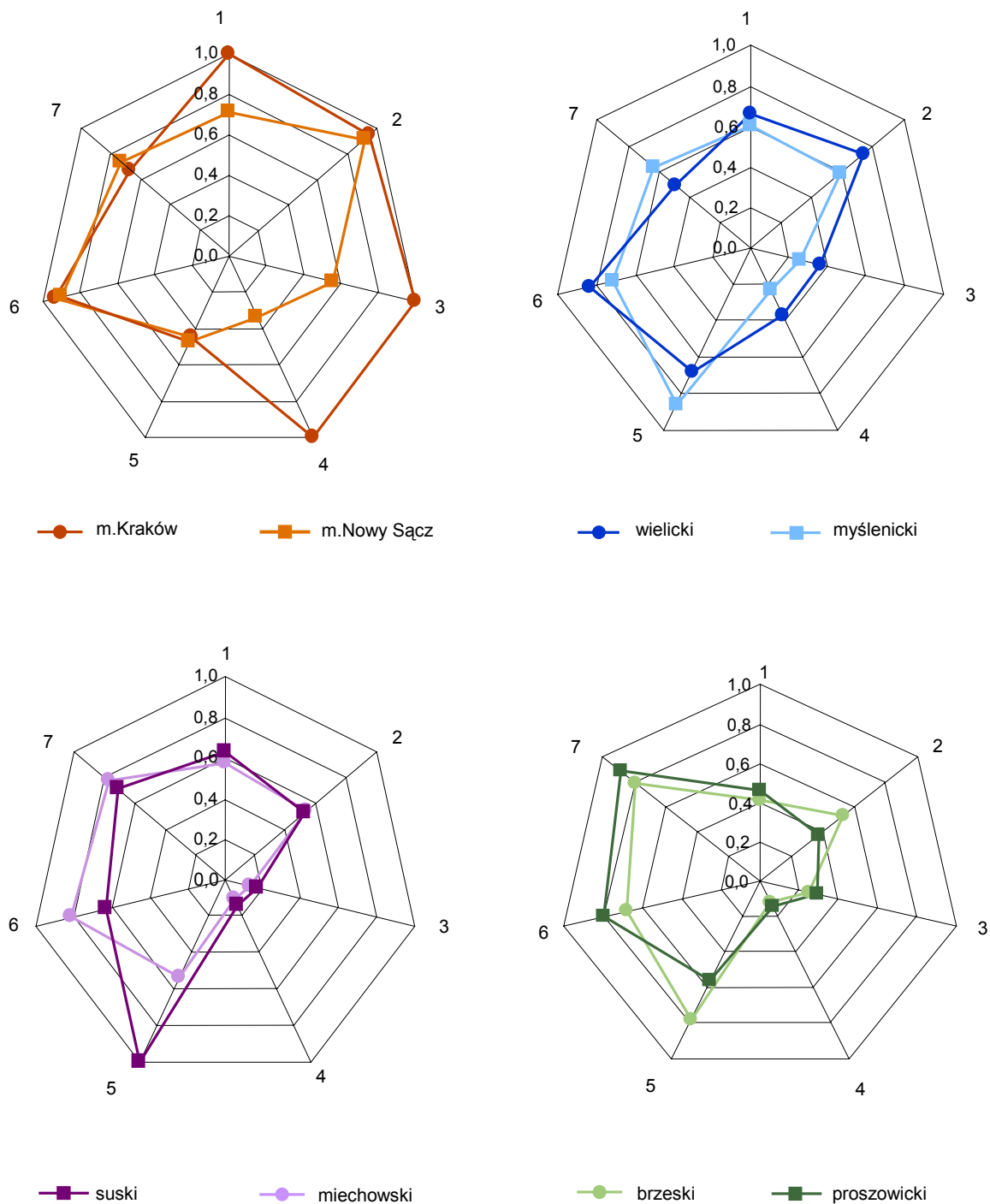

MAPA 18. MIERNIK AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ WEDŁUG POWIATÓW W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

**WYKRES 78. ZNORMALIZOWANE WSKAŹNIKI AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ
W WYBRANYCH POWIATACH W 2008 R.**

1. Liczba podmiotów na 10 tys. ludności
2. Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych na 10 tys. ludności
3. Udział spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów
4. Udział podmiotów z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie podmiotów

5. Udział podmiotów sektora przemysłowego w ogólnej liczbie podmiotów
6. Udział podmiotów sektora usług rynkowych w ogólnej liczbie podmiotów
7. Udział podmiotów sektora usług nierynkowych w ogólnej liczbie podmiotów

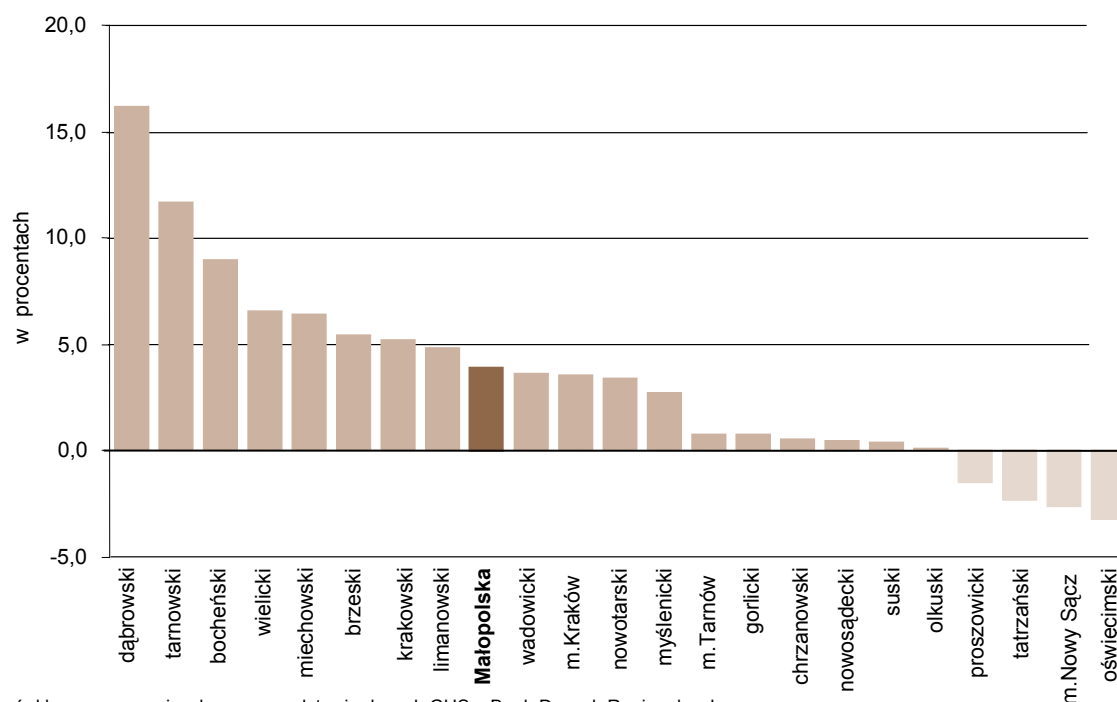
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Trzecia grupa to powiaty położone na zachodzie i północy województwa (suski, oświęcimski, chrzanowski, olkuski, miechowski) oraz powiaty wschodniej części województwa małopolskiego (tarnowski, gorlicki, nowosądecki, limanowski). Odmienne kształtowały się wskaźniki aktywności gospodarczej podmiotów w powiatach dąbrowskim, proszowickim i brzeskim (grupa IV).

Zróźnicowanie poszczególnych wskaźników aktywności gospodarczej w powiatach przedstawiono na wykresach radarowych. Każdy z wykresów radarowych reprezentuje jedną grupę z dwoma skrajnymi powiatami (najkorzystniejsza i najmniej korzystna wartość mierników syntetycznych w grupie).

Analizując dynamikę zmian miernika⁴¹ można wyodrębnić powiaty względnie stabilne gospodarczo, powiaty z widoczną adaptacją do nowych warunków funkcjonowania, a także powiaty, w których obserwuje się spadek miernika.

WYKRES 79. ZMIANY MIERNIKA AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ W 2008 R. W STOSUNKU DO 2003 R.⁴²

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Duży wzrost aktywności gospodarczej podmiotów zauważalny był w powiatach, które w 2003 r. znajdowały się w grupie IV. Umiejscowienie tych powiatów w grupach 2008 r. zależne jest od poziomu miernika w 2003 r. i od wielkości wzrostu. I tak w powiecie dąbrowskim nawet tak duży wzrost miernika syntetycznego nie spowodował umieszczenia tego powiatu w 2008 r. w grupie III (bardzo niski miernik w 2003 r.). Powiat tarnowski i miechowski pomimo mniejszego wzrostu miernika, ale przy równoczesnym wyższym mierniku syntetycznym w 2003 r. uplasowały się w 2008 r. w grupie III.

W 2003 r. w trzeciej grupie znajdował się powiat bocheński. Zarówno relatywnie wysoka wartość miernika w grupie jak również wzrost miernika w 2008 r. spowodowały uplasowanie się tego powiatu w 2008 r. w grupie II.

⁴¹ Patrz uwagi metodyczne str. 32.

⁴² Patrz uwagi ogólne pkt 10 str. 20.

Powiat proszowicki z grupy III w 2003 r., przy równoczesnym spadku wartości miernika syntetycznego nie utrzymał się w niej i w 2008 r. spadł do grupy IV.

Powiat suski i gorlicki w 2003 r. znajdowały się w grupie II z najniższymi wartościami miernika w tej grupie. Jednocześnie zbyt mały wzrost miernika w 2008 r. nie pozwolił na utrzymanie się tych powiatów w dalszym ciągu w tej samej grupie, nastąpił spadek do grupy III.

Grupy powiatów według miernika aktywności gospodarczej w latach 2003⁴³ – 2008

		2003			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2008	GRUPA I	m.Kraków m.Nowy Sącz			
	GRUPA II		m.Tarnów tatrzański wielicki krakowski wadowicki nowotarski myślenicki	bocheński	
	GRUPA III		suski gorlicki	oświęcimski chrzanowski nowosądecki olkuski limanowski	tarnowski miechowski
	GRUPA IV			proszowicki	brzeski dąbrowski

Ź r ó d ł o: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Spadek miernika odnotowano także w powiecie oświęcimskim, Nowym Sączu i powiecie tatrzańskim, ale wysokie wartości miernika w 2003 r. (w Nowym Sączu wartość odstająca) pozwoliły na utrzymanie się powiatów w tych samych grupach. Dla powiatów oświęcimskiego i tatrzańskiego widoczne jest ich przesunięcie na niższe pozycje w ramach grupy. Maksymalną wartość miernika przez wszystkie lata odnotowuje się w Krakowie (w 2008 r. wartość miernika była skrajnie wysoka).

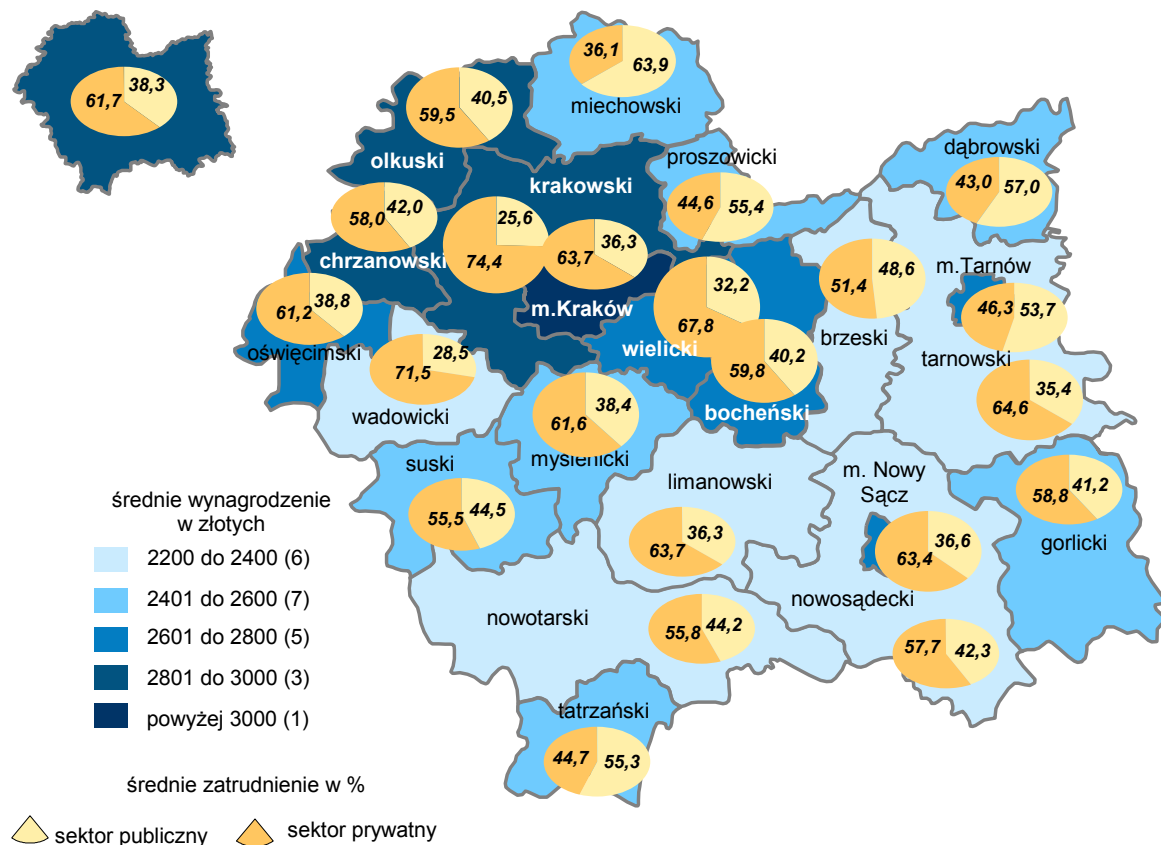
⁴³ Patrz uwagi ogólne pkt 10 str. 20.

ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW

Wynagrodzenia

W powiatach Małopolski występowało znaczne zróżnicowanie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia a jego rozkład w 2008 r. był bardzo podobny jak w 1999 r.

MAPA 19. ŚREDNIA PŁACA I STRUKTURA ZATRUDNIENIA W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W 2008 r. najwyższe wynagrodzenie brutto – 3260 zł otrzymali pracownicy zatrudnieni w Krakowie, gdzie zlokalizowanych jest wiele instytucji, uczelni i firm zatrudniających wysokiej klasy specjalistów we wszystkich dziedzinach gospodarki, których wynagrodzenie miało wpływ na poziom średniej płacy. Stosunkowo wysoką średnią płacę otrzymali zatrudnieni w powiatach krakowskim i wielickim, a także w powiatach w zachodniej części województwa: olkuskim – 2973 zł, chrzanowskim – 2852 zł i oświęcimskim – 2754 zł, przy średniej dla województwa wynoszącej 2904 zł.

Najniższa przeciętna miesięczna płaca w 2008 r. stanowiąca około 80% przeciętnej płacy w województwie wystąpiła w powiatach tarnowskim i nowotarskim.

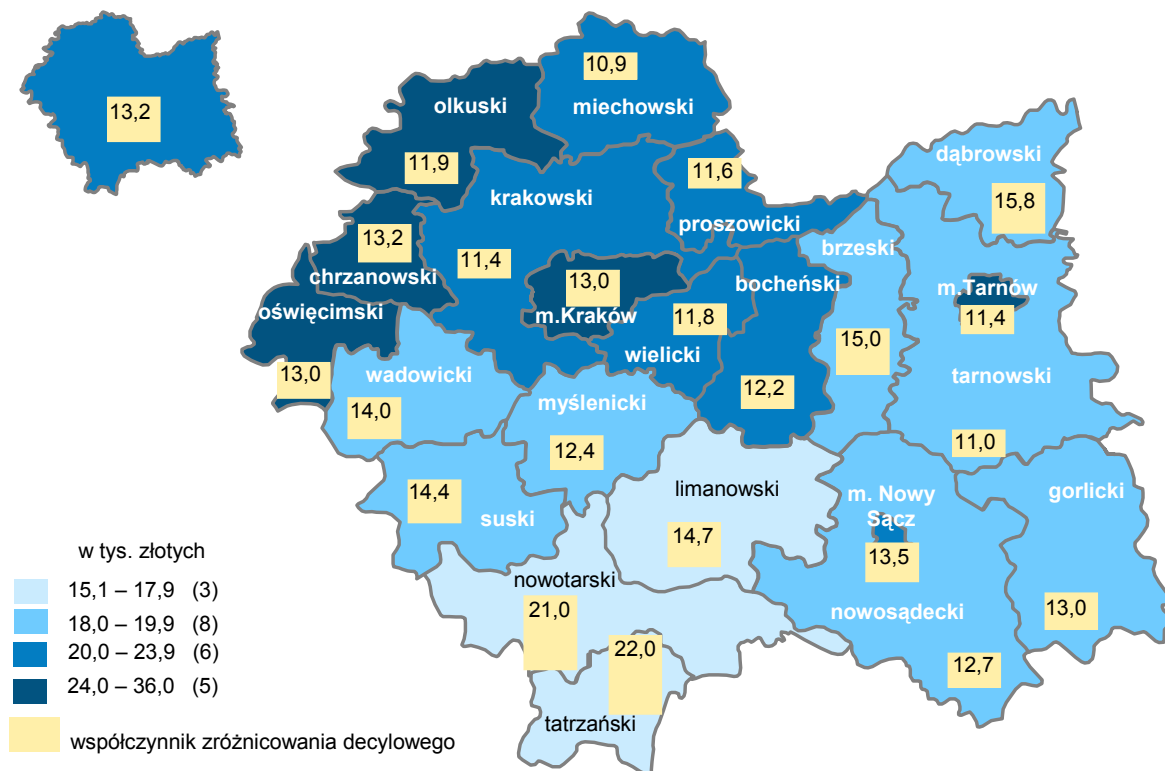
Rozkład przeciętnego wynagrodzenia nie oddaje faktycznych dochodów z pracy mieszkańców poszczególnych powiatów, ponieważ dane o wynagrodzeniach dotyczą miejsca pracy. Lepszym wskaźnikiem jest mediana⁴⁴ przychodów z tytułu wynagrodzeń, która obrazuje faktyczne dochody według miejsca zamieszkania.

⁴⁴ Patrz uwagi metodyczne str. 34.

Przychody roczne z pracy najemnej⁴⁵

Udział osób będących podatnikami podatku dochodowego od osób fizycznych w układzie przestrzennym w 2008 r. wykazywał duże zróżnicowanie. Spośród ludności w wieku produkcyjnym najwyższy odsetek osób uzyskujących przychody z pracy najemnej był w powiecie oświęcimskim – 57%, w którym mediana uzyskanych przez te osoby przychodów wyniosła 26,0 tys. zł i po 53% w powiatach: olkuskim, chrzanowskim i wadowickim. Dla porównania – mediana przychodów z pracy najemnej dla województwa ukształtowała się na poziomie 22,7 tys. zł przy 48% udziale podatników uzyskujących przychody z tego tytułu.

**MAPA 20. MEDIANA PRZYCHODÓW ROCZNYCH Z TYTUŁU WYNAGRODZEŃ
I WSPÓŁCZYNNIK ZRÓŻNICOWANIA DECYLOWEGO W 2008 R.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Również ponad 50% udział podatników, uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń odnotowano w mieście Krakowie, a także w powiatach krakowskim i wielickim, bezpośrednio z nim sąsiadujących. Warto dodać, że w Krakowie w 2008 r. mediana przychodów z tytułu wynagrodzeń była najwyższa w województwie i wynosiła 28,9 tys. zł, a w powiatach krakowskim i wielickim odpowiednio 22,5 tys. zł i 22,4 tys. zł.

Omówione powiaty położone w zachodniej części województwa, są terenami z dużym udziałem podmiotów przemysłowych o liczbie pracujących powyżej 50 osób, tradycyjnie związanych z górnictwem i przetwórstwem metali oraz średnimi i małymi podmiotami działającymi w ich otoczeniu. W powiatach usytuowanych we wschodniej części województwa odsetek osób, które uzyskiwały dochody z pracy najemnej wahał się od 41% - 45%.

⁴⁵ Dane Ministerstwa Finansów.

Im dalej na południe, tym odsetek podatników uzyskujących przychody z pracy zmniejsza się przy stopniowym wzroście emerytów i rencistów. Niski udział podatników uzyskujących dochody z pracy w powiatach tatrzańskim – 37% i nowotarskim – 35% wynikał także z dużej ilości osób prowadzących działalność na własny rachunek. Również relatywnie niski odsetek odnotowano w typowo rolniczych powiatach w północnej części województwa: proszowickim i dąbrowskim – odpowiednio 37% i 33%.

W 2008 r. w województwie rozwarstwienie przeciętnych przychodów z tytułu wynagrodzeń było ponad 13 – krotne (współczynnik zróżnicowania decylowego). Współczynnik wyższy niż dla województwa odnotowano w powiatach położonych na południu województwa: tatrzańskim, nowotarskim i limanowskim. W powiecie tatrzańskim rozwarstwienie przeciętnych przychodów z tytułu wynagrodzeń było najwyższe – ponad 22 – krotne. Względnie wysokie zróżnicowanie przychodów – około 13 – krotne odnotowano także w Krakowie i Nowym Sączu.

Przychody z emerytur i rent

Mediana przychodów z emerytur i rent w 2008 r. układała się między powiatami podobnie jak przychody z pracy. Relatywnie najwyższe roczne przychody z tytułu emerytury lub renty uzyskały osoby mieszkające w powiatach: chrzanowskim i oświęcimskim, odpowiednio 16,0 tys. zł i 15,1 tys. zł, a także w olkuskim i wadowickim. Wyższe o 28% od średniej dla województwa przychody, które wynosiły 11,8 tys. zł uzyskali świadczeniobiorcy w Krakowie oraz o ponad 10% w Tarnowie i Nowym Sączu. Niższe o blisko 25% niż wojewódzkie, średnioroczne przychody z tytułu emerytur i rent uzyskali mieszkańcy powiatów położonych we wschodniej i południowej części województwa.

Beneficjenci pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych

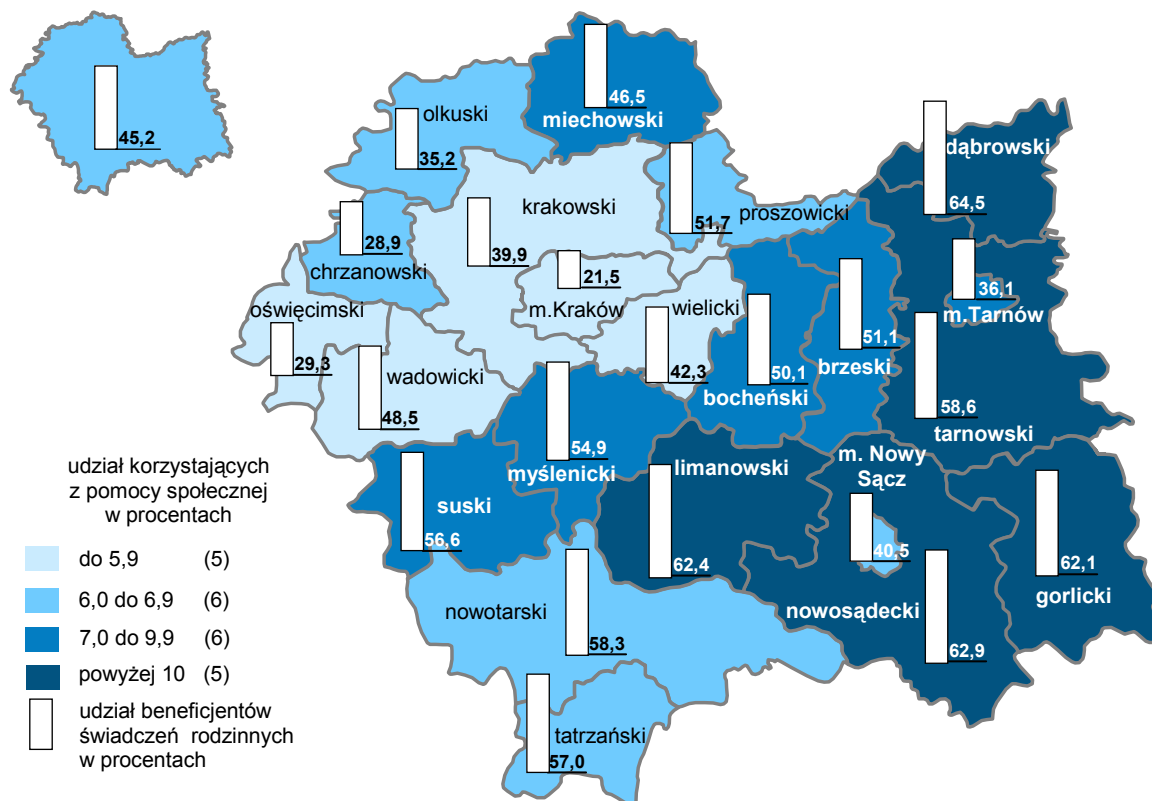
Relatywnie wysoki udział beneficjentów pomocy społecznej w gospodarstwach domowych w 2008 r. wystąpił w powiatach we wschodniej części województwa. Najwyższy odsetek korzystających z pomocy społecznej – 14% odnotowano w powiecie limanowskim, po 13% w powiatach gorlickim i dąbrowskim, a w tarnowskim i nowosądeckim – po 11%. Relatywnie niski udział beneficjentów pomocy społecznej można było zaobserwować w powiatach usytuowanych w zachodniej Małopolsce – od 4 – 7% ogółu ludności tych powiatów. Najniższy odsetek – tylko 3% populacji ogółem stanowili beneficjenci pomocy społecznej w Krakowie.

Beneficjenci pomocy społecznej mogą otrzymywać pomoc w formie pieniężnej, obejmującej m. in. zasiłki stałe, okresowe lub celowe oraz w formie niepieniężnej obejmującej m. in. posiłki, usługi opiekuńcze i pomoc rzeczową, jednak skala i rodzaj udzielanej pomocy w poszczególnych powiatach w układzie terytorialnym była zróżnicowana. W powiatach – limanowskim, gorlickim, dąbrowskim, tarnowskim i nowosądeckim – o wysokim natężeniu korzystających z pomocy społecznej, a także stosunkowo wysokim udziale dzieci i młodzieży do lat 18 w ludności ogółem, pomoc ukierunkowana była na zapewnienie dzieciom posiłku oraz przyznaniu potrzebującym zasiłku celowego i w naturze. W powiatach tych sfinansowano posiłki dla ponad 29 tys. dzieci i młodzieży, które stanowiły 46% ogółu dzieci korzystających w 2008 r. z posiłków. Mieszkańcy tych powiatów stanowili 24% wszystkich osób, którym przyznano zasiłki celowe w województwie w 2008 r.

Relatywnie najwięcej osób, którym przyznano zasiłki stałe i okresowe – 36%, a także pomoc w formie usług opiekuńczych – 54% spośród wszystkich osób w województwie, którym taka pomoc została

udzielona, zamieszkiwała w Krakowie i Tarnowie. Wiąże się to z wysokim odsetkiem osób w wieku 65 lat i więcej, którzy głównie korzystają z takich form pomocy.

MAPA 21. UDZIAŁ KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ W POPULACJI OGÓŁEM ORAZ BENEFICJENTÓW ŚWIADCZEŃ RODZINNYCH W WIEKU DO LAT 18 W LICZBIE DZIECI OGÓŁEM W TYM WIEKU W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Między powiatami występuje dość duże zróżnicowanie natężenia liczby dzieci będących beneficjentami świadczeń rodzinnych. Relatywnie najwięcej dzieci w 2008 r., na które wypłacany był zasiłek rodzinny zamieszkuje w powiatach dąbrowskim, nowosądeckim, limanowskim i gorlickim – od 62 – 65% ogółu dzieci i młodzieży do lat 18. Również dużo, bo 58% dzieci w omawianej grupie wiekowej otrzymywało zasiłki rodzinne w powiatach tarnowskim i nowotarskim.

Najmniej dzieci – beneficjentów świadczeń rodzinnych w zbiorowości dzieci do 18 lat wystąpiło w Krakowie, w którym co 5 – te dziecko otrzymywało takie świadczenie. Także stosunkowo niski wskaźnik dotyczył powiatu chrzanowskiego i oświęcimskiego, w których na co 3 dziecko wypłacany był zasiłek rodzinny. Zróżnicowanie przestrzenne omawianego wskaźnika w dużym stopniu pokrywa się z udziałem beneficjentów w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej.

Zasoby mieszkaniowe w powiatach⁴⁶

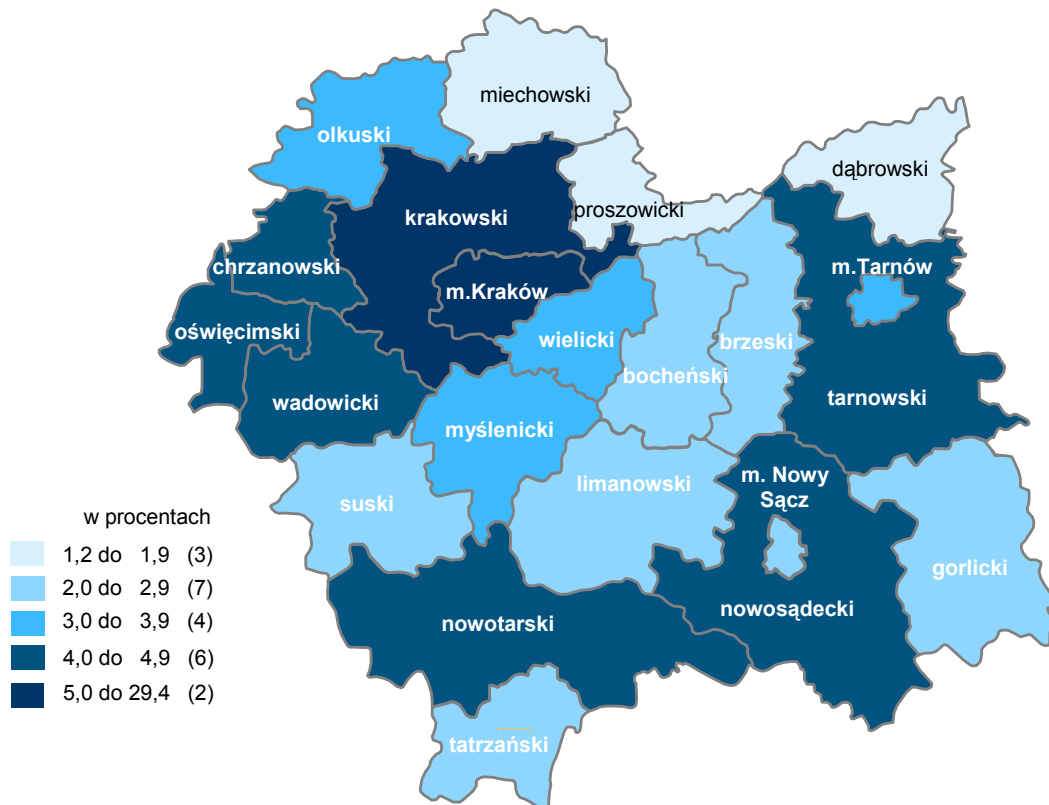
Spośród 22 powiatów wchodzących w skład województwa małopolskiego (wliczając 3 miasta na prawach powiatu) najwięcej mieszkań niezmiennie od 2003 r. skupionych było w mieście Krakowie. Na koniec 2008 r. zasoby mieszkaniowe Krakowa stanowiły 29,4% zasobów wojewódzkich (w 2003 r. 28,5%). Drugim pod względem liczby mieszkań w badanym okresie był powiat krakowski, w którym

⁴⁶ Ze względu na zmiany metodologiczne (patrz uwagi metodyczne str. 27) prezentowane dane obejmują lata 2003-2008.

skupionych było 7,3% ogółu mieszkańców (w 2003 r. 7,2%). W pozostałych 20 powiatach mieszkania stanowiły niepełne 2/3 zasobów wojewódzkich, a udział poszczególnych powiatów, których lokaty od 2003 r. ulegały niewielkiej zmianie mieścił się w granicach od 1,2% do 4,9%. Powiat o najmniejszej liczbie mieszkańców od 2003 r. to powiat proszowski.

**MAPA 22. UDZIAŁ ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH W POWIATACH
W ZASOBACH MIESZKANIOWYCH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W 2008 R.**

Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Zaludnienie mieszkań⁴⁷

Podstawowymi wskaźnikami pozwalającymi określić warunki mieszkaniowe są wskaźniki przedstawiające przeciętną liczbę osób przypadającą na 1 mieszkanie i na 1 izbę oraz powierzchnię użytkową mieszkania przypadającą na 1 osobę.

Biorąc pod uwagę dwa pierwsze wskaźniki w 2008 r. osiem powiatów osiągnęło obydwa wskaźniki lepsze od średnich wojewódzkich tj. mniej niż 3,10 osób na 1 mieszkanie w 2008 r. (3,25 osób w 2003 r.) oraz mniej niż 0,81 osób na 1 izbę (0,86 osób w 2003 r.).

Najkorzystniejsze warunki mieszkaniowe pod względem zagęszczenia posiadali mieszkańcy Krakowa, gdzie liczba osób przypadających na mieszkanie w 2003 r. wynosiła 2,66, a w 2008 r. spadła do 2,43 osób, drugi wskaźnik – liczba osób przypadających na izbę wynosiła w 2003 r. 0,84, a w 2008 r. spadła do 0,77. Na drugim miejscu uplasował się Tarnów – w 2003 r. 2,97 osób przypadających na mieszkanie i 0,84 osób na izbę, natomiast w 2008 r. odpowiednio 2,78 i 0,78 osób. Kolejne powiaty, w których obydwa wskaźniki były lepsze od średniej wojewódzkiej w badanym okresie to: miechowski, chrzanowski, tatrzański, olkuski, oświęcimski i Nowy Sącz. Największe zaludnienie mieszkań w latach

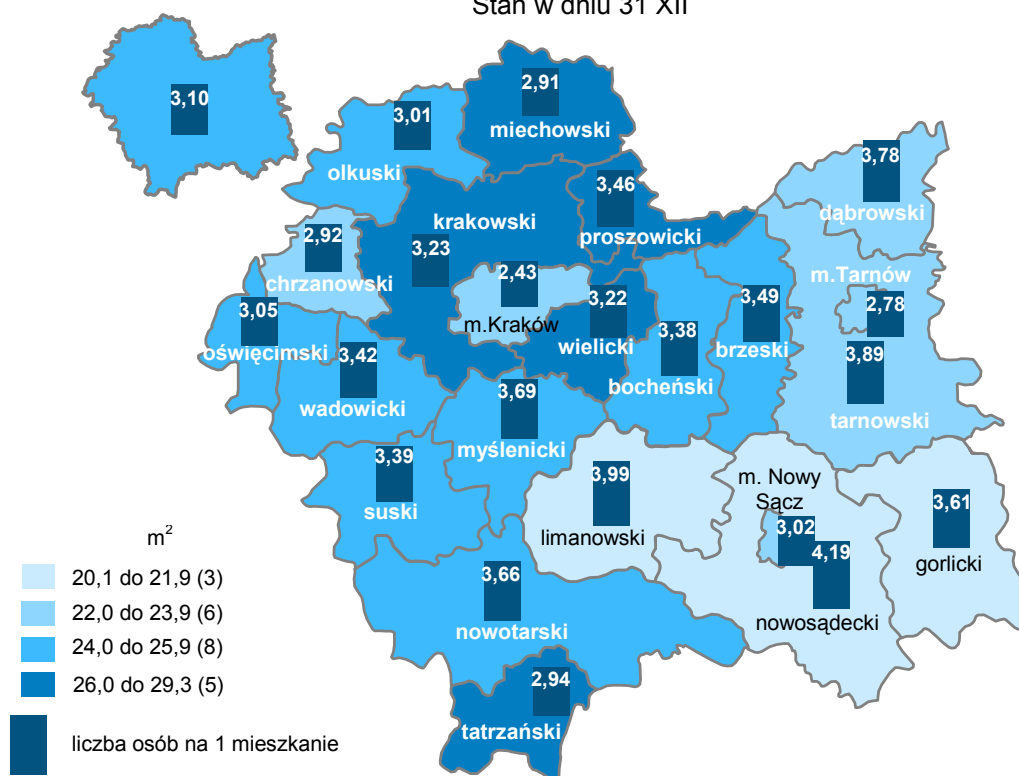
⁴⁷ Ze względu na zmiany metodologiczne (patrz uwagi metodyczne str. 27) prezentowane dane obejmują lata 2003-2008.

2003-2008 wystąpiło w powiecie nowosądeckim, gdzie odnotowano najgorsze obydwa wskaźniki tj.: 4,17 osób na mieszkanie w 2003 r. oraz 4,19 w 2008 r., przy 1,03 osób na izbę w obu wymienionych latach. Kolejne powiaty o dużym zaludnieniu mieszkań to: limanowski, tarnowski, dąbrowski, myślenicki.

Odmierna była kolejność powiatów pod względem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania, jaką dysponował w badanym okresie statystyczny mieszkaniec. Najkorzystniejszymi warunkami dysponowali mieszkańcy powiatu tatrzańskiego, gdzie w 2008 r. na 1 osobę przypadało 29,3 m² powierzchni użytkowej mieszkania (w 2003 r. - 27,1 m²). Wyniki powyżej średniej wojewódzkiej, która w 2008 r. wynosiła 24,1 m² na osobę osiągnęło 11 powiatów. Najmniejszą powierzchnią użytkową mieszkania dysponował niezmiennie od 2003 r. statystyczny mieszkaniec powiatu nowosądeckiego - 20,1 m² w 2008 r. (19,8 m² w 2003 r.).

MAPA 23. PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA UŻYTKOWA MIESZKANIA NA 1 OSOBĘ ORAZ PRZECIĘTNA LICZBA OSÓB NA 1 MIESZKANIE W 2008 R.

Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Standard mieszkań⁴⁸

Podstawowymi wskaźnikami pozwalającymi określić poziom życia są wskaźniki ilustrujące przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania, liczbę izb w mieszkaniu oraz wyposażenie mieszkań w podstawowe instalacje.

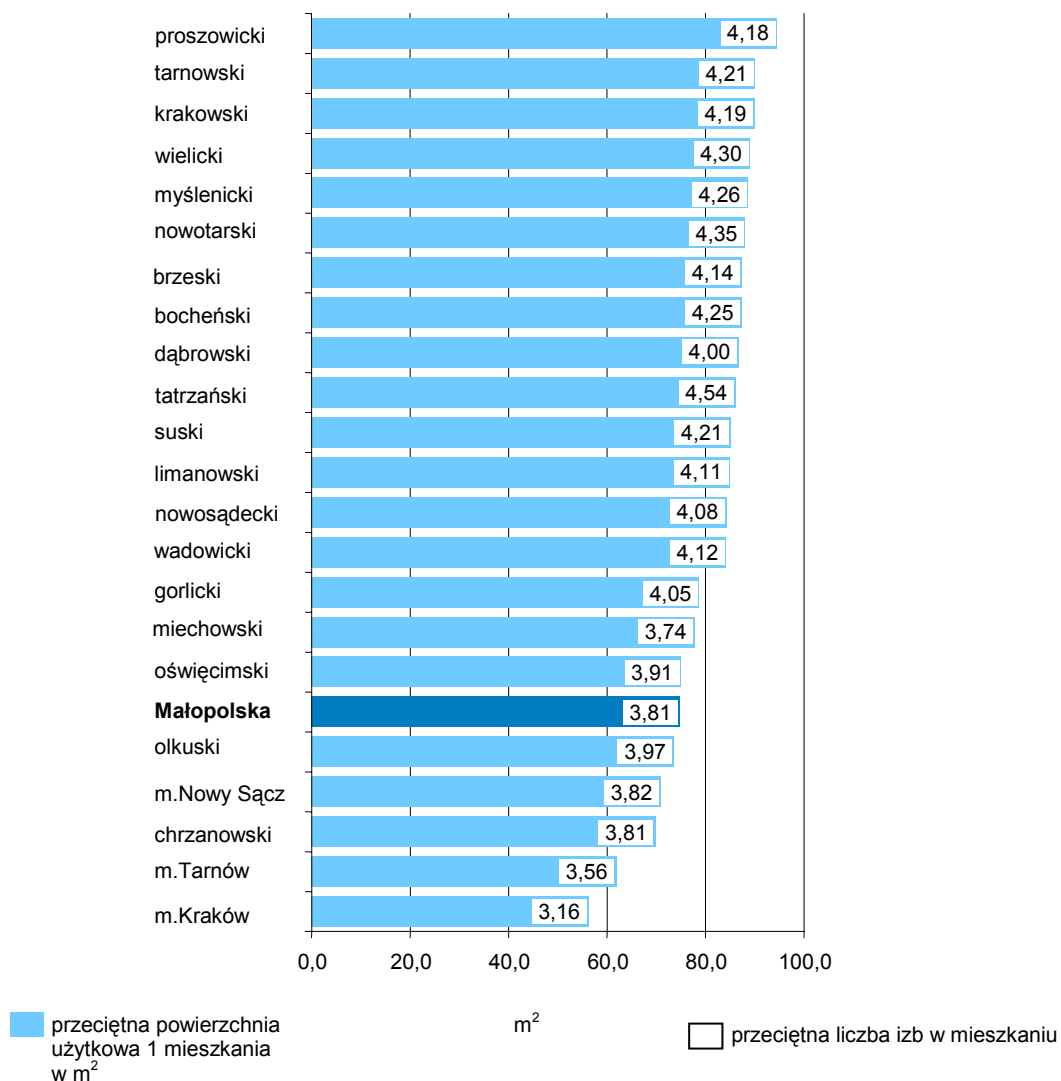
Przeciętne mieszkanie w województwie małopolskim posiadało w 2008 r. powierzchnię 74,8 m² (w 2003 r. 73,2 m²). Najmniejsze mieszkania skupione były w miastach na prawach powiatu. Tendencja ta jest niezmienna na przestrzeni omawianego okresu. W Krakowie w 2003 r. przeciętna

⁴⁸ Ze względu na zmiany metodologiczne (patrz uwagi metodyczne str. 27) prezentowane dane obejmują lata 2003-2008.

powierzchnia mieszkania wynosiła 55,8 m² a w 2008 r. - 56,4 m², w Tarnowie odpowiednio 60,7 m² i 62,0 m² oraz w Nowym Sączu 68,7 m² i 71,0 m². Mieszkania o powierzchni mniejszej od średniej wojewódzkiej posiadały oprócz w/w miast dwa powiaty chrzanowski i olkuski. W pozostałych 17 powiatach przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania była większa od średniej wojewódzkiej. Największe mieszkania skupione były w powiecie proszowickim, gdzie przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na koniec w 2008 r. wynosiła 94,6 m² (na koniec 2003 r. - 93,3 m²).

**WYKRES 80. PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA UŻYTKOWA 1 MIESZKANIA
ORAZ PRZECIĘTNA LICZBA IZB W MIESZKANIU W 2008 R.**

Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Podobne tendencje zauważono porównując mieszkania pod względem ilości izb. W województwie małopolskim w 2008 r. przeciętne mieszkanie posiadało 3,81 izb (w 2003 r. - 3,78).

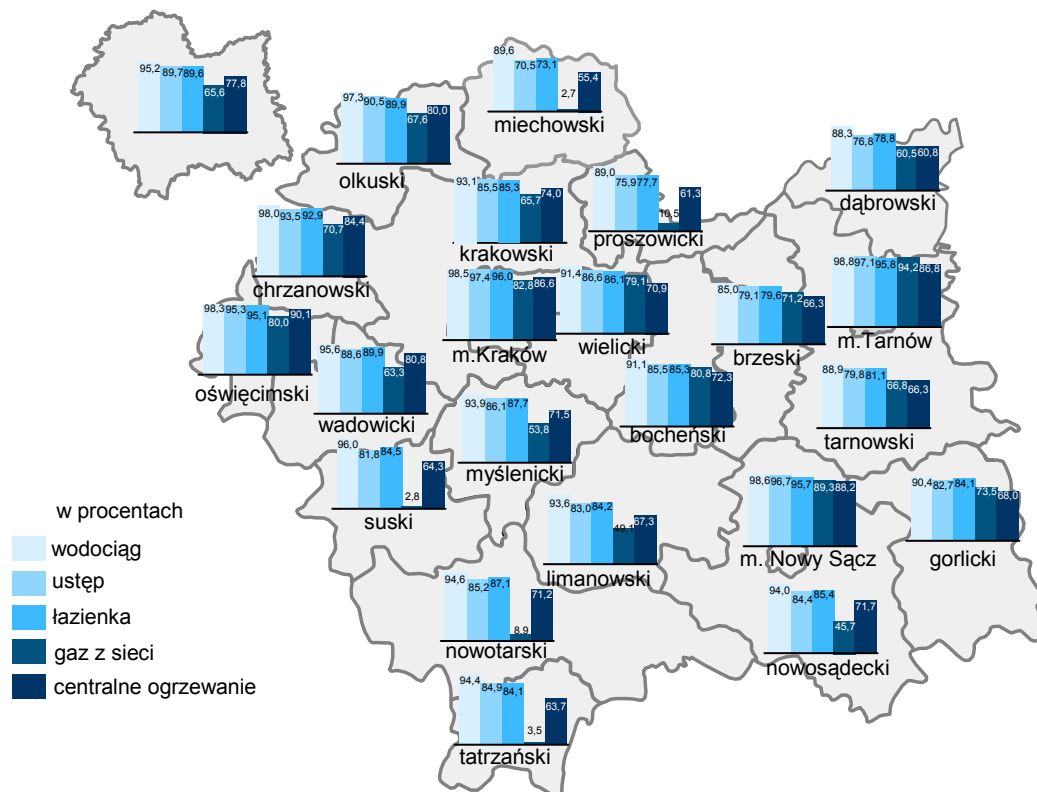
W badanym okresie mieszkania o najmniejszej ilości izb znajdowały się w miastach na prawach powiatu: Krakowie, gdzie ilość izb w mieszkaniu na koniec 2008 r. wynosiła 3,16 a na koniec 2003 r. - 3,17 oraz w Tarnowie odpowiednio 3,56 i 3,53. Kolejnymi powiatami, w których wskaźnik ten był w wybranych latach niższy od średniej wojewódzkiej był powiat chrzanowski oraz powiat miechowski. Pozostałe powiaty posiadały wskaźnik wyższy od średniej wojewódzkiej, przy czym

mieszkania o największej liczbie izb znajdowały się niezmiennie w powiecie tatrzańskim (w 2008 r. - 4,54 izby).

Najwięcej mieszkań wyposażonych w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne w badanym okresie zlokalizowanych było w miastach na prawach powiatu. W latach 2003-2008 ponad 98% mieszkań w Krakowie, w Tarnowie i w Nowym Sączu było wyposażonych w wodociąg, ponad 95% w łazienkę i około 97% w ustęp.

**MAPA 24. MIESZKANIA WYPOSAŻONE W PODSTAWOWE INSTALACJE
W % OGÓŁU MIESZKAŃ W 2008 R.**

Stan w dniu 31 XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Najmniej mieszkań wyposażonych w wodociąg było w powiecie brzeskim (około 85%), w łazienkę i ustęp w powiecie miechowskim (odpowiednio 73% i 70%). Podobnie jak w przypadku wyposażenia w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne największy udział mieszkań wyposażonych w instalację gazową w badanym okresie zanotowano w miastach: Tarnowie (ponad 94%), Nowym Sączu (ponad 89%), oraz w Krakowie (około 83%). Najmniej mieszkań wyposażonych w instalacje gazowe (poniżej 10%) w latach 2003 – 2008 było w powiatach: miechowskim, suskim, tatrzańskim i nowotarskim.

Najwięcej mieszkań posiadających w badanym okresie centralne ogrzewanie odnotowano w powiecie oświęcimskim (około 90%), następnie w Nowym Sączu (około 88%), Tarnowie (ponad 86%) i w Krakowie (około 86%). Najmniej mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie zanotowano w powiecie miechowskim (ponad 55%) oraz w dąbrowskim (około 60%).

Mieszkania oddane do użytkowania

W 2008 r. na terenie województwa małopolskiego oddano do użytkowania 16,0 tys. mieszkań tj. o 31,4% mniej niż w 2003 r. Ponad połowę mieszkań oddanych do użytku w województwie stanowiły mieszkania na terenie Krakowa 6,6 tys. (tj. 41,4%) i powiatu krakowskiego 1,9 tys. (tj. 1,7%). Najmniej mieszkań przekazano do użytkowania w powiecie miechowskim (32 mieszkania) i dąbrowskim (85 mieszkań).

Liczba oddanych do użytkowania mieszkań w województwie małopolskim w przeliczeniu na 1 tys. zawartych małżeństw wyniosła w 2008 r. średnio 726 (w 2003 r. –1359).

W czterech powiatach wskaźnik ten był wyższy od średniej wojewódzkiej: w Krakowie wyniósł 1498, powiecie wielickim 1454 i krakowskim 1160 oraz w powiecie tatrzańskim 885.

Najmniej mieszkań na 1 tys. zawartych małżeństw oddano w powiatach: miechowskim (96 mieszkań), dąbrowskim (208 mieszkań).

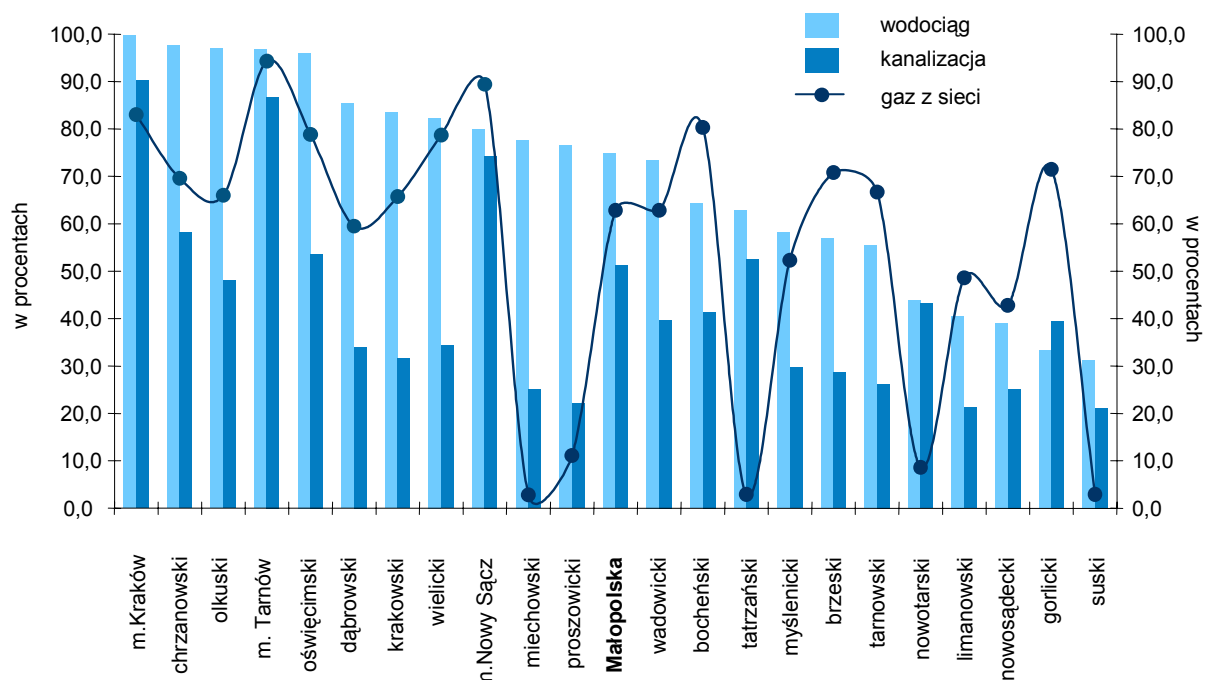
Infrastruktura komunalna⁴⁹

Dostępność sieci wodociągowej liczona udziałem ludności korzystającej z sieci do ogółu ludności wyniosła w 2008 r. w województwie małopolskim 74,7% (w 2003 r. 70,8%). Prawie w całości dostęp do sieci wodociągowej posiadali mieszkańcy Krakowa - 99,7% (w 2003 r. 93,3%). Ponad 96% ludności posiadało dostęp do sieci wodociągowej w powiecie chrzanowskim, olkuskim, w Tarnowie i w powiecie oświęcimskim.

Najmniej mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej występowało w powiatach: suskim - 31,3%, gorlickim - 33,3%, nowosądeckim - 39,0% i limanowskim - 40,5%.

Największe zagęszczenie przestrzenne [w km na 100 km²] sieci wodociągowej występuje na terenach miast: Krakowa (412,5), Tarnowa (397,3) i Nowego Sącza (310,4), najmniejsze w powiecie gorlickim (21,4).

WYKRES 81. KORZYSTAJĄCY Z INSTALACJI W % OGÓŁU LUDNOŚCI W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

⁴⁹ Ze względu na zmiany metodologiczne (patrz uwagi metodyczne str. 27) prezentowane dane obejmują lata 2003-2008.

Znacznie zróżnicowany był dostęp do sieci kanalizacyjnej. W województwie w 2008 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 51,1% ogółu mieszkańców (w 2003 r. 46,5%). W omawianym okresie ludność tylko pięciu powiatów miała lepszy dostęp do sieci kanalizacyjnej niż statystyczny mieszkaniec województwa, a mianowicie mieszkańcy miast na prawach powiatu: Krakowa - 90,2%, Tarnowa - 86,7%, Nowego Sącza - 74,3% oraz powiatów: chrzanowskiego - 58,1% i oświęcimskiego - 53,6%. Najmniejszy dostęp do sieci kanalizacyjnej w 2008 r. posiadali mieszkańcy powiatów: suskiego - 21,1%, limanowskiego - 21,2% i proszowickiego - 22,1%.

W układzie przestrzennym największe zagęszczenie [w km na 100 km²] sieci kanalizacyjnej wystąpiło w Tarnowie (416,4), a najmniejsze w powiecie miechowskim (13,7).

W badanym okresie najwięcej ludności korzystającej z sieci gazowej było w miastach na prawach powiatu. W Tarnowie na koniec 2008 r. z sieci gazowej korzystało 94,3% ogółu ludności, w Nowym Sączu i Krakowie odpowiednio 89,4% i 83,0%. Najmniejszy dostęp do sieci gazowej posiadali mieszkańcy powiatów: miechowskiego 2,8%, tatrzańskiego i suskiego po 2,9% oraz nowotarskiego 8,6%.

Największe zagęszczenie sieci gazowej [w km na 100 km²] wystąpiło w Nowym Sączu (470,0), a najmniejsze w powiecie suskim (21,4).

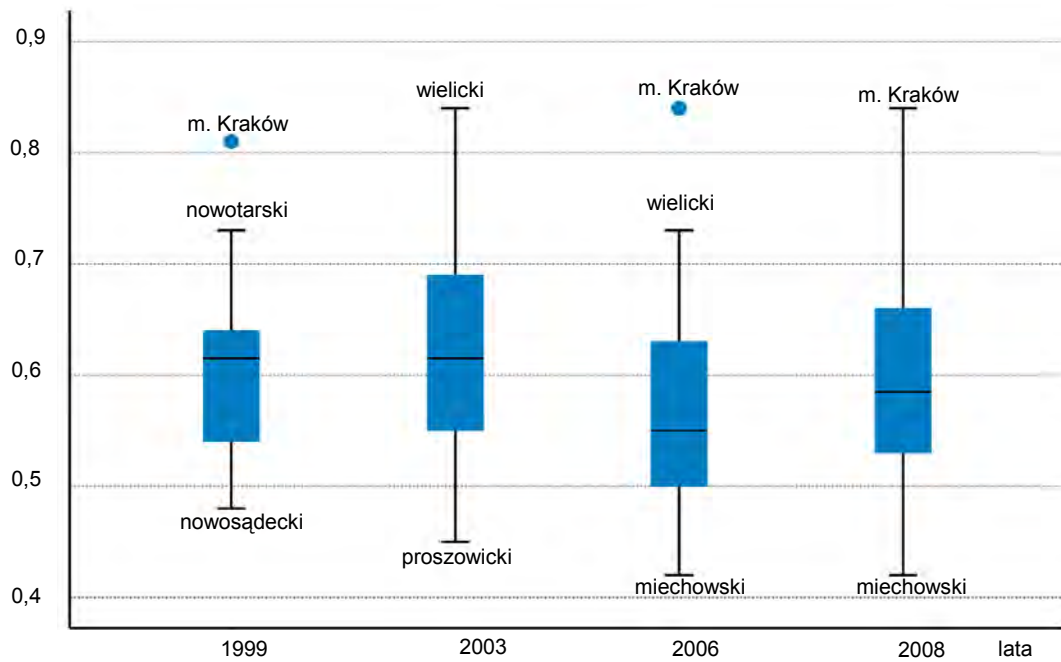
Zamożność mieszkańców – Grupy powiatów podobnych

Uwzględniając cechy diagnostyczne wymienione w załączniku 2 oraz stosując metodę taksonomiczną utworzono dla lat 1999, 2003, 2006, 2008 grupy powiatów podobnych w zakresie zamożności mieszkańców.

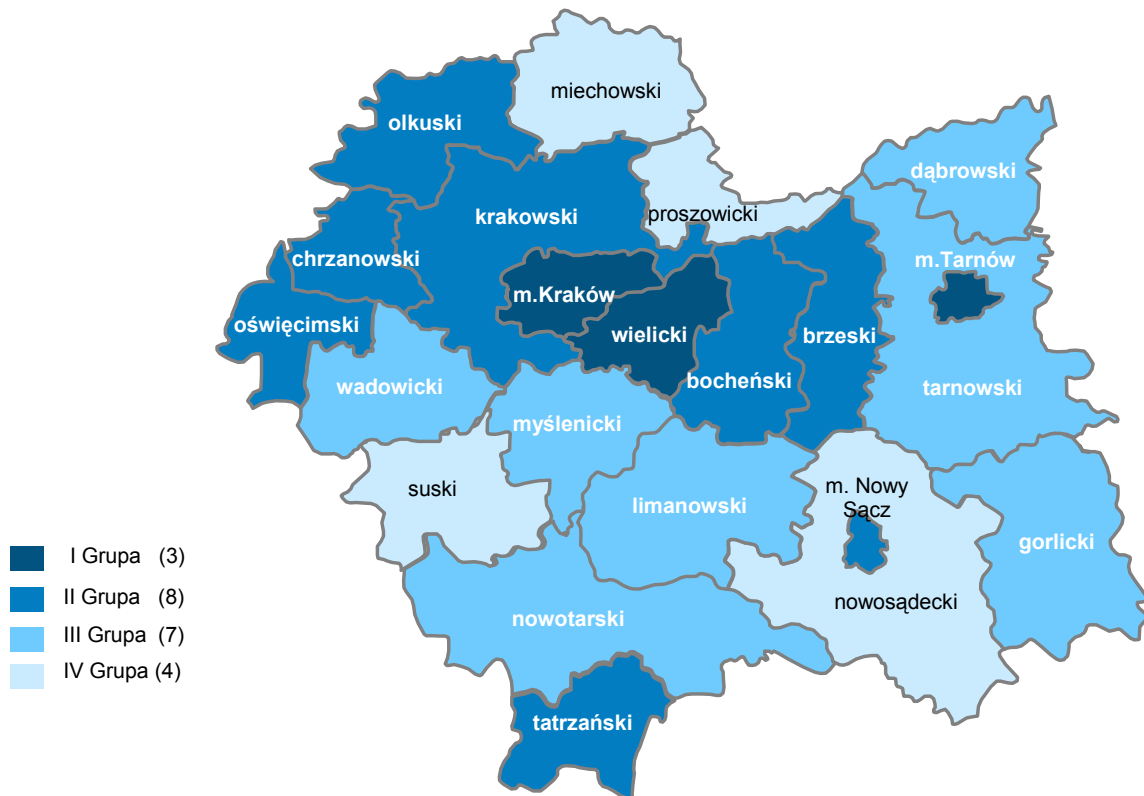
Grupy powiatów według miernika zamożności mieszkańców w latach 1999 - 2008

	1999	2003	2006	2008
Grupa I	m.Kraków	wielicki	m.Kraków	m.Kraków
	nowotarski	bocheński	wielicki	wielicki
	wielicki	m.Kraków	m.Tarnów	m.Tarnów
	brzeski			
Grupa II	tatrzański	chrzanowski	m.Nowy Sącz	m.Nowy Sącz
	chrzanowski	m.Nowy Sącz	chrzanowski	chrzanowski
	oświęcimski	m.Tarnów	oświęcimski	bocheński
	bocheński	brzeski	olkuski	krakowski
	olkuski	oświęcimski	bocheński	brzeski
	m.Nowy Sącz	krakowski	brzeski	olkuski
	m.Tarnów	olkuski	krakowski	oświęcimski
Grupa III		myślenicki		tatrzański
	krakowski	nowotarski	tatrzański	nowotarski
	miechowski	wadowicki	wadowicki	wadowicki
	wadowicki	gorlicki	gorlicki	myślenicki
	gorlicki	limanowski	dąbrowski	gorlicki
	limanowski	tatrzański	nowotarski	dąbrowski
	suski	dąbrowski	myślenicki	limanowski
	myślenicki	tarnowski	tarnowski	tarnowski
Grupa IV	proszowicki		limanowski	
	tarnowski	nowosądecki	nowosądecki	nowosądecki
	dąbrowski	miechowski	suski	proszowicki
	nowosądecki	suski	proszowicki	suski
		proszowicki	miechowski	miechowski

WYKRES 82. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW ZAMOŻNOŚCI MIESZKAŃCÓW WEDŁUG POWIATÓW W LATACH 1999 – 2008

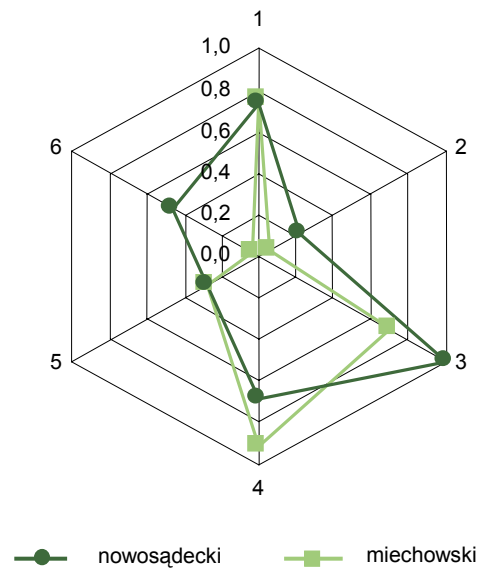
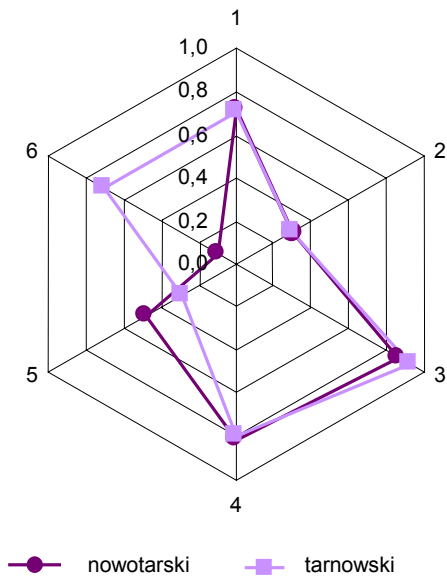
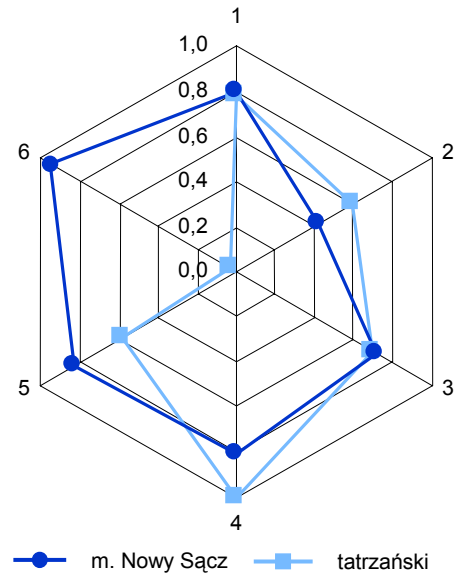
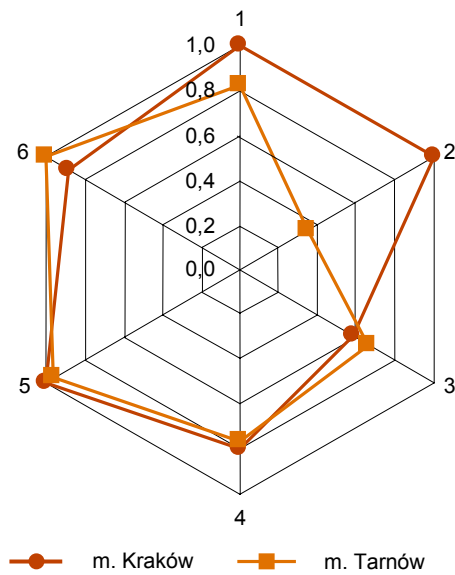

MAPA 25. MIERNIK ZAMOŻNOŚCI MIESZKAŃCÓW WEDŁUG POWIATÓW W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

WYKRES 83. ZNORMALIZOWANE WSKAŹNIKI ZAMOŻNOŚCI MIESZKAŃCÓW
W WYBRANYCH POWIATACH W 2008 R.

1. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł

2. Mieszkania oddane do użytkowania na
1 tys. zawartych małżeństw

3. Liczba osób na 1 mieszkanie

4. Powierzchnia użytkowa mieszkania w m² na 1 osobę.

5. Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności

6. Korzystający z gazu w % ogółu ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Zróznicowanie mierników zamożności mieszkańców w analizowanych latach stopniowo wzrastało (w 1999 r. współczynnik zmienności wynosił około 13%, w 2003 r. ponad 16%, a w 2006 i 2008 r. ponad 17%).

W 2008 r. w stosunku do 1999 r. wzrósł o około 27% dystans pomiędzy powiatami, dla których miernik omawianej dziedziny przyjmował wartości maksymalne i minimalne. Równocześnie zauważa się wzrost maksymalnej wartości miernika syntetycznego zamożności mieszkańców o 3,7% oraz spadek wartości minimalnej o 12,5%.

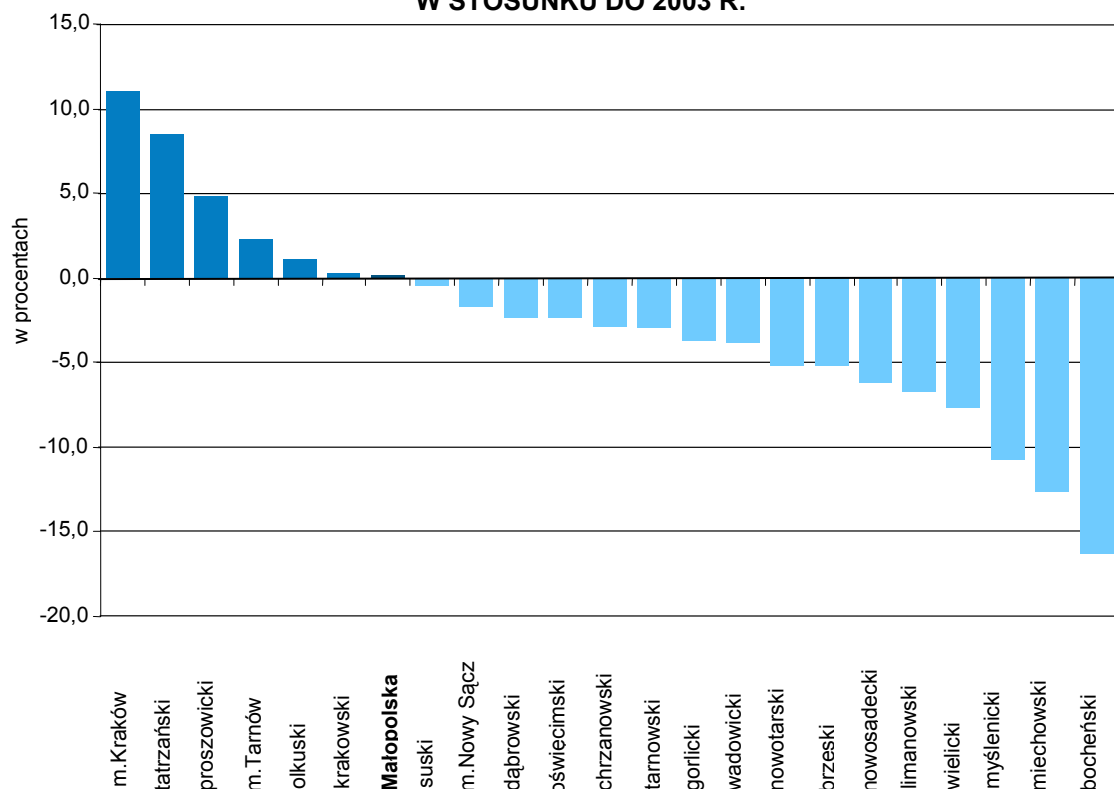
Do grupy o wysokim poziomie miernika w 2008 r. zostały zakwalifikowane: Kraków, powiat wielicki i Tarnów. W drugiej grupie znalazły się powiaty sąsiadujące z Krakowem (powiat bocheński, brzeski i krakowski) lub z województwem śląskim (chrzanowski, oświęcimski i olkuski), a także Nowy Sącz oraz turystyczny powiat tatrzański.

Trzecia grupa to powiaty położone na południu województwa (wadowicki, myślenicki, limanowski, nowotarski, gorlicki) oraz powiaty wschodniej części województwa (tarnowski i dąbrowski). W czwartej grupie znalazły się powiaty: miechowski, proszowicki, nowosądecki i suski o najniższej wartości miernika zamożności mieszkańców.

Każdy z wykresów radarowych reprezentuje jedną grupę z dwoma skrajnymi powiatami (najkorzystniejsza i najmniej korzystna wartość mierników syntetycznych w grupie).

Dynamika zmian miernika pozwala wyodrębnić dużą grupę powiatów względnie stabilnych pod względem miernika zamożności mieszkańców, powiaty z widocznym wzrostem wartości tego miernika, a także powiaty, w których obserwuje się jego spadek.

**WYKRES 84. ZMIANY MIERNIKA ZAMOŻNOŚCI MIESZKAŃCÓW W 2008 R.
W STOSUNKU DO 2003 R.⁵⁰**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

⁵⁰ Patrz uwagi ogólne pkt 10 str. 20.

Zależność usytuowania powiatów w grupach w 2003 i 2008 r. przedstawia tabelka.

Duży wzrost miernika zauważalny jest w Krakowie, który zarówno w 2003 r. jak i 2008 r. znajdował się w grupie I, a także w Tarnowie, który w 2008 r. uplasował się w grupie I. W grupie tej znajduje się również powiat wielicki, który pomimo znacznego spadku wartości miernika, przy równoczesnym najwyższym mierniku w 2003 r. zachował swoją pozycję w grupie I. Relatywnie duży wzrost miernika obserwuje się w powiecie tatrzańskim, który w 2008 r. znalazł się w grupie II. Pozostałe powiaty, w których nastąpił wzrost wartości miernika zachowały miejsca w dotychczasowych grupach, pozostając tak jak powiat olkuski i krakowski w grupie II, a powiat proszowski w grupie IV.

Największy spadek wartości miernika odnotowano w powiecie bocheńskim, który przesunął się w 2008 r. z grupy I do II, w powiecie miechowskim, który znajduje się w grupie IV i w powiecie myślenickim, który spadł do grupy III. Pozostałe powiaty pomimo spadku wartości miernika zachowały swoje poprzednie miejsca w grupach.

Grupy powiatów według miernika zamożności mieszkańców w latach 2003⁵¹ - 2008

		2003			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2008	GRUPA I	wielicki m.Kraków	m.Tarnów		
	GRUPA II	bocheński	chrzanowski m.Nowy Sącz brzeski oświęcimski krakowski olkuski	tatrzański	
	GRUPA III		myślenicki	nowotarski wadowicki gorlicki limanowski dąbrowski tarnowski	
	GRUPA IV				nowosądecki miechowski suski proszowski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

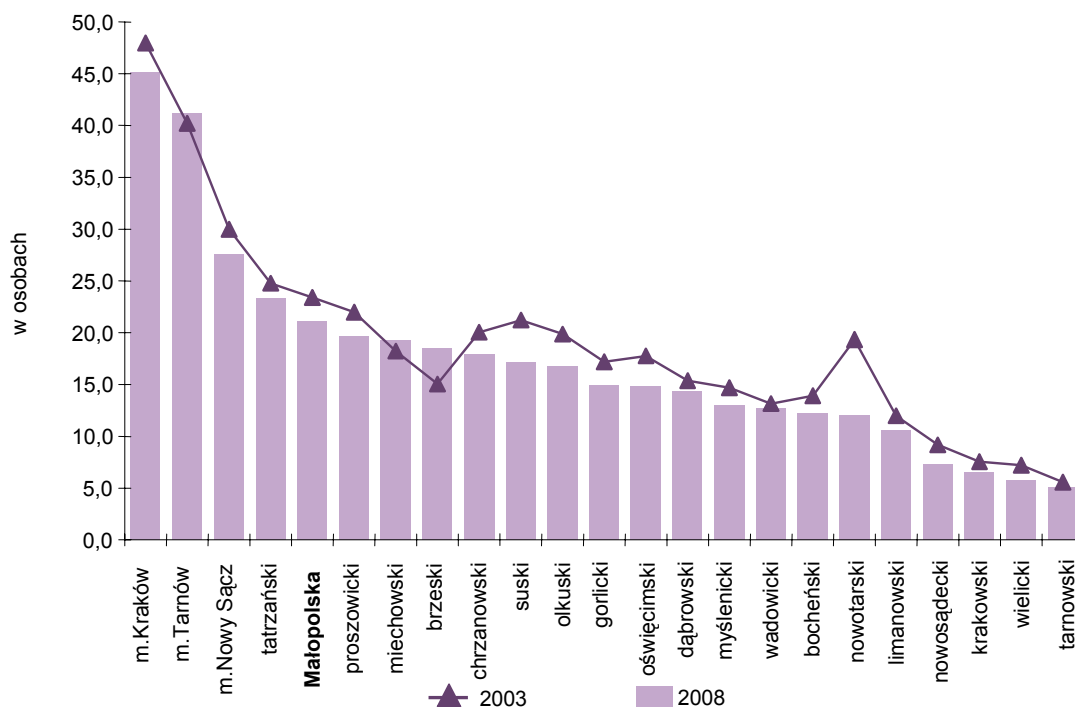
⁵¹ Patrz uwagi ogólne pkt 10 str. 20.

DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH

Ochrona zdrowia

Pod względem liczby lekarzy⁵² przypadających na 10 tys. ludności najkorzystniej prezentował się w 2008 r. Kraków (45,2 lekarzy) oraz Tarnów (41,2 lekarzy) – przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 21,1 lekarzy. Najgorsza sytuacja pod względem dostępności do lekarzy występowała w powiecie tarnowskim i wielickim, gdzie na 10 tys. ludności przypadało odpowiednio 5,1 i 5,8 lekarzy. Faktycznie jednak dostępność do lekarzy w tych powiatach była o wiele lepsza ze względu na bliskie sąsiedztwo dużych miast i częste korzystanie ludności z usług tamtejszych lekarzy.

WYKRES 85. LEKARZE NA 10 TYS. LUDNOŚCI W 2003 I 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W 2008 r. liczba porad⁵³ udzielonych przez lekarzy przypadających na 1 pacjenta wynosiła dla województwa 7,5. W układzie terytorialnym w powiatach województwa małopolskiego wskaźnik ten przyjmował najniższe wartości w powiatach: nowotarskim 5,0, nowosądeckim i dąbrowskim – osiągając wartość 5,1, wielickim 5,3 oraz krakowskim 5,5 porady na 1 mieszkańca. Najczęściej porad lekarskich zasięgali mieszkańcy miast: Tarnowa – 13,6, Nowego Sącza – 12,0 oraz Krakowa 10,9. Tak duże dysproporcje znajdują uzasadnienie w organizacji jednostek, świadczących usługi w zakresie ochrony zdrowia. W dużych miastach lekarze specjalistycznych zakładów udzielają porad również tym osobom, które mieszkają w okolicznych powiatach ziemskich, a korzystają z usług placówek miejskich. Zjawisko to uwidacznia się w takich jednostkach terytorialnych jak Tarnów i powiat tarnowski, Nowy Sącz i powiat nowosądecki oraz Kraków i sąsiadujące z nim powiaty krakowski i wielicki.

Dostępność ludności do leczenia szpitalnego mierzona jest liczbą łóżek w szpitalach. W analizowanym okresie w większości powiatów zaobserwowano spadek liczby łóżek w przeliczeniu

⁵² Patrz uwagi metodyczne str. 28.

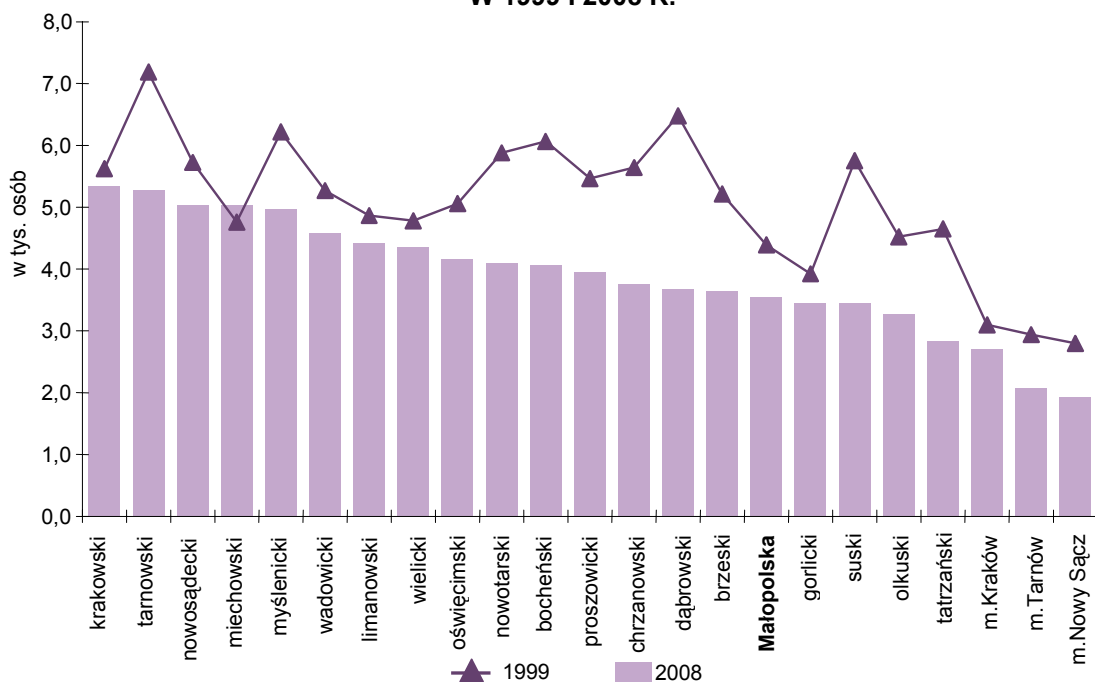
⁵³ Patrz uwagi metodyczne str. 29.

na 10 tys. ludności. W 2008 r. wskaźnik ten dla województwa ogółem wyniósł 44,2 łóżek (w 1999 r. - 48,8 łóżek). Najwyższy wskaźnik odnotowano w powiecie tatrzańskim (107,0 łóżek) i Tarnowie (93,0 łóżek). Najmniejszą liczbę łóżek na 10 tys. ludności zaobserwowano w powiatach: wielickim (0,9 łóżek), tarnowskim (6,0 łóżek), nowosądeckim (11,0 łóżek) i krakowskim (13,7 łóżek), a więc w powiatach zlokalizowanych w sąsiedztwie dużych miast, w których mieszkańcy wymienionych powiatów korzystają z opieki szpitalnej.

W ostatnich dziesięciu latach systematycznie zwiększała się liczba aptek. W 2008 r. na 1 aptekę w województwie przypadało średnio 3535 osób (w 1999 r. - 4390 osób). Najmniej ludności na 1 aptekę odnotowano w miastach na prawach powiatu: Nowym Sączu - 1920 osób, Tarnowie - 2063 osób oraz Krakowie - 2705 osób. W 1999 r. również w tych miastach omawiany wskaźnik przedstawiał się najkorzystniej i wynosił odpowiednio 2797 osób, 2937 osób, 3096 osób. Najwięcej ludności na 1 aptekę w 2008 r. przypadało w powiecie krakowskim i tarnowskim (odpowiednio 5328 i 5271 osób).

W 2008 r. w województwie działało 97 punktów aptecznych uzupełniających infrastrukturę aptek. Najwięcej punktów aptecznych, blisko 50% wszystkich działających w województwie zlokalizowanych było w powiatach: tarnowskim, bocheńskim, krakowskim, suskim, wadowickim. Tylko w powiecie chrzanowskim nie działał ani jeden punkt apteczny (w 1999 r. takich powiatów było 10).

**WYKRES 86. LUDNOŚĆ NA 1 APTEKĘ OGÓLNODOSTĘPNĄ
W 1999 I 2008 R.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Regionalnych.

W powiatach słabo rozwinięta jest opieka nad dziećmi w wieku 0 - 2 lat. Poza miastami na prawach powiatu miejscami w żłobkach w 2008 r. dysponowało zaledwie 5 powiatów ziemskich (limanowski, chrzanowski, myślenicki, krakowski, wielicki). W powiatach bocheńskim i oświęcimskim żłobki zostały zlikwidowane w ostatnich latach. Najwięcej miejsc w żłobkach na 1 tys. dzieci w wieku 0 - 2 lat w 2008 r. przypadało w Tarnowie - 117,6 miejsc (w 1999 r. - 85,0 miejsc), natomiast najmniej

w powiecie wielickim – 5,5 miejsc (w 1999 r. – 5,8 miejsc). Średnia wojewódzka wyniosła 22,9 miejsc. W powiatach: myślenickim, krakowskim, wielickim oraz w Krakowie zaobserwowano spadek wskaźnika w stosunku do 1999 r., natomiast w pozostałych powiatach odnotowano niewielki wzrost.

Edukacja

Pierwszym etapem kształcenia w systemie oświaty jest wychowanie przedszkolne. Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat rosta liczba miejsc w przedszkolach przypadająca na 1 tys. dzieci w grupie wiekowej 3 – 6 lat. W 2008 r. wskaźnik ten dla województwa osiągnął poziom 501 miejsc wobec 362 miejsc w 1999 r. Najwyższy odnotowano w Tarnowie – 844 miejsc, Krakowie – 808 miejsc i powiecie oświęcimskim – 743 miejsc. W 1999 r. również w wymienionych powiatach występowały najwyższe wskaźniki, ale były znacznie niższe (wynosiły odpowiednio 674 miejsc, 641 miejsc i 575 miejsc).

Najniższy wskaźnik w 2008 r. zanotowano w powiecie nowosądeckim (225 miejsc) i miechowskim (234 miejsc). W 1999 r. również w tych powiatach omawiany wskaźnik był najniższy i wynosił odpowiednio 158 i 141 miejsc.

W roku szkolnym 2008/09 wskaźnik określający liczbę dzieci na 1 placówkę wychowania przedszkolnego osiągnął najwyższy poziom w Tarnowie – 103 dzieci, Krakowie – 82 dzieci, Nowym Sączu – 75 dzieci i w powiecie oświęcimskim – 73 dzieci. Najmniej dzieci na jedną placówkę przypadało w powiecie proszowickim (26 dzieci). Średnia wojewódzka wyniosła 46 dzieci.

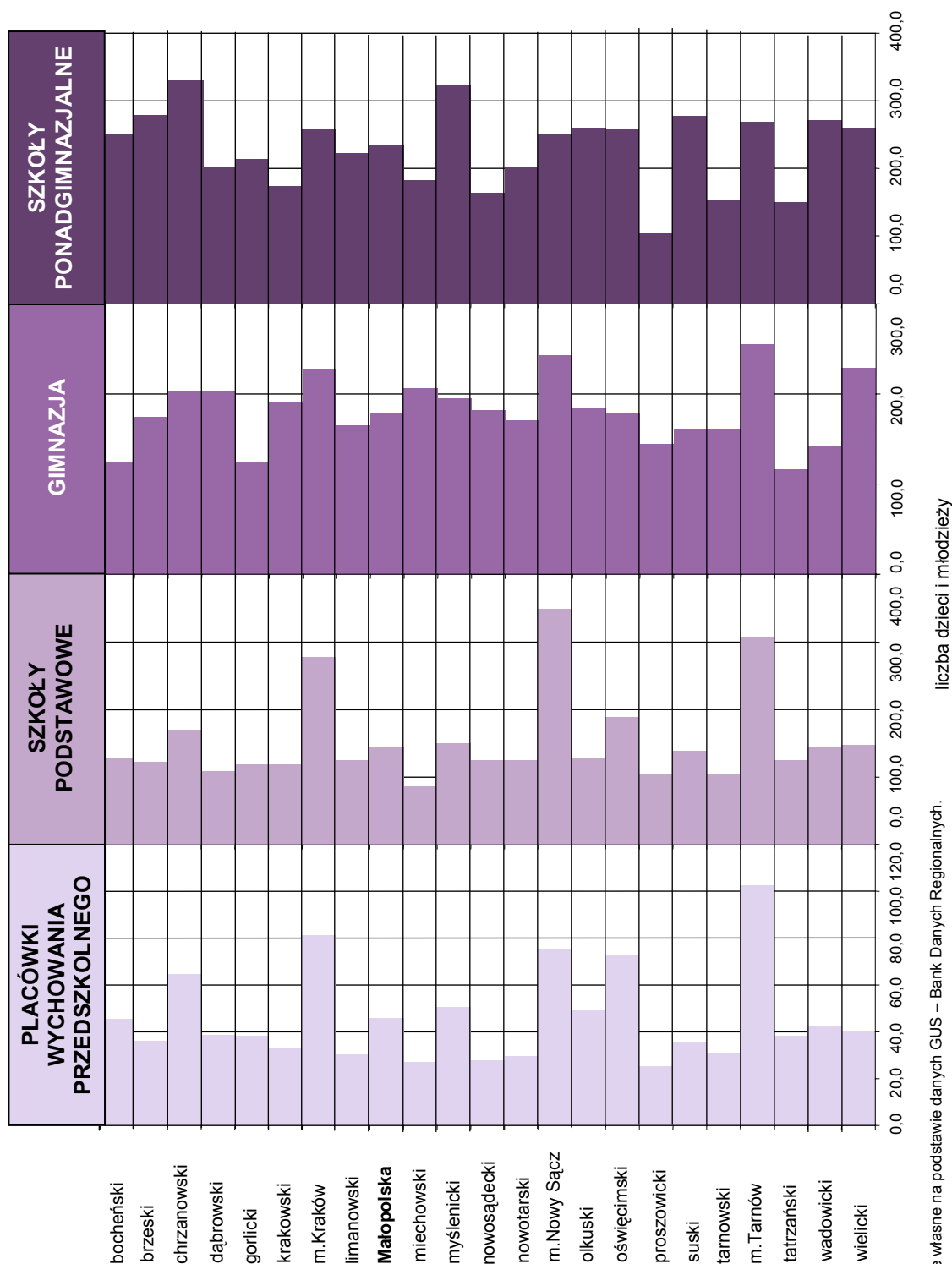
W roku szkolnym 2008/09 na 1 szkołę podstawową w województwie przypadało przeciętnie 146 uczniów, przy czym najwięcej w Nowym Sączu (349 uczniów), najmniej w powiecie miechowskim (86 uczniów).

Na przestrzeni analizowanych lat 2003–2008⁵⁴ znacznie wzrosła w szkołach podstawowych liczba komputerów z dostępem do Internetu przeznaczonych do użytku uczniów. W roku szkolnym 2008/09 na jeden komputer w szkołach podstawowych przypadało średnio w województwie 11,4 uczniów (w 2003/04 – 39,2 uczniów). Najmniej uczniów na 1 komputer przypadało w powiecie proszowickim (8,3 uczniów), miechowskim (9,2 uczniów), krakowskim i limanowskim (po 9,5 uczniów). Najgorzej pod względem komputeryzacji w szkołach podstawowych prezentowały się miasta na prawach powiatu: Tarnów – 19,3 uczniów, Kraków – 17,3 uczniów, Nowy Sącz – 16,0 uczniów na jeden komputer. Jednak i tutaj widać zdecydowaną poprawę w dostępności do komputerów w porównaniu do roku szkolnego 2003/04, kiedy to omawiany wskaźnik był kilkakrotnie wyższy i wynosił dla: Tarnowa – 95,3 uczniów, Nowego Sącza – 68,6 uczniów, Krakowa – 56,1 uczniów.

W roku szkolnym 2008/09 średnia liczba uczniów przypadająca na 1 gimnazjum wyniosła w skali województwa 179, a w połowie powiatów przekroczyła ten poziom. Najniższy wskaźnik odnotowano w gimnazjach w powiecie tatrzańskim – 117 uczniów, natomiast najwyższy w Tarnowie – 255 uczniów.

⁵⁴ Dane dostępne od 2003 r.

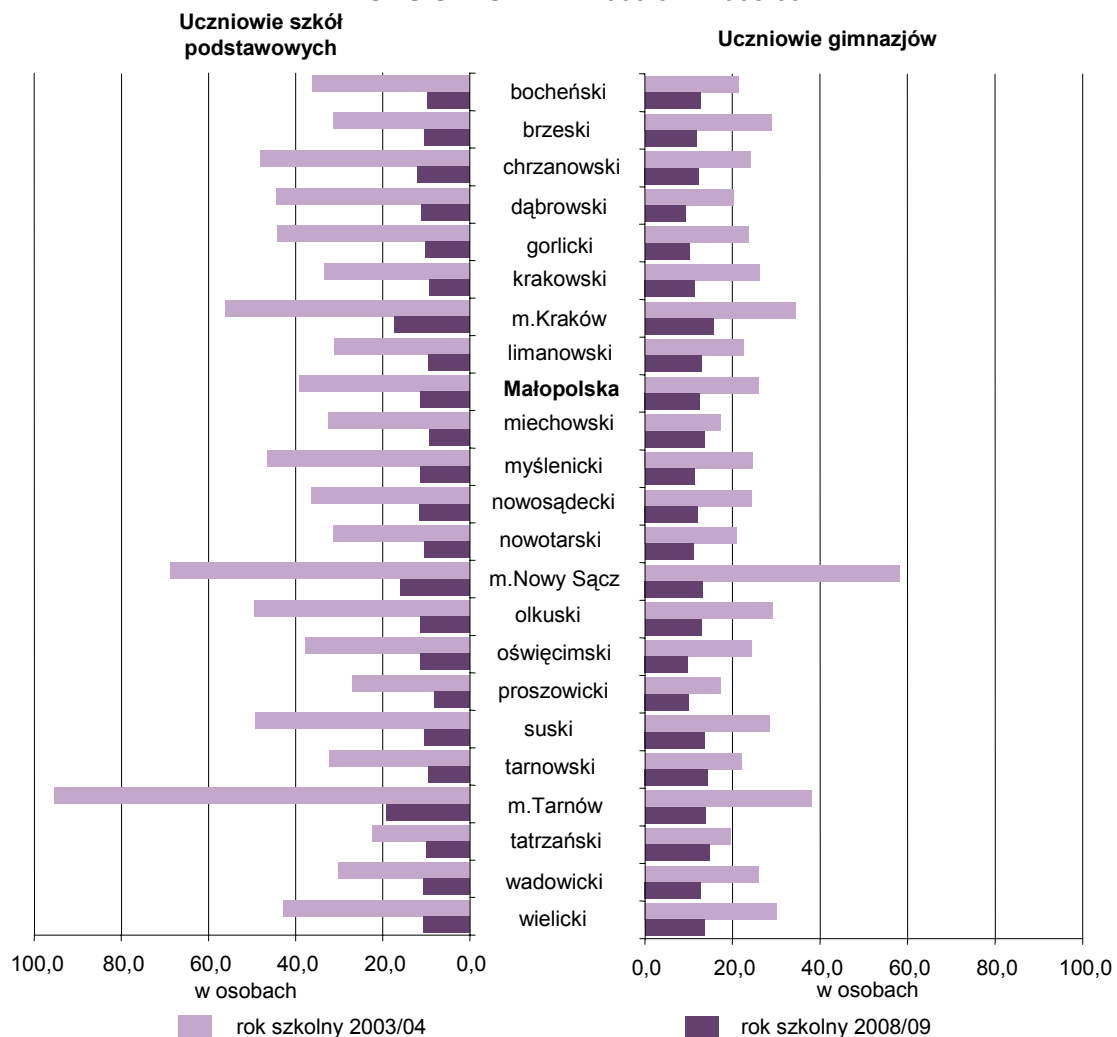
WYKRES 87. DZIECI I MŁODZIEŻ NA 1 PLACÓWKĘ WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO I SZKOŁĘ (bez specjalnych) W ROKU SZKOLNYM 2008/09.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Podobnie jak w szkołach podstawowych również w gimnazjach z roku na rok wzrastała liczba komputerów. W roku szkolnym 2008/09 na 1 komputer w gimnazjach w skali województwa przypadało 12,6 uczniów, podczas gdy w 2003/04⁵⁵ było to dwukrotnie więcej (26,1 uczniów). Najmniej uczniów na 1 komputer przypadało w powiecie dąbrowskim – 9,3 uczniów i oświęcimskim – 9,9 uczniów, natomiast najwięcej w Krakowie – 15,7 uczniów oraz w powiecie tatrzańskim – 14,7 uczniów i tarnowskim – 14,4 uczniów.

**WYKRES 88. UCZNIOWIE NA 1 KOMPUTER Z DOSTĘPEM DO INTERNETU ^a
W ROKU SZKOLNYM 2003/04 I 2008/09**

^a Przeznaczony do użytku uczniów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

W roku szkolnym 2008/09 na 1 szkołę ponadgimnazjalną dla młodzieży przypadało średnio w województwie 235 uczniów. W 12 powiatach wskaźnik ten był wyższy, przy czym najwięcej uczniów na 1 szkołę ponadgimnazjalną przypadało w powiecie chrzanowskim – 330 uczniów i myślenickim – 323 uczniów. Najniższy wskaźnik odnotowano natomiast w powiecie proszowickim - 105 uczniów.

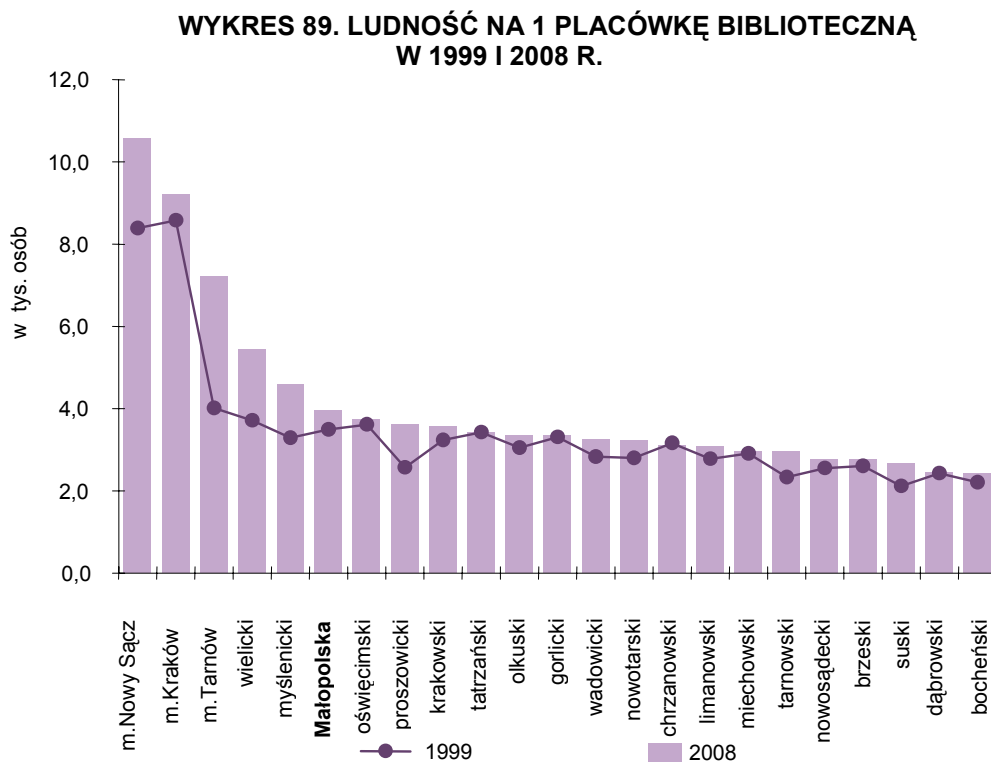
W omawianym okresie na 1 komputer w szkołach ponadgimnazjalnych przypadało średnio 11,2 uczniów (w 2003/04⁴³ - 25,7 uczniów). Najmniej uczniów na 1 komputer przypadało w szkołach powiatu miechowskiego (7,0 uczniów), krakowskiego (7,2 uczniów) i brzeskiego (7,8 uczniów), natomiast najwięcej w szkołach powiatu wadowickiego (15,5 uczniów) i w Nowym Sączu (15,1 uczniów).

⁵⁵ Dane dostępne od 2003 r.

Biblioteki

Jedną z powszechnych form uczestnictwa w kulturze jest czytelnictwo, w którego rozwoju szczególną rolę pełni sieć bibliotek publicznych wraz z filiami. W 2008 r. w województwie małopolskim na 1 placówkę biblioteczną przypadało średnio 3951 osób (w 1999 r. – 3494 osób). W większości powiatów liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną zwiększyła się w porównaniu z rokiem 1999. W siedmiu powiatach na 1 placówkę przypadało poniżej 3 tys. osób, przy czym najkorzystniejszy wskaźnik wystąpił w powiecie bocheńskim (2419 osób) i dąbrowskim (2447 osób).

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat najgorsza sytuacja utrzymywała się w Nowym Sączu, gdzie na koniec 2008 r. na 1 placówkę biblioteczną przypadało 10559 osób (w 1999 r. - 8390 osób).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Księgozbiór bibliotek województwa małopolskiego na koniec 2008 r. w przeliczeniu na 1 tys. ludności wyniósł 3306 woluminów, przy czym niezmiennie od wielu lat, najwyższy poziom odnotowano w powiecie brzeskim (4770 woluminów). Najniższy wskaźnik wystąpił w powiecie myślenickim i wyniósł 2059 woluminów na 1 tys. ludności.

Zmniejsza się systematycznie liczba wypożyczanych książek. W 2008 r. średnio na 1 czytelnika wypożyczono w województwie małopolskim 17,1 woluminów. Najwyższy wskaźnik wypożyczeń odnotowano w powiecie brzeskim (22,5) i nowosądeckim (22,2), natomiast najniższy w powiecie proszowickim (11,3).

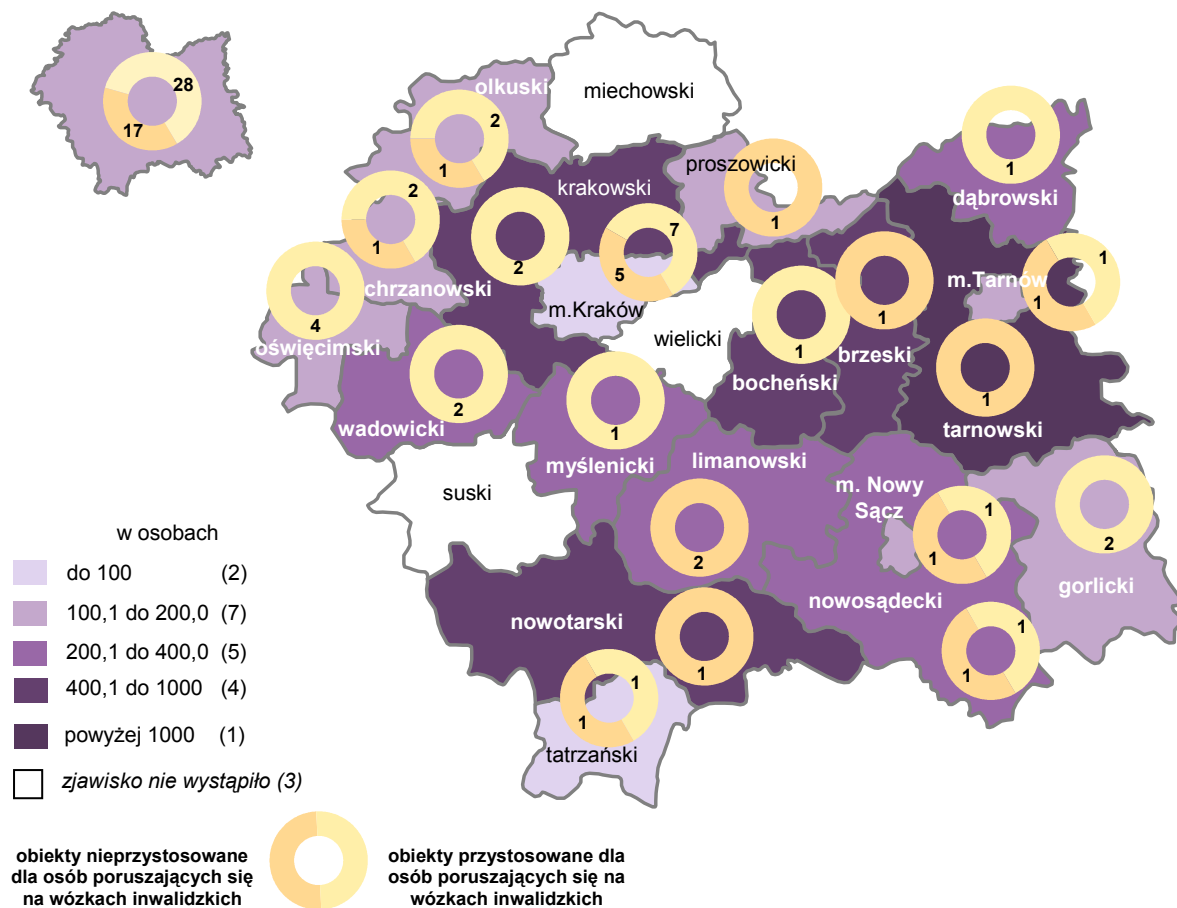
Kina

Likwidacja kin stałych, głównie w małych miejscowościach, znacznie ograniczyła do nich dostęp. Najbardziej zmniejszył się dostęp do kin w powiecie tarnowskim, gdzie na koniec 2008 r. na 1 miejsce w kinach przypadało 1741 osób, czyli blisko trzykrotnie więcej niż w 1999 r. Znacząco

w porównaniu z 1999 r. wzrosła również liczba osób na 1 miejsce w kinach stałych powiatów: nowotarskiego (o 370 osób), bocheńskiego (o 305 osób) i krakowskiego (o 191 osób).

Najkorzystniejszy wskaźnik, mierzony liczbą ludności na 1 miejsce w kinach stałych, odnotowano na koniec 2008 r. w Krakowie – 63 osoby (w 1999 r. – 165 osób) oraz powiecie tatrzańskim – 87 osób (w 1999 r. – 114 osób).

MAPA 26. LUDNOŚĆ NA 1 MIEJSCE W KINACH STAŁYCH W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Na koniec 2008 r. w pięciu powiatach (brzeskim, limanowskim, nowotarskim, proszowickim, tarnowskim) ani jedno kino stałe nie było przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Sytuacja w tym zakresie uległa jednak poprawie, gdyż w 1999 r. takich powiatów było dwukrotnie więcej.

Muzea

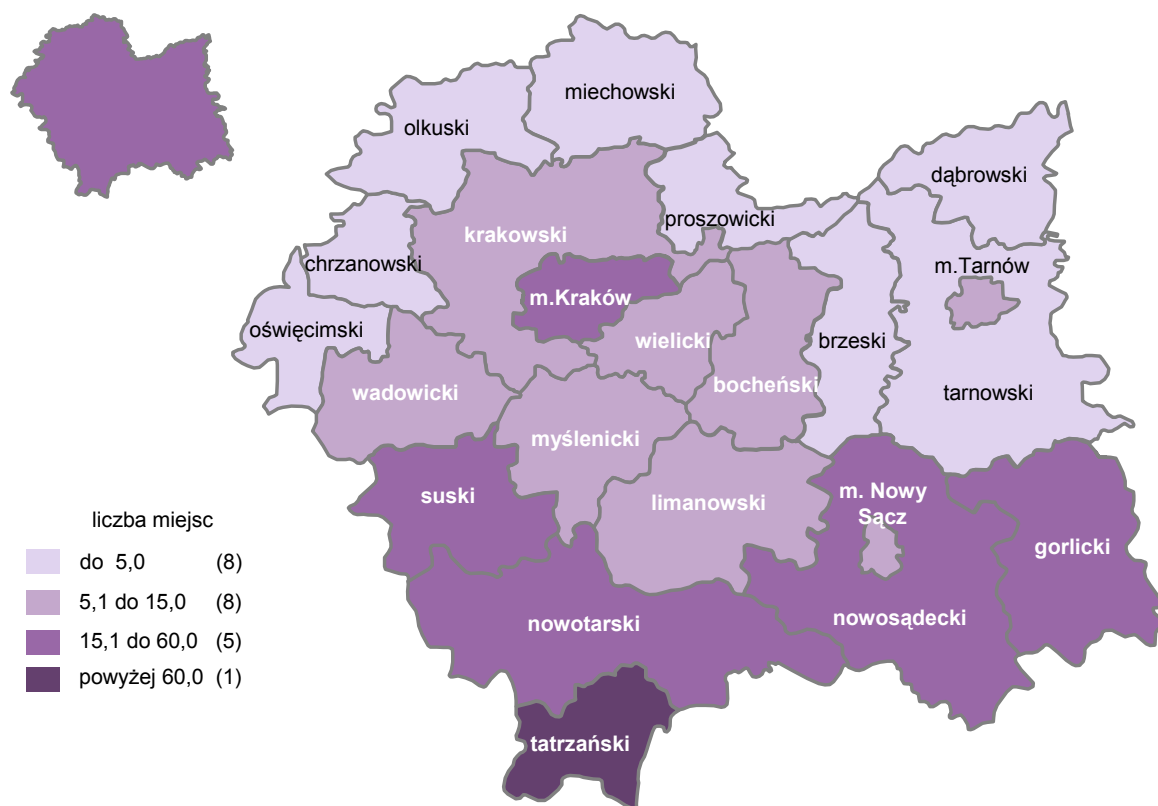
Istotną rolę w ukazywaniu historii i tradycji oraz upowszechnianiu kultury pełnią muzea. W 2008 r. w województwie małopolskim działało 108 muzeów łącznie z oddziałami (w 1999 r. - 91). Placówki muzealne znajdowały się we wszystkich powiatach, przy czym najwięcej zlokalizowanych było w Krakowie – 42 tj. prawie 40% wszystkich wojewódzkich placówek muzealnych. Zaledwie 21 muzeów (19,4%) na koniec 2008 r. było przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich (w 1999 r. – 17,6%). W większości były to muzea w Krakowie (11), a także

obiekty w powiatach: krakowskim, olkuskim, wielickim, bocheńskim, nowotarskim, proszowickim i Tarnowie.

Turystyka⁵⁶

Województwo małopolskie jest jednym z najbardziej rozwiniętych turystycznie regionów w kraju. Liczba turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania na koniec lipca 2008 r. wynosiła 872 (w 2003 r. – 878). Najwyższy wskaźnik określający liczbę miejsc noclegowych na 1 tys. ludności odnotowano w powiecie tatrzańskim (180 miejsc). Stosunkowo wysoki był on również w powiecie nowosądeckim (58 miejsc) i nowotarskim (44 miejsca). Najniższą liczbę miejsc noclegowych na 1 tys. ludności zanotowano w powiecie chrzanowskim i miechowskim, gdzie wskaźnik nie osiągnął nawet wartości 1.

MAPA 27. MIEJSCA NOCLEGOWE W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA NA 1 TYS. LUDNOŚCI W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Wydatki jednostek samorządowych na poprawę warunków życia

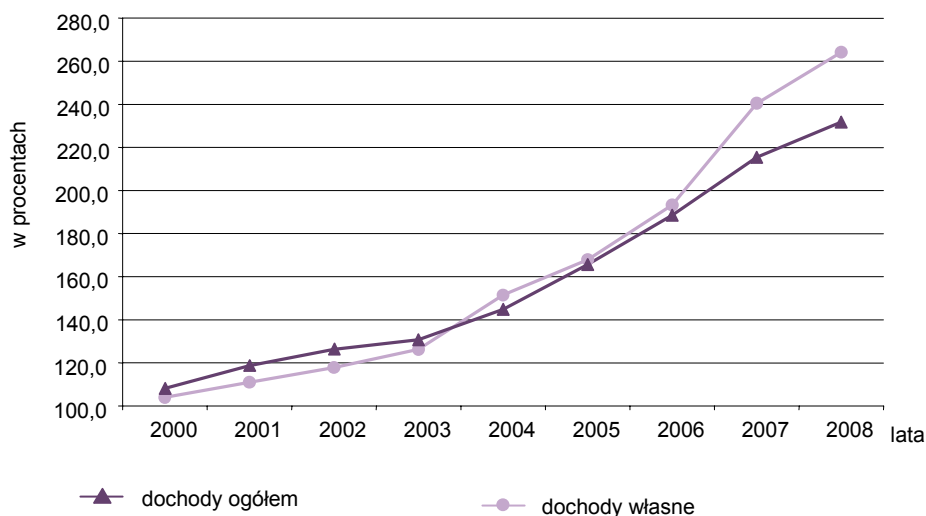
Zgodnie z ustawą o samorządzie – wszelkie działania podejmowane przez jednostki samorządowe mają na celu stworzenie odpowiednich warunków rozwoju społeczności lokalnej. W praktyce proces ten jest w znacznej mierze uzależniony od stopnia zamożności jednostek, możliwości zdobycia dodatkowych środków finansowych oraz prowadzenia „rozsądnej” polityki rozwoju infrastruktury.

Największy ciężar w tym zakresie spoczywa na gminach i miastach na prawach powiatu. W 2008 r. wypracowały one 9207 mln zł dochodów ogółem (blisko 2,5 - krotny wzrost w odniesieniu do 1999 r.). Na przestrzeni 10 lat dynamika dochodów tych jednostek wykazywała stałą tendencję

⁵⁶ Ze względu na zmiany metodologiczne prezentowane dane obejmują lata 2003-2008.

wzrostową, zarówno w odniesieniu do roku bazowego, czyli 1999 r. jak i w odniesieniu do roku poprzedniego. W 2008 r. najwyższy wzrost dochodów ogółem w porównaniu do 1999 r. znacznie przewyższający średni w województwie, uzyskały jednostki w powiatach skoncentrowanych głównie w środkowej części województwa, tj. wielickim (157,1%) limanowskim (154,9%), myślenickim (151,8%), Krakowie (148,8%) oraz w powiecie tarnowskim (148,4%). Natomiast najniższe tempo wzrostu dochodów wystąpiło w powiatach północno-zachodnich, czyli olkuskim i oświęcimskim (wzrost odpowiednio o 70,6% i o 89,4%). Na 1 mieszkańca przypadało średnio 2805 zł dochodów ogółem i było to o 1571 zł więcej niż w 1999 r. (najwyższy wzrost w Krakowie – o 2329 zł a najniższy w powiecie olkuskim – o 1013 zł).

**WYKRES 90. DYNAMIKA DOCHODÓW GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU
1999=100**

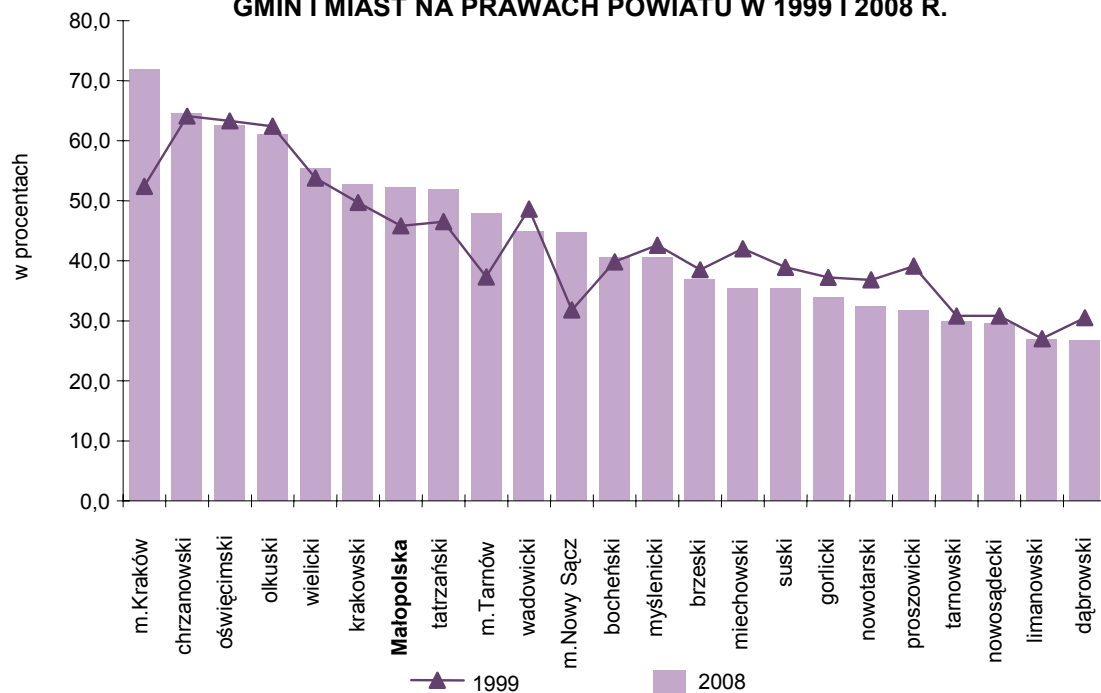

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Dochody własne stanowią tę część dochodów ogółem, na którą mogą wpływać określone decyzje władz jednostek samorządowych a także wprowadzone zmiany legislacyjne w zakresie samych finansów publicznych, ściślej wiążące poziom dochodów własnych z aktywnością i finansami lokalnych przedsiębiorstw. W 2008 r. dochody własne gmin i miast na prawach powiatu osiągnęły wartość 4805 mln zł i stanowiły 52,2% dochodów ogółem (w 1999 r. – 45,8%). Zarówno w 1999 r. jak i 10 lat później, czyli w 2008 r. w grupie powiatów o najwyższym udziale dochodów własnych w dochodach ogółem znajdowały się powiaty północno-zachodniej części województwa, rozwinięte gospodarczo, czyli Kraków, chrzanowski, oświęcimski, olkusi i krakowski. Najniższy udział dochodów własnych wystąpił w powiatach z przewagą rolnictwa, czyli dąbrowskim, limanowskim, nowosądeckim i tarnowskim. Zaznaczyć należy, że na przestrzeni lat 2000-2008 powiaty te nigdy nie przekroczyły wielkości udziału z 1999 r.

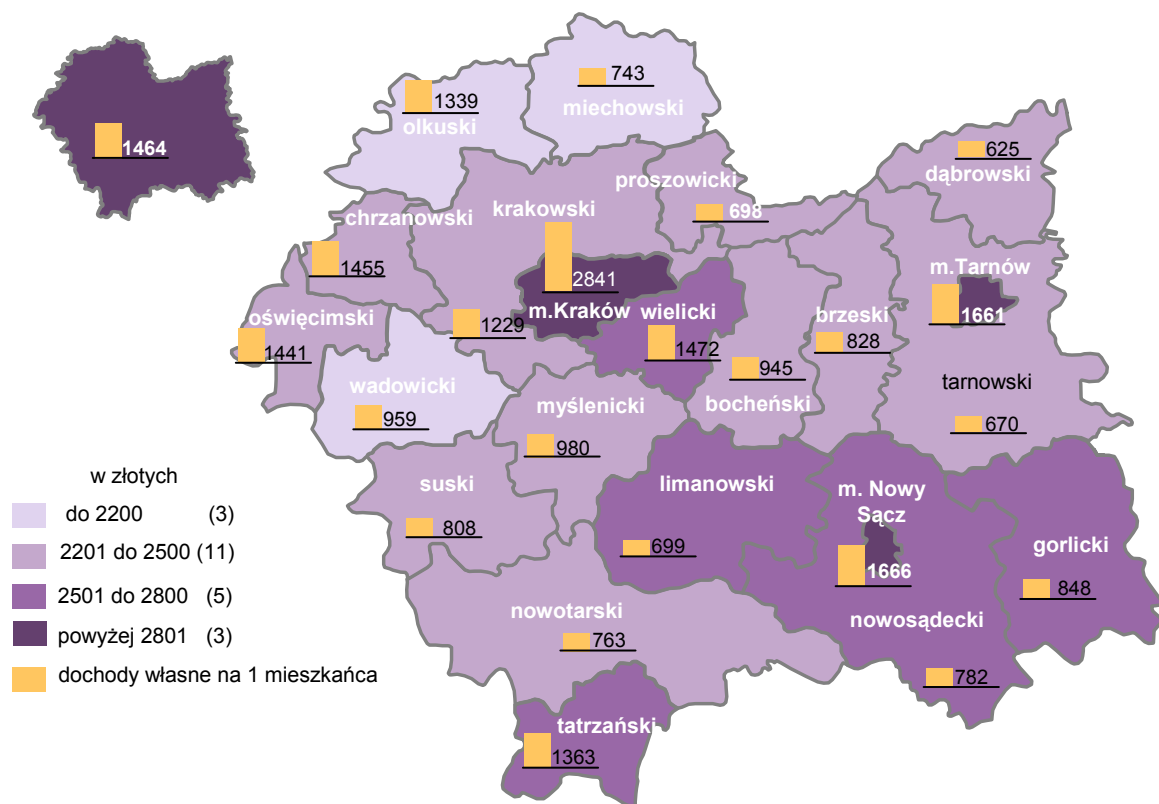
W 2008 r. na 1 mieszkańca przypadało średnio 1464 zł dochodów własnych, przy czym uwidoczniła się silna dominacja miast na prawach powiatu: Kraków – 2841 zł, Nowy Sącz – 1666 zł i Tarnów – 1661 zł. Spośród pozostałych jednostek jedynie gminy powiatu wielickiego osiągnęły wartość wyższą od średniej – 1472 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

WYKRES 91. UDZIAŁ DOCHODÓW WŁASNYCH W DOCHODACH OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU W 1999 I 2008 R.

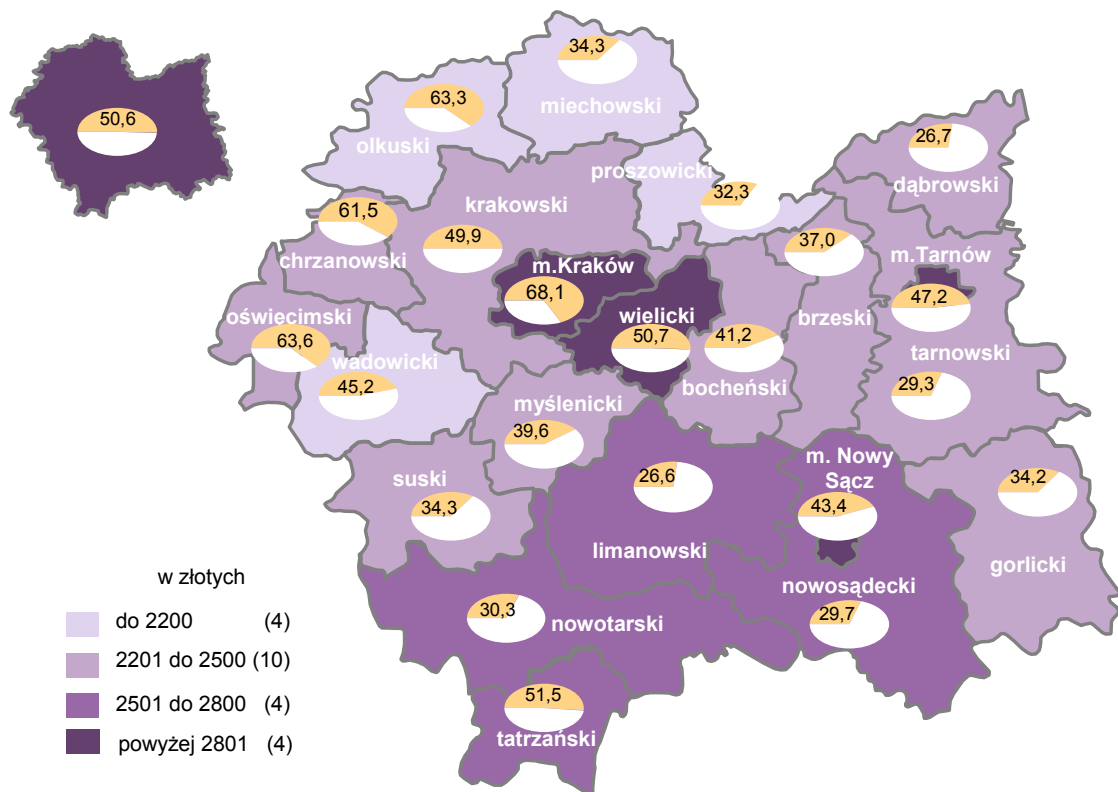
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

MAPA 28. DOCHODY OGÓŁEM I WŁASNE GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA 1 MIESZKAŃCA W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

MAPA 29. WYDATKI OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA I STOPIEŃ POKRYCIA WYDATKÓW DOCHODAMI WŁASNYMI GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Wydatki ogółem gmin i miast na prawach powiatu w latach 1999 – 2008 kształtowały się na zbliżonym poziomie jak dochody, przy czym od 2002 r. ich dynamika wzrostu – w odniesieniu do 1999 r. – była nieco niższa niż dochodów. Za 2008 r. osiągnęły wartość 9488 mln zł i wzrosły o 127,8% w porównaniu do 1999 r. Na wielkość wydatków przypadających na 1 mieszkańca - średnio 2891 zł wpłynęły wartości uzyskane w miastach na prawach powiatu: Kraków – 4172 zł, Nowy Sącz – 3834 zł i Tarnów – 3520 zł.

O stopniu rozwoju świadczy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem. W omawianym okresie 1999-2008 oscylował on w granicach 16,3% w 2003 r. do 20,2% w 2007 r., w 2008 r. był niższy - 19,7%. Największymi inwestorami okazały się gminy powiatów: nowotarskiego i krakowskiego. Na przestrzeni całego 10 – lecia udział wydatków inwestycyjnych w ich wydatkach ogółem znacznie przewyższał średnie wartości w województwie, a w 2008 r. zdecydowanie dominował nad pozostałymi: powiat nowotarski – 27,7% a krakowski – 26,7%. Należy podkreślić, iż od 2002 r. do grona tego dołączył powiat wielicki, który w 2008 r. wyraźnie prowadził – 28,9%, a rok później – powiat dąbrowski, w 2008 r. – 21,6%. Intensywny rozwój regionu obrazuje wielkość wydatków inwestycyjnych przypadająca na 1 mieszkańca. W 2008 r. w powiecie wielickim wydatkowano 838 zł (4 – krotnie więcej niż w 1999 r.), w Krakowie – 824 zł (wzrost 2,5 – krotny), w powiecie nowotarskim – 697 zł (2 – krotny wzrost) i w powiecie krakowskim – 656 zł (blisko 2,5 – więcej) wobec średniej 568 zł dla gmin i miast na prawach powiatu w województwie ogółem.

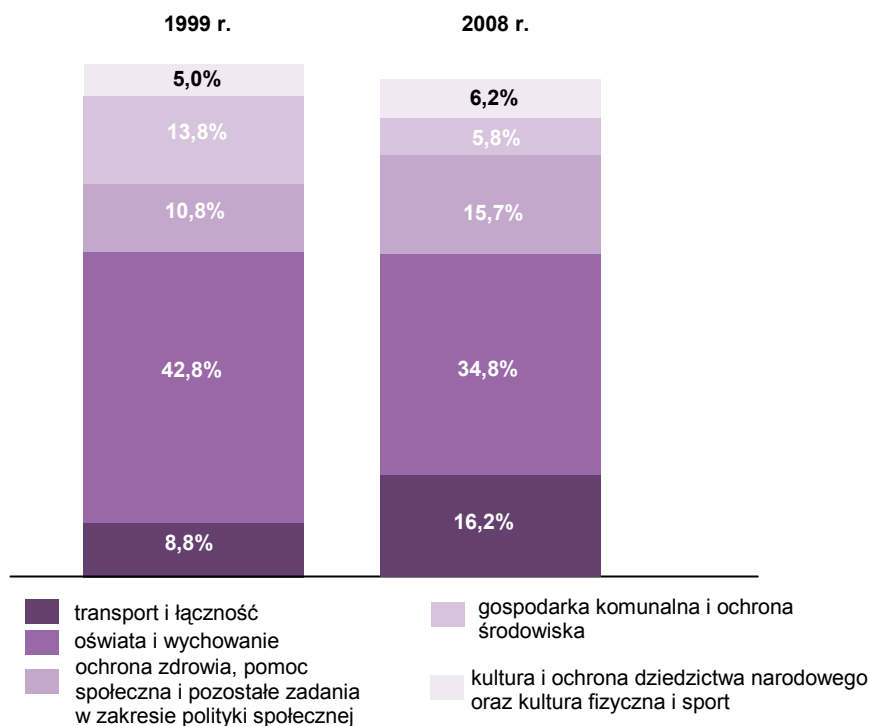
Wydatki ogółem finansowane są środkami pochodzącymi z różnych źródeł. Jeżeli przyjmiemy dochody własne jako źródło pokrycia wydatków ogółem, to okazuje się, że na przestrzeni lat 1999 – 2008 najbardziej stabilna sytuacja w tym zakresie występowała w powiatach: chrzanowskim,

oświęcimskim i olkuskim. W całym okresie ich wskaźnik pokrycia wydatków ogółem dochodami własnymi był na poziomie wyższym niż 50% i przekraczał średnie wartości w województwie, a dla lat 1999, 2007 i 2008 przekraczał nawet 60%. W 2008 r. najwyższy wskaźnik miał miejsce w budżecie Krakowa – 68,1%, wartości wyższe niż średnia (50,6%) uzyskały jeszcze powiaty: tatrzański – 51,5% i wielicki – 50,7%.

Przedstawiona sytuacja finansowa gmin i miast na prawach powiatu daje obraz prowadzonej polityki rozwoju, a także realnych możliwości samorządu w zakresie stworzenia jak najlepszych warunków rozwoju lokalnej społeczności. Odpowiedź na pytanie - w jaki sposób zadanie to jest realizowane, znajduje się w analizie wydatków jednostek samorządowych według działów. Przedstawiono wydatki w działach, które najściślej związane są z mieszkańcami: transport i łączność, oświata i wychowanie, ochrona zdrowia, opieka społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, gospodarka komunalna i ochrona środowiska a także kultura i ochrona dziedzictwa narodowego oraz kultura fizyczna i sport.

Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na transport i łączność, stanowią znaczący udział w ich budżetach, gdyż zadania stojące przed nimi wymagają zwiększonych nakładów. Na przestrzeni lat 1999-2008 przeciętne wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca wykazywały różne tendencje: wzrastały od 114 zł w 1999 r. do 200 zł w 2000 r. a przez kolejnych 5 lat nie przekroczyły tej wielkości. Prawdziwy rozwój rozpoczął się w 2006 r. – efekt – 314 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca, a w 2008 r. – 467 zł. W 2008 r. największe inwestycje w tym zakresie prowadzone były w Krakowie, gdzie wydatki na 1 mieszkańca – 1056 zł ponad 2 – krotnie przekraczały średnie w województwie. Intensywne prace prowadziły również powiaty: tatrzański – 482 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca, nowosądecki – 421 zł oraz Tarnów – 443 zł.

WYKRES 92. STRUKTURA WYDATKÓW GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU WEDŁUG WYBRANYCH DZIAŁÓW W 1999 I 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

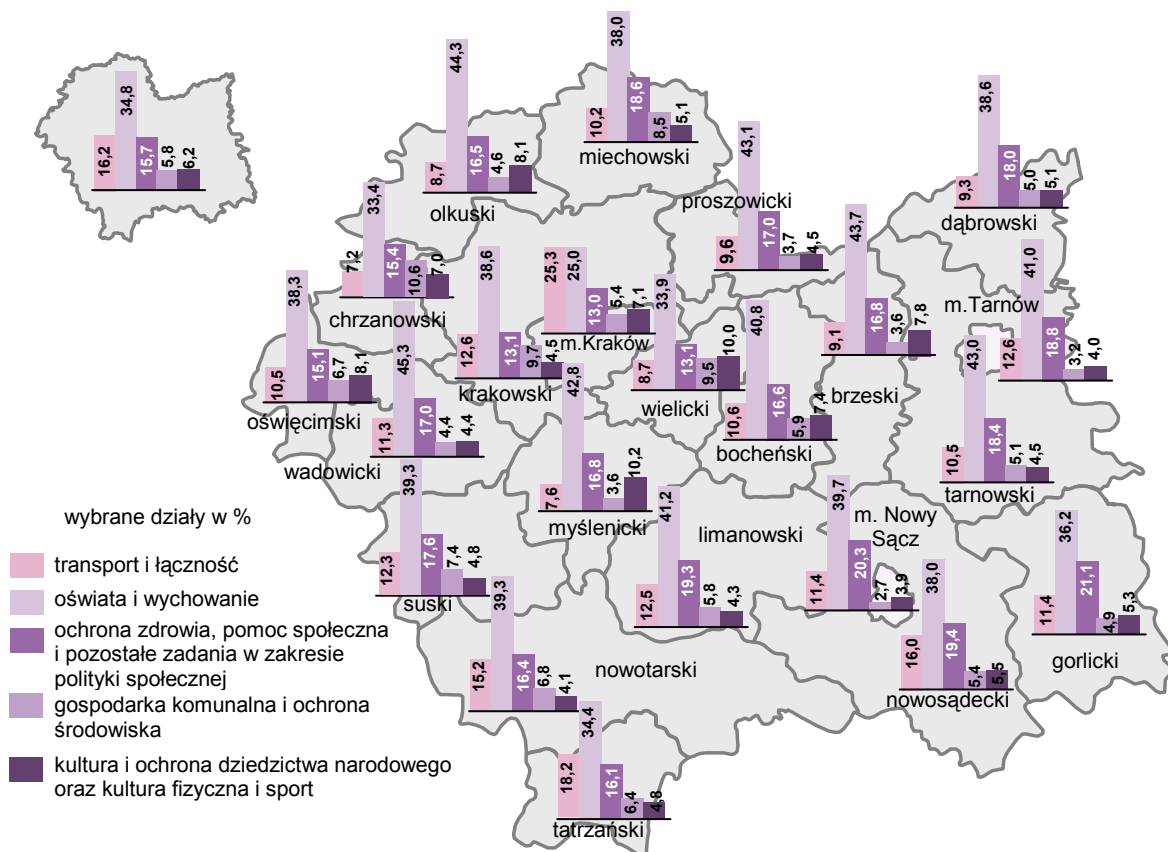
Wydatki na oświatę i wychowanie zawsze stanowiły najwyższą pozycję w budżetach gmin i miast na prawach powiatu. Ich udział w ogólnych wydatkach w latach 1999-2008 kształtował się średnio w granicach 35 – 45%, chociaż miały miejsce, zwłaszcza w 2000 r., przypadki wydatków przekraczających połowę całego budżetu. W 2008 r. na utrzymanie szkół podstawowych, gimnazjów, szkolnictwa ponadgimnazjalnego i przedszkoli przeznaczono średnio 34,8% wszystkich środków, a w powiatach: wadowickim, olkuskim, brzeskim, proszowickim i tarnowskim ponad 40%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatki w tym dziale wyniosły średnio 1005 zł, najwięcej w Nowym Sączu – 1523 zł, Tarnowie – 1442 zł a także w powiatach limanowskim – 1082 zł i myślenickim – 1061 zł.

Wydatki na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej to obok działalności oświatowej, jeden z najważniejszych obszarów działalności samorządów terytorialnych, wynikający z ustawy z dnia 12 III 2004 r. o pomocy społecznej. Realizacja tego zadania polega nie tylko na przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń rodzinnych oraz zasiłków na rzecz osób i rodzin spełniających określone prawem kryteria dochodowe, ale także na pracy socjalnej, utrzymywaniu i rozwoju infrastruktury socjalnej, zapobieganiu marginalizacji i wykluczenia osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych. W 2008 r. wydatki gmin i miast na prawach powiatu na ten cel zamknęły się kwotą 1492 mln zł, czyli 2 - krotnie więcej niż w 2004 r. tj. w pierwszym roku działania ustawy. Najwyższy wzrost wyłożonych środków odnotowano w powiatach: proszowickim – 178,5%, miechowskim – 169,0%, tarnowskim – 167,8%, dąbrowskim – 161,5% oraz suskim – 152,0%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatki znacznie przekraczające średnie (455 zł) poniesiono w miastach: Nowy Sącz – 779 zł, Tarnów – 662 zł i Kraków – 542 zł oraz w powiatach: gorlickim – 523 zł, nowosądeckim – 510 zł i limanowskim – 507 zł.

W 2008 r. na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska gminy i miasta na prawach powiatu przeznaczyły 555 mln zł, czyli o połowę więcej niż w 2001 r. Wyższe dynamiki wzrostu miały miejsce w powiatach: krakowskim (345,7), chrzanowskim (291,5), wielickim (265,9) oraz miechowskim (243,1). Poniesione wydatki w tym zakresie poprawiły poziom życia mieszkańców: oczyszczanie miast i wsi, oświetlenie ulic, placów i dróg, utrzymanie zieleni, ochronę powietrza atmosferycznego, gospodarkę ściekową i ochronę wód oraz gospodarkę odpadami. Średnio na 1 mieszkańca wydatkowano 169 zł, (o 54 zł więcej niż w 2001 r.), najwięcej w powiecie wielickim – 277 zł, chrzanowskim – 250 zł i krakowskim – 240 zł.

Utrzymanie i rozwój instytucji kultury, takich jak teatry, biblioteki, domy i ośrodki kultury, muzea oraz wszelkie obiekty sportowe finansowane jest w ramach działów: kultura i ochrona dziedzictwa narodowego oraz kultura fizyczna i sport. Na przestrzeni lat 1999 – 2008 wydatki gmin i miast na prawach powiatu systematycznie wzrastały i w 2008 r. wyniosły 588 mln zł, dynamika w odniesieniu do 1999 r. wzrosła do 283,1 (tempo wzrostu wyraźnie przyspieszyło od 2004 r.). Znacznie wyższe dynamiki wydatków odnotowano w powiatach: wielickim (473,4), dąbrowskim (471,1), miechowskim (432,2) oraz brzeskim (410,8).

MAPA 30. STRUKTURA WYDATKÓW GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU WEDŁUG WYBRANYCH DZIAŁÓW W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Administracja specjalistyczna

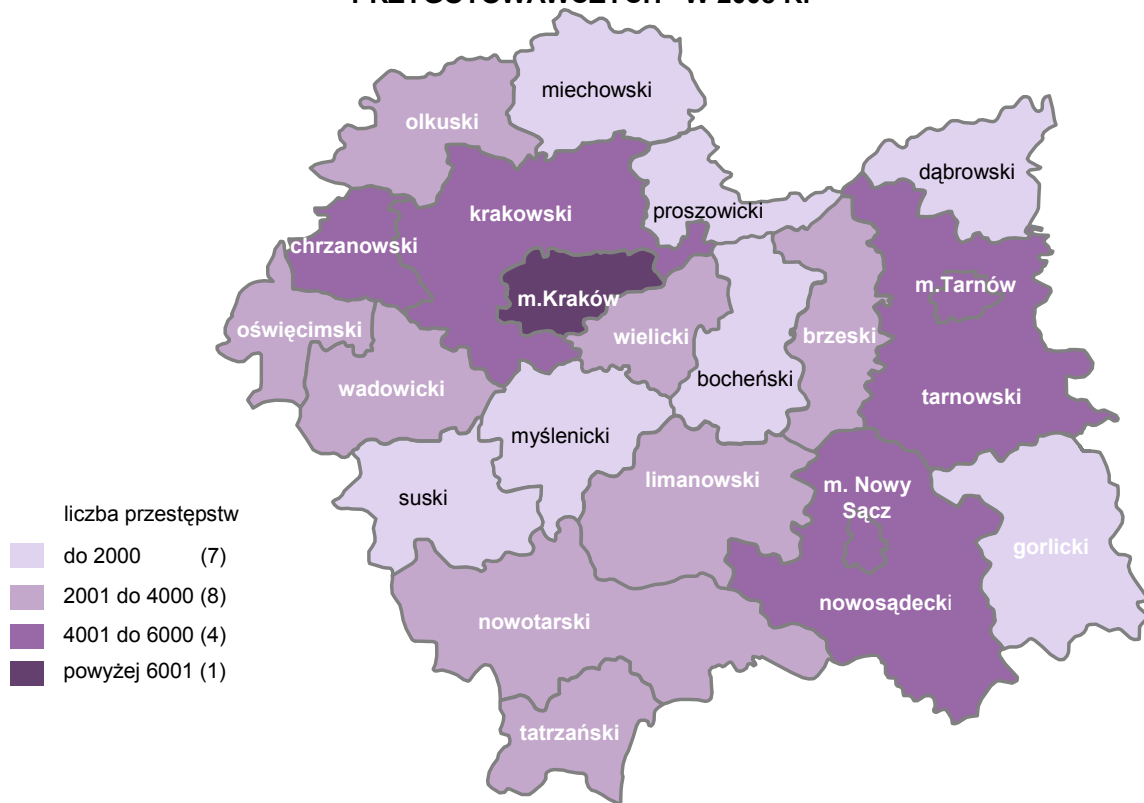
W województwie małopolskim działają trzy sądy okręgowe z siedzibą w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu. Pod sądy okręgowe podlegają sądy rejonowe dostępne prawie we wszystkich powiatach, za wyjątkiem powiatu krakowskiego i proszowickiego, które są obsługiwane odpowiednio przez sądy rejonowe w Krakowie i w Nowej Hucie. We wszystkich sądach rejonowych poza powiatem wielickim działają wydziały rodzinne - sprawy rodzinne powiatu wielickiego obsługuje Sąd Rejonowy Kraków - Podgórze.

Bezpieczeństwo publiczne

W latach 1999-2008 dzięki lepszej pracy prewencyjnej policji oraz lepszej współpracy z mieszkańcami, nastąpiła znaczna poprawa bezpieczeństwa ludności wszystkich powiatów województwa małopolskiego. W 2008 r. odnotowano prawie 2 tys. mniej przestępstw niż w 1999 r.

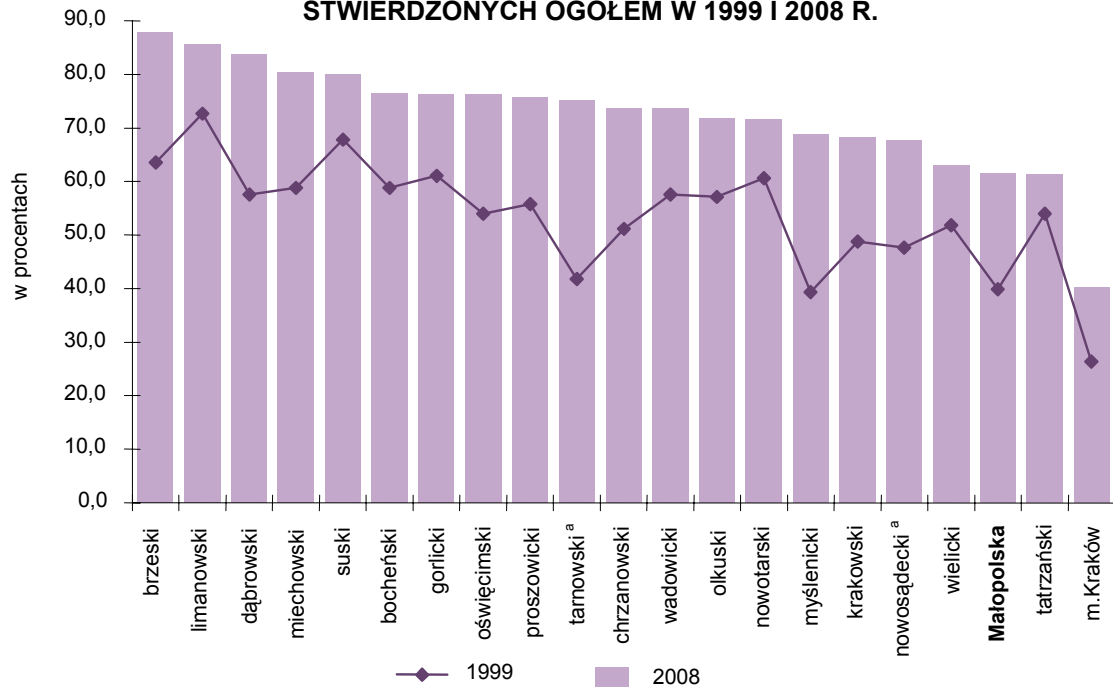
Najwięcej przestępstw w 2008 r. mających charakter kryminalny odnotowano w Krakowie, co stanowiło 43,9% wszystkich popełnionych przestępstw kryminalnych Małopolski (tj. około 7 pkt mniej niż w 1999 r.) oraz w powiecie nowosądeckim i tarnowskim odpowiednio 6,8% i 5,8%. Najbardziej bezpiecznie, w całym badanym dziesięcioleciu, było w powiatach miechowskim i proszowickim (liczba przestępstw nie przekraczała 1% wszystkich przestępstw Małopolski).

MAPA 31. PRZESTĘPSTWA STWIERDZONE W ZAKOŃCZONYCH POSTĘPOWANIACH PRZYGOTOWAWCZYCH^a W 2008 R.

^a Dane dla powiatu nowosądeckiego i tarnowskiego łącznie z miastem na prawach powiatu.

WYKRES 93. WSKAŹNIK WYKRYWALNOŚCI SPRAWCÓW PRZESTĘPSTW STWIERDZONYCH OGÓŁEM W 1999 I 2008 R.

^a Dane dla powiatu nowosądeckiego i tarnowskiego łącznie z miastem na prawach powiatu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Podczas gdy w kolejnych latach omawianego okresu, w większości powiatów spadała liczba przestępstw o charakterze kryminalnym i gospodarczym, przestępstwa o charakterze drogowym nieznacznie wzrastały. Największy wzrost przestępstw o charakterze drogowym stwierdzono w powiatach dąbrowskim i oświęcimskim (odpowiednio 17 – krotnie i prawie 20 – krotnie więcej niż w 1999 r.). Stosunkowo najbezpieczniej było na drogach powiatu myślenickiego, gdzie w 2008 r. stwierdzono blisko 300 przestępstw o charakterze drogowym wobec 73 przestępstw w 1999 r. (4 – krotny wzrost).

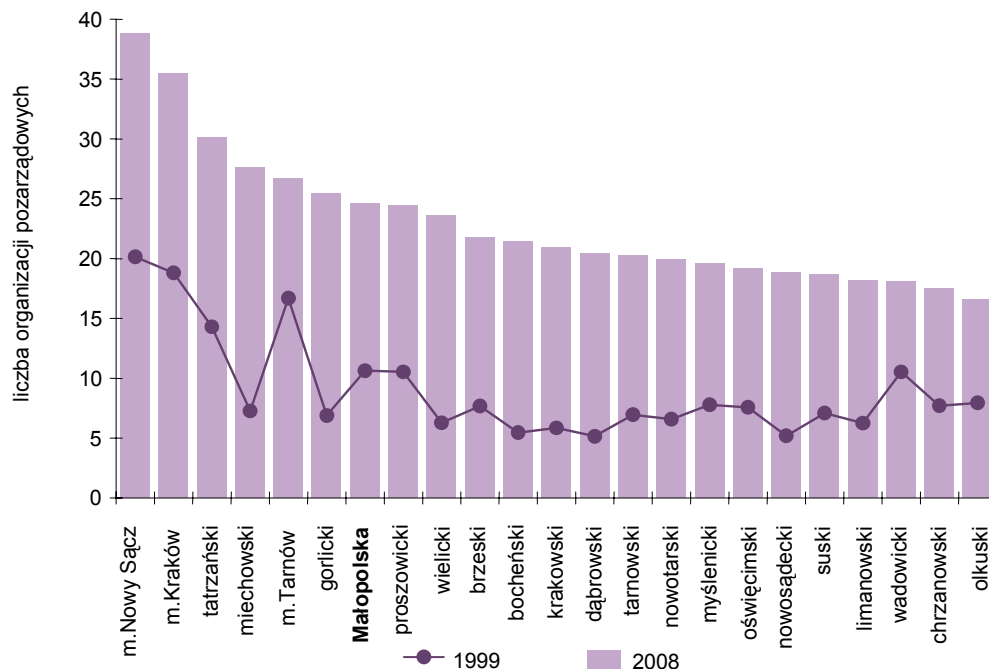
Przez kolejne lata badanej dekady poprawiała się wykrywalność sprawców przestępstw. Najwyższą ponad 83% skuteczność w wykrywaniu przestępstw odnotowano w 2008 r. w powiatach brzeskim, limanowskim i dąbrowskim, dla porównania w 1999 r. wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw wynosił tam odpowiednio 63,5%, 72,6% i 57,6%. Najmniej, około 40% przestępstw, udało się wykryć w 2008 w Krakowie, lecz i tutaj w porównaniu do 1999 r., skuteczność w wykrywaniu przestępstw poprawiła się prawie 2 – krotnie.

Spójność społeczna

W jakim stopniu Polacy utworzyli już społeczeństwo obywatelskie, czy są przygotowani do pomocy tym, którzy z różnych przyczyn zostali społecznie wykluczeni? Czy ich wrażliwość społeczna wzrosła na tyle, by skutecznie umożliwić tym osobom wychodzenie z sytuacji bezradności społeczno-zawodowej? Swoistego rodzaju przejawem dojrzałości społeczeństwa obywatelskiego jest rosnąca liczba organizacji pozarządowych – fundacji i stowarzyszeń. Proces tworzenia społeczności ludzi zaangażowanych ma miejsce również w województwie małopolskim. Na koniec 2008 r. w rejestrze REGON zarejestrowanych było 8,1 tys. organizacji pozarządowych, z czego 0,9 tys. to fundacje a 7,2 tys. to stowarzyszenia i organizacje społeczne. W porównaniu do 1999 r. ich liczba wzrosła w całym województwie blisko 2,5 – krotnie. Szczególnie wysokie zaangażowanie społeczne wykazało społeczeństwo powiatów: bocheńskiego, wielickiego i dąbrowskiego, gdyż na tych terenach liczba organizacji pozarządowych wzrosła 4 – krotnie. Prawie 40% wszystkich organizacji skoncentrowanych było w Krakowie i powiecie krakowskim, natomiast najmniej – 1,3% na terenie powiatu proszowickiego. Natomiast w przeliczeniu na 10 tys. ludności, na przestrzeni lat 1999 – 2008 największa liczba fundacji i stowarzyszeń istniała w Nowym Sączu i Krakowie.

Niezwykle trudno jest uchwycić liczbę aktywnych organizacji pozarządowych, gdyż ich utworzenie nie zawsze jest równoznaczny z późniejszą działalnością. W 2008 r. powstały 453 organizacje: 71 fundacji i 382 stowarzyszenia. Jednak nie oznacza to, że o tyle właśnie powiększyła się liczba organizacji pozarządowych, gdyż niektóre, powołane do ściśle określonego celu, nie zgłaszają w systemie REGON faktu zakończenia swojej działalności. Przeprowadzone badanie fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych za 2008 r. wykazało, że na terenie Małopolski aktywnie działało około 6,6 tys. organizacji (81,5% zarejestrowanych), w tym około 0,7 tys. fundacji (78,4%) i około 6,0 tys. stowarzyszeń i innych organizacji (83,4% zarejestrowanych).

**WYKRES 94. FUNDACJE, STOWARZYSZENIA I INNE ORGANIZACJE SPOŁECZNE
NA 10 TYS. LUDNOŚCI W 1999 I 2008 R.**

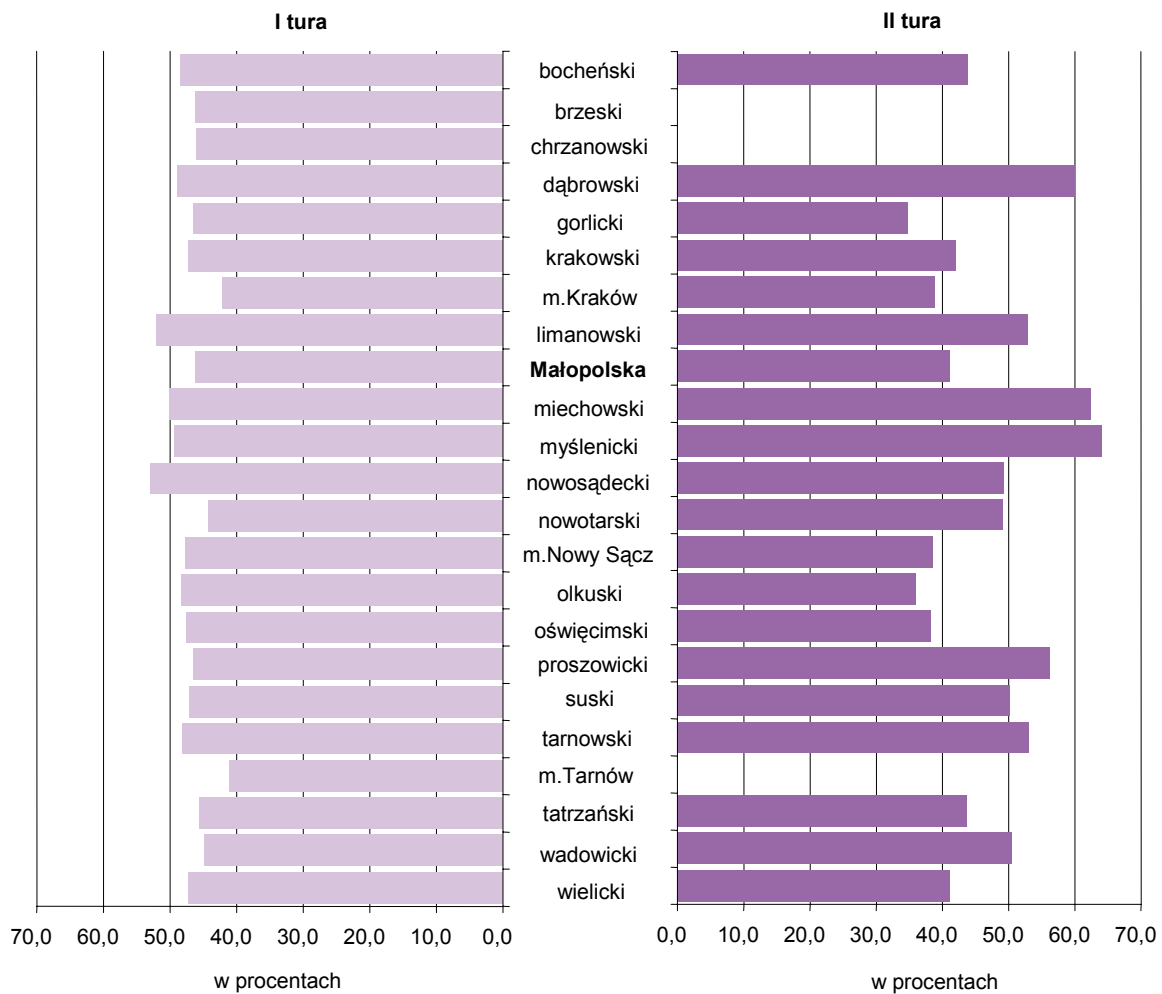
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Oprócz liczby działających organizacji pozarządowych, pewnego rodzaju wskaźnikiem zaangażowania społecznego jest frekwencja w wyborach do samorządów lokalnych oraz do Sejmu i Senatu.

W latach 1999-2008 Prezydenta RP wybierano 2 – krotnie (w 2000 i 2005 r.), posłów do Parlamentu Europejskiego w 2004 r., 3 – krotnie posłów i senatorów (2001, 2005 i 2007 r.), a także 2 – krotnie przedstawicieli do władz samorządowych (w 2002 i 2006 r.). Stosunkowo wysoka była frekwencja w wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2002 r.: w I turze uczestniczyło więcej niż połowa uprawnionych do głosowania – 50,1%, znacznie mniej w II turze – 39,9%. Największe zainteresowanie wyborem osób odpowiedzialnych za rozwój regionu wykazali mieszkańcy powiatów nowosądeckiego i limanowskiego, czego wyrazem był ich liczny udział w obu turach wyborów, znacznie przekraczający średnie wyniki w województwie.

Wybory samorządowe w 2006 r. również przeprowadzono w dwóch turach: I tura w dniu 12 listopada i II tura w dniu 26 listopada. Frekwencja wyborcza mieszkańców Małopolski - 46,1% oraz 41,1%, (dane podane przez Państwową Komisję Wyborczą) usytuowała województwo na czołowym miejscu w kraju. Szczególnym zaangażowaniem w tworzenie struktur samorządowych wykazali się ponownie mieszkańcy powiatów nowosądeckiego i limanowskiego, gdyż już w I turze wyborów wzięło udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania.

**WYKRES 95. FREKWENCJA W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH W 2006 R.
W I I II TURZE GŁOSOWANIA**

Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej.

Udział w wyborach samorządowych daje poczucie bezpośredniego wpływu na wybór osób sprawujących władzę w najbliższym otoczeniu. Kandydaci na wójtów, burmistrzów czy prezydentów miast są znani większości wyborców, wybór konkretnej osoby jest bardziej sprecyzowany, dlatego silniejsza potrzeba spełnienia obowiązku obywatelskiego występowała u mieszkańców powiatów. Inaczej sytuacja wyglądała w przypadku wyborów Prezydenta RP czy wyborów parlamentarnych. Wprawdzie województwo małopolskie zajmowało zawsze czołowe miejsca w kraju pod względem frekwencji wyborczej, ale na ogólne wyniki wpływała wyraźnie postawa obywatelska mieszkańców Krakowa i Nowego Sącza. Frekwencja wyborcza w obu miastach była najwyższa i znacznie wyprzedzała średnią w Małopolsce. Odminną postawę wykazali mieszkańcy powiatów proszowickiego i miechowskiego, gdzie do urn wyborczych udała się znacznie niższa liczba uprawnionych do głosowania. Przykład: w wyborach Prezydenta RP w 2005 r. w I i II turze uczestniczyło: w Krakowie 59,4% i 62,5%, w Nowym Sączu 56,9% i 60,4% a w powiatach proszowickim – 39,8% i 41,0% oraz miechowskim – 40,9% i 41,4%.

Dostępność usług społecznych – Grupy powiatów podobnych

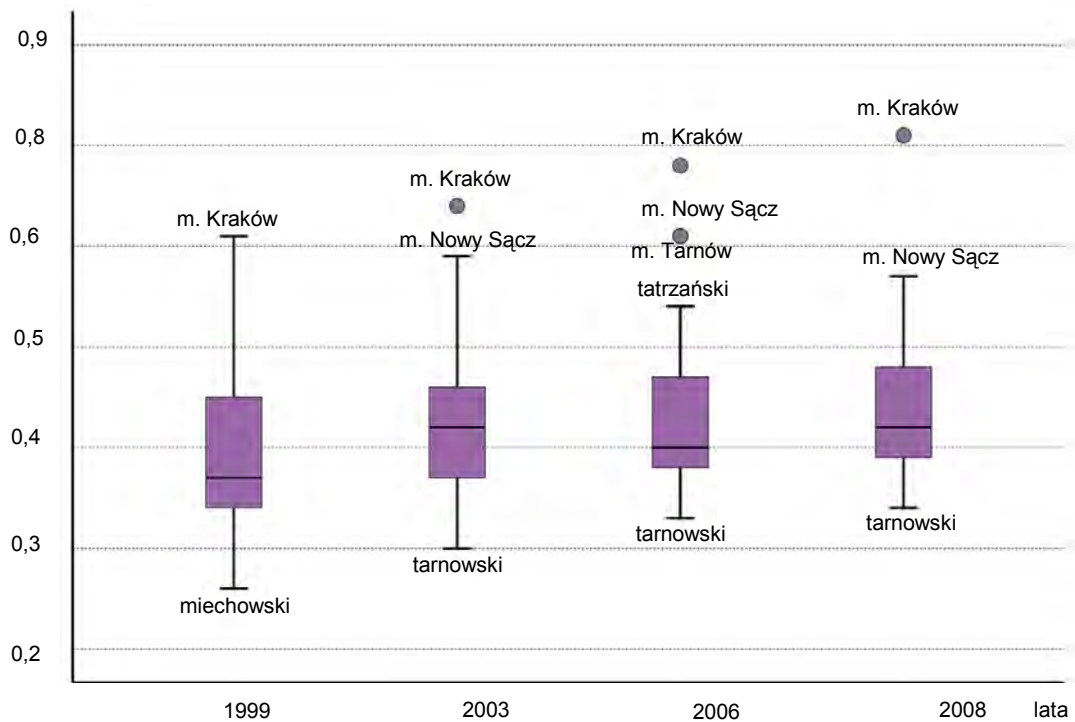
Przy zastosowaniu metody taksonomicznej i uwzględnieniu cech diagnostycznych wymienionych w załączniku 2 dla lat 1999, 2003, 2006, 2008 wyodrębniono grupy powiatów podobnych ze względu na poziom wskaźników dostępności usług społecznych, które mają na celu poprawę warunków życia społeczności lokalnych.

**Grupy powiatów według miernika syntetycznego usług społecznych
w latach 1999 - 2008**

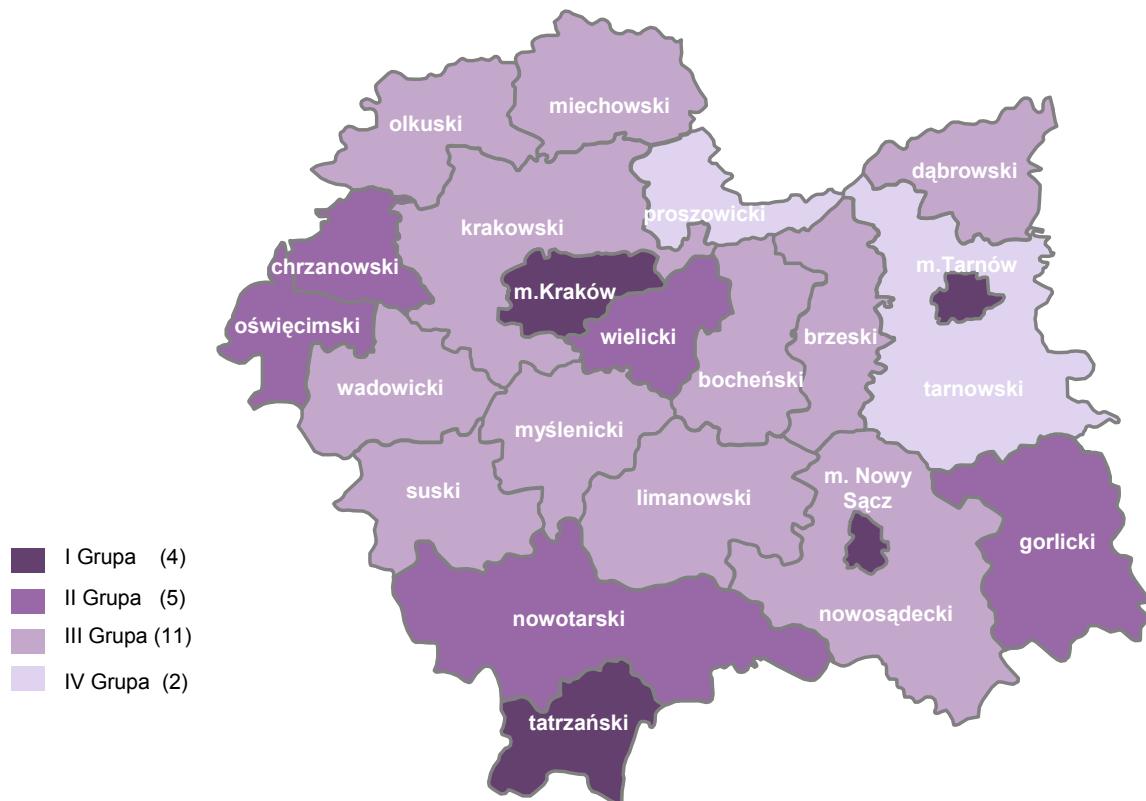
	1999	2003	2006	2008
Grupa I	m.Kraków	m.Kraków	m.Kraków	m.Kraków
	oświęcimski	m.Nowy Sącz	m.Nowy Sącz	m.Nowy Sącz
	tatrzański	tatrzański	m.Tarnów	m.Tarnów
		m.Tarnów	tatrzański	tatrzański
Grupa II	m.Tarnów	oświęcimski	oświęcimski	wielicki
	dąbrowski	suski	dąbrowski	oświęcimski
	nowotarski	olkuski	chrzanowski	chrzanowski
	olkuski	bocheński	gorlicki	nowotarski
	chrzanowski	chrzanowski	limanowski	gorlicki
	m.Nowy Sącz	nowotarski		
Grupa III	nowosądecki	gorlicki	wielicki	myślenicki
	bocheński	nowosądecki	nowotarski	limanowski
	gorlicki	limanowski	suski	suski
	wielicki	dąbrowski	miechowski	olkuski
	suski	proszowicki	wadowicki	bocheński
	proszowicki	brzeski	bocheński	nowosądecki
	limanowski	krakowski	myślenicki	brzeski
	brzeski	myślenicki	olkuski	miechowski
	myślenicki	wielicki	nowosądecki	dąbrowski
	krakowski	wadowicki	brzeski	krakowski
Grupa IV			proszowicki	wadowicki
	wadowicki	miechowski	krakowski	proszowicki
	tarnowski	tarnowski	tarnowski	tarnowski
	miechowski			

Zróznicowanie mierników syntetycznych charakteryzujących omawianą dziedzinę w analizowanych latach utrzymywało się na podobnym poziomie (współczynnik zmienności w 2003 r. wynosił około 15%, w 2006 r. około 17%, natomiast w latach 1999 i 2008 około 16%). W 2008 r. w stosunku do 1999 r. wzrosła minimalna wartość miernika syntetycznego o około 23%, zaś maksymalna o około 15%. Rozstęp kwartylowy, czyli obszar, w którym znajduje się 50 % „środkowych” powiatów zmniejszył się o 1/4, co świadczy o większej kumulacji miernika dla powiatów „środkowych”. Do grupy o wysokim poziomie miernika w 2008 r. zostały zakwalifikowane Kraków, Tarnów, Nowy Sącz, a także powiat tatrzański.

WYKRES 96. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW USŁUG SPOŁECZNYCH WEDŁUG POWIATÓW W LATACH 1999 – 2008

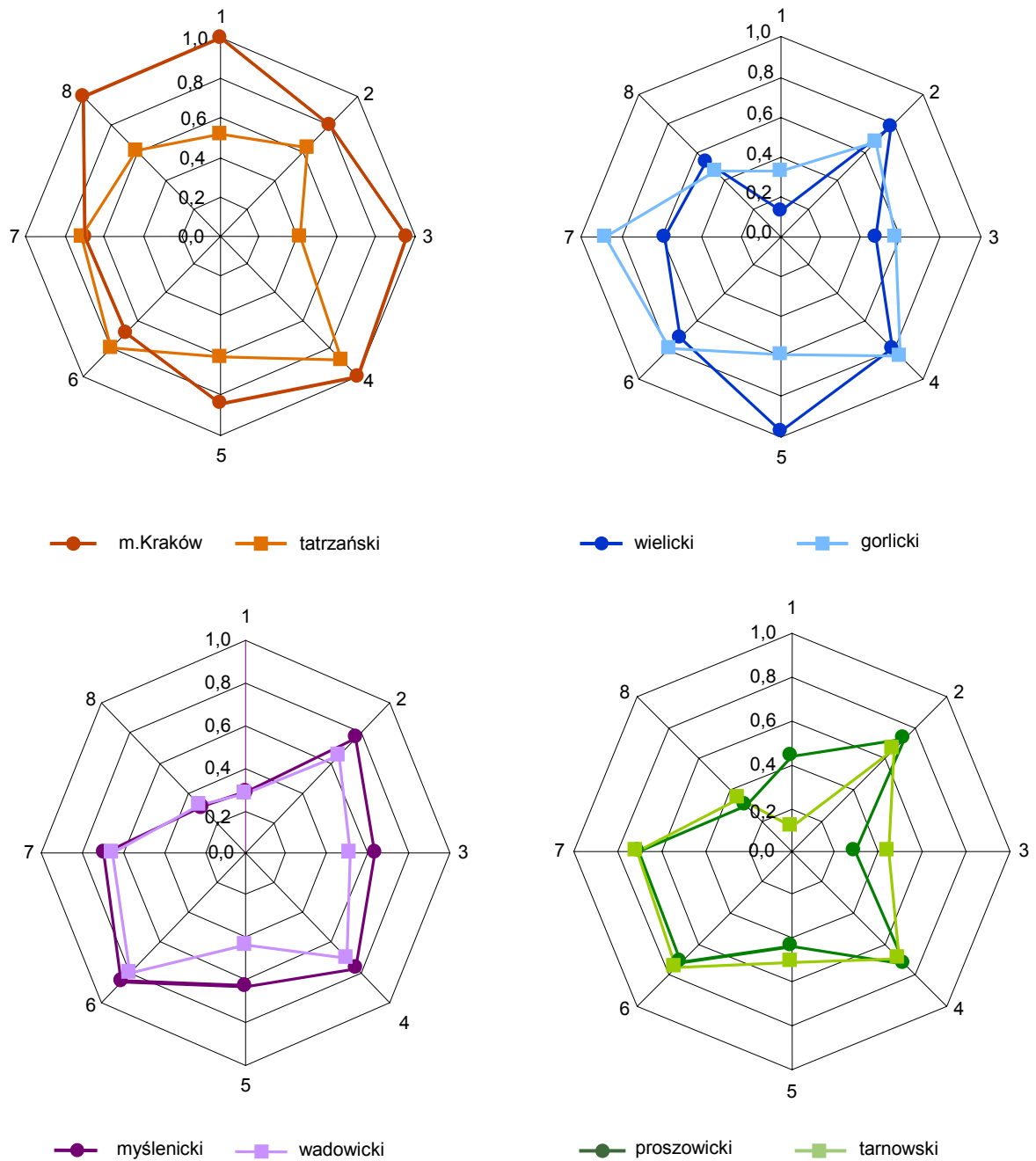

MAPA 32. MIERNIK USŁUG SPOŁECZNYCH WEDŁUG POWIATÓW W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

**WYKRES 97. ZNORMALIZOWANE WSKAŹNIKI USŁUG SPOŁECZNYCH
W WYBRANYCH POWIATACH W 2008 R.**

1. Liczba lekarzy na 10 tys. ludności

2. Liczba pracowni komputerowych przypadających na 100 szkół (podstawowe i gimnazja)

3. Liczba miejsc w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat

4. Dochody ogółem na 1 mieszkańca w zł

5. Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł

6. Wydatki na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca w zł

7. Wydatki na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca w zł

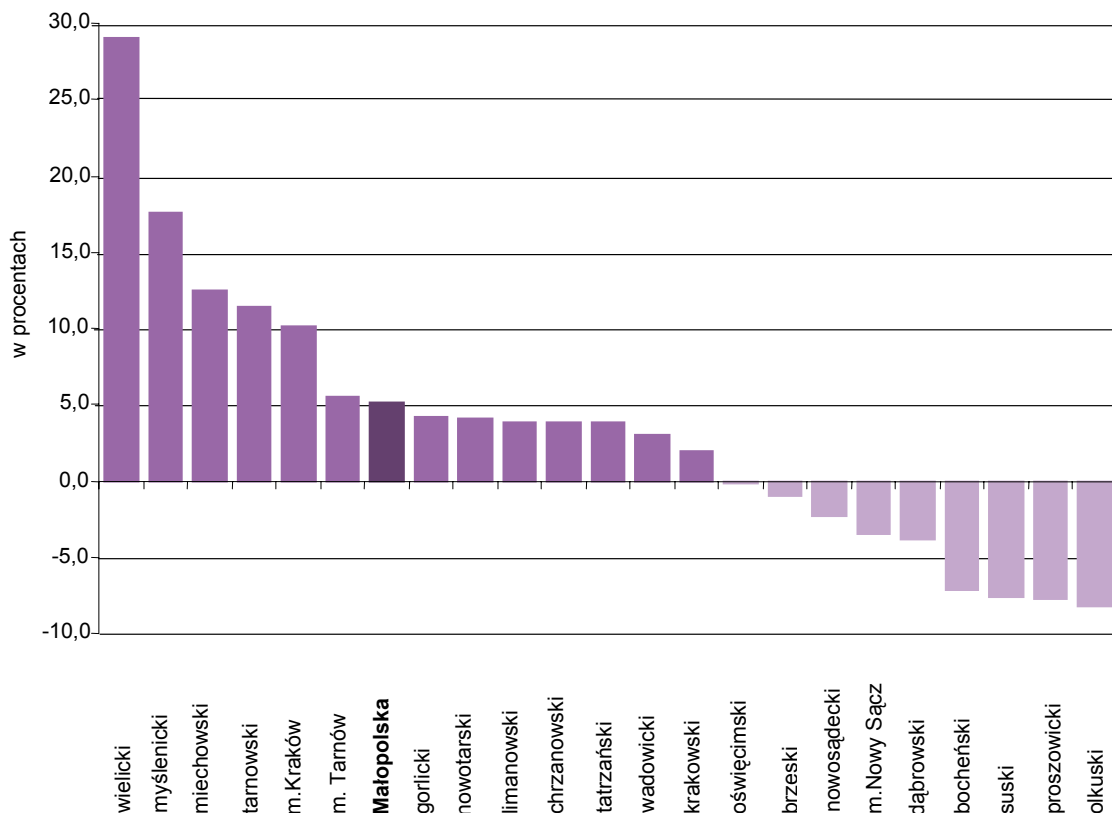
8. Wydatki na transport i łączność oraz gospodarkę komunalną na 1 mieszkańca w zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Zróznicowanie poszczególnych wskaźników omawianej dziedziny przedstawiono na wykresach radarowych. Każdy z wykresów radarowych reprezentuje jedną grupę z dwoma skrajnymi powiatami (najkorzystniejsza i najmniej korzystna wartość mierników syntetycznych w grupie).

Dynamika zmian miernika pozwala wyodrębnić powiaty względnie stabilne w zakresie usług społecznych, powiaty z widocznym powiększeniem jego wartości, a także powiaty, w których obserwuje się spadek wartości tego miernika.

**WYKRES 98. ZMIANY MIERNIKA USŁUG SPOŁECZNYCH W 2008 R.
W STOSUNKU DO 2003 R.⁵⁷**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Wzrost miernika usług społecznych zauważalny jest w trzynastu powiatach. Wśród nich największy wzrost odnotowano w powiecie wielickim, co spowodowało przesunięcie się tego powiatu do grupy II. Relatywnie duży wzrost miernika odnotowano w powiecie gorlickim, który przesunął się w 2008 r. do grupy II oraz w powiecie miechowskim, który przesunął się w 2008 r. o poziom wyżej do grupy III. Pozostałe powiaty przy wzroście wartości miernika zachowały swoje pozycje w grupach. I tak powiaty chrzanowski i nowotarski nadal pozostały w grupie II, zaś powiat myślenicki przy stosunkowo wysokim poziomie wzrostu miernika i powiaty limanowski, krakowski i wadowicki przy znacznie niższym wzroście pozostały w grupie III.

W dziewięciu powiatach odnotowano spadek wartości miernika. Relatywnie wysoki spadek wystąpił w powiatach suskim, olkuskim i bocheńskim, które będąc w 2003 r. w grupie II uplasowały się w 2008 r. w grupie III i w powiecie proszowickim, który znalazł się w grupie IV. Pozostałe powiaty przy

⁵⁷ Patrz uwagi ogólne pkt 10 str. 20.

niewielkim spadku wartości wskaźnika pozostały w swoich grupach i tak powiat oświęcimski pozostał w grupie II, natomiast powiaty nowosądecki, dąbrowski i brzeski pozostały w grupie III.

Grupy powiatów według miernika usług społecznych w latach 2003⁵⁸ – 2008

		2003			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2008	GRUPA I	m.Kraków m.Nowy Sącz m.Tarnów tatrzański			
	GRUPA II		oświęcimski chrzanowski nowotarski	gorlicki wielicki	
	GRUPA III		suski olkuski bocheński	nowosądecki limanowski dąbrowski brzeski krakowski myślenicki wadowicki	miechowski
	GRUPA IV			proszowicki	tarnowski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

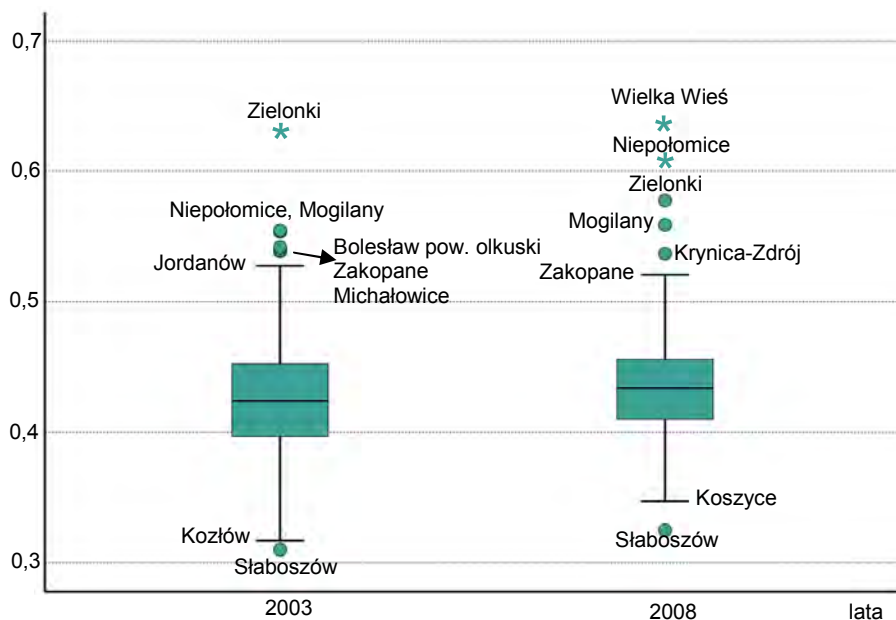
⁵⁸ Patrz uwagi ogólne pkt 10 str. 20.

ROZDZIAŁ III. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W GMINACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W 2003 I 2008 R.

Wszystkie zjawiska i procesy społeczno-gospodarcze obserwowane na poziomie powiatów są jeszcze bardziej widoczne w przekroju gmin. Oceny zróżnicowania poziomu życia ludności w przekroju gmin dokonano dla lat 2003 i 2008 przy zastosowaniu cech diagnostycznych zgodnie z Załącznikiem 3. Sytuacja Krakowa oraz Tarnowa i Nowego Sącza została przedstawiona w części powiatowej, dlatego nie brano tych miast pod uwagę w analizie gmin. W odniesieniu do gmin i wymienionego zestawu cech diagnostycznych zastosowano metodę taksonomiczną dla 2003 r. i 2008 r. (jednolitość metodologii) wyliczając mierniki syntetyczne określające warunki życia w gminach.

Zróżnicowanie warunków życia w gminach w 2003 r. i w 2008 r. kształtowało się podobnie, współczynnik zmienności wynosił odpowiednio około 11% i 10%. Również dla tych dwóch lat dystans pomiędzy gminą o najgorszym i najlepszym poziomie życia pozostawał taki sam (wykres 98). Miernik syntetyczny gminy z najmniej korzystnym poziomem życia musiałby wzrosnąć dwukrotnie, aby osiągnąć poziom gminy, w której ludność żyje się najlepiej. Zmniejszył się natomiast dystans „środkowych” 50% gmin (rozstęp kwartylowy, który na wykresie obrazuje długość prostokąta skrzynki). Świadczy to o niezmiennych proporcjach pomiędzy gminami lokującymi się najwyżej i najniżej przy równoczesnym mniejszym zróżnicowaniu wskaźników dla gmin o wartościach „środkowych”.

WYKRES 99. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW WARUNKÓW ŻYCIA LUDNOŚCI W GMINACH W 2003 I 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

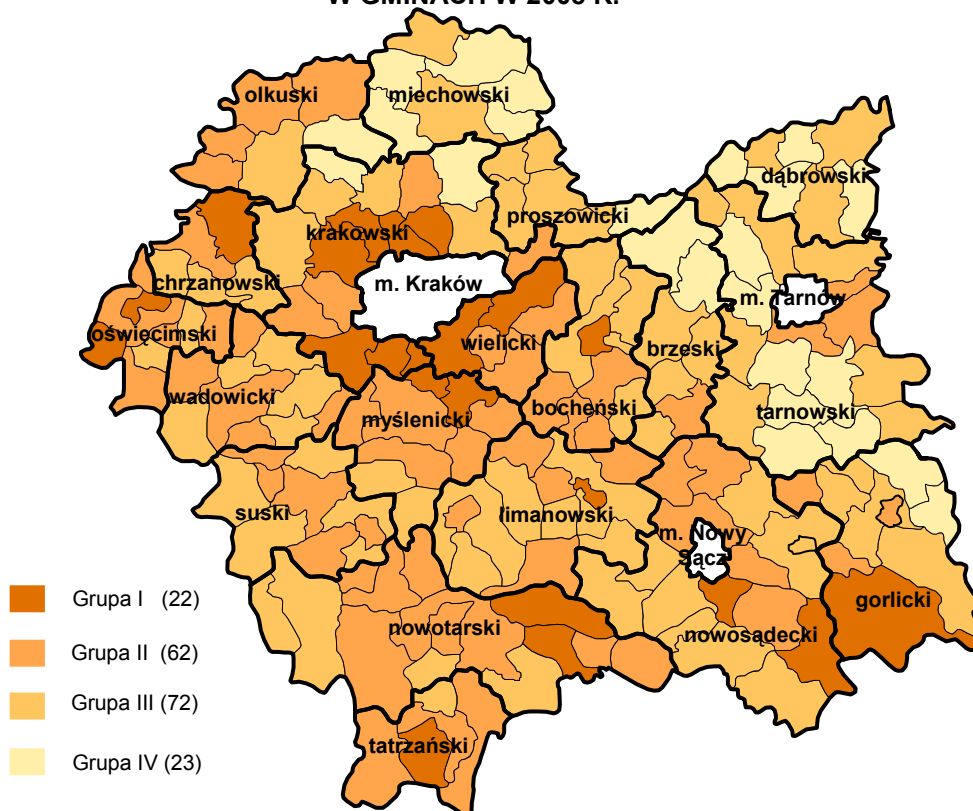
We wszystkich gminach nastąpił wzrost wskaźników warunkujących wyższy poziom życia, ale tempo wzrostu było różne. W niektórych bardzo wysokie, a w innych gminach znacznie niższe, co miało wpływ na kształtowanie się miernika syntetycznego w 2008 r. i spadek jego wartości w stosunku do 2003 r.

W gminach potwierdziły się ogólne tendencje zmian w warunkach życia ludności, które zaobserwowano w powiatach. Zróżnicowania wynikają z położenia gmin w strefie oddziaływania miast, bliskiego położenia względem szlaków komunikacyjnych, atrakcyjnego krajobrazu, działania władz samorządowych oraz aktywności społeczności lokalnych. Bardzo dobre warunki życia występowały w:

- bliskim sąsiedztwie metropolii krakowskiej, w gminach powiatu krakowskiego (Wielkiej Wsi, Zielonkach, Mogilanach, Świątnikach Górnych, Zabierzowie, Michałowicach i Skawinie), w gminie powiatu wielickiego – Niepołomicach i w Wieliczce, w dwóch północnych gminach powiatu myślenickiego: Dobczycach i Sieprawiu,
- gminach zachodnich powiatów rozwiniętych gospodarczo: oświęcimskiego (mieście Oświęcim i gminie Brzeszcze) i chrzanowskiego (w gminie Trzebinia),
- bliskim położeniu Nowego Sącza, gminie powiatu nowosądeckiego - Nawojowa,
- gminach atrakcyjnych turystycznie (w powiecie nowosądeckim – Krynicy-Zdrój, w powiecie tatrzańskim – Zakopanem, gorlickim - Uściu Gorlickim, w powiecie nowotarskim – Czorsztynie i Ochotnicy Dolnej),
- mniejszych miastach, które są „stolicami” powiatów – Bochni i Limanowej.

W gminach zachodniej, środkowej i południowej Małopolski (poza gminą Sułoszowa i Słomniki w powiecie krakowskim i gminą Trzyciąż w olkuskim) nie występowały gminy, gdzie poziom życia był bardzo niski.

**MAPA 33. MIERNIKI SYNTETYCZNE WARUNKÓW ŻYCIA
W GMINACH W 2008 R.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Z kolei warunki życia w większości gmin wschodniej i północnej części województwa pozostawały na relatywnie niskim poziomie. Wśród tych gmin były jednak takie, które wyróżniały się korzystnie i posiadały znaczny potencjał (w powiecie tarnowskim w bliskim położeniu Tarnowa – gminy Skrzyszów i Tarnów oraz w powiecie gorlickim oprócz gminy Uście Gorlickie, miasto Gorlice, gminy Ropa i Bobowa o nieco mniejszej wartości miernika).

W powiatach rolniczych: miechowskim, proszowickim, dąbrowskim oraz w powiecie brzeskim (oprócz gminy Czchów) we wszystkich gminach odnotowano niski lub bardzo niski poziom życia.

Największy dystans poziomu życia ludności pomiędzy gminami wystąpił w powiatach:

- krakowskim (najniższy w gminie Sułoszowa, a najwyższy w gminie Wielka Wieś),
- wielickim (najniższy w gminie Kłaj, najwyższy w Niepołomicach),
- nowosądeckim (najniższy w gminie Korzenna, a najwyższy w gminie Krynica - Zdrój),
- gorlickim (najniższy w gminie Biecz, a najwyższy w Uściu Gorlickim).

Najmniejsze zróżnicowanie poziomu życia ludności wystąpiło w gminach powiatu brzeskiego, suskiego i dąbrowskiego, gdzie mierniki syntetyczne osiągały niskie wartości oraz w gminach powiatu wadowickiego, nowotarskiego, chrzanowskiego i myślenickiego, gdzie z kolei wartości mierników były relatywnie wyższe.

Mieszkańcy gmin zachodniej i północnej Małopolski byli stosunkowo najstarsi, natomiast mieszkańcy gmin południowej i wschodniej Małopolski relatywnie młodzi, o czym świadczyła wartość współczynnika młodości (patrz Mapa 35.). Najmniejszą wartość współczynnika młodości, czyli liczbę dzieci w wieku 0-14 lat przypadającą na 100 osób w wieku 65 lat i więcej odnotowano w 2008 r. w gminie Gręboszów powiecie dąbrowskim (na jedno dziecko przypadało prawie dwie osoby starsze), a największą w gminie Łabowa w powiecie nowosądeckim (na jedną osobę starszą przypadało więcej niż dwoje dzieci), przy średniej wojewódzkiej, gdzie na jedno dziecko przypadała jedna osoba dorosła. Znaczny wpływ na kształtowanie się struktur ludności w gminach mają procesy migracyjne (napływ, odpływ ludności) oraz przyrost naturalny. W przekroju gminnym jeszcze bardziej widoczny był napływ ludności do niektórych gmin bezpośrednio przyległych do miast na prawach powiatu oraz do atrakcyjnych turystycznie gmin powiatu tatrzańskiego, nowotarskiego oraz do gminy Ropa powiatu gorlickiego (patrz Mapa 36.). W 2008 r. największe dodatnie saldo migracji stałej na 1 tys. ludności odnotowano w gminie Zielonki w powiecie krakowskim (ponad 34 osób), podczas gdy średnia wojewódzka wynosiła 0,7 osób. Niskie saldo migracji odnotowano przeważnie w gminach peryferyjnych oddalonych od dużych miast, ale wbrew wymienionej zasadzie najmniejsze saldo migracji odnotowano w gminie powiatu tarnowskiego Wierzchosławicach minus 8,2 osoby na 1 tys. ludności. W gminach powiatów nowosądeckiego i limanowskiego widoczny był wyraźny wpływ wysokiego przyrostu naturalnego na powolniejsze starzenie się mieszkańców w porównaniu do pozostałych gmin województwa.

Na poziom życia ludności znaczący wpływ wywiera aktywność gospodarcza, która w przekroju gmin jest reprezentowana liczbą podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności. Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności osiągnęła relatywnie wysokie wartości w gminach powiatów zachodnich, gminach powiatów położonych w sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej oraz w gminach turystycznych południowej Małopolski (patrz Mapa 38.). Relatywnie niską liczbę podmiotów

przypadających na 10 tys. ludności odnotowano w gminach wschodniej i północnej Małopolski. Mieszkańcy Zakopanego, wykorzystując walory turystyczne otoczenia, okazali się najbardziej przedsiębiorczy (na 10 tys. ludności przypadało 2038 podmiotów, w porównaniu do średniej wojewódzkiej wynoszącej 917 podmiotów).

Zarówno udział podatników podatku dochodowego od osób fizycznych w ludności w wieku produkcyjnym, jak również mediana uzyskanych przez te osoby przychodów⁵⁹ były uzależnione od poziomu aktywności gospodarczej. Wysoki odsetek osób uzyskujących przychody z wynagrodzeń odnotowano w gminach zachodniej Małopolski oraz w gminach powiatów położonych w sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej (patrz Mapa 37.). W gminach powiatów wschodniej Małopolski i rolniczych gminach północnej części województwa, odsetek osób uzyskujących dochody z pracy najemnej był relatywnie niski. Niski udział podatników uzyskujących dochody z pracy najemnej w gminach powiatów tatrzańskiego i nowotarskiego wynikał z dużej ilości osób prowadzących działalność na własny rachunek. Największy udział podatników uzyskujących przychody z wynagrodzeń występował w gminie powiatu oświęcimskiego Polanka Wielka (60,5%), najniższy w gminach powiatu dąbrowskiego Gręboszowie i Bolesławiu (18,6%).

Mediana rocznych przychodów uzyskanych z wynagrodzeń była najwyższa w mieście Bukowno (powiat olkuski) i wynosiła 29,5 tys. zł, a najniższa na poziomie 13,5 tys. zł, w gminach powiatów: limanowskiego (Kamienica, Niedźwiedź, Słopnice), nowotarskiego (Lipnica Wielka, Ochotnica Dolna, Spytkowice, Szaflary) i tatrzańskiego (Biały Dunajec) przy średniej wojewódzkiej 22,7 tys. zł.

W przekroju gmin uwiadamia się znacznie większe rozwarstwienie przeciętnych przychodów z tytułu wynagrodzeń (współczynnik zróżnicowania decylogowego) niż na poziomie powiatów. Rozwarstwienie przychodów w województwie było 13 - krotne. Rozwarstwienie około 2 - krotnie wyższe niż średnia wojewódzka, odnotowano w gminach południowej Małopolski powiatu nowotarskiego i tatrzańskiego (30 - krotne w Lipnicy Wielkiej i około 26 - krotne w gminach: Biały Dunajec, Czarny Dunajec, Bukowina Tatrzańska, Szaflary, Jabłonka). Przy czym dla przykładu w gminie Lipnica Wielka w 2008 r. 90% osób osiągnęło roczny przychód z tytułu wynagrodzeń nie wyższy niż 47,2 tys. zł, natomiast wysokość przychodów 10% osób z najniższym przychodem z wynagrodzeń nie przekraczała kwoty 1,6 tys. zł. Wartości graniczne w pozostałych gminach przyjmowały wartości zbliżone do tych w gminie Lipnica Wielka, a dla porównania w województwie małopolskim wynosiły odpowiednio 57,2 tys. zł i 4,3 tys. zł. Oznacza to, że wysokie rozwarstwienie w gminach powiatu tatrzańskiego i nowotarskiego było konsekwencją znacznie niższych wynagrodzeń mieszkańców gmin w stosunku do wynagrodzeń w województwie.

Najmniejsze 8 - krotne rozwarstwienie odnotowano w gminie powiatu proszowickiego Kozłów (mediana przychodów 22,7 tys. zł), a 9 - krotne w gminie powiatu tarnowskiego Wierzchosławice (mediana przychodów 23,7 tys. zł), w gminie powiatu olkuskiego Wolbrom (mediana przychodów 24,9 tys. zł) i w gminie powiatu oświęcimskiego Polanka Wielka (mediana przychodów 25,7 tys. zł).

W województwie małopolskim w 2008 r. udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym kształtował się na poziomie 4,7%. W gminach wschodniej i południowej Małopolski powiatów dąbrowskiego, gorlickiego, nowosądeckiego oraz limanowskiego udział bezrobotnych był relatywnie najwyższy do 13,5% w gminie Szczucin (patrz Mapa 37.).

⁵⁹ Dane Ministerstwa Finansów.

Konsekwencją przedstawionych powyżej wskaźników jest zróżnicowanie udziału osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem. Udział ten był relatywnie wysoki w gminach wschodniej i północnej Małopolski oraz w gminach powiatu nowosądeckiego i limanowskiego (patrz Mapa 41.). Najwyższy udział (27,2%) wystąpił w Rzepienniku Strzyżewskim przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 6,7%.

Wszelkie działania podejmowane przez lokalne władze samorządowe mają na celu stworzenie odpowiednich warunków życia mieszkańców. Poziom życia ludności jest tym wyższy im wyższy poziom rozwoju gminy. Władze samorządowe stymulują rozwój lokalny głównie poprzez wspieranie przedsiębiorczości. W dużej mierze działania władz uzależnione są od ogólnej zamożności jednostek administracyjnych oraz możliwości zdobycia dodatkowych środków finansowych.

Dochody własne stanowią tę część dochodów ogółem jednostek samorządowych, które są między innymi uzależnione od poziomu aktywności gospodarczej i kondycji ekonomicznej lokalnych przedsiębiorstw.

W 2008 r. gminy o najwyższych dochodach własnych na 1 mieszkańca były położone w większości na zachodzie Małopolski oraz blisko Krakowa (patrz Mapa 43.). Natomiast najniższe dochody własne na 1 mieszkańca wystąpiły w rolniczych gminach powiatu dąbrowskiego oraz w słabiej rozwiniętych gospodarczo gminach powiatu limanowskiego, nowosądeckiego i w południowej części powiatu tarnowskiego.

O stopniu rozwoju gminy świadczy wysokość wydatków inwestycyjnych. Największymi inwestorami okazały się gminy w bliskim położeniu Krakowa (Wielka Wieś, Niepołomice, Zielonki). Najmniejsze nakłady na inwestycje poniesiono w gminie Klucze, Iwkowa i Kłaj.

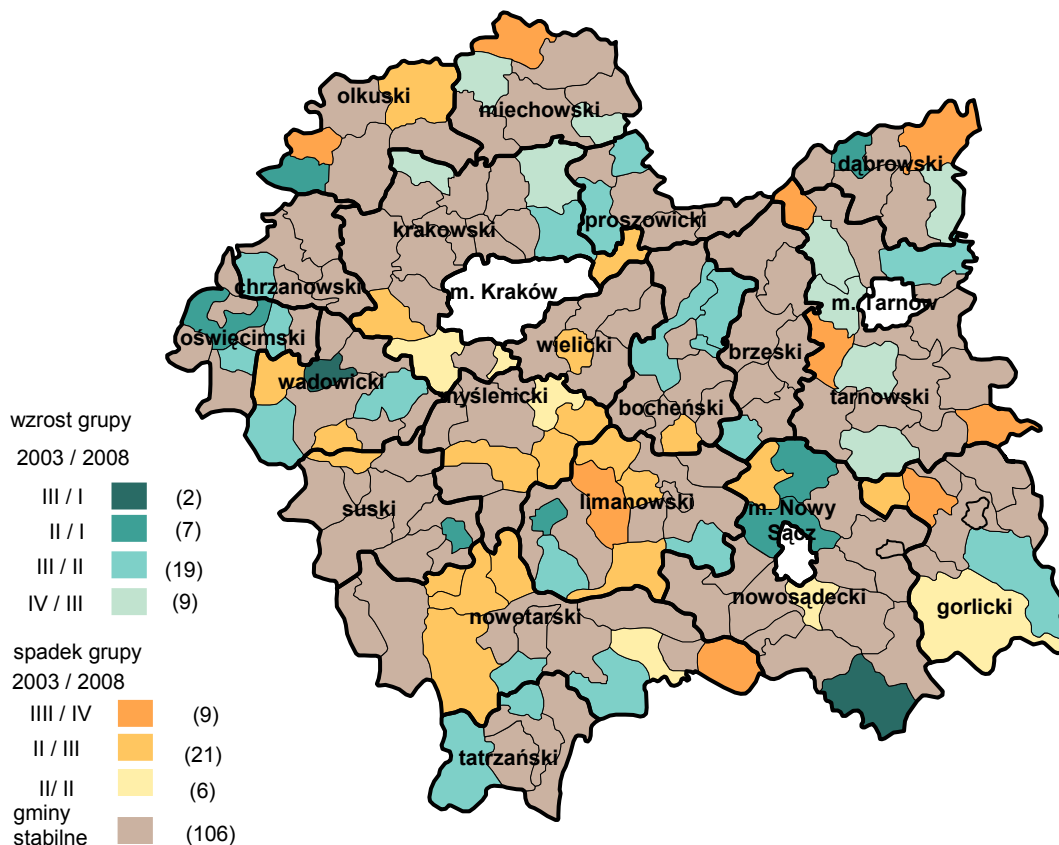
Wzrost poziomu życia (wzrost miernika syntetycznego) wystąpił w 36 gminach, w przeważającej większości były to gminy o niskim lub relatywnie niskim poziomie życia ludności, czyli gminy grupy III i grupy IV (patrz Mapa 34.). Wzrost miernika w tych gminach spowodował przesunięcie gminy do wyższej grupy. Wśród gmin, w których nastąpił wzrost miernika syntetycznego znalazły się także gminy grupy II z 2003 r., które w 2008 r. przesunęły się do grupy I (Nawojowa, Uście Gorlickie, Świątniki Górne, Dobczyce, Skawa, Czorsztyn). Gminy, w których nastąpił wzrost poziomu życia to gminy rozwojowe. Szczególnie pozytywnym zjawiskiem była aktywizacja w 2008 r. licznej grupy gmin słabo rozwiniętych w 2003 r.

W gminach stabilnych (106 gmin) nastąpił wzrost lub spadek miernika syntetycznego, ale równoczesne zmiany miernika w pozostałych gminach spowodowały ich utrzymanie się w 2008 r. w tej samej grupie co w 2003 r.

Pogorszenie warunków życia wystąpiło w 37 gminach (spadek miernika syntetycznego). Stało się to przyczyną spadku gminy do niższej grupy.

W najgorszej sytuacji były gminy, które zarówno w 2003 r. jak i w 2008 r. znalazły się w grupie IV i dodatkowo nastąpił spadek miernika syntetycznego. Podobnie niezadowolająca sytuacja wystąpiła wśród gmin o relatywnie słabym rozwoju w 2003 r. (grupa III), w których wystąpił spadek wartości miernika syntetycznego lokując te gminy w grupie IV.

MAPA 34. ZMIANA MIERNIKA WARUNKÓW ŻYCIA LUDNOŚCI W GMINACH W 2008 R. W STOSUNKU DO 2003 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Największe bariery rozwoju to brak kapitału, niekorzystna struktura demograficzna, brak pracowników z odpowiednim wykształceniem, słaba infrastruktura komunikacyjna i telekomunikacyjna, słabszy popyt na towary i usługi przedsiębiorstw.

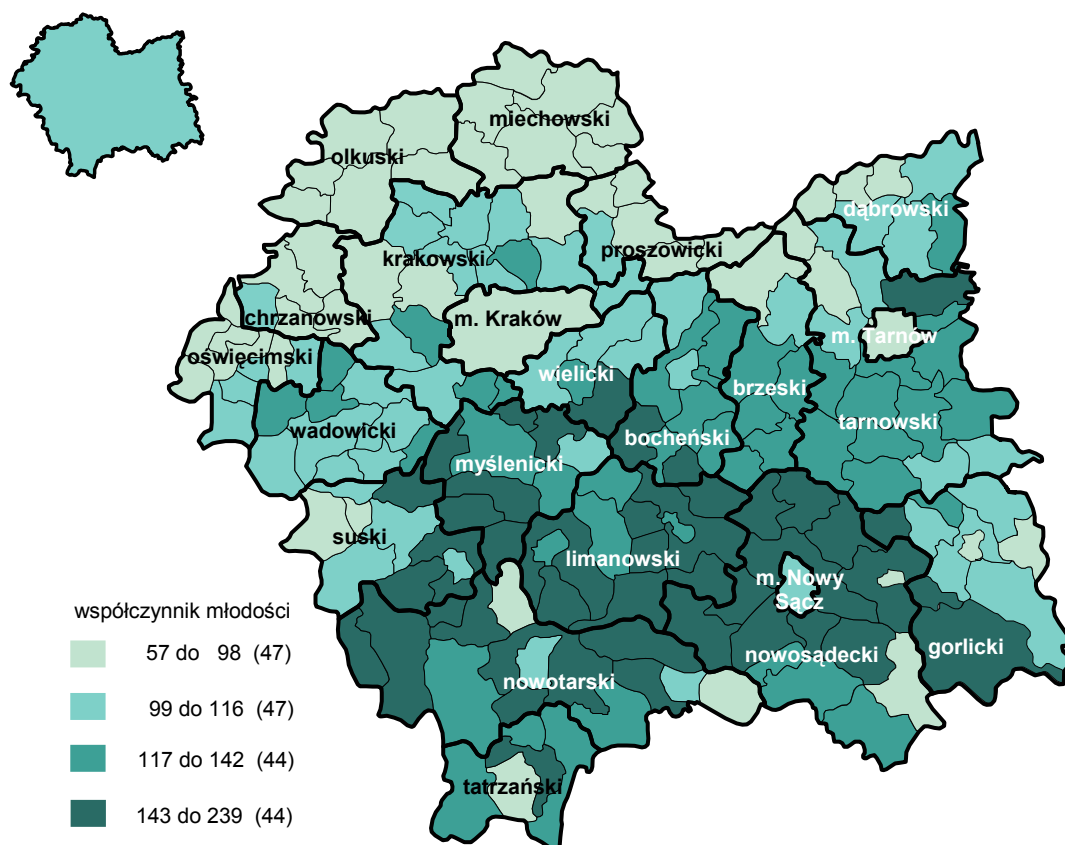
W gminach o niskim rozwoju, z relatywnie niskim potencjałem ludzkim, impulsem wzrostu poziomu aktywności gospodarczej mogą być inwestycje zewnętrzne między innymi zagraniczne lub projekty z wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej. Rozwój gospodarczy zależy w dużym stopniu od władz samorządowych poprzez pomoc w zakresie uzyskania dotacji na inwestycje oraz usługi doradcze.

Wsparcie przedsiębiorczości przez władze lokalne oraz podejmowanie przedsięwzięć inwestycyjnych to główne czynniki poprawy sytuacji. Poprawy sytuacji należy upatrywać w tworzeniu nowych miejsc pracy głównie przez małe i średnie przedsiębiorstwa. W obszarze wiejskim, dla większości dzieci, ostatecznym etapem edukacji jest poziom zasadniczy lub średni zawodowy. Niekorzystna struktura wykształcenia mieszkańców wsi wynika z małej dostępności szkół ponadgimnazjalnych, niskich dochodów rolników, gorszego stanu oświaty oraz niedoceniań roli edukacji przez rodziców. Wzrost poziomu wykształcenia młodzieży, to jeden z czynników rozwoju gospodarczego. Na poprawę warunków życia ma także wpływ mobilizowanie do współpracy szerszych grup społecznych oraz tworzenie korzystnego klimatu społecznego.

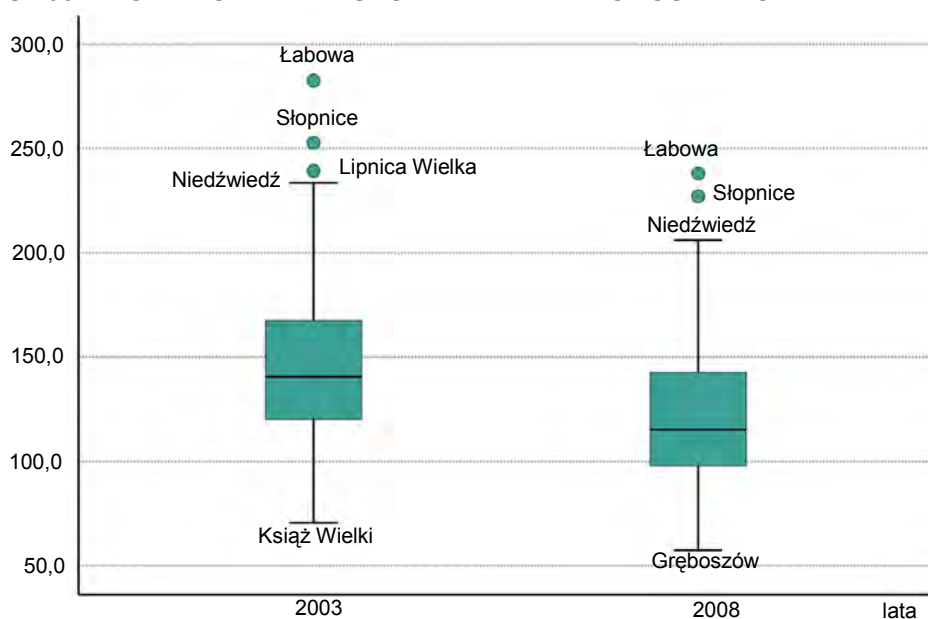
Rozpoznanie i ocena uwarunkowań poziomu życia jest podstawą planowania rozwoju lokalnego. W oparciu o dane statystyczne i porównanie jednostek terytorialnych między sobą dokonano identyfikacji słabych i mocnych stron gmin w zakresie najbardziej podstawowych

wskaźników. W planowaniu rozwoju gmin konieczne jest rozpoznanie potrzeb, aspiracji i oczekiwań mieszkańców, czyli ocena jakości życia, ale takiej oceny można dokonać dopiero po przeprowadzeniu badań ankietowych wśród mieszkańców gmin.

MAPA 35. WSPÓŁCZYNNIK MŁODOŚCI W GMINACH W 2008 R.

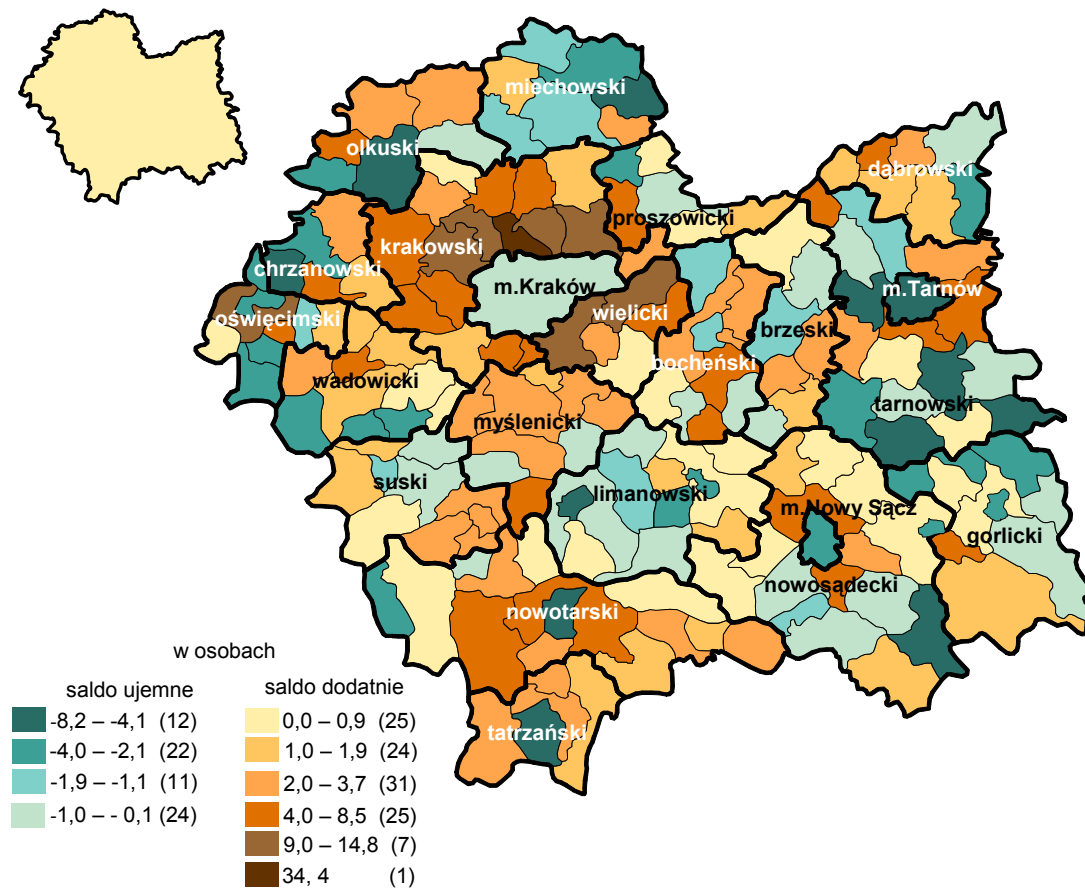

WYKRES 100. ZRÓŻNICOWANIE WSPÓŁCZYNNIKA MŁODOŚCI W GMINACH W 2003 I 2008 R.

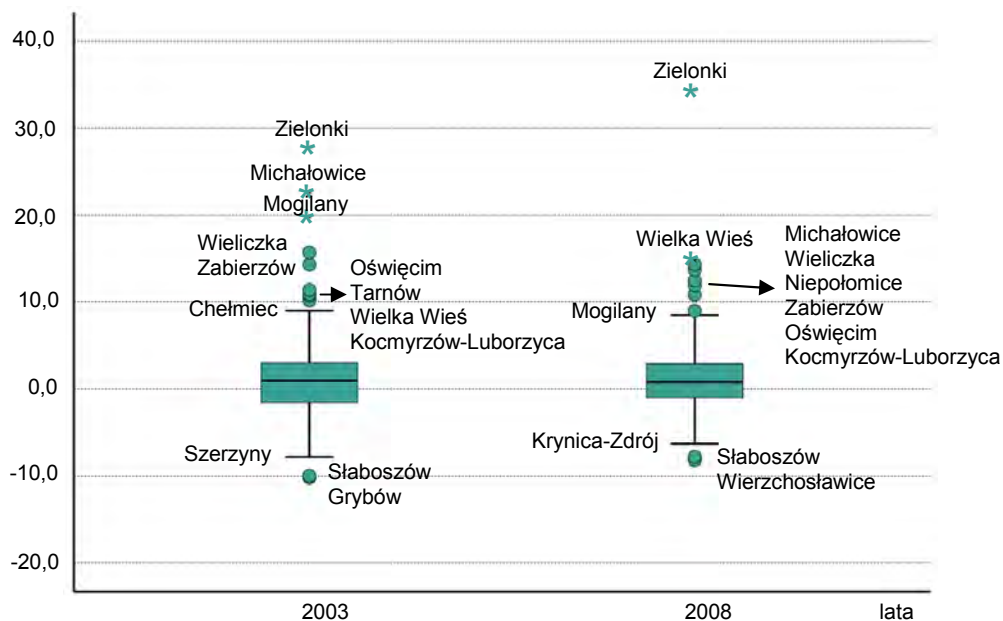

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

MAPA 36. SALDO MIGRACJI STAŁEJ NA 1 TYS. LUDNOŚCI W GMINACH W 2008 R.

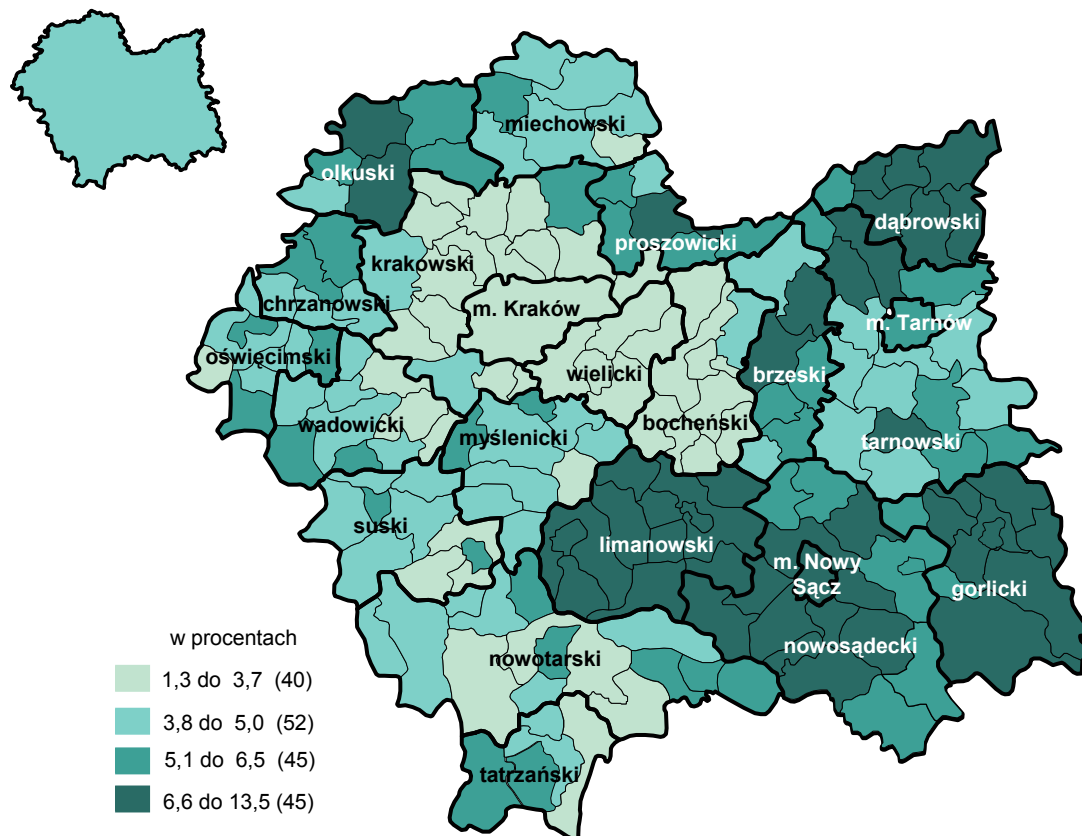

WYKRES 101. ZRÓŻNICOWANIE SALDA MIGRACJI STAŁEJ NA 1 TYS. LUDNOŚCI W GMINACH W 2003 I 2008 R.

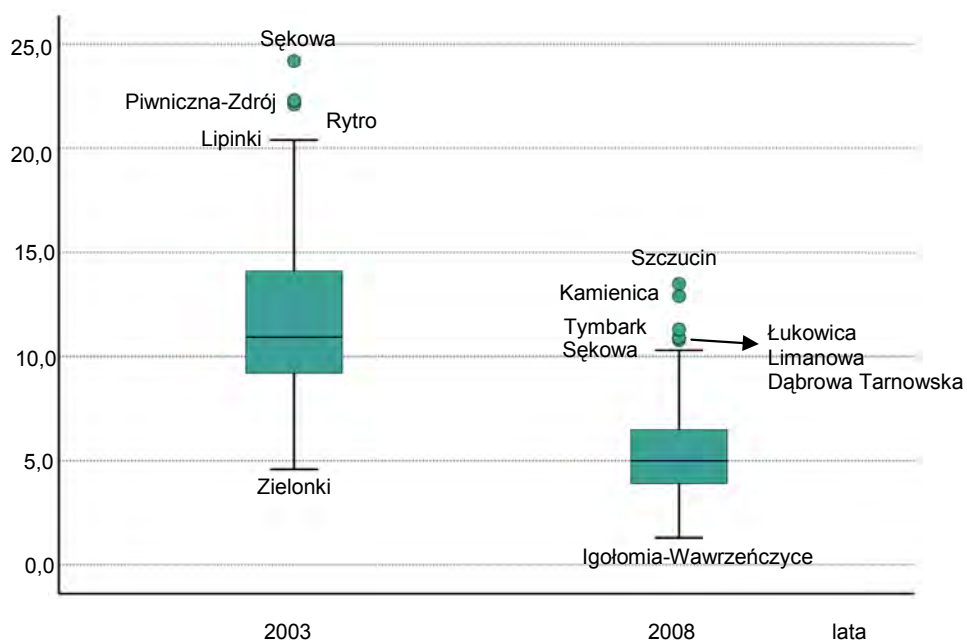

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

MAPA 37. UDZIAŁ BEZROBOTNYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM W GMINACH W 2008 R.

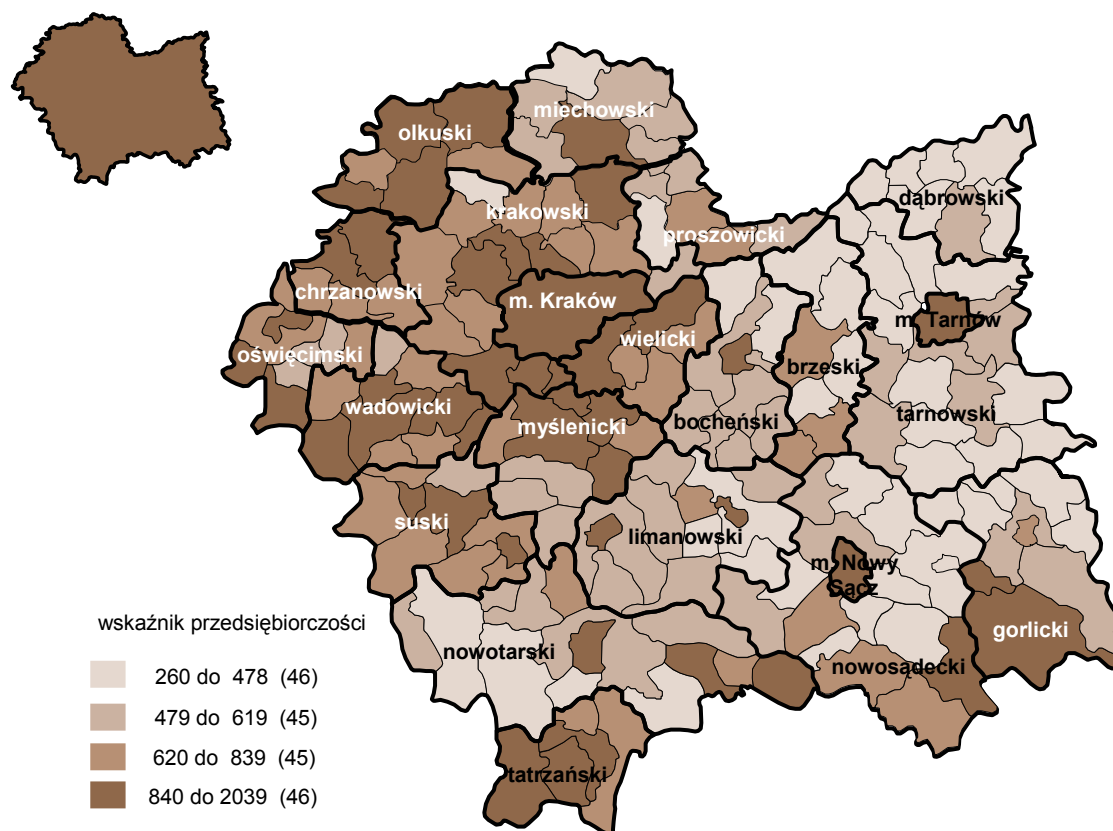

WYKRES 102. ZRÓŻNICOWANIE UDZIAŁU BEZROBOTNYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM W GMINACH W 2003 I 2008 R.

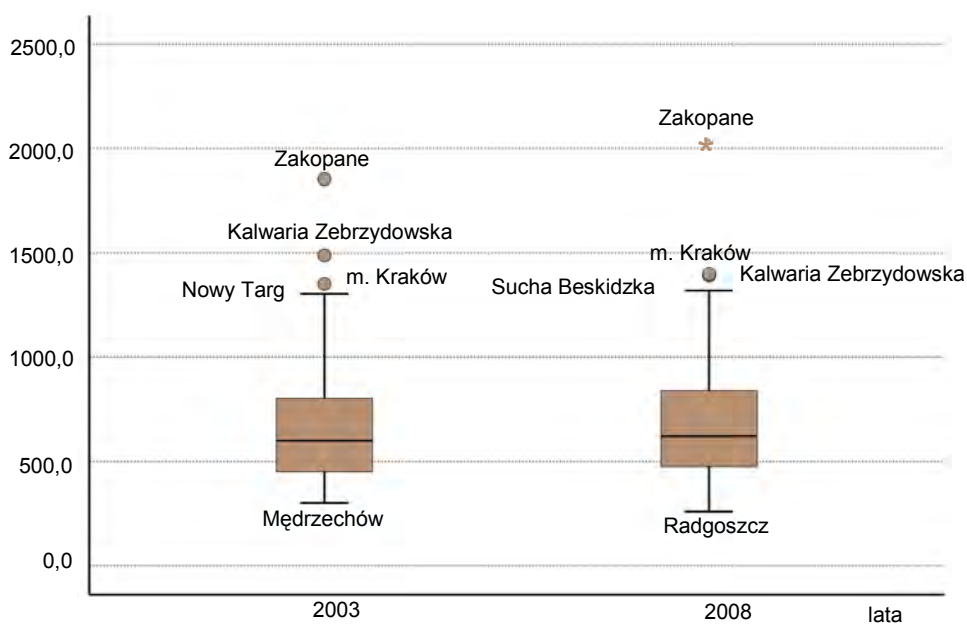

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

MAPA 38. PODMIOTY GOSPODARCZE NA 10 TYS. LUDNOŚCI
W GMINACH W 2008 R.

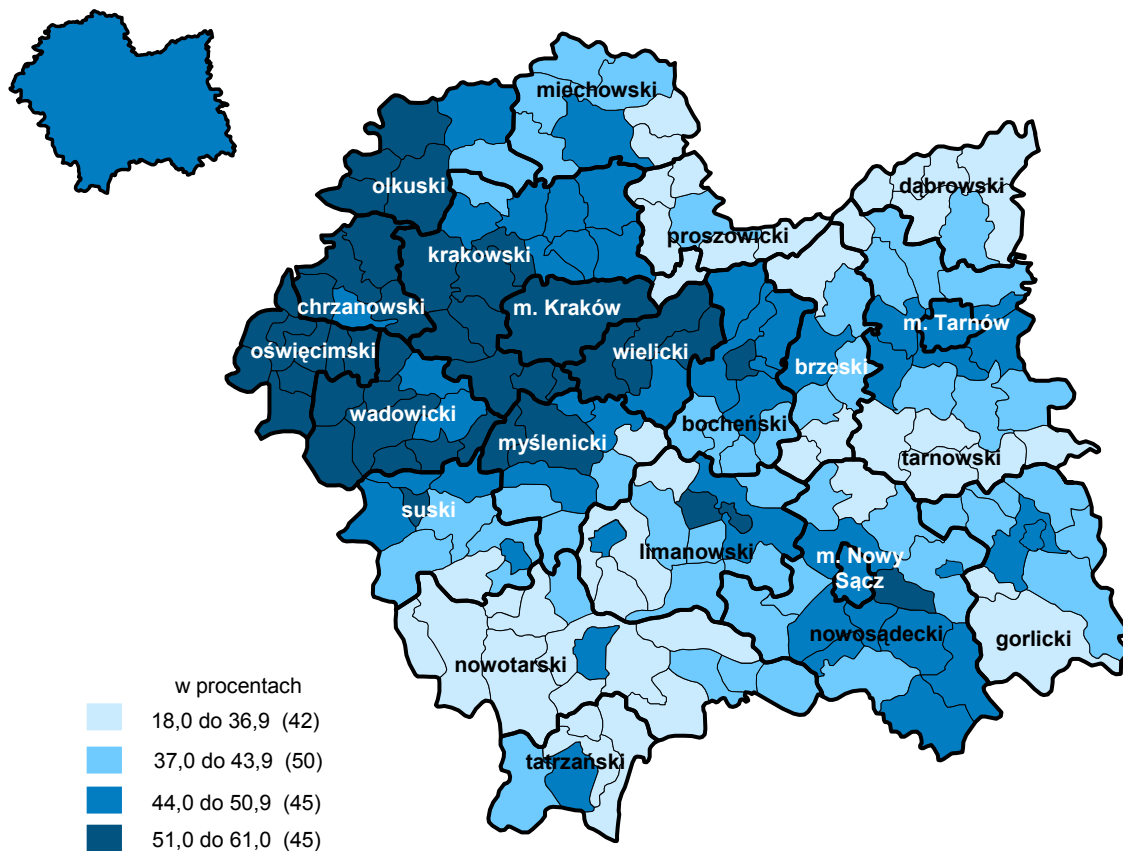

WYKRES 103. ZRÓŻNICOWANIE LICZBY PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH
NA 10 TYS. LUDNOŚCI W GMINACH W 2003 I 2008 R.

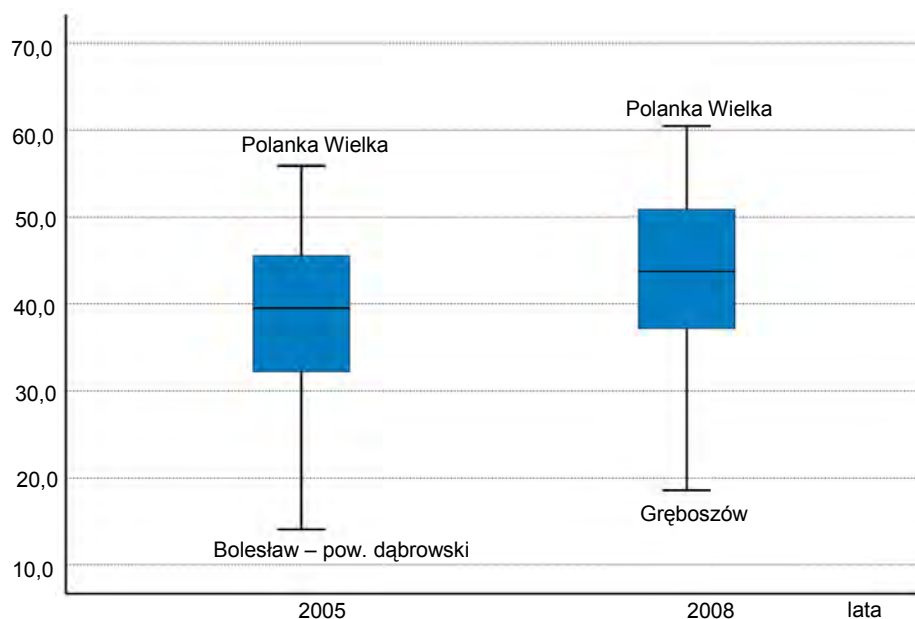

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

MAPA 39. UDZIAŁ PODATNIKÓW UZYSKUJĄCYCH PRZYCHODY Z TYTUŁU WYNAGRODZEŃ W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM W GMINACH W 2008 R.

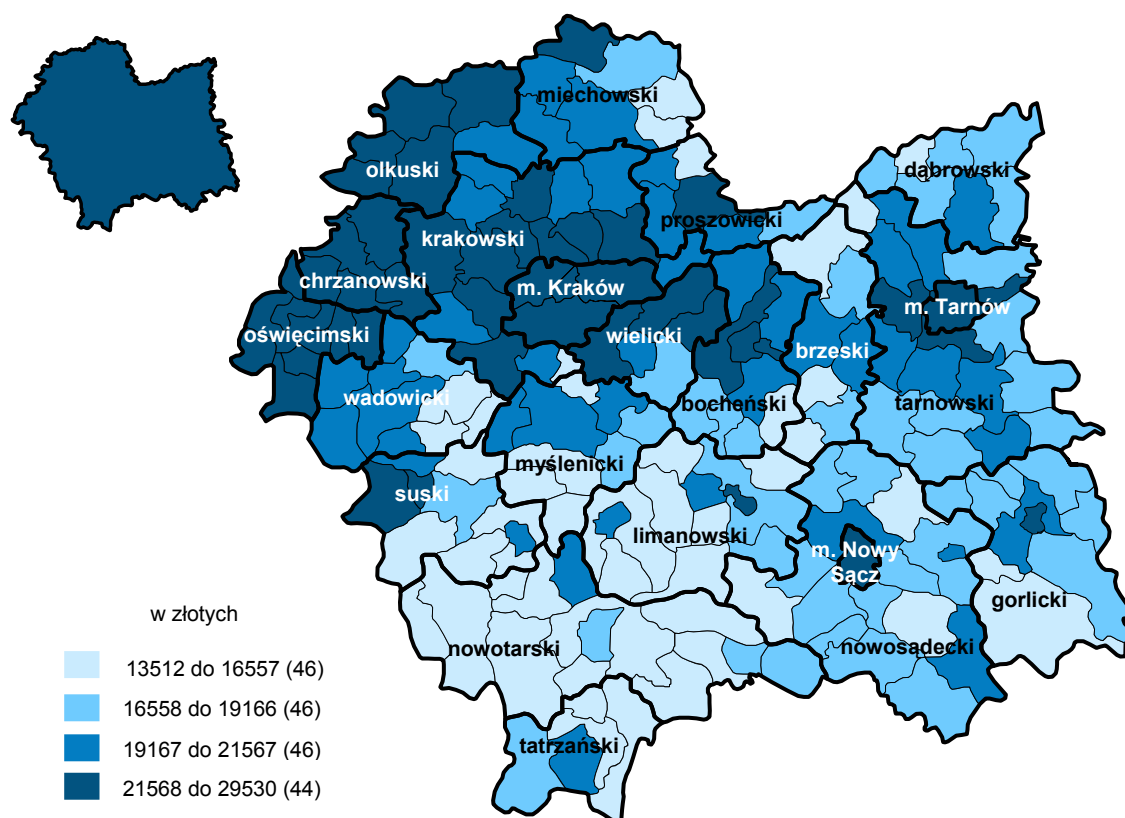

WYKRES 104. ZRÓŻNICOWANIE UDZIAŁU PODATNIKÓW UZYSKUJĄCYCH PRZYCHODY Z TYTUŁU WYNAGRODZEŃ W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM W GMINACH W 2005 I 2008 R.

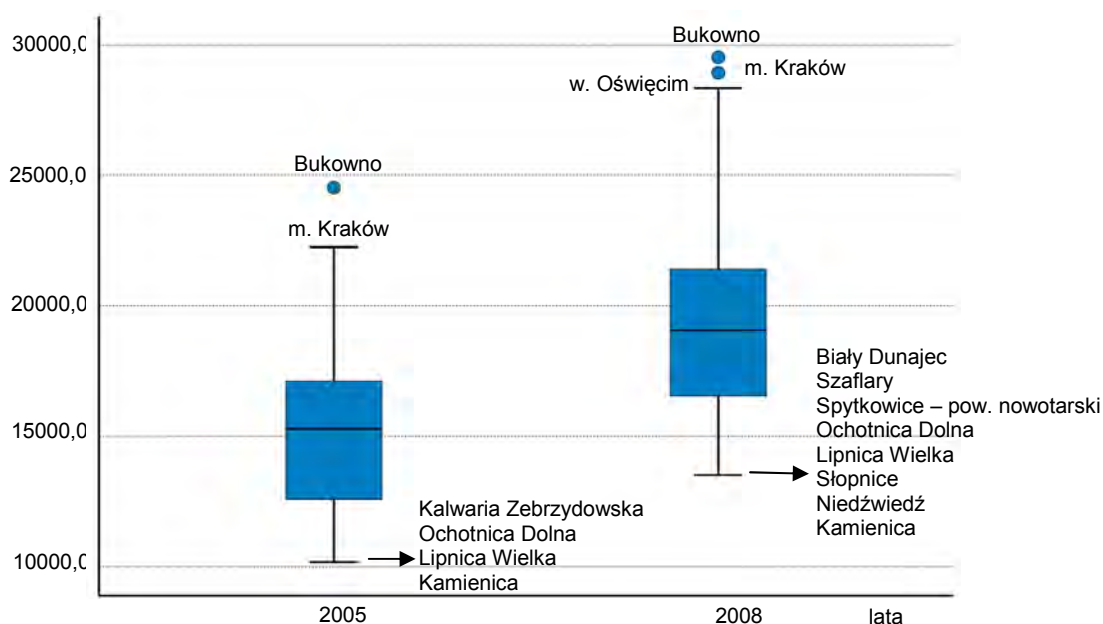

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS Ministerstwa Finansów.

MAPA 40. MEDIANA PRZYCHODÓW ROCZNYCH Z TYTUŁU WYNAGRODZEŃ W GMINACH W 2008 R.

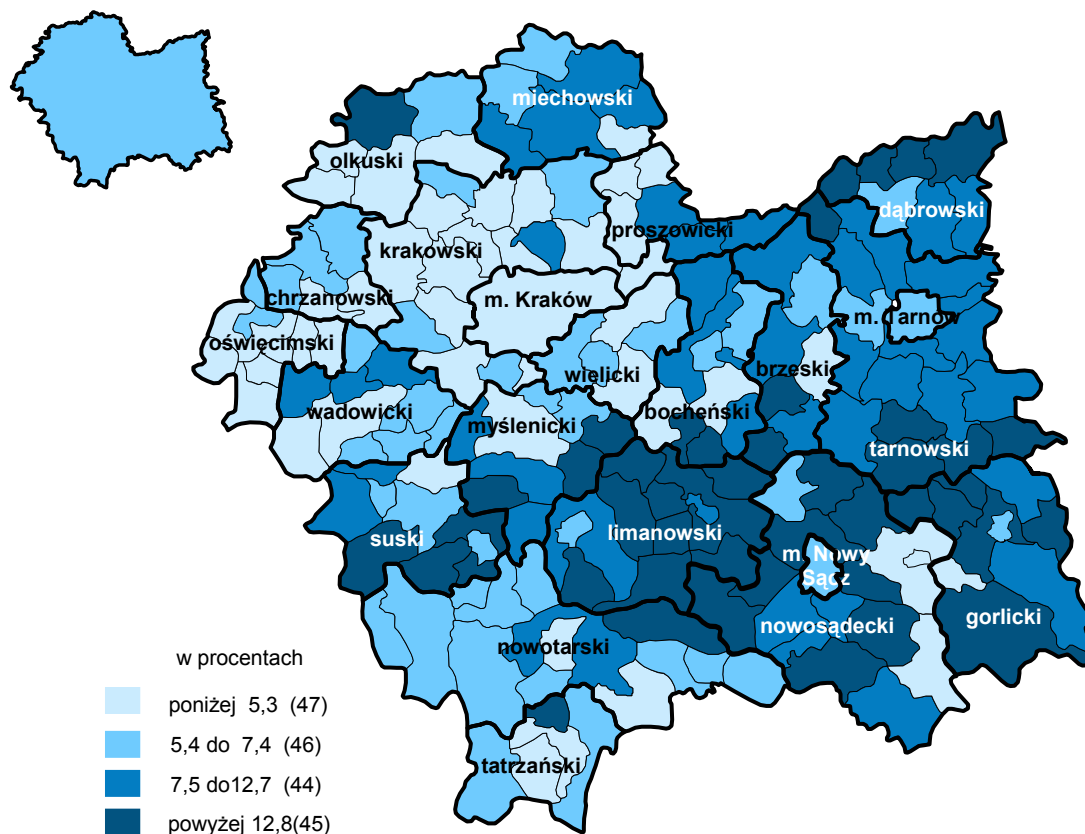

WYKRES 105. ZRÓŻNICOWANIE MEDIANY PRZYCHODÓW ROCZNYCH Z TYTUŁU WYNAGRODZEŃ W GMINACH W 2005 I 2008 R.

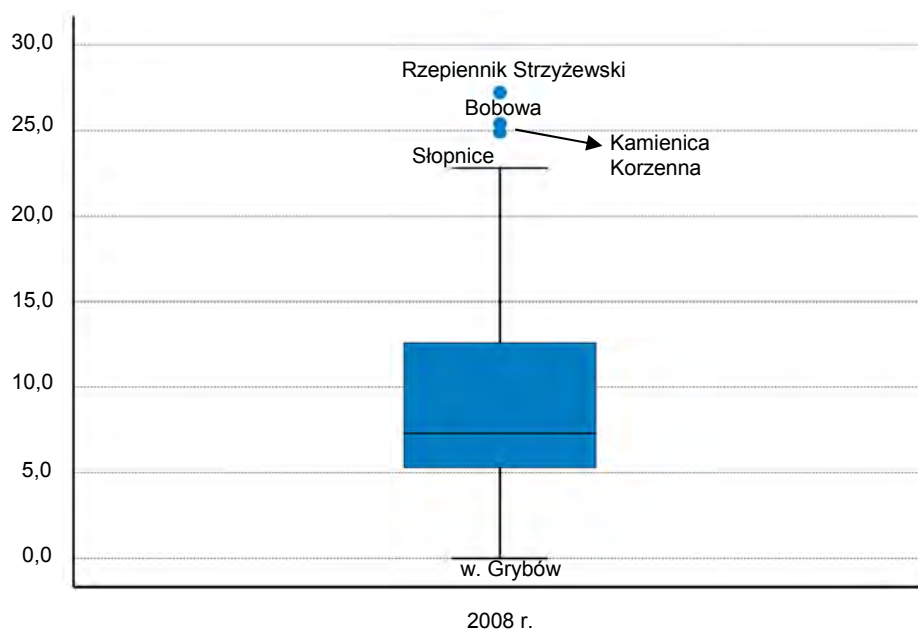

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

MAPA 41. UDZIAŁ BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W LUDNOŚCI OGÓŁEM W GMINACH W 2008 R.

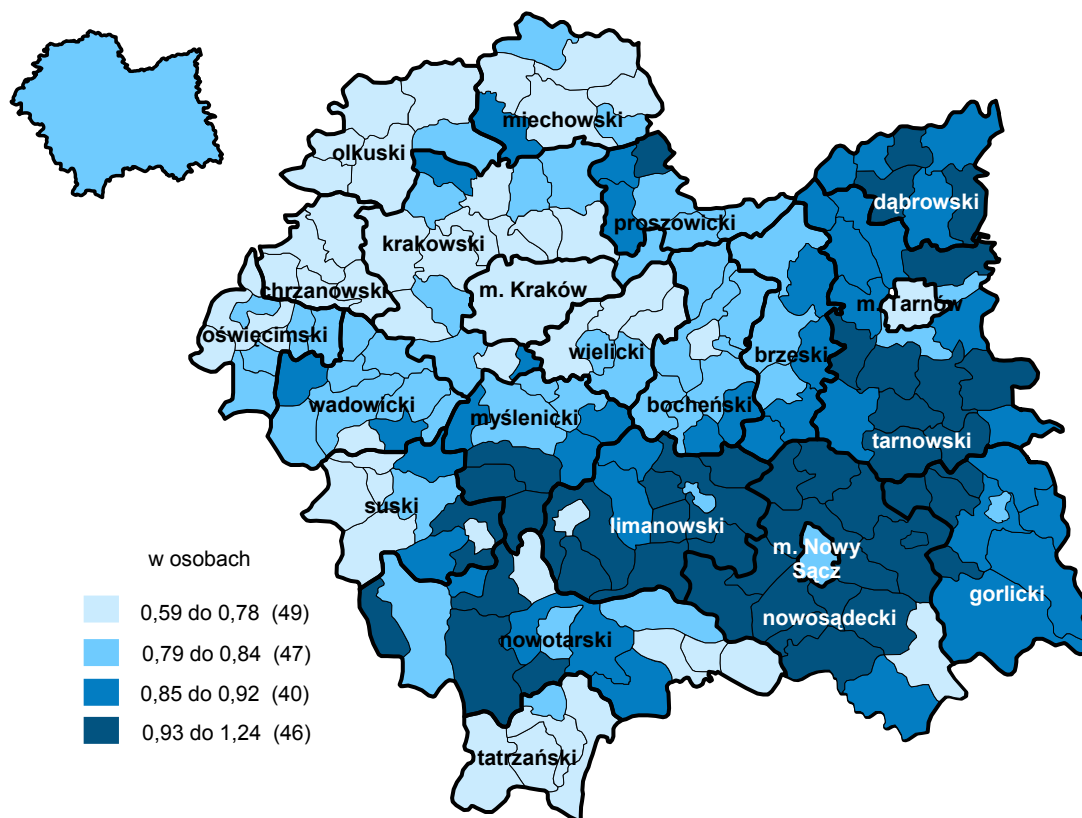

WYKRES 106. ZRÓŻNICOWANIE UDZIAŁU BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W LUDNOŚCI OGÓŁEM W GMINACH W 2008 R.

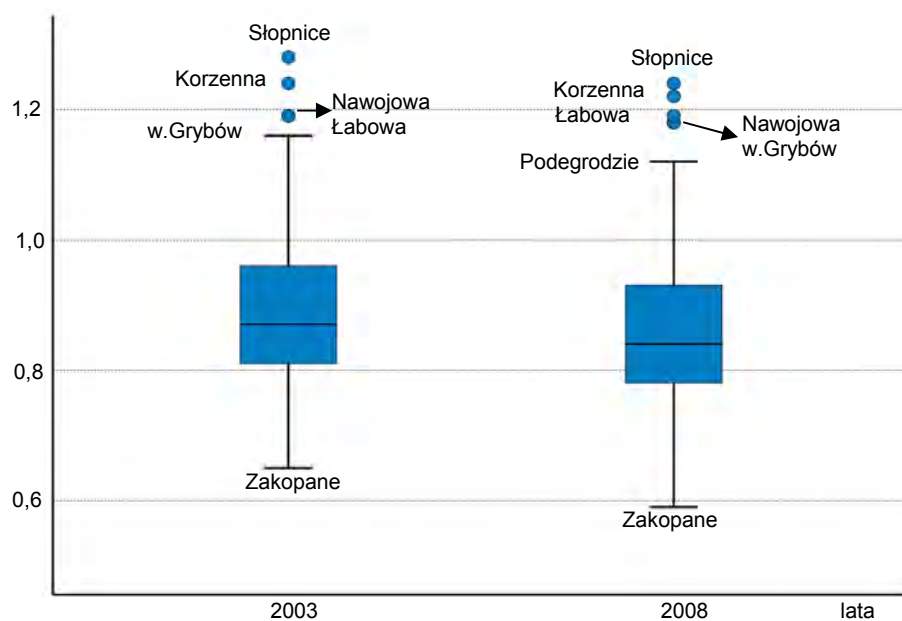

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

MAPA 42. PRZECIĘTNA LICZBA OSÓB NA 1 IZBĘ W GMINACH W 2008 R.

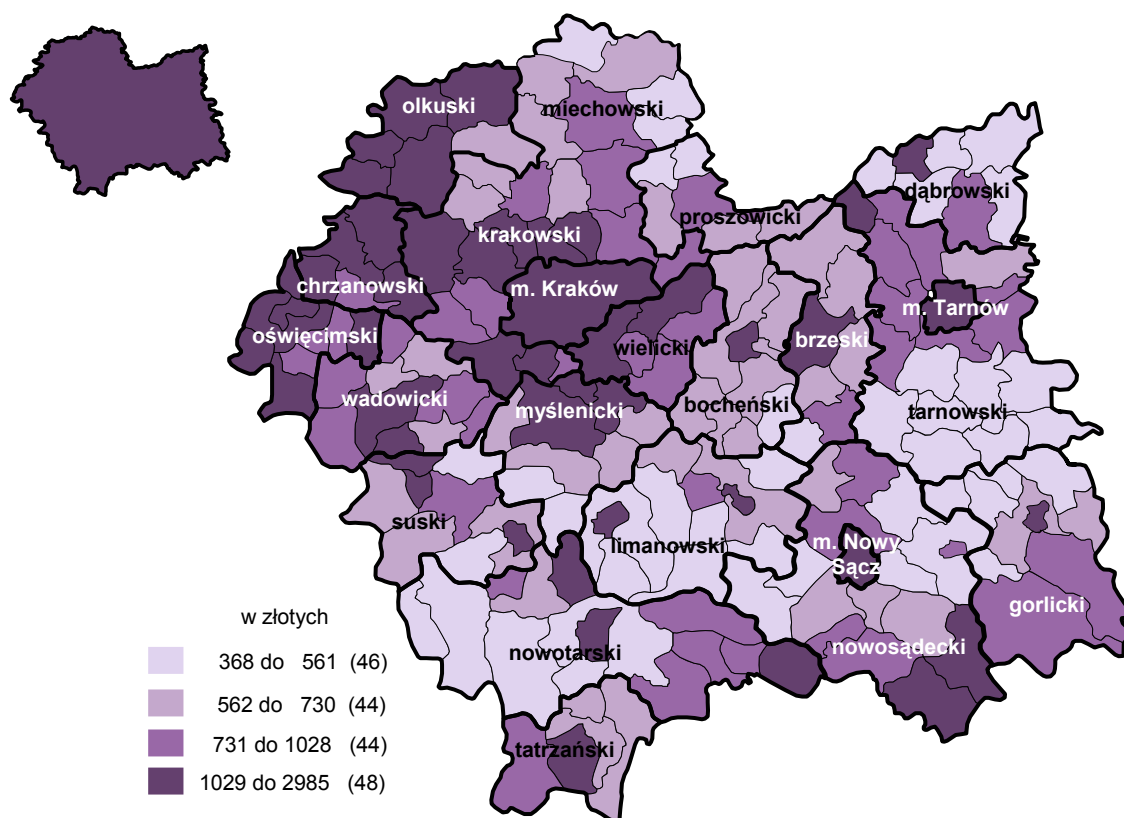

WYKRES 107. ZRÓŻNICOWANIE PRZECIĘTNEJ LICZBY OSÓB NA 1 IZBĘ W GMINACH W 2003 I 2008 R.

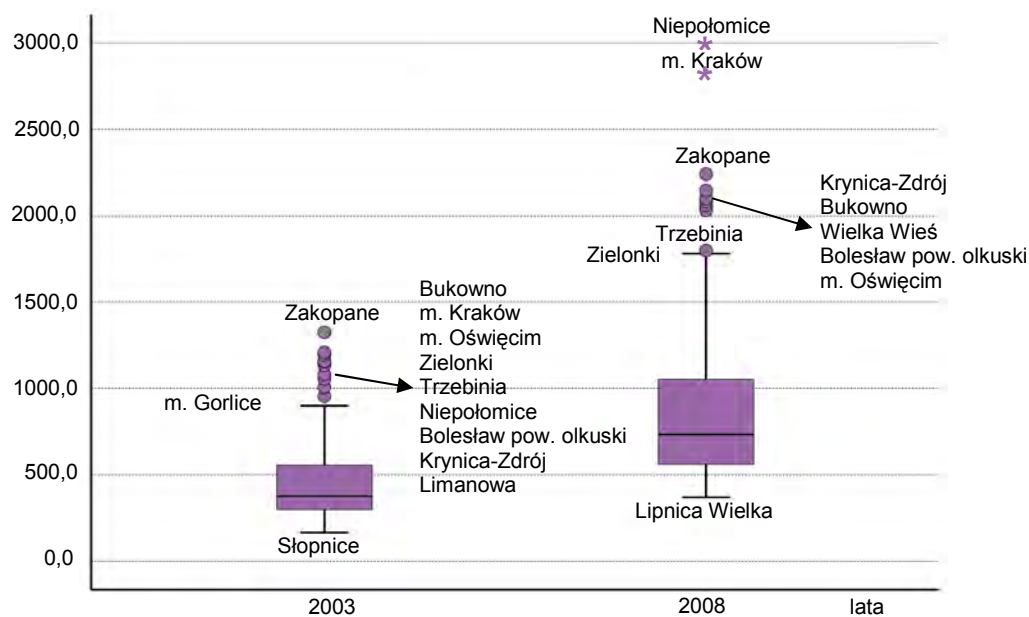

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

MAPA 43. DOCHODY WŁASNE NA 1 MIESZKAŃCA W GMINACH W 2008 R.

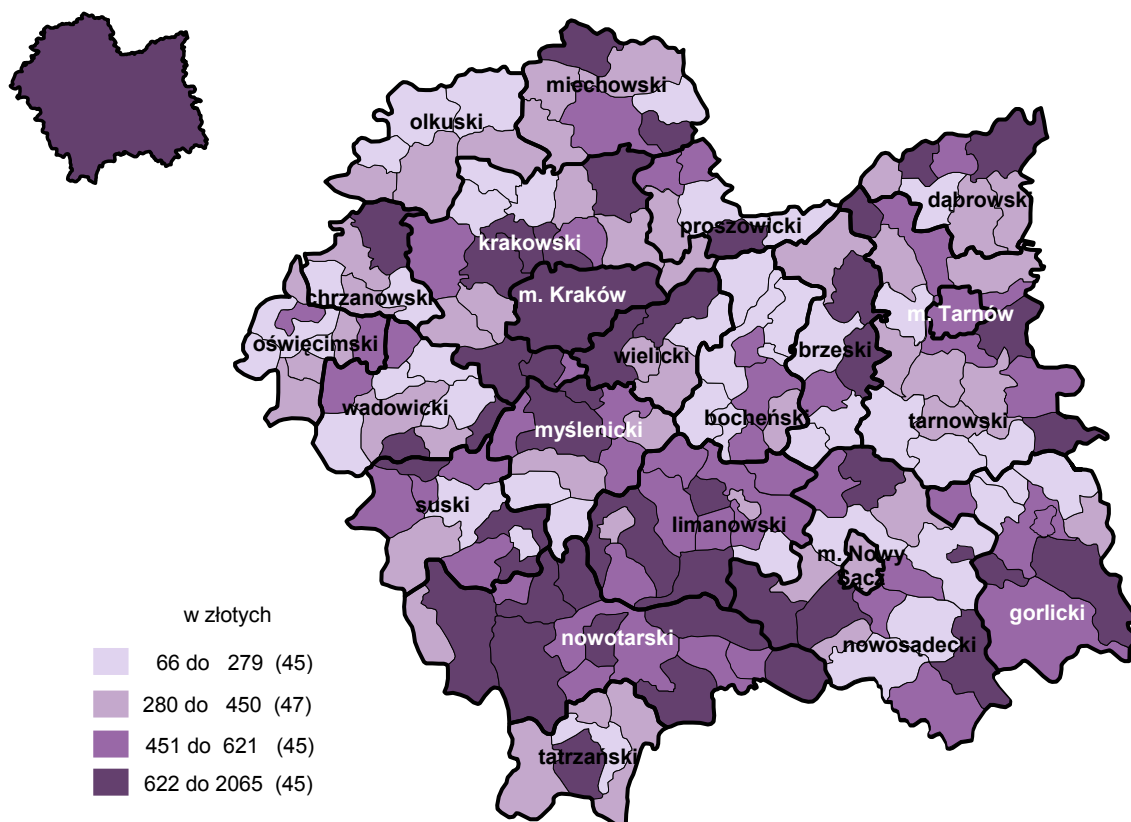

WYKRES 108. ZRÓŻNICOWANIE DOCHODÓW WŁASNYCH NA 1 MIESZKAŃCA W GMINACH W 2003 I 2008 R.

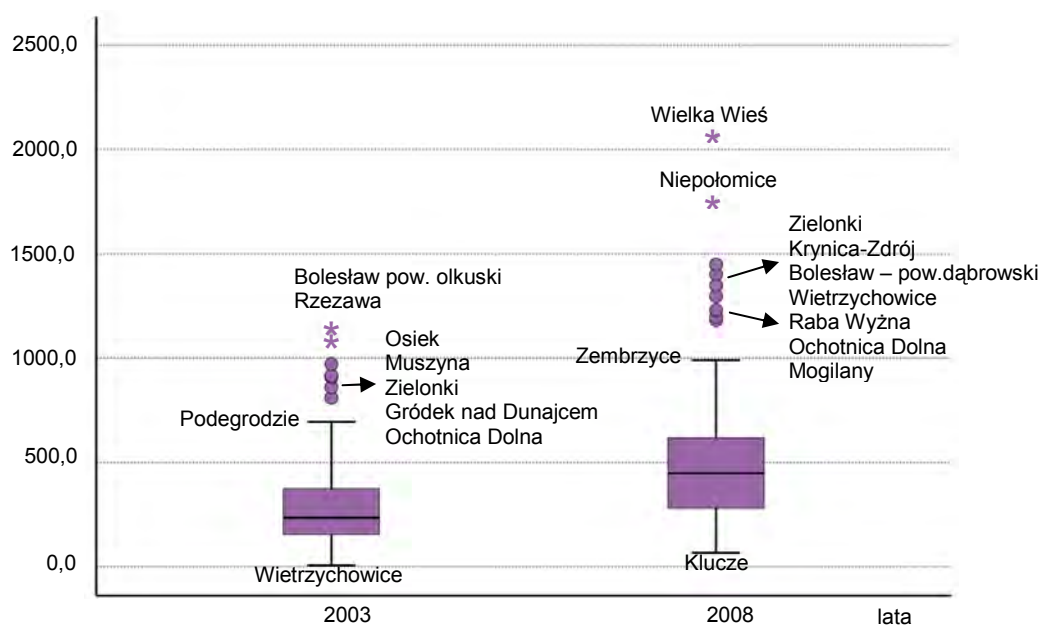

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

MAPA 44. WYDATKI INWESTYCJE NA 1 MIESZKAŃCA W GMINACH W 2008 R.

WYKRES 109. ZRÓŻNICOWANIE WYDATKÓW INWESTYCYJNYCH NA 1 MIESZKAŃCA W GMINACH W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Regionalnych.

Załącznik 1. Wykaz cech diagnostycznych dla województw dla lat 1999, 2003, 2006, 2008

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	1999	2003	2006	2008	Typ cechy ¹
ZASOBY LUDZKIE						
1	Współczynnik urbanizacji	x	x	x	x	S
2	Współczynnik młodości	x	x	x	x	S
3	Liczba emigrantów zagranicznych na 1 tys. ludności	x	x	x	x	D
4	Liczba zgonów niemowląt na 1 tys. żywych urodzeń	x	x	x	x	D
5	Liczba zgonów osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności	x	x	x	x	D
6	Udział pracujących łącznie z rolnictwem indywidualnym w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym powyżej 14 lat ²	x	x	x	x	S
7	Stopa bezrobocia rejestrowanego	x	x	x	x	D
8	Liczba ofert pracy na 1 tys. zarejestrowanych bezrobotnych	x ³	x	x	x	S
9	Udział pracujących w sektorze przemysłowym w ogólnej liczbie pracujących	x	x	x	x	S
10	Udział pracujących w sektorze usługowym w ogólnej liczbie ludności	x	x	x	x	S
AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA						
1	Liczba podmiotów na 10 tys. ludności	x	x	x	x	S
2	Udział podmiotów nowo zarejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów		x	x	x	S
3	Udział spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	x	x	S
4	Udział spółek z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie spółek handlowych	x	x	x	x	S

¹ Typ cechy: S – stymulanty, D- destymulanty

² Źródło: Obliczenia własne na podstawie BDR.

³ W 1999 r.- Liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	1999	2003	2006	2008	Typ cechy ¹
5	Liczba podmiotów sektora przemysłowego na 10 tys. ludności	x	x	x	x	S
6	Udział podmiotów średnich i dużych w ogólnej liczbie podmiotów		x	x	x	S
7	Liczba podmiotów sektora rolniczego na 10 tys. ludności	x	x	x	x	D
8	PKB na 1 mieszkańca	x ⁴	x	x	x ⁵	S
ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW						
1	Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych	x	x	x	x	S
2	Gospodarstwa domowe wyposażone w niektóre przedmioty trwałego użytkowania (komputer osobisty z dostępem do Internetu, telefon komórkowy, samochód)	x ⁶	x	x	x	S
3	Odsetek osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej minimum egzystencji		x	x	x	D
4	Liczba mieszkańców placówek pomocy społecznej na 10 tys. ludności	x	x	x	x	D
5	Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności		x	x	x	D
6	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	x	x	x	x	S
7	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności: wodociąg kanalizacja gaz	x	x	x	x	S
8	Mieszkania oddane do użytkowania na 1 tys. zawartych małżeństw		x	x	x	S

⁴ Dane za rok 2000

⁵ Dane za rok 2007

⁶ W 1999 r. nie uwzględniono telefonu komórkowego i komputera osobistego z dostępem do Internetu.

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	1999	2003	2006	2008	Typ cechy ¹
9	Przeciętne miesięczne wydatki na zdrowie na 1 osobę	x	x	x	x	S
DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH						
1	Liczba uczniów na 1 komputer w szkołach podst. i gimnazjach (bez specjalnych)		x	x	x	D
2	Liczba miejsc w żłobkach na 1 tys. dzieci w grupie wiek. 0-2 lat		x	x	x	S
3	Liczba miejsc w przedszkolach (bez specjalnych) na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat		x	x	x	S
4	Liczba lekarzy na 10 tys. ludności		x	x	x	S
5	Ofiary śmiertelne wypadków drogowych na 100 tys. pojazdów	x	x	x	x	D
6	Wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	x	x	S
7	Wydatki na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	x	x	S
8	Wydatki na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	x	x	S
9	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem		x	x	x	S
10	Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska na 1 mieszkańca w zł		x	x	x	S
11	Liczba aptek ogólnodostępnych na 10 tys. ludności	x	x	x	x	S
12	Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną		x	x	x	D
13	Drogi publiczne o twardej nawierzchni w kilometrach na 100 km ² pow. ogólnej		x	x	x	S

Załącznik 2. Wykaz cech diagnostycznych dla powiatów województwa małopolskiego dla lat 1999, 2003, 2006, 2008.

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	1999	2003	2006	2008	Typ cechy ¹
ZASOBY LUDZKIE						
1	Współczynnik młodości	x	x	x	x	S
2	Odpływ ludności do innych województw na 1 tys. ludności	x	x	x	x	D
3	Liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1 tys. ludności	x	x	x	x	D
4	Liczba zgonów niemowląt na 1 tys. żywych urodzeń	x	x	x	x	D
5	Liczba zgonów osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności	x	x	x	x	D
6	Pracujący poza rolnictwem indywidualnym na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym ²	x ³	x	x	x	S
7	Stopa bezrobocia rejestrowanego	x	x	x	x	D
8	Udział bezrobotnych długotrwale w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych		x	x	x	D
9	Udział bezrobotnych w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych		x	x	x	D
10	Liczba ofert pracy na 1 tys. zarejestrowanych bezrobotnych zarejestrowanych		x	x	x	S
11	Udział pracujących w sektorze przemysłowym w ogólnej liczbie pracujących ²		x	x	x	S
AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA						
1	Liczba podmiotów na 10 tys. ludności	x	x	x	x	S
2	Udział podmiotów nowozarejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	x	x	S
3	Udział spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	x	x	S

¹ Typ cechy: S – stymulanty, D- destymulanty

² Źródło: Statystyka przedsiębiorstw

³ W 1999 – wskaźnik zatrudnienia

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	1999	2003	2006	2008	Typ cechy ¹
4	Udział spółek z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie spółek handlowych	x	x	x	x	S
5	Liczba podmiotów sektora przemysłowego na 10 tys. ludności	x	x	x	x	S
6	Udział podmiotów sektora usług rynkowych i nierynkowych w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	x	x	S
7	Udział podmiotów średnich i dużych w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	x	x	S
ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW						
1	Liczba mieszkańców placówek pomocy społecznej na 10 tys. ludności	x	x	x	x	D
2	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	x	x	x	x	S
3	Liczba osób na 1 mieszkanie	x	x	x	x	D
4	Powierzchnia użytkowa w m ² 1 mieszkania.	x	x	x	x	S
5	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności: wodociąg kanalizacja gaz		x	x	x	S
6	Mieszkania oddane do użytkowania na 1tys. zawartych małżeństw	x	x	x	x	S
DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH						
1	Liczba uczniów na 1 komputer w szkołach podst. i gimnazjach (bez specjalnych).		x	x	x	D
2	Liczba pracowni komputerowych przypadających na 100 szkół (podstawowe i gimnazja).	x	x	x	x	S
3	Liczba miejsc w przedszkolach (bez specjalnych) na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat	x	x	x	x	S
4	Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	x	x	x	x	S

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	1999	2003	2006	2008	Typ cechy ¹
5	Liczba lekarzy na 10 tys. ludności	x ⁴	x	x	x	S
6	Dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	x	x	S
7	Wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	x	x	S
8	Wydatki na gospodarkę mieszkaniową w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	x	x	S
9	Wydatki na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł		x	x	x	S
10	Wydatki na oświatę i wychowanie w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	x	x	S
11	Wydatki na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	x	x	S
12	Wydatki na transport, łączność, gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	x	x	S
13	Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, kulturę fizyczną i sport w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	x	x	S

⁴ W 1999 r - Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności

Załącznik 3. Wykaz cech diagnostycznych dla gmin województwa małopolskiego dla lat 2003,2008

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	2003	2008	Typ cechy ¹
1	Liczba podmiotów na 10 tys. ludności	x	x	S
2	Współczynnik młodości	x	x	S
3	Saldo migracji stałej na 1 tys. ludności	x	x	D
4	Pracujący poza rolnictwem indywidualnym na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym ²	x	x	S
5	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym	x	x	D
6	Liczba zgonów na 1 tys. ludności	x	x	D
7	Przeciętna liczba osób na 1 izbę	x	x	D
8	Przeciętna powierzchnia użytkowa w m ² na 1 mieszkania.	x	x	S
9	Mediana przychodów rocznych ogółem w zł	x ³	x	S
10	Udział beneficjentów pomocy społecznej w ludności ogółem		x	D
11	Dochody własne gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
12	Wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
13	Wydatki na transport, łączność, gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
14	Wydatki na oświatę i wychowanie w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
15	Wydatki na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
16	Liczba uczniów na 1 komputer w szkołach podst. i gimnazjach	x	x	D

¹ Typ cechy: S – stymulanty, D- destymulanty

² Źródło: Statystyka przedsiębiorstw

³ Dane za 2005 r.